

ספר שמות

תוכן העניינים

v	Introduction
1	פרשת שמות
20	פרשת וארא
38	פרשת בא
57	פרשת בשלח
79	פרשת יתרו
92	פרשת משפטים
113	פרשת תרומה
130	פרשת תצוה
148	פרשת כי תשא
172	פרשת ויקהל
186	פרשת פקודי
199	פרשת ויקרא
201	שירת הים ועשרת הדברות
201	שירת הים
202	עשרת הדברות בטעם עליון
203	הפטרות
203	הפטרת שמות
205	הפטרת וארא
207	הפטרת בא
208	הפטרת בשלח
213	הפטרת יתרו
215	הפטרת משפטים
217	הפטרת תרומה
219	הפטרת תצוה

221	הפטרת כי תשא
225	הפטרת ויקהל
226	הפטרת פקודי
229	מפטיר לשבת ראש חודש
229	הפטרת שבת ראש חודש
232	הפטרת שבת מחר חודש
234	הפטרת פרשת שקלים
236	מפטיר לפרשת זכור
236	הפטרת פרשת זכור
239	מפטיר לפרשת פרה
241	הפטרת פרשת פרה
243	הפטרת פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metzudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash.

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

I hope this text will be helpful to those who use it.

1	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּיִן שָׁמָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: דְּעָאֵלוּ לְמִצְרַיִם עִם יַעֲקֹב גָּבַר וְאָנֹשׁ בֵּיתֵיהּ עָאֵלוּ:	שמות
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה: רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה:	2
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן: יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֹן וּבִנְיָמִן:	3
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶּׁר: דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶּׁר:	4
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וַיְהִי כָּל-נֶפֶשׁ יֹצֵאת יַעֲקֹב שְׁבָעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם: וַחֲוָה כָּל נַפְשָׁהּ נָפְקִי יִרְכָא דִּיעֲקֹב שְׁבַעִין נַפְשֵׁן וַיֹּסֶף דִּהְוָה בְּמִצְרַיִם:	5
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל-אֶחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא: וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶחָיו וְכָל דְּרָא תְּהוּא:	6
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרּוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְּשׁוּ וַתִּמְלֵא אֶרֶץ מִצְרַיִם:	7
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ-חֲדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף: וַקָּם מֶלֶךְא חֲדָתָא עַל מִצְרַיִם דְּלֹא מְקִיִּים גְּזִירַת יוֹסֵף:	8
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ הַהוּא עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ: וַאֲמַר לְעַמִּיהּ הָא עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סִגְן וְתַקְפִּין מִנָּנָא:	9
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הִבָּה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסְף גַּם-הוּא עַל-שְׁנֹאֵינוּ וְנִלָּחֲמוּ בָנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: הִבּוּ נִתְחַכְּמוּ לְהוֹן דְּלִמָּא יִסְגּוּן וַיְהִי אַרְי יַעֲרֻעֲנָא קָרִב וַיִּתְּוֹסְפוּן אַף אַנּוּן עַל סִנְאָנָא וַיִּגִּיחוּן בְּנָא קָרִב וַיִּסְקוּן מִן אֶרֶץ:	10

(1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן צחייהן צשמותם, חזר ומנאן צמיתתן, להודיע צחתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא צמקסר צצאס לקלס צצאס יקרא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א,ג):

(5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא וצניו היו בכלל שבטים, ומה צא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה צמארים, אלא להודיעך דקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה צמארים ונעשה מלך ועמד צלדקו:

(7) וישרצו. שהיו יולדות ששה צכרס אחד:

(8) ויקם מלך חדש. רצו שמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:

(10) הבה נתחכמה לו. כל הצה לשון הכנה והזמנה לדרך הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לך: נתחכמה לו. לעם, נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נתחכם למושיען של ישראל לדונם צמים, שכבר נשבע שלא יציא

<p>Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.</p>	<p>וַיִּשְׁמְרוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיְבִן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְּרֹעֶה אֶת־פְּתֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:</p>	<p>וַיִּשְׁמְרוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיְבִן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְּרֹעֶה אֶת־פְּתֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס: 11</p>
<p>But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.</p>	<p>וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וְכַאֲשֶׁר יִקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֶה אֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וְכַאֲשֶׁר יִקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: 12</p>
<p>And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ:</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶךְ: 13</p>
<p>And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.</p>	<p>וַיַּמְרֹרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ:</p>	<p>וַיַּמְרֹרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ: 14</p>
<p>And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphrah, and the name of the other Puah;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַחַיִּיתָא יְהוּדִיתָא דְשֹׁם שִׁפְרָה וְשֹׁם הַנִּייתָא פּוּעָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַחַיִּיתָא יְהוּדִיתָא דְשֹׁם שִׁפְרָה וְשֹׁם הַנִּייתָא פּוּעָה: 15</p>
<p>and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר כֹּד תַּחְזִיין מִיִּלְדָן יֵת יְהוּדִיתָא וְתַחְזִיין עַל מִתְבָּרָא אִם בֶּרָא הוּא וְתַקְטִילן יְתִידָהּ וְאִם בִּרְתָא הִיא תַקְיִימָנָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כֹּד תַּחְזִיין מִיִּלְדָן יֵת יְהוּדִיתָא וְתַחְזִיין עַל מִתְבָּרָא אִם בֶּרָא הוּא וְתַקְטִילן יְתִידָהּ וְאִם בִּרְתָא הִיא תַקְיִימָנָה: 16</p>

מבול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אבל הוא מביא על אומה אחת. ברש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כאדם שמקלל עצמו, ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב וְעָלִינוּ מִן הָאָרֶץ והם יירשנו:

(11) עליו. על העם: מסיים. לשון מס, שרים שגוזין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרגומו, וכן לך זאָל הפֿאָן הָיָה (ישעי' כג, טו), גזר הממונה על האזרחות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכך, ועשרים חזקות וצורות לאזכר:

(12) וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנים לצענות, כן לצ הקצ"ה להרצות ולהפריץ. כן ירבה. כן רצה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירצה, ואני אומר כן ירצה: ויקצו. קצו צחייהם. (ויש מפרשים המצרים צעני עמם וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוליס היו צענייהם: (13) בפרך. צעזודה קשה המפרכת את הגוף ומשצרתו:

(15) למיִלְדוֹת. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שובר ומשצר, דובר ומדבר, כך מוליד ומיִלְד: שפרה. זו יוכבד, על שם שִׁמְשָׁפְרָת את הולד: פועה. זו מרים, על שם שְׁפוּעָה ומדברת והגוה לולד, כדרך הנשים המפייסות חינוך הצוכה (סוטה יא:): פועה. לשון זעקה, כמו פִּיִּלְדָה קִפְעָה (ישעי' מז, יד):

(16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עִשָּׂה מְלָאכָה על הַצָּבָנִים (ירמי' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על

<p>17 But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.</p>	<p>וַתִּירָאן הַמִּיּוֹלֶדֶת וְדָחִילָא חֵיתָא מִן קָדָם יי אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ וְלֹא עֲבָדָא כְּמֹא דְמַלְיִל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מִלָּךְ עֲמֵהוּן מַלְכָּא דְמִצְרַיִם וְקִיַּמָּא יֵת בְּנֵיָא: מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינָּה אֶת־הַיִּלָּדִים:</p>	<p>17</p>
<p>18 And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'</p>	<p>וַיִּקְרָא מִלְךְ־מִצְרַיִם וַיִּקְרָא מַלְכָּא דְמִצְרַיִם לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיֹּאמֶר לָהֶן לְחֵיתָא וַאֲמַר לָהֶן מָא מִדּוּעַ עָשִׂיתִן הַדְּבָר הַזֶּה דִּין עֲבַדְתִּין פְּתִימָא הַדִּין וְקִיַּמְתִּין יֵת בְּנֵיָא: וַתַּחֲיֶינָּה אֶת־הַיִּלָּדִים:</p>	<p>שני</p>
<p>19 And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'</p>	<p>וַתֹּאמְרֵן הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶל־פַּרְעֹה וַאֲמָרָא חֵיתָא לְפַרְעֹה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת אֲרִי לֹא כַנְשִׁיָּא מִצְרַיִתָא הָעִבְרִית כִּי־חַיִּוֹת הֵנָּה עַד לֹא שָׁלַח לְוַתְּהוֹן חֵיתָא וַיִּלְדוּ: וְהָיָה כִּי־יֵרָאוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:</p>	<p>19</p>
<p>20 And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.</p>	<p>וַיַּיִטֵּב אֱלֹהִים לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיִּגְרַב וַאֲוִשִׁיב יי לְחֵיתָא וּסְגִי עָמָא הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד: וַתְּקִיפוּ לַחֲדָא:</p>	<p>20</p>
<p>21 And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.</p>	<p>וַיְהִי כִּי־יֵרָאוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת וַיַּחֲזֶה כִּד דְּחִילָא חֵיתָא מִן קָדָם יי וַעֲבַד לָהֶן בָּתִּין: וַיִּבְנוּ בָתִּים:</p>	<p>21</p>
<p>22 And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'</p>	<p>וַיִּצְוּ פַרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ וּפְקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמִּיה לֵאמֹר כָּל־הַבֵּן הַיּוֹלֵד הַיֹּאדָה תִּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל־הַבִּתּוּת תַּחֲיֶינָה: (פ)</p>	<p>22</p>

הזכרים, שאמרו לו אלִטְגִינֵינוּ שעתיד להוולד בן המושיע אותם: וחייה. ותחיה: (17) ותחיינו את הילדים. מִסְפָּקוֹת להם מים ומזון. (סוטה יא:) תרגום הראשון וְקִיַּמָּא, והשני וְקִיַּמְתוּן, לפי שלשון עברית לנצח רבות, תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם, כגון ותאמרן איש מזרי, (שמות ז, יט) לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים, וְתִדְבְּרֵנָה דְּפִיקָס (ירמ' מד, כה), לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים, וכן וְתִשְׁלַלְנָה אֶת־יָלְדֵי עַמִּי, (יחזקאל יג, יט) לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים: (19) כי חיות הבה. בקראות ממילדות, תרגום מילדות סִיפָא. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, זאב יער, דבור שור, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכחוד כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מִה אִמָּךְ לְבָנָא (יחזקאל יט, ז): (20) ויישב. הטיב להם, וזה חלוק בתיבה שיסודה צ' אותיות ונתן לה וי"ו י"ד צראה, כשהיא צאה לדבר כלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צרי"י שהוא קמ"ץ קטן, (או בסגול שהוא פת"ח קטן) כגון וייטב אלהים למילדות, וַיִּגְדַּם צִבְתָּ יְהוָה (איכה ז, ה), הרבה תאניה, וכן וַיִּגְדַּם הָאֱרִירִית (דברי הימים ב לו, כ), נצוראדן הגלה את השארית, וַיִּפְּן וַיִּגְדַּם אֶל־נָגֶד (שופטים טו, ה), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון מפעיל את אחרים, וכשהוא מדבר כלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד צחיר"ק, כגון וַיִּטַּב צִיִּינֵי (ויקרא י, כ), לשון הוטב, וכן וירב העם, נתרבה העם, ויגל יהודה, הגלה יהודה, ויפן כה וכה, פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני, וילך, וישב, וירד, ויגל, לפי שאינן מגורתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, יגל, ישב, ילך, יו"ד אות שלישית זו: ויישב אלהים למילדת. מהו הטובה: (21) ויעש להם בתים. צמי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צמים, ויבן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכד, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (יא:):

II And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בַּת-לֵוִי:	II וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בַּת-לֵוִי:
2 And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרֵחִים:	2 וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרֵחִים:
3 And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא-יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ וַתִּקַּח-לּוֹ תֵּבַת גֹּמָא וַתַּחְמֶרָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפֹת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שֹׁפֶת הַיָּאָר:	3 וְלֹא-יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ וַתִּקַּח-לּוֹ תֵּבַת גֹּמָא וַתַּחְמֶרָהּ בַּחֲמֹר וּבִזְפֹת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שֹׁפֶת הַיָּאָר:
4 And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַתֵּשֶׁבֶת אֶחָתָּהּ מֵרַחֵק לִדְעָה מִה-יַעֲשֶׂה לּוֹ:	4 וַתֵּשֶׁבֶת אֶחָתָּהּ מֵרַחֵק לִדְעָה מִה-יַעֲשֶׂה לּוֹ:
5 And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַתֵּרָד בַּת-פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אֲמָתָהּ וַתִּקְחָהּ:	5 וַתֵּרָד בַּת-פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וַנַּעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אֲמָתָהּ וַתִּקְחָהּ:
6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'	וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וְהִנֵּה-נֶעַר בֹּכֶה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדֵּי הָעִבְרָיִם זֶה:	6 וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ אֶת-הַיֶּלֶד וְהִנֵּה-נֶעַר בֹּכֶה וַתַּחֲמַל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִי־לִדֵּי הָעִבְרָיִם זֶה:

- (22) לְכָל עַמּוֹ. אֵף עָלֵיהֶם גֹּזֵר, יוֹם שְׁנוֹלַד מִשֶּׁה אֲמָרוּ לוֹ אֶלְטָנְגִינִי, הַיּוֹם נוֹלַד מוֹשִׁיעַן, וְאִין אֲנוּ יוֹדְעִים אִם מִמְצָרִים אִם מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹאִין אֲנוּ שְׁסוּפוּ לְלִקּוֹת צִמִּים, לְפִיכָן גֹּזֵר אוֹתוֹ הַיּוֹם אֵף עַל הַמְצָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הַבֶּן הַיֶּלֶד, וְלֹא נֶאֱמַר הַיֶּלֶד לְעִזְרִים, וְהֵם לֹא הִיוּ יוֹדְעִים שְׁסוּפוּ לְלִקּוֹת עַל מִי מְרִיצָה:
- (1) וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי. פָּרוּשׁ הִיא מִמֶּנֶּה מִפְּנֵי גִזְרֵת פְּרַעֲה, (וַחֲזֹר וּלְקַחָהּ, וְזֶה וַיֵּלֶךְ, שֶׁהֵלֵךְ בַּעֲצַת צִמּוֹ שֶׁאֲמָרָה לוֹ גֹּזֵרָתָךְ קֶשֶׁה מִשֶּׁל פְּרַעֲה, אִם פְּרַעֲה גֹזֵר עַל הַזְכָּרִים וְאֵתָה גִם כֵּן עַל הַנְּקִיבוֹת. בְּרַשׁ"י שֵׁן) וְהַחֲזִירָה וַעֲשֶׂה זֶה לְקוֹחוֹן שְׁנִיִּים, וְאֵף הִיא נֶהֱפַכָה לְהִיוֹת נַעֲרָה. וְזֶה ק"ל שְׁנֵה הִיתָה, שְׁנוֹלַדָה בְּצוּאָה לְמִצְרַיִם בֵּין הַחֲנוּמוֹת, וּמֵאִתָּהּ וַעֲשֶׂה נִשְׁתַּחֲוֶה שֶׁ, וְכִשְׁנֵאלֹה הִיא מִשֶּׁה בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה, אִם כֵּן כִּשְׁנַת עֶבְרָה מִמֶּנּוּ הִיתָה בַת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים, וְקוֹרָא אוֹתָהּ בַת לֵוִי:
- (2) כִּי טוֹב הוּא. כִּשְׁנוֹלַד נִתְמַלֵּא הַצִּיַּת קָלוֹ אוֹרָה (סוּטָה יב):
- (3) וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְפִּינוֹ. שְׁמֵנוּ לֵה הַמְצָרִיִּים מִיּוֹם שֶׁהַחֲזִירָה, וְהִיא יֵלְדָתָהּ לְשֶׁשֶׁה חֲדָשִׁים וְיּוֹם א', שֶׁהִיוֹלַדָתָהּ לְשֶׁבַע יוֹלַדָתָהּ לְמִקְוֵטִיעִין, וְהֵם דִּקְוָה אַחֲרֶיהָ לְסוּף ט': גִּמְא. גִּמְי בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה וְצִלְע"ז יוֹנְקוֹ, וְדָבָר רַךְ הוּא, וְעוֹמֵד בְּפִנֵּי רַךְ וּבְפִנֵּי קֶשֶׁה: בַּחֲמֹר וּבִזְפֹת. זִפְתָּה מִצְחוֹן וְטִיט מִצְפִּנִּים, כְּדִי שֶׁלֹא יִרְיַח אוֹתוֹ זָדִיק רִיחַ רַע שֶׁל זִפְתָּה: וְתִשֶׂם בְּסוּף. הוּא לִשׁוֹן אֲבָם רוֹשׁ"ל בְּצִלְע"ז, וְדוּמָה לוֹ קֶנֶה וְסוּף קָמְלוֹ (יִשְׁעִי יט, ו):
- (5) לְרַחֵץ עַל הַיָּאָר. סָרַם הַמִּקְרָא וּפְרַשְׁהוּ, וְתֵרָד בַת פְּרַעֲה עַל הַיָּאָר לְרַחֹץ זֶה: עַל יַד הַיָּאָר. אֲלֵל הַיָּאָר, כִּמוֹ קָרוֹ קְלָקֶת יוֹאֵץ אֶל יָדִי (שְׁמוּאֵל-ב יד, ל), וְהוּא לִשׁוֹן יָד מִמֶּשׁ, שִׂיד הָאֵדָם סְמוּכָה לוֹ. וְרִצּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ (סוּטָה יב): הוֹלְכוֹת לִשׁוֹן מִיתָה, כִּמוֹ הֶגֶה אֶלְכִי הוֹלֵךְ לְמוֹת (בְּרַשָּׁאִית כה, לב), הוֹלְכוֹת לְמוֹת לְפִי שְׁמִיחוֹ זֶה, וְהַכְחוּז מִסִּיעִיעֵן, כִּי לְמָה לָנוּ לְכַחֵז וְנַעֲרֹתֶיהָ הוֹלְכוֹת: אֵת אֲמָתָהּ. אֵת שְׁפָתָהּ. וְרִצּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ לִשׁוֹן יָד, אֲלֵל לְפִי דִקְדוּק לִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ הִיא לוֹ לְהַנְקֵד אֲמָתָהּ מ"ס דְּגוֹשָׁה, וְהֵם דְּרָשׁוּ אֵת אֲמָתָהּ, אֵת יָדָהּ וְנִשְׁתַּרְצָה אֲמָתָהּ אֲמוֹת הַרְצָה (סוּטָה שס):
- (6) וַתִּפְתַּח וַתֵּרָאֵהוּ. אֵת מִי רִאֲתָהּ, הַיֶּלֶד, זֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ, שֶׁרִאֲתָהּ עַמּוֹ שְׁכִינָה (סוּטָה שס שְׁמו"ר א, כח):

<p>7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'</p>	<p>וַתֹּאמֶר אֶחָתָא אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הָאִלָּף וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּלָּקֶת מִן הָעִבְרִית וְתִנָּק לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>	<p>7 וַתֹּאמֶר אֶחָתָא אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הָאִלָּף וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּלָּקֶת מִן הָעִבְרִית וְתִנָּק לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>
<p>8 And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.</p>	<p>וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לֵכִי וְתִלְדִּי הַעֲלָמָה וְתִקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד:</p>	<p>8 וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לֵכִי וְתִלְדִּי הַעֲלָמָה וְתִקְרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד:</p>
<p>9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.</p>	<p>וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הֲלִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנְקֵהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֵּן אֶת־שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנְקֵהוּ:</p>	<p>9 וַתֹּאמֶר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הֲלִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנְקֵהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֵּן אֶת־שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנְקֵהוּ:</p>
<p>10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'</p>	<p>וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וְתַבְאֵהוּ לְבֶת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתָהוּ:</p>	<p>10 וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וְתַבְאֵהוּ לְבֶת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתָהוּ:</p>
<p>11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.</p>	<p>וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֶחָיו וַיִּרְא בְּסִבְלָתָם וַיִּרְא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עִבְרִי מֵאֶחָיו:</p>	<p>11 וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֶחָיו וַיִּרְא בְּסִבְלָתָם וַיִּרְא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עִבְרִי מֵאֶחָיו:</p>
<p>12 And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.</p>	<p>וַיַּפֵּן כָּה וְכָה וַיִּרְא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּךְ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:</p>	<p>12 וַיַּפֵּן כָּה וְכָה וַיִּרְא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּךְ אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:</p>

שלישי

12

והנה נער בוכה. קולו כנער:

(7) מן העבריות. שהזינתו על מצרים הרצה לניקולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל. סוטה שס):

(8) ותלך העלמה. הלכה בזריות ועלמות כעלם:

(9) הילכי. נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה, הי שלישי (שמו"ר שם סוטה שס):

(10) משיחיהו. כתרומתו שסלפיה, והוא לשון הולאה בלשון ארמי, כממשל צניטא מלצא, ובלשון עברי משיחיהו, לשון הסירותי, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחצרת מש, וימוש, אלא מגזרת משה, ולשון הולאה הוא, וכן ימשי ממים רצים (שמואל-ב כב, יז), שאלו היה ממחצרת מש, לא יתכן לומר משיחיהו אלא המשיחיהו, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן צא הביאותי, או משיחיהו, כמו ומש פ' אש עון האקץ (זכריה ג, ט), אבל משיחיהו אינו אלא מגזרת תביעה שפעל שלה מיוסד צה"א בצוק התיבה, כגון משה, צנה, עשה, לזה, פנה, כשיצא לומר צה פעלתי, תצא הי"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, צניתי, פניתי, לויתי:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודה צה"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ציתו: וירא בסבלותם. נתן ענינו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגש היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקוה ורודוה. ובעלה של שלומית צה דצרי היה, ונתן ענינו צה, ובלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשתו, כסצורה שהוא בעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש צדצר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש צדצר, היה מכה ורודוה כל היום:

- 13 And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?' וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּהְיֶה שְׁנֵי-אֲנָשִׁים עֹבְרִים נֹצְצִים וַיֹּאמֶר לַרְשָׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעֶךָ:
- 14 And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.' וַיֹּאמֶר מִי שֹׁמֵךְ לְאִישׁ שֶׁר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי וְדִין עָלַי הֲלִמְקַטְלִי אֶתְּךָ אֵלֶּיךָ אִמְרָה כִּמָּא דְקַטְלָתָא יֵת מִצְרָאָה וּדְחִיל מִשָּׂה וַיֹּאמֶר בְּקוֹשָׁטָא אֲתִידַע פְּתִגְמָא:
- 15 Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well. וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת-הַדְּבָר וַיִּבְקֶשׁ לְהַרְגֹּת אֶת-מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ-מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל-הַבְּאֵר:
- 16 Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock. וַיִּלְכְּהֶן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלֹנָה וַתִּמְלֹאנָה אֶת-הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:
- 17 And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock. וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרָשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּוָּשַׁעַן וַיִּשְׁק אֶת-צֹאנָם:
- 18 And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?' וַתָּבֹאנָה אֶל-רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מִהֵרָתֶּן בָּא הַיּוֹם:
- 19 And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.' וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הֲצִילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם-דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת-הַצֹּאן:

(12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו צצית ומה עשה לו צשדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עמיד ללאת ממנו שיתגיייר:

(13) שני אנשים עברים. דמן ואצירים הם, שהותירו מן המן: נצצים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכה, נקרא רשע בהרמת יד: רעך. רשע כמוחק:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו צס המפורש: ויירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה צשראל רשעים צילטוקין, אמר, מעתה שמא אינס ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו צשראל מכל צשעים אומות להיות נרדים בצעדות פרך, אכל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוקטינר להרגו ולא שלטה צו המצר, הוא שאמר משה, ויילני ממחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נמעכצס, כמווישצ יעקצ:) וישב על הבאר. למד מיעקצ שנודווג לו וווגו על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רצשעה, ופירש לו מעצדות אלילים ונידוהו מאללס: את הרהטים. את צריכות מרוצות המיס העשויות צארך:

(17) ויגרשום. מפני הנידוי:

<p>And he said unto his daughters: 20 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל-בָּנֹתָיו וְאִיוֹ לָמָּה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת-הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם: וַאֲמַר לִבְנֹתֶיהָ וְאֵן הוּא לָמָּה שְׁבַקְתֶּן יֵת גּוֹבְרָא קְרָן לִיה וַיִּיכּוֹל לַחְמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל-בָּנֹתָיו וְאִיוֹ לָמָּה זֶה עָזַבְתֶּן אֶת-הָאִישׁ קְרָאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם: 20</p>
<p>And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּא אֶת-הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת-צִפּוֹרָה בְּתוּ לְמֹשֶׁה: וַצְבִּי מֹשֶׁה לְמִתְבַּע עִם גּוֹבְרָא וַיֵּהָב יֵת צִפּוֹרָה בְּרִתּוֹ לְמֹשֶׁה:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּא אֶת-הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת-צִפּוֹרָה בְּתוּ לְמֹשֶׁה: 21</p>
<p>And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'</p>	<p>וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ) וַיֵּלֶדֶת בֶּר וַקְרָא יֵת שְׁמִיהָ גֶרְשֹׁם אֲרִי אָמַר דִּיֵּר הָנִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:</p>	<p>וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: (פ) 22</p>
<p>And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.</p>	<p>וַהֲוָה בְּיוֹמֵיָא סִגְיָאִיא הָאֲנָוִן וּמִית מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְאַתְּאַנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוֹלְחָנָא דְּהֹוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן וַזְעִיקוּ וּסְלִיקַת קְבִילַתְהוֹן לְקָדָם יֵי מִן פּוֹלְחָנָא: וַהֲוָה בְּיוֹמֵיָא סִגְיָאִיא הָאֲנָוִן וּמִית מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וְאַתְּאַנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פּוֹלְחָנָא דְּהֹוָה קָשִׁי עֲלֵיהוֹן וַזְעִיקוּ וּסְלִיקַת קְבִילַתְהוֹן לְקָדָם יֵי מִן פּוֹלְחָנָא:</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאֲנָחוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הָעֲבָדָה וַיִּזְעֻקוּ וַתַּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל-הָאֱלֹהִים מִן-הָעֲבָדָה: 23</p>
<p>And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.</p>	<p>וַשְׁמִיעַ קָדָם יֵי יֵת קְבִילַתְהוֹן וַדְּכִיר יֵי יֵת קִיּוּמִיהָ דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק וְדְּעָם יַעֲקֹב: וַשְׁמִיעַ קָדָם יֵי יֵת קְבִילַתְהוֹן וַדְּכִיר יֵי יֵת קִיּוּמִיהָ דְּעָם אַבְרָהָם דְּעָם יִצְחָק וְדְּעָם יַעֲקֹב:</p>	<p>וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת-נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-בְּרִיתוֹ אֶת-אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יַעֲקֹב: 24</p>
<p>And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ קָדָם יֵי שְׁעִבּוּדָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרֵיהָ לְמַפְרָקְהוֹן יֵי: וַיֵּלֶךְ קָדָם יֵי שְׁעִבּוּדָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמִימְרֵיהָ לְמַפְרָקְהוֹן יֵי:</p>	<p>וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) 25</p>
<p>Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָוָה רֹעִי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּדִיָּא רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבֵר יֵת עֲנָא לְאַתְרַּ שְׁפֵר רֹעִיָּא לְמִדְבָּרָא וְאַתְּא לְטוּרָא דְּאַתְגֵּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּיֵּי לְחוּרֵב: וּמֹשֶׁה הָוָה רֹעִי יֵת עֲנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּדִיָּא רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבֵר יֵת עֲנָא לְאַתְרַּ שְׁפֵר רֹעִיָּא לְמִדְבָּרָא וְאַתְּא לְטוּרָא דְּאַתְגֵּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּיֵּי לְחוּרֵב:</p>	<p>וּמֹשֶׁה הָוָה רֹעִיָּא אֶת-צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ כְּתָן מִדְיָן וַיִּנְהַג אֶת-הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל-הָהָר הָאֱלֹהִים חֲרֵבָה: רציעי</p>

- (20) למה זה עזבתן. הכיר זו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אמת מכס, כמה דאם אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:
- (21) ויואל. כתרומו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹאֵלָּ נָא וְלִין (שופטים יט, ו), ולו הוֹאֵלָּנוּ, הוֹאֵלָּנוּ לְדָבָר. ומדרשו לשון קֶלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו:
- (23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גֵּר צִמְדִין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' וזאת תשועה על ידו, ולכך נסמכו פרשיות הללו. (צרי"י): וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שומט מינוקות ישראל ורוחץ צדמם (שמו"ר א, לד):
- (24) נאקתם. זעקתם, וכן מעיר מְתִים וְנָקָו (איוז כד, יז): את בריתו את אברהם. עם אברהם:
- (25) וידע אלהים. נתן עליהם לצולא העלים עניו:
- (1) אחר המדבר. להמרחק מן הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

<p>And the angel of the LORD 2 appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.</p>	<p>וַיֵּרָא מִלֵּאךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה אֲסָנָא וַחֲזָא וְהָא אֲסָנָא בְּעֵר בְּאִישָׁתָא וַאֲסָנָא לִיתְהִי מִתְאַכִּיל:</p>	<p>וַיֵּרָא מִלֵּאךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וַהֲנִה הַסִּנֵּה בְּעֵר בְּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינָנו אֹכֵל:</p>
<p>And Moses said: 'I will turn aside 3 now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְתַּר־נָא וְאֵרְאֶה אֶת־הַמִּרְאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבָּעַר הַסִּנֵּה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְתַּר־נָא וְאֵרְאֶה אֶת־הַמִּרְאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבָּעַר הַסִּנֵּה:</p>
<p>And when the LORD saw that he 4 turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה הֲאֲנִי:</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲנִי:</p>
<p>And He said: 'Draw not nigh 5 hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֹא תִקְרַב הִלְכָא שְׂרִי סִינָה מֵעַל רִגְלֶיךָ אֲרִי אֶתְרָא דְּאֵת קָאִים עֲלוּהִי אֶתֶר קֹדִישׁ הוּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הֵלֶם שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא:</p>
<p>Moreover He said: 'I am the God 6 of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵא דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵי דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵי דִּי־יִצְחָק וְאֱלֹהֵי דִּי־עִקֵּב וַיִּכְבַּשְׁנוֹן מֹשֶׁה לְאַפּוֹהִי אֲרִי דְּחִיל מִלְּאִסְתַּפְּלָא בְּצִית יִקְרָא דִּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲנִי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מַחֲבִיט אֶל־הָאֱלֹהִים:</p>
<p>And the LORD said: 'I have 7 surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קִדְמִי שְׁעִבִיד עַמִּי דְּבַמִּצְרַיִם וַיֵּת קְבִילְתְּהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְם מִפְּלִחִיהוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי כִּי־בִיהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאָה רְאִיתִי אֶת־עֲנֵי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שְׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נִגְשָׁיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת־מַכְאוֹבָיו:</p>

- (2) בלבת אש. צלהצת אש לצו של אש, כמו לצ השמים, צלצ האלה, (שמואל-צ יח, יד) ואל תחמה על הסי"ו, שיש לנו כיוול צו, מה האלה לצחק (יחזקאל טו, ל): מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו אנכי צחק: אבל. נאכל, כמו לא עצד צה, אשר לקח משם:
- (3) אסורה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:
- (5) של. פלוג והוא, כמו ונשל הצקל (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:
- (7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וידע האלהים, כלומר כי שמתי לצ להצונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא ארטוס את אזני מנעקתם:

<p>and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>וְאֵלֶּכְךָ לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֵתָם מִן־הָאֶרֶץ הַהִיא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִיטִי וְהַיְבוֹסִי וְהַיְבוֹסִי:</p>	<p>וְאֵלֶּכְךָ לְהַצִּילָם מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֵתָם מִן־הָאֶרֶץ הַהִיא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִיטִי וְהַיְבוֹסִי וְהַיְבוֹסִי:</p>
<p>And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֹּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>	<p>וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֹּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:</p>
<p>Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'</p>	<p>וְעַתָּה לֵכָה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵאתָ אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְעַתָּה לֵכָה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵאתָ אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִי אֵלֶּךְ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִי אֵלֶּךְ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve God upon this mountain.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה:</p>

(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוא אף את עמי, יועילו דצריך ותוציאם משם:
 (11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעם להם נס ותוציאם ממצרים:
 (12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית כנסה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותנליח בשליחותי וכדאי אני להציל, כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואינו חָלָל, כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק, ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עמידים לקבל המורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתנליח בשליחותך, לך האות על הצטחה אחרת שאני מצטיחך, שכשתוציאם ממצרים מעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו המורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו וזה לך האות שכל העם קפיעו וגו' (ישעי' לז, ל), מפלת סנחריב תהיה לך לאות על הצטחה אחרת, שארכס חריבה מפירות ואני אצרך הספיחים:

- And Moses said unto God:
'Behold, when I come unto the
13 children of Israel, and shall say
unto them: The God of your
fathers hath sent me unto you;
and they shall say to me: What is
His name? what shall I say unto
them?'
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים
הִנֵּה אֲנִי בָא אֶל־בְּנֵי
13 יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם
וְאָמְרוּ לִי מִה־שְּׁמוֹ מַה אָמַר
אֱלֹהִים:
- And God said unto Moses: 'I AM
14 THAT I AM'; and He said: 'Thus
shalt thou say unto the children
of Israel: I AM hath sent me unto
you.'
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה
אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה
14 תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה
שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:
- And God said moreover unto
Moses: 'Thus shalt thou say unto
15 the children of Israel: The
LORD, the God of your fathers,
the God of Abraham, the God of
Isaac, and the God of Jacob, hath
sent me unto you; this is My
name for ever, and this is My
memorial unto all generations.
- וַיֹּאמֶר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כִּדְבָר
15 תִּימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ
אֱלֹהֵי דַּאֲבָהֶתְכֹן אֲלֹהֵיהִ
דַּאֲבִרְהֶם אֲלֹהֵיהִ דִּיצְחָק
וְאֲלֹהֵיהִ דִּיעֶקֶב שְׁלַחְנִי
לְתַתְּכֹן דִּין שְׁמִי לְעַלְמִ
וְדִין דְּיֻכְרְנִי לְכָל דְּר וְדָר:
- Go, and gather the elders of
Israel together, and say unto
16 them: The LORD, the God of
your fathers, the God of
Abraham, of Isaac, and of Jacob,
hath appeared unto me, saying: I
have surely remembered you,
and seen that which is done to
you in Egypt.
- לֵךְ וְאִסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי
16 אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי
אֲבִרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב
לֵאמֹר פָּקֵד פְּקֻדָּתִי אֶתְכֶם
וְאֶת־הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:
- And I have said: I will bring you
up out of the affliction of Egypt
17 unto the land of the Canaanite,
and the Hittite, and the
Amorite, and the Perizzite, and
the Hivite, and the Jebusite,
unto a land flowing with milk
and honey.
- וַאֲמַרְתִּי אֲסִיק וְתַתְּכֹן
17 מִשְׁעַבְדִּי מִצְרָאִי לָאָרֶץ
כְּנַעֲנָאִי וְחִתָּאִי וְאַמֹּרִאִי
וּפְרִזְזָאִי וְחִיטָּאִי וְיִבּוּסָאִי
לָאָרֶץ עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (זכרות ט: שמו"ר ג, ו) (לא שהשכיל חלילה משה ביומר, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמאז כך היתה דעתו בלומרו יתצרך אהיה אשר אהיה, למשה לצדו הגיד, ולא שיגיד לישראל, והו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לבני ישראל כדברים האלה, אלא כה תאמר לבני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת זכרות ודו"ק):

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט): וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

(16) את זקני ישראל. מיומדים לשיצבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא:

<p>18 And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.</p>	<p>וּשְׁמָעוּ לְקוֹלִי וּבֹאֲתָ אִתָּהּ וְקָבְלוּן מִנִּי אֶתְּ יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֶמְרָתֶם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וַעֲתָה נֵלְכָה נָא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>19 And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.</p>	<p>19 וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִתֶּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לֵהֲלֹךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה:</p>
<p>20 And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.</p>	<p>20 וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִכִּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם:</p>
<p>21 And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>21 וְנָתַתִּי אֶת־חֶן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p>
<p>22 but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>22 וְשָׁאַלָה אִשָּׁה מִשְׁכֻּנָתָהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָה כְּלִי־כֶסֶף וְכְלִי זָהָב וּשְׁמֵלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בְּנֵיהֶם וְעַל־בָּנוֹתֵיהֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:</p>

(18) ושמעו לקולך. מאלהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פקד יפקד עליהם אתכם (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר עליהם (במדבר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יחירה, רמז ל'י מכות. דרש"י ישן):

(19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא יצדק, כמו על כן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נסגו עליהם להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחילה פקיק. משמו של רבי יעקב דרבי מנחם נאמר לי:

(22) ומגדת ביתה. מאותה שהיא גרה אהא צדית: ונצלחם. כתרגמו ותרקנון, וכן וינצלו את מקרים (שמות יב, לו). וינצלו בני ישראל את עדים (שם לג, ו), והגו"ן צו יסוד. ומנחם חזרו במחצת דר"י, עם וינצלו עליהם את מקנה הציד (בראשית לא, ט), אשר הציל אלהים מאבינו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היה הגו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ונפעלתם, כמו ונספסם מעל הצדמה (דברים כח, סג), ונתחם ביד אויב, ונפססם לפני אציקם (ויקרא כו, יז), ונספסם צחוקה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל נ"ו שהיא צאה בציצה לפרקים, וגופלת ממנה, כנ"ו של נוגף, נושא, נוחן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, חנקד בשו"א בכתף, כגון ונפססם את אציקם (בראשית מה, יט), ונפססם להם את ארץ הגלעד (במדבר לב, כט), ונמלחם את

<p>IV And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'</p>	<p>IV וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא-יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה: וְאָתִיב מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהָא לֹא יִהְיֶינּוּ לִי וְלֹא יִקְבְּלוּן מִנִּי אֲרִי יִמְרוּן לֹא אֲתֵגְלִי לָךְ יְיָ:</p>
<p>2 And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כ) מִזֶּה [כ] מִה־יָּדְךָ בִּידֶךָ וַיֹּאמֶר חֹטְרָא: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה:</p>
<p>3 And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֲרָצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֲרָצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו: וַיֹּאמֶר רְמוּהִי לְאֲרָעָא וַרְמָהִי לְאֲרָעָא וְהוּהָ לְחוּיָא וַעֲרַק מֹשֶׁה מִן קִדְמוּהִי:</p>
<p>4 And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאַחֲזֵ בְזָנְבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחְזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפוֹ: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אוֹשִׁיט יָדְךָ וְאוֹחִיד בְּדַנְבִּיָּה וְאוֹשִׁיט יָדְךָ וְאַתְקִיף בִּיהָ וְהָיָה לְחוֹטְרָא בִּידְךָ:</p>
<p>5 that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'</p>	<p>5 לְמַעַן יֵאֱמִינוּ כִּי-נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹרָתָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: בְּדִיל דִּיהִימְנוּן אֲרִי אֲתֵגְלִי לָךְ יְיָ אֱלֹהָא דְאַבְרָהָמָא וְהוּהָ אֱלֹהֵיהּ דְאַבְרָהָם אֱלֹהֵיהּ דִּיעִזָּק וְאֱלֹהֵיהּ דִּיעִקָּב:</p>
<p>6 And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּא-נָא יָדְךָ בְּחִיקְךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ וַהֲגַה יָדוֹ מִצִּרְעַת כַּשָּׁלֵג: וַיֹּאמֶר יְיָ לִיהָ עוֹד אֶעֱיֵל כְּעַן יָדְךָ בְּעִטְפֶךָ וְאֶעֱיֵל יָדְךָ בְּעִטְפִיהָ וְהָא יָדְךָ חֹרָא כְּתִלְגָּא:</p>
<p>7 And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—</p>	<p>7 וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל-חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל-חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ וַהֲגַה שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: וַיֹּאמֶר אָתִיב יָדְךָ לְעִטְפֶךָ וְאָתִיב יָדְךָ לְעִטְפִיהָ וְהָא תִּבְתַּ הָיָה כְּבָשָׂרָהּ:</p>

זשר ערלחכס. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נגול, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, כפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלם ינקד בחיר"ק, כמו ודצקסם קל הסלע (שם כ, ח), וקפדקסם קת הבית (יחזקאל מה, כ), ולמדקסם קסם קת צניקס (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכן נכחז חיצה אחת לדרוש, מזה שצריך אחת חייז ללקות, שחשדת כשירים. ופשוטו, כאדם שאומר לחצירו, מודה אחת שזו שלפניך אכן היא, אומר לו הן, אמר לו הריני עושה אותה עץ:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), וחפש אומנתו של נחש:

(4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרצה יש במקרא, ויחזקו האנשים בידו (בראשית יט, טז) והחזיקה במלשי (דברים כה, יא), והחזקתי בידו (שמואל-א יז, לה), כל לשון חזק הדבוק לבי"ת, לשון אחיזה הוא:

(6) מצורעת בשלג. דרך צרעת להיות לבנה, אם צהרת לבנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע סיפר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקתה מרים על לשון הרע:

(7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לבא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

<p>8 And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.</p>	<p>וַיְהִי אִם לֹא יִהְיֶינּוּ לְךָ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וַיִּהְיֶינּוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: בְּתִרְאָה:</p>	<p>8 וְהָיָה אִם-לֹא יִאֱמִינוּ לְךָ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וַיִּהְיֶינּוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: בְּתִרְאָה:</p>
<p>9 And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'</p>	<p>וַיְהִי אִם לֹא יִהְיֶינּוּ אֶף לַתְּרִין אֵתִים הָאֵלֶּין וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹלְךָ וְלִקְחָתָּ מִמַּיְמֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכָתָּ חִיבֶשֶׁתָּ וַיְהִי הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי לָדָם בִּיבִשֶׁת:</p>	<p>9 וְהָיָה אִם-לֹא יִאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹלְךָ וְלִקְחָתָּ מִמַּיְמֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכָתָּ חִיבֶשֶׁתָּ וַיְהִי הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי לָדָם בִּיבִשֶׁת:</p>
<p>10 And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ בָּבְעוּ יְיָ לֹא גִבֹר דְּמַלּוּל אֲנִי אֶף מֵאֲתָמָלִי אֶף מִדְּקִמּוֹתֵי אֶף מֵעַדָּן דְּמַלִּילְתָּא עִם עַבְדְּךָ אֲרִי יָקִיר מְמַלֵּל וְעַמִּיק לִישָׁן אֲנִי:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִכִּי גַם מִתְּמוּל גַּם מִשְׁלֶשֶׁם גַּם מֵאֲזַ דְּבִרְךָ אֶל-עַבְדְּךָ בִּי כְבֹד-פָּה וְכְבֹד לְשׁוֹן אֲנִכִּי:</p>
<p>11 And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה מִן שְׁוֵי פִּמָּא לְאִנְשָׁא אוֹ מִן שְׁוֵי אֱלִימָא אוֹ חֲרָשָׁא אוֹ פְתִיחָא אוֹ עוֹרָא הִלָּא אֲנִי יְיָ:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי-יִשְׁוֵם אֱלִים אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶּקֶח אוֹ עוֹר הָלֹא אֲנִכִּי יְהוָה:</p>
<p>12 Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.'</p>	<p>וְכַעַן אֵינִיל וּמִימַרֵי יְהִי עִם פִּמְךָ וְאֶלְפִנְךָ דְּתַמְלִיל:</p>	<p>12 וְעַתָּה לְךָ וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה עִם-פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:</p>
<p>13 And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בָּבְעוּ יְיָ שְׁלַח כְּעַן בִּיד מִן דְּכֶשֶׁר לְמִשְׁלַח:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח-נָא בִּיד-תְּשַׁלַּח:</p>

(8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם בשצילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו בזך שהמודווגין להרע להם לוקים צננעים, כגון פרעה ואבדמלך בשציל שרה: (9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקב"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עוזדים לגילוס המהיה אותם, והפכס לדם. צרש"י יסן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה בעיני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ביצשת, שומע אני שצידו הם נהפכים לדם, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אצל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דם עד שיהיו ביצשת: (10) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקב"ה מפחה את משה צסנה לילך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רצויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ציוס הו' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ציד חשלת, עד שחרה צו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הַגְּבִלָה נִגְלִיתִי אֵל צִית אֲצִיךָ צְהִיטֶם צִמְקִים (שמואל-א ב, כז), הוא אהרן, וכן וְאֶדְעָה לָהֶם צִאָרָן מִקְרִים וגו' (יחזקאל כ, ה) וְאֶמַר אֲלֵיָם אִישׁ שְׁקוּי עֵינֵי הַשְּׁלִיכוּ, ואותה נצוהה לאהרן נאמרה: כבד פה. צכצידות אני מדבר, וצלשון לע"ז צלצ"ו (11) מי שם פה וגו'. מי למדך לְדַבֵּר כשהיית גדון לפני פרעה על המצרי: או מי ירשום אלה. מי עשה פרעה אלס שלא נתאמן צמזות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צווחו עליך, וְלֹא־שָׁקִטוּרִין (צצת קה). ההורגים מי עשאם עוריס, שלא ראו כשצרת מן הצימה ונמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת: (13) ביד תשלח. ציד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ציד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם

<p>And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.</p>	<p>וַיִּחַר-אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיִּקְרַח רוּחוֹ אַיִן בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֶן אֶחָיו הֲלוֹי יָדְעָתִי כִּי-דֹבֵר יָדָבֵר הוּא וְגַם הִנֵּה-הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ:</p>
<p>And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.</p>	<p>וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשָׂמַתָּ אֶת-הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם-פִּיךָ וְעִם-פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:</p>
<p>And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.</p>	<p>וְדִבֶּר-הוּא לְךָ אֶל-הָעָם וְהָיָה הוּא יְהוֹדֶה-לְךָ לִפְנֵי וְאַתָּה תְּהִיָּה-לּוֹ לְאֱלֹהִים:</p>
<p>And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'</p>	<p>וְאַתָּה תִּמְשֹׁךָ הַנֶּזֶק תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-בּוֹ אֶת-הָאֵתוֹת: (פ)</p>
<p>And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל-יֶתֶר חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשׁוּבָה אֶל-אֶחָי אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם וְאָרְאָה הָעוֹדֶם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה לְךָ לְשָׁלוֹם:</p>
<p>And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שָׁב מִצְרַיִם כִּי-מָתוּ כָּל-הָאֲנָשִׁים הַמְּבַקְשִׁים אֶת-נַפְשְׁךָ:</p>

לארץ ולהיות גואלם לעתיד, יש לך שלוחים הרבה: (14) ויחר אף. (זכחים קב). רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, ולא מנינו שזב עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף בזה נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לו ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאח ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר ומשה איש האלהים בָּגְיוֹ וַיִּקְרָאָהוּ עַל שֶׁצֶט הָלוֹי (דברי הימים-א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמח בלבב. לא כשאתה סבור שהוא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי העשן הנחמן על הלז:

(16) ודבר הוא לך. נשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כבוד פה: לאלהים. לרצולש:

(18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשצע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשותו). (מכילתא יתר) ושצעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':

(19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואבירם, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת (נדרים

<p>And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-בָּנָיו עַל-חֲמֹרָא וַתָּבֹא אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּסֵּב מֹשֶׁה יֵת הוֹטָרָא דְּאַתְעֵבִידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קֳדָם יי בִּידִיהּ:</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-בָּנָיו עַל-חֲמֹרָא וַתָּבֹא אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּסֵּב מֹשֶׁה יֵת הוֹטָרָא דְּאַתְעֵבִידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קֳדָם יי בִּידִיהּ:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה בְּמִדְבָּרָא לְמִתָּב לְמִצְרַיִם חֲזִי כֹל מוֹפְתֵיָא דְּשִׁוְיָתִי בִּידְךָ וְתַעֲבִידוּן קֳדָם פֶּרְעָה וְאַנָּא אֶתְקִיף יֵת לְבִיהּ וְלֹא יִשְׁלַח יֵת עִמָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיִם רְאֵה כָּל-הַמִּפְתִּים אֲשֶׁר-שַׂמְתִּי בְיָדְךָ וְעָשִׂיתָם לִפְנֵי פֶרְעָה וְאַנִּי אַחֲזֶק אֶת-לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת-הָעָם:</p>
<p>And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.</p>	<p>וְתִימַר לְפֶרְעָה כִּדְנָן אָמַר יי בְּרִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְאָמַרְתָּ אֶל-פֶּרְעָה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בּוֹכְרִי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'</p>	<p>וְאָמַרְתִּי לְךָ שְׁלַח יֵת בְּרִי וַיִּפְלַח קֳדָמִי וּמָסָרִיב אֶת לְשַׁלְחוֹתִיהּ הָא אָנָּא קָטִיל יֵת בְּרִךְ בּוֹכְרִךָ:</p>	<p>וְאָמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת-בְּנִי וַיַּעֲבֹדֵנִי וְתִמְאָן לְשַׁלְחוֹ הֵנָּה אֲנֹכִי הֲרֹג אֶת-בְּנֶךָ בּוֹכְרֶךָ:</p>
<p>And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.</p>	<p>וַהֲנִה בְּאֹרְחָא בְּבֵית מִבְתָּא וְעָרַע בֵּיהּ מְלֹאכָא דְּיי וּבָעָא לְמַקְטִילֶיהּ:</p>	<p>וַיְהִי בְּדַרְךָ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֶׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ הָמִיתוֹ:</p>

(סד):

(20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחנש אברהם לעקידת יצחק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עֲנִי וְלִכְבֹּשׁ עַל פָּמּוֹר (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את משה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:

(21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא חירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה זה לעשותם אלא לפני ישראל שראל שיאמינו לו, ולא מצינו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו כי ידָּרַר יִלְלֶקֶס פֶּרְעָה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כבר שִׁמְתִּים בידך:

(22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אֶנִּי כְּחֹר אֶתְקַנְהוּ (תהלים פט, כח), וזו פשוטו. ומדרשו, כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו:

(23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו מחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיזו הן אל יִשְׁגִּיב צִלְחוֹ, לפיכך, מי קמהו מורֶה (איזו לו, כב), צער ודם המבקש להנקם מחזירו, מעלים את דבריו שלא יבקש הַלְלָה, אצל הקב"ה יִשְׁגִּיב צִלְחוֹ ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשונו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה צו לשון:

(24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשלו נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחשלו, אלא אמר, אמול ואנא לדרך, שכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמול ואשקה שלשה ימים, הקב"ה לזני לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשק במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, וזולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר וזולעו מרגליו ועד אוחו מקום, הבניה לפורה שבשציל המילה הוא:

<p>25 Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'</p>	<p>וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צִפּוֹרָה מִנָּהָר וַתִּזְרֹת יָת עֶרְלַת בְּרָהּ וַתְּקַיֵּב לְקַדְמוֹתַי וַאֲמַרְתָּ בְּדָמָא דְמַהוּלָּתָא הִדִּין אֶתִּיהִיב חֲתָנָא לָנָא:</p>	<p>25 וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צִר וַתִּכְרֹת אֶת־עֶרְלַת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרִגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דָּמִים אַתָּה לִי:</p>
<p>26 So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'</p>	<p>וַנְּחַ מִנְיָה בְּכֵן אָמַרְתָּ אֵלָיו דָּמָא דְמַהוּלָּתָא הִדִּין אֶתִּחִיב חֲתָנָא קְשׁוּל:</p>	<p>26 וַיִּרְף מִמֶּנּוּ אַז אָמַרְה חֲתָן דָּמִים לְמוּלָת: (פ)</p>
<p>27 And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אִיזִיל לְקַדְמוֹת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וַאֲזַל וַעֲרֵעִיה בְּטוֹרָא דְאַתְגִּיל עֲלוֹהֵי יִקְרָא דִּי וַנְּשִׁיק לִיה:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרֹאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק־לוֹ:</p>
<p>28 And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.</p>	<p>וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלַח וְאֵת כָּל־הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:</p>	<p>28 וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלַח וְאֵת כָּל־הָאֱתָת אֲשֶׁר צִוָּהוּ:</p>
<p>29 And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּבְּאוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>29 וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּבְּאוּ אֶת־כָּל־זִקְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>30 And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.</p>	<p>וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם:</p>	<p>30 וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֱתָת לְעֵינֵי הָעָם:</p>
<p>31 And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.</p>	<p>וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>	<p>31 וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>
<p>v And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'</p>	<p>וּבְתֵר כֵּן עָאֵלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְפָרְעָה בְּדִן אָמַר יְיָ אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל שְׁלַח יָת עַמִּי וַיִּיחַגּוּן קַדְמִי בְּמַדְבָּרָא:</p>	<p>וְאַחֲרַי בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פָּרְעָה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיִּחַגּוּ לִי בְּמַדְבָּר:</p>

(25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אמה היית גורם להיותם חתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אמה לי:
 (26) וירף. המלאך ממנו. אז, בינה שעל המילה צא להורגו: אמרה חתן דמים למוולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשונו, לעיל כחצאנה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גס לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראחה וירף לגמר, אז הבינה דעל דבר המילה לצד צא, ובזה מתורץ גס כן שינוי לשון צתרגוס ואונקלוס צחתן דמים, ודו"ק כנ"ל): למוולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו ואמר פרעה לגני ישראלי (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

<p>And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמֶּע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמֶּע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:</p>
<p>And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ גִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּן יִפְגְּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַּחֶרֶב:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ גִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כִּן יִפְגְּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַּחֶרֶב:</p>
<p>And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get ye unto your burdens.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֵהוֹן מֶלֶכָּא דְּמַצְרַיִם לְמָה מְנַשָּׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לִסְבִּלְתִּיכֶם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמָה מְנַשָּׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לִסְבִּלְתִּיכֶם:</p>
<p>And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲאֵם מִדְּסִיגִינִי כֵּעַן עָמָא דְּאַרְעָא וְתַבְטְלוּן יְתָהוֹן מִפּוֹלְחָנְהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲנִרְבִּים עִתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסְבִּלְתָּם:</p>
<p>And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:</p>	<p>וּפְקִיד פַּרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יְתָ שְׁלֹטוֹנֵי עָמָא וְיְתָ סִרְכּוּהֵי לְמִימַר:</p>	<p>וַיִּצְו פַּרְעֹה בְּיָוִם הַהוּא אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵיו לֵאמֹר:</p>
<p>'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.'</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן לְמַתָּן תִּבְנָא לְעָמָא לְמַרְמִי לְבָנִין כִּמְאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוּהֵי אֲנָן יִיזְלוּן וַיִּגְבְּבוּן לְהוֹן תִּבְנָא:</p>	<p>לֹא תִסְפּוּן לְתַת תִּבְנָן לְעָם לְלִבְנָן הַלְּבָנִים כְּתָמוּל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבְנָן:</p>

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אבל הזקנים נשמעו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמעו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרעו להם, ונגש משה לצדו והם לא יגשו, החזירים לאחריהם:

(3) פן יפגענו. פן יפגעו היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא: (4) תפריעו את העם ממעשיו. תצדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה, וכן פָּרַעְהוּ אֶל פֶּעֶזֶר צו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וּפְקִידוֹ קָל עָלָי (שם א, כה), פִּי פָּרַעְהוּ (שמות לב, כה), נרחק ונמנע: לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צדיקם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ומדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות:

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואתם מצדיקים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(6) הנוגשים. מצריים היו, והשוטרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שוטרים, והשוטר ממונה לְרִדוֹת צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשטו"צלא, היו גובלין אותו עם הטיט: לבנים. טיוו"לש צלע"ז, שעושים מטיט, ומיצטין אותו צחמה, ויש ששורפין אותו צכנשן: כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

<p>And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.</p>	<p>וְאֶת־מִתְכַּנַּת הַלְבָּנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תָּמֹל שְׁלֹשׁ תַּשְׁיִמוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִּים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעֲקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבְּחָה לֵאלֹהֵינוּ:</p>	<p>8</p>
<p>Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'</p>	<p>וַתִּבְדֹּה הָעֶבֶדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֶל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שָׁקֶר:</p>	<p>9</p>
<p>And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וּשְׁטָרְיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תִּבְנֶן:</p>	<p>10</p>
<p>Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'</p>	<p>אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תִּבְנֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מִעֲבַדְתְּכֶם דָּבָר:</p>	<p>11</p>
<p>So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.</p>	<p>וַיִּפֶץ הָעָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתִּבְנֶן:</p>	<p>12</p>
<p>And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'</p>	<p>וַהֲנִגְשִׁים אֲצִים לֵאמֹר כֵּלּוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהַיּוֹת הַתִּבְנֶן:</p>	<p>13</p>

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התנן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכדד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצם פונה אל הבטלה וצועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ותכן לצנים, ולו נמכנו עלילות, את הכסף הממכר, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפויה צידם ועוצה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידצרו תמיד דדברי רות, לאמר נלכה נזחזה, ודומה לו ואשעה בחקין תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין ולשועין, ויפסר ואשקעי, ואי אפשר לומר ואל ישעו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, ישעה הקדש על עשהו (ישעיה יז, ז), ולא שועו על קדוש ישקאל (שם לא, א), ולא ישעה אל המנצחות (שם יז, ח), ולא מנאחי שמו של צי"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר דדבר, נופל לשון שמו של צי"ת, כגון הנדדדדים דד (יחזקאל לג, ל), ותדדדד מרזס ואלהן דמשה (במדבר יב, א), המלאך הדדדד צי (זכריה ד, א), לדדדד דס (דברים יא, יט), ולדדדד דעלדוסיד (תהלים קיט, מה), אף כאן אל ישעו דדברי שקר, אל יהיו נדדדים דדברי שוא והבאי:

(11) אתם לכו קחו לכם תבן. ואריכים אתם לילך בזריות, כי אין נגרע דבר מכל סכום לצנים שהייתם עושים ליום זהות התנן גפן לכם מזומן מבית המלך:

(12) לקשש קש לתבן. לאסוף אסיפה, ללקוט לקט לזורך תנן הטיט: קש. לשון לקוט, על שם שדדד המתפור הוא ונריך לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות:

(13) אצים. דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון של כל יום פלו ציומו, כאשר עשיתם זהות התנן מוכן:

<p>And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'</p>	<p>וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַלְקוֹ סָרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִנְיָאוּ עֲלֵיהֶן שְׁלֹטֹנֵי פִרְעָה לְמִימַר מִדִּין לֹא אֲשַׁלְּמֶתֶן גְּזִירַתְכֶּן לְמַרְמֵי לְבָנִין כְּמֵתֶמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי אַף תִּמְלִי אַף יוֹמָא דִּין:</p>	<p>14 וַיִּכּוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פִרְעָה לֵאמֹר מָדוּעַ לֹא כְלִיתֶם חֲקֻכְכֶם לְלַבֵּן פֶּתֶמוֹל שְׁלֹשׁ גַּם-תִּתְּמוֹל גַּם-הַיּוֹם:</p>
<p>15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֻקוּ אֶל-פִּרְעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>	<p>15 וַיָּבֹאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֻקוּ אֶל-פִּרְעָה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>
<p>16 There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'</p>	<p>תִּבְנֶא אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מַכִּים וְחָטָאת עַמֶּךָ:</p>	<p>16 תִּבְנֶן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבָנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מַכִּים וְחָטָאת עַמֶּךָ:</p>
<p>17 But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל-כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים גִּלְגָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:</p>	<p>17 וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל-כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים גִּלְגָּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:</p>
<p>18 Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'</p>	<p>וַעֲתָה לָכוּ עֲבָדוּ וְתָכֵן וְכַעַן אֵיזִילוּ פִלְחוּ וְתִבְנֶא לֹא יִתְּיָיִב לָכוֹן וְסָכּוֹם לְבָנִיָּא תִתְּנוּן:</p>	<p>18 וַעֲתָה לָכוּ עֲבָדוּ וְתָכֵן וְכַעַן אֵיזִילוּ פִלְחוּ וְתִבְנֶא לֹא יִתְּנוּ לָכֶם וְתָכֵן לְבָנִים תִּתְּנוּ:</p>
<p>19 And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'</p>	<p>וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּחוּן בְּבִישׁ לְמִימַר לֹא תִמְנַעוּן מִלְּבָנִיָּכֶן פֶּתְגָם יוֹם בְּיוֹמֵיהָ:</p>	<p>19 וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּחוּן בְּבִישׁ לְאִמְרָעוֹ מִלְּבָנִיכֶם דְּבִרְ-יוֹם בְּיוֹמוֹ:</p>

(14) ויכו שטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו, וחסים על חזריהם מלדחקם, וכשהיו משלימין הלָגְגִים לנוגשים שהם מצריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין, וגאלל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מוקני ישראל, מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים, כי הם זקני העם ושוטרי: ויכו שטרי בני ישראל. אשר שָׂמוּ נֹגְשֵׁי פִרְעָה אותם לשוטרים עליהם, לאמר מדוע וגו', למה ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום, חק הקצוב עליכם ללצון כתמול השלישי, שהוא יום שלפני אתמול, והוא היה צהיית התצון נתן להם: ויכו. לשון ויפְעֵלוּ, הוכו מיד אחרי, הנוגשים הכוס:

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לָגְגִים כמנין הראשון: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דבר הוא, וכך פירושו, ודבר זה מציא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו בְּצוֹאֲנָה צִית לָקֵס (רות א, יט), שהוא כמו לבית לחם, וכן הרצה:

(18) ותכן לבנים. חשזון הלָגְגִים, וכן אֵת הַקֶּסֶף הַמֵּתָקֵן (מלכים"ב זי, יז), המנוי, כמו שאמר צענין וַיִּזְרְאוּ וַיִּמְנוּ אֵת הַקֶּסֶף (שם יא):

(19) ויראו שוטרי בני ישראל. את חזריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וצרה המולאת אותם, בהכזידם העצודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

<p>20 And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;</p>	<p>וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֹאתָם מֵאֶת פְּרָעָה:</p>	<p>20 וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִרְיָתָם בְּצֹאתָם מֵאֶת פְּרָעָה:</p>
<p>21 and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְיָ רֵא וַיְהִי עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתָּם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פְּרָעָה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתֵת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:</p>	<p>21 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יְיָ רֵא וַיְהִי עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתָּם אֶת־רִיחֵנוּ בְּעֵינֵי פְּרָעָה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתֵת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵנוּ:</p>
<p>22 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?</p>	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעִיתָה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:</p>	<p>22 וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעִיתָה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:</p>
<p>23 For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'</p>	<p>וּמֵעַדָּן דְּעֵלִית לְנֹת פְּרָעָה לְמַלְאָא בְּשִׁמְךָ אֲבָאִישׁ לְעֻמָּא הַדִּין וְשִׁיזְבָּא לֹא שִׁיזְבִּיתָא יְתָ עֻמָּד:</p>	<p>23 וּמֵאֲזַ בָּאתִי אֶל־פְּרָעָה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרְעָה לָעָם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמְּךָ:</p>
<p>VI And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כַּעַן תַּחֲזִי דְּאֻעָבִיד לְפְרָעָה אֲרִי בְּיַד תִּקְיָא וְשְׁלַחְנוֹן וּבְיַד תִּקְיָא יִתְרִיכְנוֹן מֵאַרְעֵיהָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵּרְאָה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפְרָעָה כִּי בְּיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאַרְצוֹ: (ס)</p>
<p><i>The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 & 29:22 – 29:23 on page 203. Sepharadim read Jeremiah 1:1 – 2:3.</i></p>		
<p>2 And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD;</p>	<p>וּמַלְּיִל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַאֲמַר לֵיה אֲנִי יְיָ:</p>	<p>וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>3 and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name יהוה I made Me not known to them.</p>	<p>וְאִתְגַּלִּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשְׁמִי יְיָ לֹא הִנְדַּעְתִּי לְהוֹן:</p>	<p>וְאָרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם:</p>

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 & 29:22 – 29:23 on page 203. Sepharadim read Jeremiah 1:1 – 2:3.

(20) ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נאים וננאים דתן ואזירים היו, שנאמר בזהם ילאו ננאים:

(22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קוצל אני על ששלחתני (שמו"ר ה, כב):

(23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרצה רעה עליהם, ותרגומו אכזאיש:

(1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא.) הרהרת על מדותי, לא כחברהם שאמרתי לו פי ב' צִנְקָן יִקְרָא לָךְ זָרַע (בראשית יב), ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא ההעשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שתחזק עלי, ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם נדָה, וכן הוא אומר ותחזק מזרעם על העם למחר לשלחם וגו'.

(2) וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אִתּוֹ מִשְׁפָּט, עַל שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר וּלְזַמֵּן לָמָּה הִרְעוּתָה לָעַם הַזֶּה: וַיֹּאמֶר אֵלָיו נֶאֱמַר דְּהוּא נֶאֱמַר לְשֵׁלֶם שִׁכְר טוֹב לְמַתְהִלָּים לִפְנֵי, וְלֹא לְחַסֵּם שְׁלַחְתִּיךְ כִּי אִם לְקִיִּים דְּבִרֵי שְׁדַחְרֵי לִצְבֹּת הָרַשׁוּנִים. וְצִלְשׁוֹן הַזֶּה מִזֵּינוּ שֶׁהוּא נִדְרַשׁ בְּכִמְהָ מִקְוִמוֹת אִנִּי ה' נֶאֱמַן לִפְרַע, כִּשֶׁהוּא אֹמֵר אֲנִי אֲנִי עֹנֵשׁ, כִּגּוֹן וְחִלְלַת אֵת שֶׁסֵּם אֱלֹהִיךְ וְכִשֶׁהוּא אֹמֵר אֲנִי אֲנִי קִיִּים מְזוּת, כִּגּוֹן וְשִׁמְרַתִּם מְזוּת וְעִשִׂיתֶם אֹתוֹס אִנִּי ה', נֶאֱמַן לִיתֵן שִׁכְר: (3) וַאֲרֹא. אֵל הַצְּבוֹת: בָּאֵל שְׂדֵי. הַצְּמַחֲתִים הַצְּמַחֲתִים, וּבְכֹלֹן אִמְרַתִּי לָהֶם אִנִּי אֲנִי שְׂדֵי: וְשְׂמִי דְּה' לֹא

<p>And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned.</p>	<p>וְגַם הִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ: תוֹתְבוֹתָהוֹן דְּאִתּוֹתְבוּ בָּהּ:</p>	<p>וְגַם הִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ:</p>
<p>And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant.</p>	<p>וְגַם אָנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אֹתָם וְאָזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי: וְאִם קִדְמִי שָׁמַע יְת קבילת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אֹתָם וְאָזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי: קִימִי:</p>	<p>וְגַם אָנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אֹתָם וְאָזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי:</p>
<p>Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;</p>	<p>לָכֵן אָמַר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵּתָם וְגֹאֲלִתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים:</p>	<p>לָכֵן אָמַר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵּתָם וְגֹאֲלִתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.</p>	<p>וְלִקְחָתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיֵּדַעְתֶּם כִּי אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:</p>	<p>וְלִקְחָתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיֵּדַעְתֶּם כִּי אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:</p>
<p>And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.</p>	<p>וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אָנֹכִי יְהוָה:</p>	<p>וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אָנֹכִי יְהוָה:</p>
<p>And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.</p>	<p>וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֹר רוּחַ וּמִמַּעַבְדָּה קָשָׁה: (פ)</p>	<p>וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֶּן אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֹר רוּחַ וּמִמַּעַבְדָּה קָשָׁה: (פ)</p>

נודעתי להם. לא הודעתי אינ כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִפְקְדִי להם צמדת אמתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לַאֲמַת דַּצְרִי, שהרי הצטחמים ולא קיימתי:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם צאל שדי, הצבתי והעמדתי צריתי ציני וציניהם: לתת להם את ארץ כנען. לא צהרם צפרשת מילה נאמר, חֲנִי אֵל שְׂדֵי וגו' וְנִסְתִּי לָךְ וְלִזְרַעְךָ חֲסִידִךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד (צראשית יז, אח). ליצחק, פי לָךְ וְלִזְרַעְךָ חֲסִידִךָ אֶת כָּל הָאֲרָצָה הַזֹּאת וְהַקִּימָתִי אֶת הַשְּׂדֵה הַשָּׂדֶה לְשָׂדֶה לְאֲדָרָה (שם כו, ג), ואותה שזועה ששזעתי לא צהרם צאל שדי, אמרתי ליעקב חֲנִי אֵל שְׂדֵי פָּרָה וְרָצָה וגו' (שם לה, יא), וְאֶת הָאֶרֶץ הַשָּׂדֶה וגו' (שם יצ), הרי שנדרתי להם ולא קיימתי:

(5) וגם אני. כמו שהצבתי והעמדתי הצרתי יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבידים אתם ואזכור. אותו הצרתי, כי צרתי צין הצתרים אמרתי לו וגם אֶת הַגּוֹי הַשָּׂדֶה יַעֲזֹדוּ דָן חֲנִי (צראשית טו, יד):

(6) לכן. על פי אותה השזועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן צהצטחתי: והוצאתי אתכם. כי כן הצטחתי (שם), וְאֶתְכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקְצֹר רוּחַ וּמִמַּעַבְדָּה קָשָׁה: (פ)

(8) נשאתי את ידי. הרימותי להישזע צכסאי:

- 10 And the LORD spoke unto Moses, saying: וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לְאמֹר:
- 11 'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.' בָּא דַבֵּר אֶל־פַּרְעֹה עוֹל מִלִּיל עִם פַּרְעֹה מֶלֶכָא מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח דְּמִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח יְת בְּנֵי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעִיהּ:
- 12 And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?' וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה וּמִלִּיל מֹשֶׁה קָדָם יְיָ לְמִימָר לְאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא קִבִּילוּ לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ מִנִּי וְאֵיכְדִין יִקְבִּיל מִנִּי וְשָׁמְעֵנִי פַרְעֹה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם: (פ)
- 13 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt. וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְאַל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּפְקִידֵנֹן לְזֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְזֹת פַּרְעֹה מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם לְאַפְקָא יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך נשימתו. קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מרבי צרוך צר' אליעזר, והביא לי ראייה ממקרא זה, בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה' (ירמ' טז, כא), למדנו כשהקב"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה לקה ה'עלתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשבקש אברהם לקבור את שרה, לא מלא קרקע עד שקנה צדמים מרובים, וכן ביחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ביעקב ויקון את קלקת השדה לנטות אהלו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעוה. ואין המדרש מתישז אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שכן שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הצהרים נאמר ה' ה' אשר הוצאתיך מאור פשדים (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישז המקרא על פשוטו דָּבָר דָּבָר על אִפְקִי (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הֲלוֹא כֹה דָּבָרִי פֶּאֶשׁ נֶאֱמַר ה' וקפטיש: יפֶּן קָלַע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה גיזרות:

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֲרֵלָה אֵין אֵין (שם ו, י), אטומה משמוע. עֲרֵלִי לֹב (שם ט, כה), אטומים מהבין. שָׁתָה גַם אִתָּה וְהָעֵרְל (חבקוק ב, טז), והאטום משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעֵרְלָה דָּבָר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה צה. וְעֵרְלָתָם עֲרָלָתוֹ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיבדיל בפני אכילתו. שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרָלִים (שם), אטום ומכוסה ומוזבל מלאכלו: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שבחורה (ב"ר כג, ז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לִפֶּה וּלְמַלְיָן: ויצום אל בני ישראל. למה עליהם להנהיגם צנח ולסבול אותם (שמו"ר ז, א): ואל פרעה מלך מצרים. קָם עליו לחלוק לו כבוד בדצריהם, זה מדרשו. ופשוטו, קָם על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר ה'אוי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין באלה ראשי בית אבות, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, ובמי נתיחסו:

14	These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.	אלה ראשי בית־אבותם בני ראובן בכר ושראל חנוך ופלוא חצרון וכרמי אלון זרעית ראובן:	שני
15	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.	ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויכין וצחר ושואל בן־הכנענית אלה משפחת אלון זרעית שמעון:	15
16	And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	ואלה שמות בני־לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושגל חגי לוי מאה ושלשים ומאת שנה:	16
17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	ובני גרשון לבני ושמעי למשפחתם:	17
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	ובני קהת עמרם ויצהר וחקרון ועזיאל ושגל חגי קהת שלש ושלשים ומאת שנה:	18
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	ובני מררי מחלי ומושי משפחת חלוי לתלתם:	19
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	ויקח עמרם את־יוכבד אבדתו לו לאשה ותלד לו את־אהרן ואת־משה ושגל חגי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה:	20
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	ובני יצהר קרח ונפג וזכרי:	21
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתר:	22

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (וצפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שקנטרם יעקב אבינו לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לצדס, לומר שחשובים הם):

(16) ושני חיי לוי וגור. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וימת יוסף וכל אָסִיו (שמות א, 1), ואח"כ ויָקָם מֶלֶךְ עָדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:

(18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגור. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בצורך מנרים לצדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מנרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמאס ד' מאות שנה, והרבה שנים נבלעים לצנים בשני האצות:

(20) יוכבד דדתו. אחת אביו, צת לוי אחות קהת:

<p>23 And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.</p>	<p>וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתְעֻמִּינָדָב אֵחֹת נַחֲשֹׁן לֹאֲשָׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתְמָר:</p>	<p>23 וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתְעֻמִּינָדָב אֵחֹת נַחֲשֹׁן לֹאֲשָׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתְמָר:</p>
<p>24 And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.</p>	<p>וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי:</p>	<p>24 וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקְּרָחִי:</p>
<p>25 And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.</p>	<p>וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן נָסִיב לִיה מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לִיה לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רִאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:</p>	<p>25 וְאֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל' לֹאֲשָׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֵלֶּה רִאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם:</p>
<p>26 These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'</p>	<p>הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה דָּאָמַר יְיָ לְהוֹן אֲפִיקוּ יִתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־חֵילֵיהֶן:</p>	<p>26 הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאתָם:</p>
<p>27 These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.</p>	<p>אֲנֹן דְּמַמְלִין עִם פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְאַפְקָא יִתְּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>	<p>27 הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:</p>
<p>28 And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם דְּבִרַּת יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>28 וַיְהִי בַּיּוֹם דְּבִרַּת יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>29 that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'</p>	<p>וַיֹּמַר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר אֲנִי מַלְּלִי עִם פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם יִתְּ כָּל דְּאָנָא מְמַלְלִי עִמָּךְ:</p>	<p>29 וַיֹּדְבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דְּבַר אֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ:</p>

שלישי

- (23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לצדוק באחיה (צ"ק. שמו"ז, ד):
- (25) מבנות פוטיאל. מוצע יתרו שפסס עגלים לעבודה אלילים, ומזרע יוסף שפטפט צינרו (צ"ק קט):
- (26) הוא אהרן ומשה. אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סך צבאם (בראשית כז, מ), כמו בחרבך. עמדתם על סך צבאם (יחזקאל לג, כו), כמו בחרבכם:
- (27) הם המדברים וגו'. הם שנלמדו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם בשליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:
- (28) ויהי ביום דבר וגו'. מחובר למקרא שלאחריו:
- (29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי

<p>And Moses said before the LORD: 30 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ הֲאֵאָנָה יִקְרֶה מִמֶּלֶל וְאֵיכָדִין יִקְבִּיל מִנִּי פִרְעֹה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פִּרְעֹה: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: VII 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי דְמִנִּיתִךְ רַב לְפִרְעֹה וְאַהֲרֹן אַחֲוֶיךָ יְהִי מִתּוֹךְגְּמָנֶךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפִרְעֹה וְאַהֲרֹן אַחֲוֶיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ:</p>
<p>Thou shalt speak all that I 2 command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>אֵת תְּמַלִּיל יְת כָּל דְּאִפְקִדְךָ וְאַהֲרֹן אַחֲוֶיךָ יְמַלִּיל עִם פִּרְעֹה וְיִשְׁלַח יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצָה:</p>	<p>אֵתָה תְּדַבֵּר אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוְךָ וְאַהֲרֹן אַחֲוֶיךָ יְדַבֵּר אֶל־פִּרְעֹה וְיִשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:</p>
<p>And I will harden Pharaoh's 3 heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשִׁי יְת לִבָּא דְּפִרְעֹה וְאֶסְגִּי יְת אֶתְנֹתַי וְיֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרְצָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פִּרְעֹה וְהִרְבֵּיתִי אֶת־אֶתְנֹתַי וְאֶת־מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>But Pharaoh will not hearken 4 unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>וְלֹא יִקְבִּיל מִנְכוּן פִּרְעֹה וְאֶתִּין יְת מַחַת גְּבוּרָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶפִּיק יְת חִילִי יְת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצָא דְּמִצְרַיִם בְּדִינִין רַבִּיכִין:</p>	<p>וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פִּרְעֹה וְנִתְּתִי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתַי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>And the Egyptians shall know 5 that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וַיֵּדְעוּן מִצְרַאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ כַּד אֲרִים יְת מַחַת גְּבוּרָתִי עַל מִצְרַיִם וְאֶפִּיק יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבִּיְהוּדָן:</p>	<p>וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנִטְתִּי אֶת־יָדִי עַל־מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:</p>
<p>And Moses and Aaron did so; as 6 the LORD commanded them, so did they.</p>	<p>וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמֹא דְּפִשְׁרִי יְיָ יְתְּהוּן כֵּן עֲבָדוּ:</p>	<p>וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:</p>

ליחסם, חזר הענין עליו להמחיל צו: אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:
(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁנָה הכתוב כאן, כיון
שהפסיק הענין, וכך היא הַשְׁמִיעַ, כאדם האומר נחזור על הראשונות:
(1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו צמכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרגומו יְהִי מִתּוֹךְגְּמָנֶךָ,
וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת גִּבְּ שְׁפָתַיִם (ישעי' נו, יט), יְנִיב קִקְמָה
(משלי י, לא), ויכל מהתנצחות דשמואל (שמואל־א י, יג), ובלע"ז קוראין לו פרידי"גר
(2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפיו, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו בצאני פרעה:
(3) ואני אקשה. מאחר שהרשע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לתת לב שלם
לשוב, טוב לי שיחקשה לבו, למען הרבות צו אותותי ותכירו את גבורותי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות
על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הִכְרַתִּי גוֹיִם קִשְׁמוֹ פְּנוּסִים וגו' (נפניה ג, ו), קְמַרְתִּי
אֶךְ פִּקְרֵאִי אוֹתִי פִקְחִי מוֹסֵר (סס ו), ואף על פי כן צמחש מכות הראשונות לא נאמר ויחוק ה' את לב פרעה, אלא ויחוק
לב פרעה. (ועיין ברא"ש שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשוב עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק
בלכתך לשוב ע"ש):
(4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

7	And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.	וּמֹשֶׁה בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן-שְׁמֹנִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה בְּמַלְלוֹתָיו עִם פַּרְעֹה:	וּמֹשֶׁה בֶּן-שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן-שְׁמֹנִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה בְּמַלְלוֹתָיו עִם פַּרְעֹה: (פ)	7
8	And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרֶן לְמִימֶר:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:	רצעי
9	'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'	אָרִי יִמְלִיל עִמָּכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר הִנֵּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאָמַרְתָּ אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-מִטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי-פַרְעֹה וְהָיָה לְתַנִּין:	כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר הִנֵּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאָמַרְתָּ אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-מִטְּךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי-פַרְעֹה וְהָיָה לְתַנִּין:	9
10	And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.	וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִנְעֹשׂוֹ כִּן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה וּלְפָנָי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:	וַיָּבֹאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִנְעֹשׂוֹ כִּן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת-מִטְּהוֹ לִפְנֵי פַרְעֹה וּלְפָנָי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:	10
11	Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.	וַיִּקְרָא אַף פַּרְעֹה לַחֲכִימָאִם וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעַשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶן כִּן:	וַיִּקְרָא גַם-פַּרְעֹה לַחֲכִימָם וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעַשׂוּ גַם-הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהֶם כִּן:	11
12	For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.	וַיִּרְמוּ גַבְרַת חוֹטְרֵיהֶם וַיְהִיו לְתַנִּינִים וַיִּבְלַע חוֹטְרֵי אַהֲרֹן אֶת-מִטְּתָם:	וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיו לְתַנִּינִים וַיִּבְלַע מִטְּהַ-אַהֲרֹן אֶת-מִטְּתָם:	12
13	And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַתִּתְקַף לִבָּא דְּפַרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מִנְּהוֹן כְּמֹא דְּמִלְּלִי יְיָ:	וַיִּחְזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	13
14	And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתִיקֶר לִבָּא דְּפַרְעֹה סָרִיב לְשַׁלַּח עַמָּא:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:	14

(9) מופת. אומ, להודיע שיש צורך (צורך) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלהטיהם גלגלטיהן, ואין לו דמיון צמקרא, ויש לדמות לו להט הסרצ המהפכת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מההפכת על ידי נחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שבת נז):

(14) כבוד. תרגומו יקיר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו פי קצד ממך הדבר (שמות יח, יח):

<p>15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.</p>	<p>לֵךְ אֶל־פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר הַנֶּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמִּטָּה אֲשֶׁר־נִהְפָּךְ לִנְחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:</p>	<p>15 יֵצֵא הַמַּיִמָּה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמִּטָּה אֲשֶׁר־נִהְפָּךְ לִנְחָשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:</p>
<p>16 And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;</p>	<p>וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעַתָּ עַד־כֹּה:</p>	<p>16 וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וְיַעֲבֹדֵנִי בְּמִדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעַתָּ עַד־כֹּה:</p>
<p>17 thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.</p>	<p>כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדָע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מִכָּה בַּמִּטָּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם:</p>	<p>17 כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדָע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מִכָּה בַּמִּטָּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לְדָם:</p>
<p>18 And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.'</p>	<p>וְהַדְּגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאָו מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)</p>	<p>18 וְהַדְּגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאָו מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)</p>
<p>19 And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מִטָּה וְנִשְׁתַּחֲוֶהֶנָּה עַל־מֵימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם וְעַל־אֲרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל־כָּל־מִקְוֵה מֵימֵיהֶם וְיָהְיֶה דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבְאֲבָנִים:</p>	<p>19 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מִטָּה וְנִשְׁתַּחֲוֶהֶנָּה עַל־מֵימֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם וְעַל־אֲרֵיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל־כָּל־מִקְוֵה מֵימֵיהֶם וְיָהְיֶה דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבְאֲבָנִים:</p>

- (15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם לרכיו (שמור"ט, ט):
- (16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שתשמע ממני מכת זכורות, שאפתח זה צכה לה אָמַר ה' בַּחֲצֹת הַלַּיְלָה:
- (17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמחים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את ירחם ואחר כך הלקה אותם:
- (18) ונלאו מצרים. לנקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשמות:
- (19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדם ולא צפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינם נוצעין ואין מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטנ"ק: בכל ארץ מצרים. אף צמחנאות וצמחנות שצמחים: ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן:

<p>And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּמָּא דְּפִקְדֵי יְיָ וַאֲרָיִם בְּהִיטָרָא וּמָחָא יְת מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וְאֶתְהַפִּיכוּ כָּל מִיָּא דְּבִנְהָרָא לְדָמָא:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיָּרָם בַּמַּטֵּה וַיִּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פֶרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּתְּפְכוּ כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לָדָם:</p>
<p>And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וְנִוְנֵי דְּבִנְהָרָא מִיתוּ וּסְרֵי נִהָרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִן נִהָרָא וְהָיָה דָּמָא בְּכָל אֶרֶעָא דְּמִצְרָיִם:</p>	<p>וַתִּדָּגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר מִתָּהּ וַיָּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא־יָכֹלוּ מִצְרָיִם לִשְׁתּוֹת מֵמֵם מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי תֵהָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁי מִצְרָיִם בְּלַחֲשִׁידָן וְאַתְקַף לֵבָא דְּפִרְעֹה וְלֹא קִבִּיל מְנַהוּן כַּמָּא דְּמַלְלִיל יְיָ:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרָיִם בְּלִטְיָהֶם וַיִּחַזְק לֵב־פֶּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:</p>
<p>And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.</p>	<p>וְאַתְפְּנִי פִרְעֹה וַעָאֵל לְבִיתִיהּ וְלֹא שְׁוֵי לְבִיָּהּ אָף לְדָא:</p>	<p>וַיִּפֶן פֶּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וְלֹא־שָׁת לִבּוֹ גַּם־לְזֹאת:</p>
<p>And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.</p>	<p>וַחֲפְרוּ כָּל מִצְרָאִי סְחָרְנוֹת נִהָרָא מִיָּא לְמִשְׁתֵּי אָרִי לֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִמִּיָּא דְּבִנְהָרָא:</p>	<p>וַיִּחְפְּרוּ כָּל־מִצְרָיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מֵיִם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֹלוּ לִשְׁתּוֹת מִמִּימֵי הַיָּאֵר:</p>
<p>And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.</p>	<p>וּשְׁלִימוּ שְׁבַעַא יוֹמִין בְּתֵר דְּמָחָא יְיָ יְת נִהָרָא:</p>	<p>וַיִּמָּלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת־יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר: (פ)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֹת פִּרְעֹה וְתִימַר לִיהּ כַּדָּנָן אֲמַר יְיָ שְׁלַח יְת עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פֶּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.</p>	<p>וְאִם מְסָרִיב אַתָּה לְשַׁלְּחָא הָא אֲנֵא מָחִי יְת כָּל תְּחוּמָּךְ בְּעוֹרֵד־עֲנָא:</p>	<p>וְאִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הַנֶּה אֲנֹכִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵדָעִים:</p>

- (22) בלטיהם. לחש שאומרינן אותו זלט וזחשאי. ורבותינו אמרו, זלטיהם מעשה שדים, זלהטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:). ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אחס עושים כן, תזן אחס מכניסין לַעֲקָרִיִּים (מנחות פה). עיר שכולה תזן, אף אחס מביאין מכשפות למזכרים שכולה כשפים:
- (23) גם לזאת. מופת המטה שנהפך למניין ולא לזה של דם:
- (25) וימלא. מנין שזעזע ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה זהם (שמו"ר ט, יב):

<p>28 And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וַיִּרְבֵּי נְהָרָא עוֹרְדֵּעֲנִיא וַיִּסְקוּן וַיֵּיטְלוּן בְּבֵיתָךְ וּבְאֹדְרוֹן בֵּית מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל עֲרֹסְתָךְ וּבִבְיַת עֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֻדָּה וּבִתְנַנְרֶיךָ וּבַמִּשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>	<p>28 וְשָׂרָץ הַיָּאֵר צִפְרָדַיִם וַיֵּטְלוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבִחְדָּרְךָ מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל־מִטְתְּךָ וּבִבְיַת עֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֻדָּה וּבִתְנַנְרֶיךָ וּבַמִּשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>
<p>29 And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'</p>	<p>וּבָךְ וּבַעֲמֻדָּה וּבְכָל עֲבָדֶיךָ וַיִּסְקוּן עוֹרְדֵּעֲנִיא:</p>	<p>29 וּבִכְהָ וּבַעֲמֻדָּה וּבְכָל־עֲבָדֶיךָ וַיֵּטְלוּ הַצִּפְרָדַיִם:</p>
<p>VIII And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת יָדְךָ בְּחַוְטֶיךָ עַל נְהָרֵיָא עַל אֲרֻתֵיָא וְעַל אֲגֻמֵיָא וְאָסִיק עוֹרְדֵּעֲנִיא עַל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>VIII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֵמַר אֶל־אַהֲרֹן נִטָּה אֶת־יָדְךָ בְּמִטָּה עַל־הַנְּהָרוֹת עַל־הַאֲגָמִים וְעַל־הָאֲרָזִים וְהָעַל אֶת־הַצִּפְרָדַיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>2 And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.</p>	<p>וְאַרְיִם אַהֲרֹן יָת יְדֵיהָ עַל מֵיָא דְּמִצְרַיִם וְסָלִיקוּ עוֹרְדֵּעֲנִיא וַחֲפּוּ יָת אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>2 וַיִּט אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתֵּעַל הַצִּפְרָדַיִם וַתִּכָּס אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>3 And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁיָא בְּלַחֲשִׁיהוֹן וְאָסִיקוּ יָת עוֹרְדֵּעֲנִיא עַל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>3 וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלַטִּיָּהֶם וַיֵּעַלוּ אֶת־הַצִּפְרָדַיִם עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>4 Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר צְלוּ קָדָם יְיָ וַיַּעֲדִי עוֹרְדֵּעֲנִיא מִנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח יָת עַמָּא וַיִּדְבַּחוּן קָדָם יְיָ:</p>	<p>4 וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וַיִּסַּר הַצִּפְרָדַיִם מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת־הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>

(27) ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שָׁלוּ (איוב טז, יב) וְשָׁקַט (ירמיה מח, יא), סר וְנָעַף (מלכים א' כ, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנָגְפוּ אֶשְׁהָה הָרָה (שמות כא, כב) אינו לשון מיתה, וכן וַיִּבְטְרוּ יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיכֶם (ירמ' יג, טז), שָׁן סָגַף בְּאֶזְנוֹ רָגְלָךְ (תהלים לא, יב), וְלֹאֲכֹן גָּגַף (ישע' ח, יד):

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צבתי עבדיך, הוא החסיל צענה תחלה, ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד):

(29) ובכה ובעמד. צחוק מעיהם נכנסים ומקרקרין:

(2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת היתה, והיו מְכִין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחישה גדוליר"א בלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינולי"רא בלע"ז

<p>And the LORD said unto Moses: 12 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת חוֹטְרְךָ וּמַחִי יָת עֲפָרָא דְאַרְעָא וַיְהִי לְקִלְמָתָא בְּכָל אֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר 12 אֶל־אַהֲרֹן נָטֵה אֶת־מִטְּךָ וְהָדָה אֶת־עֲפָר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And they did so; and Aaron stretched out his hand with his 13 rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן וְאַרְיִים אֶהְרֹן יָת יְדִיָּה בְּחוֹטְרִיהּ וּמַחָא יָת עֲפָרָא דְאַרְעָא וְהָיָה קִלְמָתָא בְּאַנְשָׁא וּבְבִיעִירָא כָּל עֲפָרָא דְאַרְעָא הָיָה קִלְמָתָא בְּכָל אֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־כֵן וַיִּטֵּא אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ 13 בְּמִטְּהוֹ וַיִּדֹּה אֶת־עֲפָר הָאָרֶץ וְהָיָה הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֲפָר הָאָרֶץ הָיָה כֹנִים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And the magicians did so with 14 their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.</p>	<p>וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁיָא בְּלַחְשֵׁיהוֹן לְאַפְקָא יָת קִלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ וְהָיָה קִלְמָתָא בְּאַנְשָׁא וּבְבִיעִירָא:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־כֵן הַחֲרָטְמִים 14 בְּלַטִּיָּהֶם לְהוֹצִיא אֶת־הַכֹּנִים וְלֹא יָכְלוּ וְהָיָה הַכֹּנָם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>Then the magicians said unto 15 Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַאֲמָרוּ חֲרָשֵׁיָא לְפָרְעָה מַחָא מִן קִדָּם יְיָ הִיא וְאַתְשָׁךְ לָבָא דְּפָרְעָה וְלֹא קִבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְּמַלְלִיל יְיָ:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל־פָּרְעָה 15 אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִוא וַיַּחֲזֹק לִב־פָּרְעָה וְלֹא־שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 16 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲקִדָּים בְּצַפְרָא וְאַתְעֵתֵד קִדָּם פָּרְעָה הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתִימַר לִיה כְּדִנֵּן אָמַר יְיָ שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קִדְמִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁכֵּם 16 בַּבֶּקֶר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פָרְעָה הִנֵּה יוֹצֵא תַמְיָמָה וְאַמְרַתְּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>Else, if thou wilt not let My 17 people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.</p>	<p>אַרִּי אִם לִיתֵךְ מִשְׁלַח יָת עַמִּי הֲאֵנָּא מִשְׁלַח בְּךָ וּבְעַבְדֵּךְ וּבְעַמְּךָ וּבְבֵיתֵךְ יָת עֲרוּבָא וַיִּתְמַלֹּן בֵּיתִי מִצְרַיִם יָת עֲרוּבָא וְאַף אַרְעָא דְאַמִּין עֲלֶיהָ:</p>	<p>כִּי אִם־אֵינְךָ מִשְׁלַח אֶת־עַמִּי 17 הֲנִי מִשְׁלִיחַ בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבֵיתֶךָ אֶת־הָעֲרָב וּמִלְאוּ בֵּיתִי מִצְרַיִם אֶת־הָעֲרָב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:</p>

(12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המזרי ויטמנהו בחול, ולקה על ידי אהרן:

(13) ותהי הכנם. הקמיסה, פדוליר"א זלע"ז:

(14) להוציא את הכנים. לצדאותם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחותה מכשעורה:

(15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן־הַמַּטְּהָלָה (דברים לז, כד), לשון שקוי אינטימ"ר זלע"ז: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערצוציא, והיו משחיתים בהם. ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה למה

<p>18 And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.</p>	<p>וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמְדָה עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עָרָב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p>	<p>18 וְהַפְלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עָמְדָה עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עָרָב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p>
<p>19 And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.'</p>	<p>וְאֲשֻׁנִי פוֹרֶקֶן לְעַמִּי וְעַל עַמְּךָ אֵתִי מָחָר לְמַחֵר יְהִי אֶתָּא הַדָּיוֹן:</p>	<p>שט וְשִׁמְתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמַחֵר יְהִיָּה הָאֵת הַזֶּה:</p>
<p>20 And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ כֵּן וַאֲתָא עָרָב תַּקִּיף לְבֵית פַּרְעֹה וּלְבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲתַחְבֵּלֶת אֶרֶץ מִן קֶדֶם עָרָב:</p>	<p>20 וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עָרָב כָּבֵד בֵּיתָה פַּרְעֹה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרָב:</p>
<p>21 And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ קֶדֶם אֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p>	<p>21 וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָכֵן זָבַחוּ לְאֱלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:</p>
<p>22 And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא תִּקֵּן לְמַעַבְד כֵּן אֲדִי בְעִירָא דְּמִצְרַאִי דְּחָלִין לִיָּה מִנִּיָּה אֲנַחְנָא נֹסְבִין לְדַבְּחָא קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֵנָא הָא נִדְבַּח יֵת בְּעִירָא דְּמִצְרַאִי דְּחָלִין לִיָּה וְאֲנֹן יִהְיוּ חֲזֹן הָלָא יִימְרוּן לְמַרְגָּמָא:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֲבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ תֵּן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקֻלֵּנוּ:</p>
<p>23 We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'</p>	<p>מִהַלֵּךְ תִּלְחָא יוֹמִין גִּזְיָל בְּמִדְבָּרָא וְנִדְבַּח קֶדֶם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דִּימַר לָנָא:</p>	<p>23 דִּרְדֵּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים גִּלְדֵּךְ בְּמִדְבָּר וְנִזְבַּחְנוּ לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:</p>

זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, צתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולזהלם, וכן הנפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' במדרש רבי תנחומא (צא ד):

(18) והפליתי. והפרשתי, וכן והקלה ה' (שמות ט, ד), וכן לא תפלה היא ממך (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי בשמים, גזרתי מתקיימת צתחתונים:

(19) ושמתי פדות. שיצדיל צין עמי וצין עמך:

(20) תשחת הארץ. נשחתה הארץ, אסתפלת ארץ:

(21) זבחו לאלהיכם בארץ. במקומכם, ולא תלכו במדבר:

(22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו ולמלס תועבת צני עמון (מלכים-ב כג, יג), ואכל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר צלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים וציהא שאנו וזכרים, שהרי יראתם אנו וזכרים: ולא יסקלנו. צתמיה:

<p>24 And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְיִזְבַּחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הֲרַחֵק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעֲתִירוּ בַעֲדִי:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְיִזְבַּחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הֲרַחֵק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעֲתִירוּ בַעֲדִי:</p>
<p>25 And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעַתְּרָתִי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעָרֹב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמְּךָ מִחֵר רַק אֶל-יֹסֵף פְּרֹעָה הִתֵּל לְבִלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעַתְּרָתִי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעָרֹב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֶּיךָ וּמֵעַמְּךָ מִחֵר רַק אֶל-יֹסֵף פְּרֹעָה הִתֵּל לְבִלְתִּי שַׁלַּח אֶת-הָעָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה:</p>
<p>26 And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרֹעָה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:</p>	<p>26 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרֹעָה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:</p>
<p>27 And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.</p>	<p>וַיַּעַבֵּד יְיָ כַּפֶּתִיחָא דְּמֹשֶׁה וַיֵּצֵא עֲרֹבָא מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֵּיהּ וּמֵעַמִּיהּ לֹא אִשְׁתָּאַר חַד:</p>	<p>27 וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסְרֵהָ עֲרֹב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדֵּי וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:</p>
<p>28 And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּקְרַח פַּרְעֹה יָת לִבִּיהּ אַף בַּזְמָנָא הַדָּא וְלֹא שַׁלַּח יָת עַמָּא:</p>	<p>28 וַיִּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת-לִבּוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שַׁלַּח אֶת-הָעָם: (פ)</p>
<p>IX Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לֵן פְּרֹעָה וּתְמַלִּיל עִמִּיהּ כְּדִן אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי דִּיהוּדָאֵי שַׁלַּח יָת עַמִּי וַיַּפְלְחוּן קִדְמִי:</p>	<p>IX וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרֹעָה וּדְבַרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָדִים שַׁלַּח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֲדֵנִי:</p>
<p>2 For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,</p>	<p>אֲרִי אִם מִסְרִיב אֶת שַׁלַּח וְעַד כֵּעַן אֶת מִתְקִיף בְּחוּן:</p>	<p>2 כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָךְ מִתְחִיק בָּם:</p>
<p>3 behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הָא מַחָא מִן קִדְם יְיָ הוּא בְּעֵרִיד דְּבַחְקִלָא בְּסוֹסוֹתָא בְּחִמְרֵי בְּגִמְלֵי בְּתוֹרֵי וּבְעֵנָא מוֹתָא סְגִי לְחֵדָא:</p>	<p>3 הִנֵּה יַד-יְהוָה הִנִּיחָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּסוֹסִים בְּחִמְרִים בְּגִמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן דְּבָר כְּבֵד מָאָד:</p>

(25) התל. כמו להחל:

(26) ויעתר אל ה'. נתאמן צחפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה צחפלה, עכשיו

כשהוא אומר בלשון ויעתיר, משמע וירצה להחלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו הפרדעים, שאם מתו יהיה להם הנאה בעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטמתו:

(2) מחזיק בם. אחוז צם, כמו והחזיקה צמזשיו (דברים כה, יא):

33

<p>And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'</p>	<p>וַיַּפְלֶה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל-לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:</p>	<p>וַיַּפְלֶה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל-לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:</p>
<p>And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'</p>	<p>וַיֹּשִׁי יְיָ זְמַנָּה לְמִימְרָא מָחָר יַעֲבִיד יְיָ פִּתְגָמָא הָדִין בְּאַרְעָא:</p>	<p>וַיֹּשִׁי יְהוָה מוֹעֵד לְאֹמֶר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאַרְצָא:</p>
<p>And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ ית פִּתְגָמָא הָדִין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּמִית כָּל בְּעִירָא דְּמִצְרַיִם וּמִבְּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חַד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָרִית וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לֹא-מָת אֶחָד:</p>
<p>And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא-מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד-אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת-הָעָם: (פ)</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא-מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד-אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת-הָעָם: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לָכֹון מְלֵי חוֹפְנִיכֹון פִּיחַ דְּאִתּוּנָא וַיִּזְרְקֵיהּ מֹשֶׁה לְצִידַת שָׁמַיָא לְעֵינֵי פַרְעֹה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן קַחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וַיִּזְרְקוּ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה לְעֵינֵי פַרְעֹה:</p>
<p>And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם וַיְהִי עַל אָנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא לְשַׁחִין סָגִי אֲבַעְבּוּעִין בְּכָל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל-אַרְצָא מִצְרַיִם וַיְהִי עַל-הָאָדָם וְעַל-הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פֶּרַח אֲבַעְבּוּעֵת בְּכָל-אַרְצָא מִצְרַיִם:</p>
<p>And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.</p>	<p>וַיִּקְחוּ אֶת-פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבּוּעֵת פֶּרַח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>	<p>וַיִּקְחוּ אֶת-פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבּוּעֵת פֶּרַח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>

(3) הגה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר כלשון נקצה, על שעצר היתה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הויה, כמו עושה, רוצה, רועה:

(4) והפלה. והזדיל:

(8) מלא חפניכם. ילויינו"ש כלע"ז פ"ח כבשן. דצר הנפח מן הגחלים עוממים הנשרפים כבשן, וכלע"ז אולז"ש. פ"ח לשון הפחה, שהרוח מפיתון ומפריחן: וזרקו משה. וכל דצר הנזרק כזה, אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קוממו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האצק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבועות. כתרנומו לשחין סג'י, אצבעועין שעל ידו לומחין בהן צועות: שחין. לשון חמימות, והרבה יש כלשון משנה, שנה שחונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות, והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מקרים, אלא לא

II And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.

וְלֹא יָכִילוּ חֲרָשֵׁי־אֶרֶץ לְמָקָם
 יָקֻם מִשָּׁה מִן־קֶדֶם שְׁחָנָה
 אֲרִי הִוא שְׁחָנָה בְּחֲרָשֵׁי־
 וּבְכָל־מִצְרָאִי:

וְלֹא־יִכְלֹי הַחֶרֶטָּמִים לַעֲמֹד
 לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין II
 כִּי־תִנֶּה הַשָּׁחִין בַּחֶרֶטָּמִם
 וּבְכָל־מַצְרִים:

12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.

וְתִקְרָא יְיָ יִתְּ לָבָא דְּפִרְעָה
וְלֹא קָבִיל מְנַהוֹן כְּמָא
דְּמַלִּיל יְיָ עִם מוֹשֶׁה:

וַיִּחַגַּג יְהוָה אֶת-לֵב פְּרָעָה
 12 וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר יִדְבֹר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה: (ס)

And the LORD said unto Moses:
‘Rise up early in the morning,
¹³ and stand before Pharaoh, and
say unto him: Thus saith the
LORD, the God of the Hebrews:
Let My people go, that they may
serve Me.

וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֲנִי
בְּצִפְרָא וְאַתָּה עַתָּה מִדֶּם
פְּרָעָה וְתִימָר לִיה בְּדִנָּן
אָמַר יי אֱלֹהָא דִּיהוּדָאִי
שְׁלַח ית עַמִּי וַיִּפְלְחוּן
מִדֶּם:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁכֶם
בְּבֶקֶר וְהִתְנַצֵּב לִפְנֵי פָרְעָה
וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח
אֶת־עַמִּי וְעַבְדִּנִּי:

14 For I will this time send all My
plagues upon thy person, and
upon thy servants, and upon thy
people; that thou mayest know
that there is none like Me in all
the earth.

אָרִי בְּזִמְנָא הָדָא אָנָּה
שְׁלַח יָת כָּל מַחְתִּי בְּלִבָּךְ
וּבְעִבְדֶּךָ וּבְעַמֶּךָ בְּדִיל
דְּתַדַּע אָרִי לִית דְּכֹנְתִי
בְּכָל אַרְעָא:

כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי
שָׁלַח אֶת-כָּל-מִגִּפְתֵּי 14
אֶל-לִבִּי וּבַעֲבֻדָּי וּבַעֲמָלָי
בַּעֲבוּר תִּדְעַ כִּי אֲנִי כְמוֹנִי
בְּכָל-הָאָרֶץ:

15 Surely now I had put forth My
hand, and smitten thee and thy
people with pestilence, and thou
hadst been cut off from the
earth.

אָרִי כַּעַן קָרִיב קָדָמִי
דְּשִׁלְחִית פֿון יְת מַחַת
גְּבוּרָתִי וּמַחֲיִית יִתְךָ וְיִת
עִמָּךְ בְּמוֹתָא וְאַשְׁתִּיצִיתָא
מִן אַרְעָא:

כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת־יְדִי
וְאֵךְ אוֹתָהּ וְאֶת־עַמִּי בְּדִבְרֵי
וּתְפִיחַ מִן־הָאָרֶץ:

16 But in very deed for this cause
have I made thee to stand, to
show thee My power, and that
My name may be declared
throughout all the earth.

וּבְכֶרֶם בְּדִיל דָּא מְיֻמָּתָד
בְּדִיל לְאַחְזִייתָד יָת חִילִי
וּבְדִיל דִּיהוֹן מְשִׁתָּעַן
גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אַרְעָא:

וְאֵלֶּם בַּעֲבוּר זֹאת
הָעִמּוּדִיָּה בַּעֲבוּר הָרֵאִתָּה
אֶת־כַּחֲטֵי וְלִמְעַן סִפָּר שְׁמִי
בְּכָל־הָאָרֶץ :

17 As yet exaltest thou thyself
against My people, that thou wilt
not let them go?

עד כָּעַן כְּבִישָׁתָּ לִיָּה בְּעַמִּי
בְּדִיל דֹּלָא לְשַׁחְוֹתֵהוֹן:

שְׂבִיעִי עוֹדָה מִסְתוֹלָל בְּעַמִּי לְבִלְתִּי
שֶׁלֹחַם:

וגזרה גזרה אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר בַּמִּקְנֶה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, והִירָא אֶת דְּצֵר ה' הֵינִים אֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּצִים. וכן שנויה במכילתא אלל יִקְחָה שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶבֶב בַּחוּר (שמות יד, ז):

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אליו רלייתי, כשהיתה ידי במקנך שהביטים בדבר, שלחתי והביתי אותך ואת עמך עם הבהמות: ותכחד מן הארץ. אלל בעבור זאת העמדתי וגו':

(17) עורך מסתורל בעמי. כמרגמו קבישת ציה צעמי, והיא מגזרת מסלה דמחרגמין אורח קבוצא, ובלע"ז קלקי"י וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל חיה שחלת יסודה סמ"ך והיא באה לדבר בלשון מתפעל, ונת' הסי"ו של שמו' באמצע אותיות של עיקר, כגון וי, וכגון וקספצל הקצב (קהל יב, ה), מגזרת סבל. פי תשפצר עלינו (דניאל ז, ח), מגזרת שר ונגיד. וכן משפצל הוית (דניאל ז, ח):

18 Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הֲנִי מִמָּטִיר כֶּעָת מָחָר בָּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָּמֹהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמֶן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עַתָּה: כַּעַן:	18 הֲנִי מִמָּטִיר כֶּעָת מָחָר בָּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָּמֹהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמֶן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עַתָּה:
19 Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.	וְכַעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יָת בְּעִירְךָ וְיָת כָּל דָּלָךְ בַּחֲקֵלָא כָּל אִנְשָׁא וּבְעִירָא דִּישְׁתַּכַּח בַּחֲקֵלָא וְלֹא יִתְכַנִּישׁ לְבֵיתָא וַיִּיחֹת עֲלֵיהֶן בָּרָדָא וַיָּמָתוּן:	19 וְעַתָּה שְׁלַח הֵעוּ אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמְצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאסֹף הַפִּיטָה וַיָּרֶד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וַיָּמָתוּ:
20 He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	דִּדְחִיל מִפְתָּגְמָא דִּי מַעֲבָדֵי פִרְעָה כְּנָשׁ יָת עַבְדֵּיהּ וְיָת בְּעִירֵיהּ לְבֵיתָא:	20 הִירָא אֶת־דָּבָר יְהוָה מַעֲבָדֵי פִרְעָה הֵנִיס אֶת־עַבְדָּיו וְאֵת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:
21 and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְדָלָא שְׂוִי לְבֵיתָא לְפִתְגָמָא דִּי שָׁבַק יָת עַבְדֵּיהּ וְיָת בְּעִירֵיהּ בַּחֲקֵלָא:	21 וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבוֹ אֶל־דָּבָר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֵת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)
22 And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָת יָדְךָ עַל צִית שָׁמַיָא וַיְהִי בָרָדָא בְּכָל־אַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל אִנְשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֵסֶבָא דַּחֲקֵלָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	22 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.	וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת חוּטְרֵיהּ עַל צִית שָׁמַיָא וַיִּיְהִי קִלְיָן וּבָרָד וּמַחֲלָכָא אִישְׁתָּא עַל אַרְעָא וַאֲמַטֵּר יְיָ בָּרָדָא עַל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	23 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתַּחֲלֹךְ אֵשׁ אֶרְצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

(18) כעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה זכותל, למחר כשחגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתסדה. וכל חיצה שחללת יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תבא הוי"ו צמקום היו"ד, כמו הוסדה, הולדה (הושע ב, ה), ויודע (אסתר ב, כב), ויולד ליוסף (צראשית מו, כ), צדצרים לא יקסר עקב (משלי כט, יט):

(19) שלח העו. כתרגמו שלח כנוש, וכן ישגי הגזים העיו (ישעיה י, לא), העיו צגני צגנימן (ירמיה ו, א): ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הניס. הצריח, לשון וינס:

(22) על השמים. ללד השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקב"ה למשה למעלה מן השמים:

<p>24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא בָּרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקְחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כֶּבֶד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי לָעַם:</p>	<p>24 וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא בָּרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקְחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כֶּבֶד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי לָעַם:</p>
<p>25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.</p>	<p>וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:</p>	<p>25 וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:</p>
<p>26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.</p>	<p>לְחֹד בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן דִּגְשֵׁן דִּתְמָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:</p>	<p>26 רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:</p>
<p>27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָהוֹן חַבִּית זִמְנָא הָדָא יְיָ וְכָאֵה וְאֲנִי וְעַמִּי חַיִּיבִין:</p>	<p>27 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חַטָּאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:</p>
<p>28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'</p>	<p>צְלוּ קָדָם יְיָ וְסָגִי קְדֻמוֹתֵי רִנָּח דְּלֹא יִהְיוּ עֲלֵנָא קְלִין דְּלִנְט כְּאֵלִין מִן קָדָם יְיָ וּבְרָד וְאֲשִׁלַּח יְחִכּוֹן וְלֹא תִסָּפּוּן לְאַתְעָכְבָּא:</p>	<p>28 הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מִהֵנָּה קִלְת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשִׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תִסָּפּוּן לַעֲמֹד:</p>
<p>29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיָּה מֹשֶׁה כְּמַפְקִי יְת קָרְתָא אֲפָרוֹס יְת יָדִי בְּצִלּוֹ קָדָם יְיָ קְלִיָּא יִתְמַנְעוּן וּבְרָדָא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּיִּי אֶרְעָא:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאֹתִי אֶת־הָעִיר אֲפָרֶשׁ אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוָה הַקָּלֹת יִחְדָּלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאֶרֶץ:</p>
<p>30 But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.'</p>	<p>וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:</p>	<p>30 וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:</p>

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמוך נס, האש והצרד מעורצין, והצרד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום צנייהס (שמו"ר יב, 1):

(28) ורב. דילו צמה שהוריד כצר:

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אצל צמוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, 1):

(30) טרם תיראוין. עדיין לא תיראוין. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טָרָם יִשְׁכְּבוּ (צראשית יט, 7), עד לא שכבו. טָרָם יִקְמָח (שם ז, ה), עד לא זמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשמחיה הרוחה תעמדו בקלוקלכם:

31	And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וְהַשְׁעֵרָה וְהַשְּׁעֵרָה נִפְתָּה וּמִכְתָּא וּסְעָרִי לְקוֹ אֲרִי כִּי הַשְּׁעֵרָה אָבִיב וְהַשְׁעֵרָה סְעָרִיא אָבִיב וּמִכְתָּא גִּבְעוּלִין גִּבְעוּלִין:	31
32	But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וְהַחֲטָה וְהַפִּסְמַת לֹא נָכוּ כִּי וַחֲטִיא וּכְוִנְתִּיא לֹא לָקְאָה אֲפִילַת הַנֶּחֱה: אֲרִי אֲפִלְתָּה אֲנִין:	32
33	And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעָה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחַדְּלוּ הַקְּלֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא־נָתַד אֲרָצָה: וַיִּפְקַם מֹשֶׁה מִלִּנְת פְּרָעָה יָת קִרְתָּא וּפִרְס יְדוּהִי בְצִלּוֹ קָדָם יי וְאֶת־מִנְעוֹ קִלְיָא וּבִרְדָּא וּמִטְרָא דִּתְהֵה נְחִית לֹא מָטָא אֲרָעָה:	מפטיר
34	And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.	וַיֵּרָא פְּרָעָה כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקְּלֹת וַיִּסָּף לַחֲטָא וַיִּכְבֵּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו: וַיַּחֲזֵק לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה: (פ)	34
35	And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.	וַאֲתַקַּף לֵבָא דְּפְרָעָה וְלֹא שָׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּמִלִּיל יי בִּידָא דְּמֹשֶׁה:	קכא מפוסקים

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 205. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 229.

And the LORD said unto Moses:
 'Go in unto Pharaoh; for I have
 hardened his heart, and the
 heart of his servants, that I
 might show these My signs in
 the midst of them;
 and that thou mayest tell in the
 ears of thy son, and of thy son's
 son, what I have wrought upon
 Egypt, and My signs which I
 have done among them; that ye
 may know that I am the LORD.'

(31) והפשתה והשעורה נבתה. נשצרה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נו"ן במקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכתה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שורש בתיבה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֵצֵמָּקִיו (איוב לג, כא): כי השערה אביב. כבר ביכרה ועומדת בְּקֶצֶףָהּ, ונשתברו ונפלו, וכן הפשתה גדלה כזר והוקשה לעמוד בגזעוליה: השעורה אביב. עמדה בצאציה, לשון בְּצֶאֱצֵי הַקָּטָן (שיר השירים ו, יא):

(32) כי אפילת הנגה. מאומרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הכה הצבד, יש לפרש פשוטו של מקרא שעשבים העומדים בקלחם הראויים ללקות צבדו. ומדרש רבי נתנחומא (וארא טו) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו:

(33) לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו צאיר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וַיִּסָּפֶד עֲלֵינוּ הַקָּלָה וְהַשְׁבָּעָה (דניאל ט, יא) דעזרא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חזרו בחלק בְּהַתְּחַדֵּךְ בָּסֶף (יחזקאל כב, כב), לשון יציקת מתכת, ורואה אני את דבריו כמרגמו וַיִּזֶק, וַיִּשְׁתֵּיף. לְקַטֵּת, לְאַשְׁכָּא. אף זה לא נתך לארץ, לא הוצק לארץ:

(1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והמרה בן: שתי. שמי שששית אני:

<p>And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתַי מֵאַנֶּנֶת לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתַי מֵאַנֶּנֶת לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנִּנִּי מִבֵּיָּא מִחֶרֶב אַרְבֶּה בְּגֹבְלֶךָ:</p>	<p>כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנִּנִּי מִבֵּיָּא מִחֶרֶב אַרְבֶּה בְּגֹבְלֶךָ:</p>
<p>and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וַיִּחַפּוּ יָת עֵין שְׁמֶשׁ דְּאֶרְעָא וְלֹא יִכּוֹל לְמַחְזִי יָת אֶרְעָא וַיִּכּוֹל יָת שְׂאֵר שְׂיֻזְבָּתָא דְּאֶשְׁתְּאַרְת לְכוֹן מִן בְּרָדָא וַיִּכּוֹל יָת כָּל אֵילָנָא דְּאֶצְמַח לְכוֹן מִן חֻקְלָא:</p>	<p>וַיִּכַּסּוּ אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יִכּוֹל לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־נֹתֵר הַפֶּלְטָה הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן־הַבֶּרֶד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:</p>
<p>and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וַיִּתְמַלֵּן בֵּיתְךָ וּבֵיתִי כָּל עֲבָדֶיךָ וּבֵיתִי כָּל מִצְרָאִי דְּלֹא חָזוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹתֵיךָ מִיּוֹם מִהְיִיהוֹן עַל אֶרְעָא עַד יוֹמָא הַדִּין וְאַתְפְּנִי וְנִפְק מִלִּנְת פַּרְעֹה:</p>	<p>וַיִּמָּלְאוּ בֵּיתֶיךָ וּבֵיתִי כָּל־עֲבָדֶיךָ כָּל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹתֵיךָ אֲבֹתֵיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל־הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה:</p>
<p>And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד־מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תֵּדַע כִּי אֲבָדָה מִצְרָיִם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד־מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תֵּדַע כִּי אֲבָדָה מִצְרָיִם:</p>
<p>And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לִנְת פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר לְהוֹן אִיזִילוּ פְּלַחוּ קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם מִן וּמִן אֲזִלִּין:</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבָדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַחֲלָכִים:</p>

- (2) התעללתי. שחקתי, כמו פי התעללתי צי (צמדצר כז, כט), הלא פאָשֶׁר התעלל צָהֵם (שמואל א' ו, י) האמור במזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פאָשֶׁר עוללָסָ לִי (איכה א, כז), הָשֶׁר עוללָ לִי (סס יז):
- (3) לענות. כמרגומו לאֶתְקַנָּעָא, והוא מגזרת עני, מִאֶנָּסָ לְהִיט עֵינִי וּשְׁפֵל מִפְּנֵי:
- (5) את עין הארץ. את מראה הארץ. ולא יוכל וגו'. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קִרְהָ דְּבַר:
- (7) הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אבדה ממצרים:
- (8) ויושב. הושבו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושיבם אל פרעה:

<p>9 And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ גֵלְדָּ בְּבָנֵינוּ וּבִבְנוֹתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבִבְקָרֵנוּ גֵלְדָּ כִּי חֲגֵי־יְהוָה לָנוּ: וַאֲמַר מֹשֶׁה וְאָמַר מֹשֶׁה בְּעוֹלָמָא וּבְסִבָּא וְנִיזִיל בְּבָנָא וּבְבָנוֹתָא בְּעֻנָא וּבְתוֹרָא נִיזִיל אֲרִי חָגָא קָדָם יְיָ לָנָא:</p>
<p>10 And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֹתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִּי רָעָה נֹגֵד פְּנֵיכֶם: וַאֲמַר לָהֶן יְהִי כֵן מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן כִּד אֲשַׁלַּח יְחִכּוֹן וְיִתַּ טַּפְלָכוֹן חִזּוּ אֲרִי בִישָׁא אֲתוֹן סְבִירִין לְמַעַבְדַּ לִּית קָבִיל אֲפִיכוֹן לְאַסְתָּחֲרָא:</p>
<p>11 Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.</p>	<p>11 לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגְּבִירִים וְעַבְדּוּ אֶת־יְהוָה כִּי אֵתָּה אַתֶּם מִבְּקָשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פְרֹעֹה: (ס) לֹא כֵן אִיזִילוּ כְעַן גּוֹבְרִיָא וּפְלָחוּ קָדָם יְיָ אֲרִי יְתָה אֲתוֹן בְּעַן וְתַרְיֵד יְתָהוֹן מִן קָדָם פְּרֹעֹה:</p>
<p>12 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִשָּׂה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכֵל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֲתָ כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּתִּי גּוֹבָא וַיִּסַּק עַל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּיכּוֹל יְתָ כָּל עֵסְבָא דְּאֶרֶעָא יְתָ כָּל דְּאֲשָׁאר בְּרָדָא:</p>
<p>13 And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>13 וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי נֶחֱג רֵוַח־קָדִים בְּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נִשָּׂא אֶת־הָאֲרֶבֶה: וַאֲרִים מֹשֶׁה יְתָ חוּטְרִיָּה עַל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּי דַּבֵּר רֵוַח קַדְיֻמָּא בְּאֶרֶעָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לַיְלָא צַפְרָא הָיָה וְרוּחַ קַדְיֻמָּא נִשָּׁל יְתָ גּוֹבָא:</p>

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלח גם את הנאץ ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כמרגומו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאי־טְגִינוֹת שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל צעגלו וצקס הקצ"ה להרגם, אמר משה בתפלתו, למה יאמרו מַזְרִים לַאֲמֵר צָרָעָה הוֹיָאָם (שמות לב, יז), זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וַיִּנָּקֶס ה' עַל צָרָעָה, והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר הַיּוֹם גְּלוּתִי אֶת חֲקֻשַׁת מַזְרִים מֵעַלְיָכֶם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגזרים ועזדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אותה עזודה) צקסתם עד הנה, מזכחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קלר, ולא פירש מי המגרש:

(12) בארבה. צעזל מכת הארצה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שצא כנגדו, שמזרים צדוּמִית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

14	And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.	וּסְלִיק גּוֹבָא עַל כָּל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וּשְׂרָא בְּכָל תְּחוּמֵי מִצְרַיִם תִּקְיָה לְחֻדָּא קִדְמוּהִי לֹא הָיָה כֵּן גּוֹבָא דְּכֻתִּיָּה וּבְתִירוּהִי לֹא יְהִי כֵּן:	וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבֵד מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵּן אַרְבֶּה כָּמֹהוּ וַאֲחֵרָיו לֹא יִהְיֶה-כֵּן:	14
15	For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.	וַחֲפָא יָת עֵין שְׁמֻשָּׁא דְכָל אֶרֶץ וַחֲשׂוּכַת אֶרֶץ וְאָכַל יָת כָּל עֵסְבָא דְאֶרֶץ וְיָת כָּל פְּרִי אֵילָנָא דְאֶשְׁמָר בְּרִדָּא וְלֹא אֶשְׁתָּאר כָּל יֶרוֹק בְּאֵילָנָא וּבְעֵסְבָא דְּתַקְלָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:	וַיִּכָּס אֶת-עֵין כָּל-הָאָרֶץ וַתְּחֻשֶׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב וְאֶת כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הֻתֵּיר הַבֶּרֶד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֶרֶק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	15
16	Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.	וַאֲחֵי פִרְעֹה לְמֹקְרֵי לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲבִית קָדָם יְיָ אֲלֹהֵינוּ וְלִכְנוֹ:	וַיִּמְתֵּר פִּרְעֹה לְקָרָא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:	16
17	Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'	וּכְעַן שְׁבוּק פְּעֹן לְחוּבֵי בְרַם זְמַנָּא הָדָא וְצִלוּ קָדָם יְיָ אֲלֹהֵינוּ וַיַּעֲדֵי מְנִי לְחוּד יָת מוֹתָא תְּרִין:	וְעַתָּה שְׂא נָא חֲטָאתִי אֵךְ הַפְּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מַעֲלִי קָם אֶת-הַמָּוֶת הַזֶּה:	17
18	And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ פִּרְעֹה וַיַּעֲתֵר קָדָם יְיָ:	וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ פִּרְעֹה וַיַּעֲתֵר אֶל-יְהוָה:	18
19	And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּתְּפֹךְ יְהוָה רוּחַ-יָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הָאַרְבֶּה וַיִּתְּקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	וַיִּתְּפֹךְ יְהוָה רוּחַ-יָם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הָאַרְבֶּה וַיִּתְּקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	19
20	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַיַּקְשֶׁה יְיָ יָת לִבָּא דְּפִרְעֹה וְלֹא שְׁלַח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַיִּתְּקַם יְהוָה אֶת-לֵב פִּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	20

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה בימי יואל, שנאמר פמחו לא נקיה מן העולם (יואל ז, ז), למדנו שהיה כזד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרבה, שהיו יחד ארבה, ילק, חסיל, גזס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. ע"ל ירוק, וירדור"א צלע"ו:

(19) רוח ים. רוח מערב: ימה סוף. אומר אני, ש"ס סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארבה צימה סוף כנגדו, וכן מצאו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשטים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשטים צמערב היה, שנאמר צפולשטים יסג"י קצול הים גוי קרטים (נפניה ז, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

<p>And the LORD said unto Moses: 21 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּתֵר דִּיעָדֵי קִבְלָא לַיְלָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה 21 יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:</p>
<p>And Moses stretched forth his 22 hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;</p>	<p>וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדִיהָ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַהֲוָה חֹשֶׁךְ קִבְלָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם תְּלָתָא יוֹמִין:</p>	<p>וַיִּטֵּשׁ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ 22 עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:</p>
<p>they saw not one another, 23 neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.</p>	<p>לֹא חָזוּ גִבְרִית יֵת אֶחָוִהּ וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִמַּחְתָּתוֹהִי תְּלָתָא יוֹמִין וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה נְהוּרָא בְּמֹוֹתֵבְנֵיהוֹן:</p>	<p>לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו 23 וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמַּחְתָּתוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמֹוֹשְׁבֵתָם:</p>
<p>And Pharaoh called unto Moses, 24 and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'</p>	<p>וַקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וַאֲמַר אֵיזִילוּ פִלְחוּ קָדָם יְיָ לַחֹד עֲנֹכוֹן וְתוֹרִיכוֹן שְׁבוּקוֹ אִף טַפְלִכוֹן יֵיזִיל עִמָּכוֹן:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל־מֹשֶׁה 24 וַיֹּאמֶר לָכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צֹאנְכֶם וּבָקָרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְּכֶם יֵלֶךְ עִמָּכֶם:</p>
<p>And Moses said: 'Thou must also 25 give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אִף אֶת תִּתִּין בִּידָנוּ נָכַסַת קוֹדֶשִׁין וְעֵלֶן וְנַעֲבִיד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתָּה תִתֵּן 25 בִּידָנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֹשִׁינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:</p>
<p>Our cattle also shall go with us; 26 there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'</p>	<p>וְאִף בְּעִירְנָא יֵיזִיל עִמָּנָא לֹא נִשְׁאַר מִנִּיהָ מִדָּעַם אֲרִי מִנִּיהָ אֲנַחְנָא נֹסְבִין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא יָדְעִין מָא נַפְלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתָנָא לְתַמָּן:</p>	<p>וְגַם־מִקִּנְנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ לֹא 26 תִשָּׁאֵר פִּרְסָה בִּי מִמָּנוּ נִקַּח לְעֵבֶד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נֵדַע מָה־נַּעֲבֵד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֲנוּ שָׁמָּה:</p>

(21) וימשך חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויאמש. יש לנו תיבות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון וְלֹא יֵהָלָם עַרְבֵי (ישע"י יג, כ), כמו לֹא יֵהָלֵל לֹא יֵהָלֵל. וכן וַסְּאֲרֵי חֵיל (שמואל"ב כב, מ), כמו וַסְּאֲרֵי. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לֹא יֵמִישׁ פֶּסֶד דִּיעָדֵי קִבְלָא לַיְלָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אצל /אין הדבור מיושז על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כתוב אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון מַמְשֵׁשׁ צִנְהָרִים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה צומש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושז אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישז (שמו"ר יד, ג). ולמה הציא עליהם חשך, שהיו בישראל צרות הדור רשעים, ולא היו רוצים לנאת, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מזרים במפלגתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיאלו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתי צדיק וצמקוס פלוגי הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרזי"ג נא בלע"ז, וכן ז' ימים בכל מקום, שטיי"גא של ימים:

(24) יצג. יהא מוצג צמקומו:

(25) גם אתה תתן. לא דיך שמקננו ילך עמנו, אלא גם אתה תתן:

(26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א בלע"ז. לא נדע מה נעבד. כמה תכבד העבודה, שמא ישאל יותר ממה שיש

27	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.	וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וַתַּמְרִיף יְיָ יָת לֵבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם: וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:	27
28	And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'	וַיֹּאמֶר־לּוֹ פַּרְעֹה קֵד מֵעַלִּי הֲשֹׁמֵר לְךָ אֶל־תִּסָּף רְאוֹת פָּנַי כִּי בַיּוֹם רֹאֶתְךָ פָּנַי תָּמוּת: וַיֹּאמֶר לִיה פַּרְעֹה אֵיזֵיל מֵעַלְי אֶסְתַּמֵּר לְךָ לֹא תוֹסִיף לִמְחֹזֵי אִפִּי אֲרִי בַיּוֹמָא דְּתַחֲזִי אִפִּי תָמוּת:	28
29	And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֶּן דְּבַרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֶּן דְּבַרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ:	29
XI	And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ כָלָה גֵרְשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִכְתָּשׁ חָד אֵיתִי עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם בְּתֵר בֶּן יִשְׁלַח יִתְכוֹן מִכָּא כְּשֶׁלַּחוּתִיהָ גְמִירָא תִרְכָּא יִתְרִיד יִתְכוֹן מִכָּא:	XI
2	Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'	דְּבַר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכְלִי זָהָב: מַלְּיִל כָּעַן קָדָם עָמָא וַיִּשְׁאַלּוּ גְבֵר מִן חֲבֵרִיהָ וְאִתְחָא מִן חֲבֵרְתָּהּ מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּזָהָב:	2
3	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.	וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס) וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם:	3
4	And Moses said: 'Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּחֹצֵת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְיָ בְּחֹצֵת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:	רביעי

זידינו:

(29) כן דברת. יפה דברת וצזמנו, דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):

(1) בלה. גמירא, כלה כליל, כולסם ישלח:

(2) דבר נא. אין גא אלס לשון צקסה, צקסה ממך הוהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועצדום וענו אותם קיים זהם, ואחרי כן ילאו צרכו גדול לא קיים זהם (צרכות ט):

(4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצואה זו, שהרי משיא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כחצות כמו פְּעוּלָה (שופטים יג, כ), פְּעוּלָה אֶפְסָ פְּנֵי (תהלים קכד, ג), זהו פשוטו על אופניו, שאין חצות שם דצר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחוריו, ולא אמר כחצות, שמא יטעו אלטגניני פרעה ויאמרו, משה צָדָא הוא (צרכות ד), אבל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר כחצות:

- and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.
- וּמִתּוֹ כָּל־בְּכוֹרֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרִחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
- And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.
- וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהּ לֹא תִסָּף:
- But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.
- וְלֹכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנּוּץ וְיַחֲרֹץ־כָּלֵב לִשְׁנוֹ לְמַאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תֵּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:
- And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.
- וְיִרְדּוּ כָל־עֲבָדֶיךָ אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲווּ־לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּהּ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֵצֶא וְיֵצֵא מִעַם־פְּרָעָה בַּחֲרִי־אָף: (ט)
- And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֵלֶיכֶם פְּרָעָה לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(5) עד בכור השבי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם חזעה עלבוסם, והציאה פורענות על מצרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה ומשוצים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים צהם ושמהים צרחתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):

(7) לא יחרץ כלב לשוננו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנו. וכן לא קרץ לגני ישראלי לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. אף תפחך (שמואל-ב, כד), תשתנו. למורג קרוץ (ישעי' מא, טו), שנון. מקשצות קרוץ (משלי כא, ה), אדם חריף ושנון. ונד קרוצים תפשי (שם י, ד), חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. יצדיל:

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלוכה (וצמים קצ.), שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו וזלילה ואמר קומנו לאומתוך עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אליו והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עמך והלוכך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דצרינו יאל מלפניו: בחרי אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני:

(9) למען רבות מופתי. מופתי פני, רבות שלשה, מכת זכויות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים:

<p>And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמִּפְתִּים הָאֵלֶּה מִּפְתִּיָּא הָאֵלֶּיִן קָדָם פֶּרְעָה וַתְּקַיֵּם יְיָ ית לְבָא דְפֶרְעָה וְלֹא שְׁלַח ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצָּהּ:</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמִּפְתִּים הָאֵלֶּה מִפְתִּיָּא הָאֵלֶּיִן קָדָם פֶּרְעָה וַתְּקַיֵּם יְיָ ית לְבָא דְפֶרְעָה וְלֹא שְׁלַח ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצָּהּ:</p>
<p>10</p>	<p>10</p>	<p>10</p>
<p>XII And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>	<p>XII וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:</p>
<p>'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:</p>	<p>2 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:</p>
<p>Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבִית שֶׁה לְבֵית-אָבִית:</p>	<p>3 דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבִית שֶׁה לְבֵית-אָבִית:</p>
<p>and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.</p>	<p>וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהַיּוֹת מִשֶּׁה וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֹת נַפְשֹׁת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:</p>	<p>4 וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהַיּוֹת מִשֶּׁה וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֹת נַפְשֹׁת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוֹ תִּכְסּוּ עַל-הַשֶּׁה:</p>

(10) וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ וְגו'. כִּכֹּר כַּחַד לִנְו זֹאת כָּל הַמִּפְתִּים, וְלֹא שִׁנְאוּ כֹחַ אֲלֹא כִּשְׁבִיל לְסִמְכָה לְפִרְשָׁה שֶׁל אַחֲרֵיהֶם:

(1) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן. כִּשְׁבִיל שֶׁאֵהֲרֹן עָשָׂה וְטִרַח כְּמוֹפְתִים כְּמֹשֶׁה, חֲלָק לֹו כְּכֹד זֶה כְּמִצְוֵה רִאשׁוֹנָה, שֶׁכָּלֵנוּ עִם מֹשֶׁה דְּכֹדֹר: בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. חוֹץ לְכֹרֶךְ, אִו אִינוּ אֲלֹא כְּחוֹךְ הַכֹּרֶךְ, תִּלְמוּד לֹומֵר כִּנְאֲסִי אֶת הָעִיר וְגו', וְמֵה תְּפִלָּה קֹלה לֹא הַחֲפִלָּל כְּחוֹךְ הַכֹּרֶךְ, לִפִּי שֶׁהִיטָה מִלְּאָה גִילּוּלִים, דְּכֹר חֲמוֹר כֹּזֶה לֹא כָל שָׁכֵן (מְכִילָתָא פִּסְחָא פ"א): (2) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. הִרְאֵהוּ לְכַנֵּה כְּחֹדֶשׁ (שְׁמו"ר טו, כח), וְאָמַר לֹו, כִּשְׁהִירַח מִתְּחִלָּה יִהְיֶה לְךָ ר"ח. וְאִין מִקְרָא יוֹזֵא מִיָּד פְּשׁוּטֹו, עַל חֹדֶשׁ נִיסָן אָמַר לֹו, זֶה יִהְיֶה רִאשׁ לְסֹדֵר מִנֵּין הַחֹדֶשִׁים, שִׁיחָא אִייר קְרוֹי שִׁנִּי, סִינֹן שְׁלִישִׁי (מְכִילָתָא ש"ס): הַזֶּה. נִתְקַשָּׁה מֹשֶׁה עַל מוֹלַד הַלְּבָנָה, כִּאִינוּ שְׁעוֹר תְּרַחֵה וְתִהְיֶה רֹאוּיָה לְקֹדֶשׁ, וְהִרְאֵה לֹו כִּשְׁכַּחֵה אֶת הַלְּבָנָה כְּרִיקָע, וְאָמַר לֹו כֹזֶה רֹחַ וְקֹדֶשׁ. וְכִינֹד הִרְאֵהוּ, וְהִלֵּא לֹא הִיָּה מְדַבֵּר עִמּוֹ אֲלֹא כִיּוֹם, שִׁנְאֵמֵר וַיְהִי כִיּוֹם דְּכָר ה' (לְעִיל ז, כח), כִיּוֹם נִזְחֹו (וַיִּקְרָא ז, לח), מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר נָהִי ה' וְהָלָאָה (כְּמִדְבַר טו, כג), אֲלֹא סִמּוֹךְ לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה נִאֲמַרְהָ לֹו פִּרְשָׁה זו, וְהִרְאֵהוּ עִם חֲשֹׁכָה:

(3) דְּבִרְוֹ אֶל כָּל עֵדַת. וְכִי אֵהֲרֹן מְדַבֵּר, וְהִלֵּא כִכֹּר נִאֲמַר אֶתָּה תְּדַבֵּר, אֲלֹא חוֹלְקִין כְּכֹד זֶה לֹזֶה, וְאֹמְרִים זֶה לֹזֶה לְמִדְנִי, וְהַדְּבֹר יוֹזֵא מִנֵּין שְׁנִיָּהם כֹּאֵל שְׁנִיָּהם מְדַבְּרִים (מְכִילָתָא פִּסְחָא פ"א): אֶל כָּל עֵדַת יִשְׂרָאֵל וְגו' בַּעֲשׂוֹר לְחֹדֶשׁ. דְּכֹר הַיּוֹם כִּרְאשׁ חוֹדֶשׁ, שִׁקְמוּהוּ כְּעֹשׂוֹר לְחֹדֶשׁ (ש"ס): הַזֶּה. פִּסְחָא מְזִרִים מִקְחוּ כְּעֹשׂוֹר, וְלֹא פִסְחָא דֹורֹת (פִּסְחִים לו). שֶׁה לְבֵית אֲבוֹת. לְמִשְׁפַּחָה אֲחָת, הִרִי שֶׁהִיוּ מְרוֹכְזִין יוֹכֵל שֶׁה אֶחָד לְכוּלָן, תִּלְמוּד לֹומֵר שֶׁה לְבֵית (מְכִילָתָא פ"א):

(4) וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהַיּוֹת מִשֶּׁה. וְאִם יִהְיֶה מוֹעֲטִין מֵהַיּוֹת מִשֶּׁה אֶחָד, שֶׁאִין יוֹכֵלִין לֵאכֹלוֹ וַיִּבֹּא לִיָּדִי נֹוֹתֵר, וְלִקַּח הוּא וּשְׁכֵנוֹ וְגו', זֶהוּ מִשְׁמַעְוֹ לִפִּי פְּשׁוּטֹו. וְעוֹד יֵשׁ כֹּז מְדַרְשׁ, לְלֵמַד שֶׁאֵחָד שִׁנְמֵנו עֲלֵיו יוֹכֵלִין לְהַתְמַעֵט וּלְמַשׁוֹךְ יָדֵיהֶם הַיָּמִינוֹ, וְלִהְיוֹת עַל שֶׁה אַחֵר, אֲךָ אִם כֹּאֵל לְמַשׁוֹךְ יָדֵיהֶם וְלִהְיוֹת מֵהַיּוֹת מִשֶּׁה, יִתְמַעֲטוּ כְּעוֹד הִשָּׁה קִיָּים,

- 5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats; וְהָיָה תָמִים זָכָר בֶּן־שָׁנָה אָמַר שְׁלִים דָּכָר בֶּר שִׁתִּיה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכֹּבְשִׁים יְהִי לָכֹן מִן אֲמָרִיא וּמִן בְּנֵי עֲזִיא תִסְבֹּן:
- 6 and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk. וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַדִּין וְיִכְסֹון יִתִּיה כָּל קְהָל עַד־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים: אַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא הָדִין וְיִכְסֹון יִתִּיה כָּל קְהָלָא פְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמִשָּׁא:
- 7 And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it. וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וַנִּתְּנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל־הַמִּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים: וְיִסְבֹון מִן דָּמָא וְיִתְּנוּן עַל תְּרִין סַפִּיא וְעַל שְׁקָפָא עַל בַּתִּיא דִּיִּכְלוּן יִתִּיה בְּהוּן:
- 8 And they shall eat the flesh in that night, roast with fire, and unleavened bread; with bitter herbs they shall eat it. וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צֹלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מֵרְרִים יֹאכְלֻהוּ: וְיִיכְלוּן יֵת בֶּסְרָא בַּלִּילְיָא הָדִין שְׁנֵי נֹור וּפְטִיר עַל מֵרְרִין יִיכְלוּנִיה:
- 9 Eat not of it raw, nor sodden at all with water, but roast with fire; its head with its legs and with the inwards thereof. אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׁל מְבֻשָּׁל בְּמֵיא רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעֵיו וְעַל־קֶרְבּוֹ: לֹא תִיכְלוּן מִנֶּיהָ כַּד חֵי וְאֵף לֹא כַד בִּשְׁלָא מְבֻשָּׁל בְּמֵיא אֱלֵהִין שְׁנֵי נֹור רִישִׁיהָ עַל כַּרְעֵיהָ וְעַל גִּוְיָהָ:

זהו יום צהייתו ולא משנחט (פסחים פט.). במכסת. חשבון, וכן מקמת הערך (ויקרא כז, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תכסו. תמננו: (5) תמים. צלם מוס: בן שנה. כל שנחתו קריו בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שנה, שנאמר וְשֶׁה עֲזִים (דברים יד, ד): (6) והיה לכם למשמרת. זה לשון צקור, שטעון צקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא צן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱבֹר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ וְהִנֵּה עֹפֶן עַתָּה לְדִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שבויה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מזאת להטעם זהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶתְּ עַרְס וְעָרִיָּה (שם ז), ונתן להם שתי מזנות, דם פסח ודם מילה שזמנו באותו הלילה, שנאמר מִתְּצַוֶּסֶת דְּעָמִיד (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם אֶת צֶדֶם בְּרִיתְךָ שְׁלַחְתִּי אֶסְרִיךָ מִצּוֹר אֵין מֵים צוֹ (זכריה ט, יא), ושהיו טעופים בצלילים, אמר להם משכו וקחו לקם, משכו ידיכם מצלילים וקחו לכם זמן של מזנה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן שלוחו של אדם כמומו (מכילתא פ"ה קידושין מא:): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלשה כמות זו אחר זו, נכנסת כח ראשונה נגעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד): בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי צין הערבים, שהמשש נטה לצית מצואו לערוב, ולשון צין הערבים נראה צעירי, אותן שעות שצין עריבת היום לעריבת הלילה, עריבת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריבת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחסך, כמו עֲרַבָה קָל שְׁמָקָה (ישעי' כד, יא): (7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר צסף: המזוזות. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקק עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל צלע"ז ולשון שקיפה, חצתה, כמו קול עֶלָה גָדָף (ויקרא כז, לו), טרפא דְּשָׁקִי. סצורה, מְשָׁקִי: על הבתים אשר יאכלו אותה בהם. ולא על משקוף ומזוזות שצצית הסבן וצצית הבקר, שאין דרין צמוכו: (8) את הבשר. ולא גידים ועצמות (מכילתא פ"ו): על מדרים. כל עשצמר נקרא מרור, ואיום לאכול מרור זכר לומר מרור את חייהם: (9) אל תאכלו ממנו נא. שאינו כלוי כל צרכו קוראו נא בלשון ערבי: ובשל מבושל. כל זה באזהרת לא

10	And ye shall let nothing of it remain until the morning; but that which remaineth of it until the morning ye shall burn with fire.	וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: וְלֹא תִשְׂאֲרוּן מִנֶּה עַד צֶפְרָא וְיִדְשָׁתָאֵר מִנֶּה עַד צֶפְרָא בְּנוֹרָא תִּקְדּוּן:	10
11	And thus shall ye eat it: with your loins girded, your shoes on your feet, and your staff in your hand; and ye shall eat it in haste—it is the LORD's passover.	וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָלִים גַּעְלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפֹזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה: וְכַדִּין תִּיכְלוּן יְתִיה חֲרָצִיכוֹן יְהוֹן אֲסִירִין מִסְגִּיכוֹן בְּרִגְלֵיכוֹן וְחוֹטְרִיכוֹן בְּיָדְכוֹן וְתִיכְלוּן יְתִיה בְּבִהִילוֹ פֶּסַחָא הוּא קֶדֶם יי:	11
12	For I will go through the land of Egypt in that night, and will smite all the first-born in the land of Egypt, both man and beast; and against all the gods of Egypt I will execute judgments: I am the LORD.	וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלִּילָה הַזֶּה וְהַכִּיתִי כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: וְאֶתְגְּלִי בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם בַּלִּילָא הַדִּין וְאֶקְטוּל כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם מֵאָנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טַעֲוֹת מִצְרַאי אֲעִבִיד דִּינִין אֲנָא יי:	12
13	And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.	וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּימִם אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא־יְהִיָּה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַכֹּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְיִהְיִי דָמָא לְכוּן לְאֹת עַל בְּתִיָּא דְּאַתּוֹן תַּמָּן וְאַחֲזִי יָת דָּמָא וְאַחוּס עֲלֵיכוֹן וְלֹא יְהִי בְכוּן מוֹתָא לְחַבְלָא בְּמִקְטְלֵי בְּאֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:	13

תאכלו (פסחים מא:): במים. מנין לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מצו של מכל מקום (פסחים מא:). כי אם צלי אש. למעלה גזר עליו צמנות עשה, וכאן הוסיף עליו לא תעשה, אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. וולו כולו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו, ובני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתו (שם עד). ולשון על כרעיו ועל קרבו, כלשון על צִבְחָתָם (שמות ו, כו), כמו צִבְחָתָם כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל צשרו משלם: (10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, ליתן צקר על צקר, שהצקר משמעו משעת הנץ החמה, וזה הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, וזה לפי משמעו. ועוד מדרש אחר, למד שאינו נשרף ציור אל ממהרת, וכך תדרשנו, והנותר ממנו צקר ראשון, עד צקר שני תעמוד ותשרפו: (11) מתניכם חגורים. מוזמנים לדרכ: בחפזון. לשון זהלה ומהירות, כמו ויהי צוד קספו ללכת (שמואל א כג, כו), אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ הָרֶם צֶקֶס (מלכים ב ז, טו): פסח הוא לה. הקרצן הוא קרוי פסח, על שם הדלוג והפסיחה שהקצ"ה מדלג צתי ישראל מבין צתי מצרים, וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם פסים (דצר אחר) דרך דלוג וקפיצה, וזכר לשמו שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה: (12) ועברתי. כמלך העוזר ממקום למקום (מכילתא פ"ו), וזהעברה אחת וצרגע אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף צבורות אחרים והם צמנרים, ומנין אף צבורי מצרים שבמקומות אחרים, תלמוד לומר למקד מִצְרַיִם צִבְחוֹתֵיהֶם (תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל בעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי, ולא על ידי שליח:

(13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקצ"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עוסקים בצמנות, ופוסח אני עליכם: ופסחת. וחמלתי, ודומה לו פסוח והמליט (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מצתי ישראל לצתי מצרים, שהיו שרויים זה בתוך זה, וכן פסחים על שפי הסעפים (מלכים א יב, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל

- 14 And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.
- 15 Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.
- 16 And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.
- 17 And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.
- וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֹקת עוֹלָם תַּחֲגִּוּהוּ:
- שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶדְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבֵּיתְכֶם כִּי כָל-אֹכֵל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הִנֵּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
- וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מְלָאכָה לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אִךְ אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:
- וּשְׁמֹרְתֶם אֶת-הַמִּצְוֹת כִּי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-עַבְדֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וּשְׁמֹרְתֶם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֹקת עוֹלָם:
- וְהָיָה יוֹמָא דְּיִזְמָא דְּהַדִּין לְכֹון לְדֹרִיכֹון קָם עֲלֵם תִּיחַגְוִיָּה:
- שִׁבְעָא יוֹמִין פִּשְׁרָא תִּיכְלוּן בְּרִם בְּיוֹמָא קִדְמָאָה תִּבְטְלוּן חֲמִירָא מִבֵּיתְכוֹן אֲרִי כָל דְּיִיכּוֹל חֲמִיעַ וְיִשְׁתִּיצִי אִנְשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קִדְמָאָה עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- וּבְיוֹמָא קִדְמָאָה מְעָרַע קִדִּישׁ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קִדִּישׁ יְהִי לְכֹון כָּל עֲבִידָא לֹא יִתְעַבִּיד בְּהוֹן בְּרִם מָא דְּמִתְאַכִּיל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא בְּלַחֲדוּהִי יִתְעַבִּיד לְכֹון:
- וְתִטְרוּן יֵת פִּשְׁרָא אֲרִי בְּכֹון יוֹמָא דְּהַדִּין אִפִּיקִית יֵת חִילִּיכֹון מֵאֲרַעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְרוּן יֵת יוֹמָא דְּהַדִּין לְדֹרִיכֹון קָם עֲלֵם:

הווה הוא צמנרים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה צכס נגף, אצל הווה צמנרי שצמנרים. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה צכס נגף (מכילתא פ"ו): (14) ליכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שס), ועדיין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר זכור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר מִמִּצְרַיִם יָצֵאוּ (צמדזר לג, ג), הרי אומר יום ט"ו בניסן הוא של יו"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצאו (מכילתא שס): לדתיתכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגוהו (מכילתא פ"ו):

(15) שבעת ימים. שטייגא של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. וצמקום אחר הוא אומר ששֶׁת ימים תאכל מִצּוֹת (דברים טז, ח), למד על שביעי של פסח שאינו חוצה לאכול מזה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בחורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קצו חוצה (פסחים קכ.). אך ביום הראשון תשבייתו שאור. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצונו מוקדם קרוי ראשון, כמו הראשון אֶדְס תִּלְד (איז טו, ו), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא צנפשה וצדעתה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר צמקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשות:

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעבוד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעבוד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לזהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אף) (צ"ה כח):

18	In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.	בְּרֵאשִׁון בְּאַרְבַּעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרִמְשָׁא תִּיכְלוּן פְּטִירָא עַד יוֹמָא חַד וְעֶסְרִין לִירְחָא בְּרִמְשָׁא:	בְּרֵאשִׁון בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֶּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב:	18
19	Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.	שִׁבְעָא יוֹמִין חֲמִירָא לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבִיתְכוֹן אֲדִי כָל דְּיִיכּוּל מִחֲמֵא וְיִשְׁתִּיצִי אֲנָשָׁא הָהוּא מִכְנָשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בְּגִיּוּרָא וּבְנִיכְיָא דְאַרְעָא:	שִׁבְעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּבִיתְכֶם כִּי כָל-אֹכֵל מִחֲמֵצָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בֶּגֶר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ:	19
20	Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'	כָּל מִחֲמֵא לֹא תִיכְלוּן בְּכָל מוֹתְבְּנִיכוֹן תִּיכְלוּן פְּטִירָא:	כָּל-מִחֲמֵצָה לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: (פ)	20
21	Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְהוֹן אֶת־גִּידֵי וְסִבּוּ לְכוֹן מִן בְּנֵי עַנָּא לְזֶרְעִיתְכוֹן וְכִסּוּ פִסְחָא:	וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וַיִּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתִּיכֶם וַיִּשְׁחֲטוּ הַפֶּסַח:	חמישי
22	And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.	וְתִסְבּוּן אֶסְרֵת אִיזּוּבָא וְתִטְבְּלוּן בְּדָמָא דְבִמְנָא וְתִדּוּן לְשַׁקְפָא וְלַתְרִין סְפִיָּא מִן דְּמָא דְבִמְנָא וְאַתּוֹן לֹא תִפְקוּן אֲנָשׁ מִתְּרַע בֵּיתִיהּ עַד צַפְרָא:	וְלִקְחֹתֶם אֶגְדַּת אִזּוֹב וַיִּטְבְּלֹתֶם בָּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וַהֲגַעַתֶּם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִבֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:	22

(17) ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ, מכאן חמרו, פסח, תלמוֹשׁ צנוֹן. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצוֹת, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוֹת, אלא אם בזה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלכה: לדדתיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזרת כל מלכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר בכל גבולך. מה תלמוד לומר בבתיכם, מה ביתך צרשותך אף גבולך צרשותך, יא חמנו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

(20) מחמצת לא תאכלו. אזרה על אכילת שאור: כל מחמצת. להציא את תערובתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה בא ללמד שמהא ראויה לאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה (מכילתא פ"י ע"ש) (שאינה ראויה להאכל בכל מושבות אלא צירושלים):

(21) משכו. מי שיש לו צאן ימשוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שה לצית אבות:

(22) אזוב. מין ירק שיש לו גזעולין: אגדת אזוב. ג' קלחין קרויין אגודה: אשר בסף. צלי, כמו ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף,

<p>For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and 23 when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.</p>	<p>וְעָבַר יְהוָה לַלָּנֶגֶף אֶת־מִצְרָיִם וַיַּרְאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקֹנֶף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפֶסֶח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמַּשְׁחִית לְבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לַלָּנֶגֶף: וַיַּתְּגִּל יְיָ לְמַחְיֵי יֵת מִצְרָאִי וַיַּחֲזִי יֵת דָּמָא עַל שְׁקָפָא וְעַל תְּרִין סְפִינָא וַיַּחֲוֹס יְיָ עַל תַּרְעָא וְלֹא יִשְׁבּוֹק מִחֻבְלָא לְמִיעַל לְבִתִּיכֹן לְמַחְיֵי:</p>	<p>23 וְעָבַר יְהוָה לַלָּנֶגֶף אֶת־מִצְרָיִם וַיַּרְאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקֹנֶף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפֶסֶח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמַּשְׁחִית לְבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לַלָּנֶגֶף:</p>
<p>And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.</p>	<p>וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָהּ וּלְבְנֶיהָ עַד־עוֹלָם: וְחֹטְרוֹן יֵת פִּתְגָמָא הַדִּין לְקִים לָךְ וּלְבְנֶךָ עַד עָלְמָא:</p>	<p>24 וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָהּ וּלְבְנֶיהָ עַד־עוֹלָם:</p>
<p>And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי תִיעָלוֹן לְאַרְעָא דִּיתִין יְיָ לְכוֹן כְּמָא דְמַלִּיל וְחֹטְרוֹן יֵת פּוֹלְחָנָא הַדִּין:</p>	<p>25 וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>
<p>And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי יִמְרוּן לְכוֹן בְּנִיכֹן מָא פּוֹלְחָנָא הַדִּין לְכוֹן:</p>	<p>26 וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם:</p>
<p>that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.</p>	<p>וְתִמְרוּן דִּיבַח חֹס הוּא קָדָם יְיָ דָּחַס עַל בֵּיתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כְּדִ מְחָא יֵת מִצְרָאִי וַיֵּת בִּתְּנָא שְׂוִיב וְכָרַע עֲמָא וּסְגִידוּ:</p>	<p>27 וְאָמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בֵּיתִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנוֹגֵפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בֵּיתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:</p>
<p>And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.</p>	<p>וַאֲזָלוּ וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְפִשְׁדִּי יְיָ יֵת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָבָדוּ:</p>	<p>28 וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)</p>

שמהא כל נמינה ונמינה מן הדם אשר צקף, על כל הגעה טבילה: ואחם לא הצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מצחין צין צדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים היא, שנאמר צו תרמש קל חילו יער (תהלים קד, כ):

(23) ופסח. וחמל וי"ל ודלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכולת לבא, כמו ולא נקצו אלהים להרע עמדי (צראשית לא, ז):

(25) והיה כי תבאו. חלה הכחוצ מזה וזו צביאחם לארץ, ולא נחסיצו צמדצר אלא פסח אחד שעשו צשנה השנית על פי הדצור: כאשר דבר. והיכן דבר, והצחתי אָתְּכֶם אֶל הָאָרֶץ וגו' (שמות ו, ח):

(27) ויקד העם. על צשורת הגאולה, וציאח הארץ, וצשורת הצנים שיהיו להם:

(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי צצר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקצלו עליהם, מעלה עליהם הכחוצ כאלו עשו (מכילתא פ"צ): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכחוצ, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:

<p>And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהַרְגֵם ה' כָּל-בְּכוֹרֵי אֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכוֹרֵי פַרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֶמְתָּהּ:</p>	<p>וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיַּהַרְגֵם ה' כָּל-בְּכוֹרֵי אֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכוֹרֵי פַרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל-כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֶמְתָּהּ:</p>
<p>And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.</p>	<p>וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל-עֲבָדָיו וְכָל-מִצְרָיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרָיִם כִּי-אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין-שָׁם מֵת:</p>	<p>וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל-עֲבָדָיו וְכָל-מִצְרָיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרָיִם כִּי-אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין-שָׁם מֵת:</p>
<p>And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם-אַתֶּם גַּם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת-יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם:</p>	<p>וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם-אַתֶּם גַּם-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת-יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם:</p>
<p>Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'</p>	<p>אֲף עֲנֹכּוֹן אֲף תּוֹרִיכּוֹן דְּבִירוֹ כִּמָּא דְּמַלְיָתוֹן וְאַיִזִּילוּ וְצִלּוּ אֲף עָלַי:</p>	<p>גַּם-צֹאנְכֶם גַּם-בָּקָרְכֶם קַחוּ אֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַתֶּם גַּם-אֹתִי:</p>
<p>And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'</p>	<p>וַתִּחַזַּק מִצְרָיִם עַל-הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן-הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלָנוּ מֵתִים:</p>	<p>וַתִּחַזַּק מִצְרָיִם עַל-הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן-הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָלָנוּ מֵתִים:</p>

(29) וד'. כל מקום שנאמר ו', הוא צבית דינו, שהיו"ו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא צמזרים: מבכור פרעה. אף פרעה זכור היה ונשתייר מן הצבורים, ועליו הוא אומר צמזר זאת העמדה (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות זו. ובכור השפחה זכר היה, שהרי מנה מן החשוב שזכרן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי:

(30) ויקם פרעה. ממתו: לילה. ולא כדרך המלכים בשלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צדי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם זכור, מת, אין שם זכור, גדול שזבית קרוי זכור, שנאמר אף אָני צָבוֹר אֶקְנֶהוּ (תהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות מזונות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם זכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד זכור לאציו:

(31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצווק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הצריס: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני, בטל לא אשלת, בטל מי ומי ההולכים, בטל רק לאנכם ובקרכם יג:

(32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אָהָה תָּשֶׁן בְּצִדְיָנוּ וְצָחִים וְעֹלֹת (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני זכור (מכילתא פי"ג):

(33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל זכור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' ה' צבית אחד (שם):

<p>34 And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.</p>	<p>וַיִּטְלוּ עִמָּא יֵת לִישְׁהוֹן עַד לֹא חֲמֵעַ מוֹתֵר אֲצוֹתֵהוֹן צָרִיר בְּלִבּוֹשֵׁיהוֹן עַל כַּתְפֵיהוֹן:</p>	<p>34 וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת־בִּצְקוֹ טָרָם יַחְמֹץ מִשְׁאַרְתָּם צָרְרָת בְּשִׂמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם:</p>
<p>35 And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָבְדוּ כַּפֶּתִיחָא דְּמֹשֶׁה וּשְׂאִילוּ מִמִּצְרַיִם מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין:</p>	<p>35 וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְבָר מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלִי־כֶסֶף וְכְלִי זָהָב וּשְׂמֹלֹת:</p>
<p>36 And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they spoiled the Egyptians.</p>	<p>וַיִּי יְהִיב יֵת עִמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרַאִי וַאֲשִׁאֲלוֹנִין וְרוֹקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:</p>	<p>36 וַיִּהְיֶה נָתַן אֶת־חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׂאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פ)</p>
<p>37 And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.</p>	<p>וַיִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעַמְסֵס לְסֻכּוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֶלְפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בָּר מִטְפְּלָא:</p>	<p>37 וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעַמְסֵס סֻכַּתָּה כְּשֶׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי חֻבְרָיִם לְבָר מִטָּף:</p>
<p>38 And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.</p>	<p>וְאִף נּוֹכְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמָּהוֹן וְעֵנָא וְתוֹרֵי בְּעִירָא סְגִי לַחֲדָא:</p>	<p>38 וְגַם־עָרֹב רַב עָלָה אִתָּם וַיֵּצְאוּ וּבָקָר מִקְנֶה כְּבֵד מְאֹד:</p>
<p>39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.</p>	<p>וַאֲפּוּ יֵת לִישָׂא דְאַפִּיקוּ מִמִּצְרַיִם גְּרִיצָן פְּטִירָן אַרִי לֹא חֲמֵעַ אַרִי אֶתְרַכּוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִילוּ לְאַתְעָקְבָא וְאִף זְוֹדִין לֹא עָבְדוּ לָהוֹן:</p>	<p>39 וַיֹּאֲפּוּ אֶת־הַבִּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגֹת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי־גָרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִלוּ לַהֲתַמְהֵמָה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>
<p>40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.</p>	<p>וּמוֹתָב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּיתִיבּוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין:</p>	<p>40 וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:</p>

(34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחוס לשות כדחימוץ: משארתם. שירימזהומרו (שס): על שכמם.

אע"פ שזהמות הרצה הוליכו עמהם, מחצצים היו את המלות (שס):

(35) כדבר משה. שאמר להם צמארים, ויִשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְהוּ (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חסוצות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר בפסוק חסוצ (מכילתא שס):

(36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד מול שנים ולך: וינצלו. ורוקינו:

(37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שס לפי שעה, שנאמר וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי יָמִים (שמות יט, ד): הגברים: מן עשרים שנה ומעלה:

(38) ערב רב. תערובות אומות של גרים:

(39) עגות מצות. חררה של מנה. צַק שלא החמיץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצחק של ישראל, שלא אמרו האין נאל למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכִכְרֵי לֶךְ קָסֵד וְעוֹרֵיךְ אֶהְיֶה בְּלוֹלֵיךְ לְכַסֵּךְ אֲחֵרִי צִמְדָּךְ צִאָךְ לֹא וְרוּעָה (ירמיה ז, ז), ומה שזכר מפורש אחריו קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' וְגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות

41	And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.	וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יָצְאוּ כָל־צְבָאוֹת יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִצְרַיִם:	41
42	It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.	לֵיל שְׁמֵרִים הוּא לַיהוָה לַיְלִי נֹטֵר הוּא קֹדֶם לְהוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם יְיָ לְאַפְקוּתָהוֹן מִמִּצְרַיִם הוּא לַיְלִי הַזֶּה לְשְׁמֵרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)	42
43	And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נֶכֶד לֹא־יֹאכֹל בּוֹ:	43
44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת־כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִזּוֹ יֹאכֹל בּוֹ: וְכָל עֶבֶד גֵּבֶר זָבִין כֶּסֶף וְתִגְזֹר יִתִּיה בְּכִין יִיכֹל בֵּיהּ:	44
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	תּוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכֹל בּוֹ: תּוֹתֵבָא וְאֶגִּירָא לָא יִיכֹל בֵּיהּ:	45
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth ought of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	בְּבֵית אֶחָד יֹאכֹל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבָּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ: בְּחִבּוּרָא חֶדָא יִתְאַכִּיל לָא תִפְקִין מִן בֵּיתָא מִן בָּשָׂרָא לְבָרָא וְגִרְמָא לֹא תִתְבְּרוּן בֵּיהּ:	46

שנה. צין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נחקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנזרה גזירת צין הצתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר צאריך מצרים לזדה, שהרי קחת מן הצאים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנתינו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמלאם כל כך, ועל כרחך הרבה שנים היו לקחת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נבלעים בשנות קחת, והרבה משמונים של משה נבלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמלא ארבע מאות לציאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר אֶשֶׁר גֵּר אָם אֶצְרָקֶם וַיִּצְרָק (צראשית לה, כז), ואומר את אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֶשֶׁר גֵּרוּ צֶה (שמות ו, ד), לפיכך אחת צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמלא מציאתם למצרים עד יציאתם ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכצן המקום כהרף עין, צט"ו צניסן צאו מלאכי השרת אלל אברהם לצפרו, צט"ו צניסן נולד יצחק, וצט"ו צניסן נזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פי"ד):

(42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומצפה לו לקיים הצטחתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם צלילה הזה אני גואל את צניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. מִשְׁמֶר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר וְלֹא יִשָּׁן הַמִּצְרִי וְגו':

(43) זאת חקת הפסח. צי"ד צניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנחנכו מעשיו לאציו שצשמים (פסחים לו), ואחד נכרי ואחד ישראל מומר צמשמע (מכילתא פי"ו):

(44) ומלתה אורו אז יאכל בו. רצו, מגיד שמילת עצדיו מעכצתו מלאכול פסח (יצמות ע), דצרי רצי יהושע. רצי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכצתו מלאכול פסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העבד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עֶרְלָא לֹא יֹאכֹל בּוֹ, אלל כגון ערבי מהול וגבעוני מהול והוא תושב או שכיר:

47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: כָּל־כְּנֻשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּן יְתִיה:	47
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	וְכִי־יִגְוֹר אִתְּךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹל לֹו כָל־זָכָר וְאִזּו יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל־עָרֶל לֹא־יֹאכֹל בּוֹ: וְאִרְי יִתְגַּיֵּיר עִמָּכֹן גִּיּוֹרָא וְיַעֲבִיד פֶּסַחא קֳדָם יְיָ מִגִּזְרֵר לִיה כָּל דְּכֻנָּא וּבָכֹן יִקְרַב לְמַעֲבָדֶיהּ וְיְהִי כְּנֻצִּיבִי אֲרַעָא וְכָל עָרֶל לֹא יִיכּוֹל בֵּיהּ:	48
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.'	תּוֹרָה אַחַת יְהִיָּה לְאֶזְרָח וְלִגְיּוֹרֵיָא וְלִמְגִירָא: דִּיתְגַּיֵּירֹון בֵּינֵיכֹן:	49
50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)	50
51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	וַיְהִי בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)	51
XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמָלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: לְאָמַר:	שציעי
2	'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'	קִדְשִׁלִּי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: אֲקַדִּישׁ קֳדָמִי כָּל בּוֹכְרָא פֶתַח כָּל וּלְדָא בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִנְשָׁא וּבַבְּעִירָא דִּילִי הוּא:	2

(46) בבית אחד יאכל. צחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שמי צחצורות ויחלקוהו, אחת אומר צחצורה אחת או אינו אלא צחצורה אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים צחצור וירדו גשמים שלא יכנסו לצית, תלמוד לומר על הצחצום אשר יאכלו אותו זהם, מכאן שהאוכל, אוכל שני מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן הצחצורה: ועצם לא חשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צחצור יש צו משום שצירת עטם, אין עליו כזית צחצור או מות, אין צו משום שצירת עטם:

(47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר צפסח מצרים שה לצית צחצורה, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

(48) ועשה פסח. יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח צארצעה עשר אף גר צארצעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמחו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מצד נכר לא יאכל בו:

(49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שצחצורה (מכילתא שם):

(2) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פטר מים ראשית מלון (משלי י, יד). וכן יפטריו דָּפְסָה (תהלים כז, ח), יפתחו שפתים: לי הוא. לעצמי קניתיים, ע"י שהכיתי צחצורי מצרים:

<p>And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעָמָא הָיוּ דְּכִירִין יְתָ יוֹמָא הַדִּין דְּנִפְקִיתוּן מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדוּתָא אֲרִי בְתַקּוּף יְדֵי אֲפִיק יְיָ יִתְּכוֹן מִכָּא וְלֹא יִתְאַכִּיל חֲמִיעַ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זָכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאוּתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֲזֹק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֲמֵץ:</p>
<p>This day ye go forth in the month Abib.</p>	<p>יוֹמָא דִּין אַתּוּן נִפְקִין בִּיְרֵחָא דְּאַבִּיבָא:</p>	<p>הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:</p>
<p>And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי עֵילָנָה יְיָ לְאַרְעֵי כְּנַעֲנָא וְחִתִּי וְחִתִּי וְחִתִּי וְיִבְסָאִי דְקִישִׁים לְאַבְהֶתָּךְ לְמַתָּן לָךְ אֲרֵעַ עֲבָדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ וְתַפְלַח יְתָ פּוֹלְחָנָא הָדָא בִּיְרֵחָא הַדִּין:</p>	<p>וְהָיָה כִּי-יְבִיאֲנֶךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִיטִּי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתְּרֶיךָ לָתֶת לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת-הָעֲבָדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה:</p>
<p>Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.</p>	<p>שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוֹל פְּטִירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֲגָא קֳדָם יְיָ:</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכֹל מִצַּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה:</p>
<p>Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.</p>	<p>פְּטִירָא וְתֹאכִיל יְתָ שִׁבְעָא יוֹמִין וְלֹא יִתְחַזִּי לָךְ חֲמִיעַ וְלֹא יִתְחַזִּי לָךְ חֲמוּר בְּכָל תְּחוּמָךְ:</p>	<p>מִצּוֹת יֵאָכֵל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאֶה לָךְ חֲמֵץ וְלֹא-יֵרָאֶה לָךְ שְׂאֵר בְּכָל-גְּבֻלָּךְ:</p>
<p>And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.</p>	<p>וְתַחֲזִי לְבָרְךָ בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּדִיל דָּא עֲבַד יְיָ לִי בְּמִפְקִי מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:</p>

- (3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:
- (4) בחדש האביב. וכי לא היינו יודעין צאיזה חדש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחדש שהוא קצור ללחם, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוציא חֲסִידִים צְפוּשָׁרוֹת (תהלים סח, ז), חֲדָשׁ שהוא קצר ללחם:
- (5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שצעה גוים במשמע (תנחומא בא יב), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבתך וגו'. באברהם הוא אומר, ציוס יהוא קצת ה' אֵת אֶבְרָם וגו' (בראשית טו, יח), וצחק הוא אומר גור צֶאֱרָךְ הָאֵת וגו' (שם כו, ג), וצחק הוא אומר הארץ אשר שָׁכַח עֲלֶיךָ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלב וזמן העזים, והדבש וזמן התמרים וזמן התאנים (רש"י מגילה ו. א): את העבודה הזאת. של פסח (פסחים לו. א), והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנחמדש בה, בפרשה ראשונה נאמר וְהָיָה כִּי יֵאָמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲצֵדָה הַזֹּאת לָכֶם (שמות יב, כו), צֵן רֶשַׁע הַכַּחֲזוּ מַדְבַּר שֶׁהוּא אֶת עַמּוֹ מִן הַכֹּלֵל, וכאן והגדת לבנך צֵן שֶׁאֵינוּ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל, והכחזו מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלב:
- (8) בעבור זה. בעבור שאקיים מצותי, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לצן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פ"ו):

<p>And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה לְךָ לְאֵזֶרָה וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת בְּפִיךָ וְהָיָה הוֹצֵאֲךָ מִמִּצְרַיִם יְיָ בְּיָד חֲזָקָה וְיָהוָה מִמִּצְרַיִם</p>	<p>9 וְהָיָה לְךָ לְאֵזֶרָה וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹכַחַת בְּפִיךָ וְהָיָה הוֹצֵאֲךָ מִמִּצְרַיִם</p>
<p>Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.</p>	<p>וְשָׁמַרְתָּ אֶת־תְּחֻמָּהּ הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים בְּזִמְנֶיהָ מִזְמָן לְזְמָן</p>	<p>10 וְשָׁמַרְתָּ אֶת־תְּחֻמָּהּ הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים בְּזִמְנֶיהָ מִזְמָן לְזְמָן (פ)</p>
<p>And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,</p>	<p>וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר כָּנַעַנְאִי כָּמָא דְקִיָּים לְךָ וְלֹא־בְהֶחֱדָךְ וְיָתְנָה לְךָ</p>	<p>11 וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר כָּנַעַנְאִי כָּמָא דְקִיָּים לְךָ וְלֹא־בְהֶחֱדָךְ וְיָתְנָה לְךָ</p>
<p>that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.</p>	<p>וְהַעֲבַרְתָּ כָל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִתֵּן לְךָ הַזִּכְרִים לַיהוָה</p>	<p>12 וְהַעֲבַרְתָּ כָל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֹׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִתֵּן לְךָ הַזִּכְרִים לַיהוָה</p>
<p>And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדָּהּ בִּשְׂה וְאִם־לֹא תַּפְדָּהּ וְעַרְפָּתוֹ וְכָל־בְּכֹר אָדָם בְּבִנְיָהּ תַּפְדָּהּ</p>	<p>13 וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְדָּהּ בִּשְׂה וְאִם־לֹא תַּפְדָּהּ וְעַרְפָּתוֹ וְכָל־בְּכֹר אָדָם בְּבִנְיָהּ תַּפְדָּהּ</p>

(9) והיה לך לאזר. יציאת מצרים תהיה לך לאזר: על ידך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שחכמוני פרשיות הללו ותקשרם בראש וזכרון: על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא צפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש

זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו):

(10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו):

(11) והיה כי יבאך. יש מרבותינו שלמדו מכאן, שלא קדשו זכורות הנולדים צמדצר, והאומר קדשו מפרש ציאה זו, אם תקיימוהו צמדצר, תזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, וְהָיָה כִּי יָבֹאֲךָ אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי וְגו' (שמות ו, ח): ונתנה לך. תהא צעיניך כאילו נתנה לך צו ציוס, ואל תהי צעיניך כירושא אבות (מכילתא פי"ח):

(12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר וְהַעֲבַרְתָּ אֶת נַפְלֹתוֹ לְצִדְקָה (צמדצר כו, ח): שגר בהמה. גָּפֶל, שגגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בצורה לפטור את הצא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר אֶלְפִּיךָ, אבל זה לא צא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף זכור זהמה טמאה צמשמע, צא ופירש צמקוס אחר צָבָקְךָ וְצִלְאֲנָה. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, צמדצר אדם הכתוב צמדצר:

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר זהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו זכורי מצרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ציציאתן ממצרים, (שארין לך אחד מישראל שלא נטל הרצה חמורים) טעונים מכספס ומזהבם של מצרים: תפדה בשדה. נותן שיה לכהן, ופטר חמור מותר בהגאה והשה חולין ציד כהן: וערפתו. עורפו צקופיץ מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממנו של כהן לפיכך יפסיד ממנו (מכילתא פי"ח): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קנוצ צמקוס אחר:

14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;

וַיְהִי כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

מפטיר

15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.

וַיְהִי כִּי־הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֶּכֶר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בַּהֲמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רִחִם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְרָיִם:

15

16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'

וַיְהִי לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵאתָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס)

קו פסוקים

The Haftarah is Jeremiah 46:13 - 46:28 on page 207.

17 And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'

וַיְהִי בְשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פִּלְשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי־אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה:

נשלח

18 But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.

וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

18

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקור לאמר צניקם לצנינו (יהושע כב, כז), דבני גד ובני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מה העלת והתקיים והמשפטים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת צן חכם. דברה חורה כנגד ארבעה צנים, חס, רשע, ושאנינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה צנים קרוין טטפת, טט צבתפי שמים, פת צאפריקי שמים (סנהדרין ד:). ומנחם חזרו עם והטף קל קלוס (יחזקאל כא, ז), קל פטיפו (מכילתא, ז, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון צין עיניך האמורה צפרה ראשונה, שהרואה אותם קשורים צין העינים, יזכור הנס וידבר צו:

(17) וידיד בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו לך נחה את העם (שמות לב, לד), צהקהלקך פתקה אקך (משלי, כז): כי קרוב הוא. ונוח לשוץ באותו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרבה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והענגי וגו' (צמדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר חוזרים, ומה אם כשהקיפס דרך מעוקס אמרו נקמה ראש ונשמה מלךמה, אם הולכים צפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פ"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהופכים, ועיין צרא"ס וצג"א וצמ"י יסוצ נכון ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיאור, ויתנו לצלשוצ:

<p>19 And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף וַיֹּסֶף עִמָּוָה אֲרֵי אוֹמָאָה אוֹמֵי יִתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר מִדְּבַר דְּכִיר יְיָ יִתְּכֹן וְתִסְקֹן יִתְּ גְרָמִי מִכָּא עִמָּכֹן:</p>	<p>19 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמָּוָה כִּי הִשְׁבִּיעַ הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וּפָקֵד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:</p>
<p>20 And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.</p>	<p>וַנִּטְלוּ מִסּוּכוֹת וְשָׁרֵנוּ בְּאֵיתָם בְּסֹטֶר מִדְּבָרָא:</p>	<p>20 וַיִּסְעוּ מִסֹּכֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר:</p>
<p>21 And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:</p>	<p>וַיֵּי מִדְּבַר קְדָמִיהוֹן בֵּימָמָא בְּעַמּוּדָא דְּעֵנָנָא לְדִבְרוֹתֵהוֹן בְּאוֹרְחָא וּבְלִילְיָא בְּעַמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא לְאֹנְחָא לְהוֹן לְמִיזַל בֵּימָמָא וּבְלִילְיָא:</p>	<p>21 וַיִּהְיֶה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַהֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלֶכֶת יוֹמָם וּלְלַיְלָה:</p>
<p>22 the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.</p>	<p>לֹא עָדִי עַמּוּדָא דְּעֵנָנָא בֵּימָמָא וְאִף לֹא עַמּוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלִילְיָא מִן קִדְם עַמָּא:</p>	<p>22 לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: (פ)</p>
<p>XIV And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:</p>	<p>נֹי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>

(18) ויִסַּב. הַסִּבָּה מִן הַדֶּרֶךְ הַפְּשׁוּטָה לְדֶרֶךְ הָעֻקְמוּמָה: י"ם סוּף. כְּמוֹ לִים סוּף. וְסוּף הוּא לְשׁוֹן אֲגַם שְׁגָדִים צוֹ קִנִּים, כְּמוֹ וְסָפֵס צִסּוּף (שְׁמוֹת ז', ג), קָנָה וְסוּף קָמְלוֹ (יִשְׁעִיָּה י"ט, ו): וְחַמְשִׁים. אֵין חַמּוּשִׁים אֲלֵא מוֹזִיִּינִים, (לְפִי שֶׁהִסְבִּיחַן צִמְדָּר גֵּרֶם לֵהֶם שְׁעֵלוֹ חַמּוּשִׁים, שֶׁאִילוֹ הִיָּה דֶרֶךְ יִשׁוּב לֹא הִיוּ חַמּוּשִׁים לֵהֶם כֹּל מֵה שְׁזָרִיכִין, אֲלֵא כֹאדֶם שְׁעוֹזֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּבִדְעוֹתוֹ לְקִנּוֹת שֶׁם מֵה שִׁיטְרֵךְ, אֲבָל כֹּשֶׁהוּא פּוֹרֵשׁ לְמַדְצֵר צִרִּיךְ לִזְמַן כֹּל הַצֹּרֶךְ. וְכַתּוּב זֶה לֹא נִכְחַז כִּי אֵם לִשְׁכַר אֶת הָאוֹזֵן, שֶׁלֹּא תֵאֵמַר, בְּמַלְחָמָה עִמָּלֵךְ וּבְמַלְחָמָה סִיחּוֹן וְעוֹג וּמִדִּין מֵהִיכָן הִיוּ לֵהֶם כְּלֵי זִינָן שֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּחֶזֶק. בְּרַשִׁי יִשָּׁן) וְכֵן הוּא אֹמֵר, וְאֵתָם שְׁעִצְרוּ חֲמִשִּׁים (יְהוֹשֻׁעַ א', יד), וְכֵן תִּרְגֵּם אֲוִנְקִלוֹס מִן צִוִּין, כְּמוֹ וְזִרְק אֶת תְּנִיכִיו (בְּרַשִׁית יד, יד) וְזִרְיוֹ. דְּבַר אַחֵר חַמּוּשִׁים מַחְמִשִּׁים, אֶחָד מִחֲמִשָּׁה יֵאָדוּ, וְאַרְבַּעַה חֲלָקִים מֵחֵו בְּשִׁלְשֵׁת יָמֵי אִפְּלִיָּה:

(19) הַשְּׁבַע הַשְּׁבִיעִי. הַשְּׁבִיעִים שִׁשְׁצִיעוּ לְצִנִּיָּהֶם, לְמַה לֹּא הִשְׁצִיעַ צִנִּי שִׁשְׁאוּהוּ לְאַרְץ כְּנַעַן מִיד, כְּמוֹ שֶׁהִשְׁצִיעַ יַעֲקֹב, אֲמַר יוֹסֵף, אֲנִי שְׁלִיט הֵייתִי בְּמִצְרַיִם וְהִיָּה סִפּוֹךְ בִּידִי לַעֲשׂוֹת, אֲבָל צָנִי לֹא יִנְיָחוּס מִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת, לְכֹךְ הִשְׁצִיעִים לְבִשְׁגָאֲלוֹ וּיִאָּחוּ מִשֶּׁם, שִׁשְׁאוּהוּ (מְכִילֵת פִּי"ח): וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם. לֹאחִיו הִשְׁצִיעַ כֵּן, לְמַדְנוּ שֶׁאִף עֲצָמוֹת כֹּל הַשְּׁבִיעִים הֵעֵלוּ עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר אִתְּכֶם:

(20) וַיִּסְעוּ מִסּוּכוֹת. צִיּוֹם הַשְּׁנִי, שֶׁהָיָה בְּרִאשׁוֹן צֹאחַ מִרְעַמְסָה לְסִכּוֹת: (21) לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ. נִקּוּד פֶּתַח, שֶׁהוּא כְּמוֹ לְהַנְחוֹתָם, כְּמוֹ לְרִאשְׁתָּם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ (דְּבָרִים א', לג), שֶׁהוּא כְּמוֹ לְהַרְאוֹתָם, אִף כֹּאן לְהַנְחוֹתָם עִ"י שְׁלִיט, וְמִי הוּא הַשְּׁלִיט, עַמּוּד הָעָנָן, וְהַקְצִיָּה בְּכַזְדּוֹ מוֹלִיכֵו לְפָנֵיהֶם, וּמִכָּל מָקוֹם אֶת עַמּוּד הָעָנָן הַכֵּין לְהַנְחוֹתָם עַל יְדוֹ, שֶׁהָיָה עַל יְדֵי עַמּוּד הָעָנָן הַשְּׁלִיט. עַמּוּד הָעָנָן אֵינוֹ לְאוֹרָה אֲלֵא לְהוֹרוֹתָם הַדֶּרֶךְ:

(22) לֹא יָמִישׁ. הַקְצִיָּה אֶת עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיְלָה, מִגִּיד שֶׁעַמּוּד הָעָנָן מְשַׁלֵּם לְעַמּוּד הָאֵשׁ וְעַמּוּד הָאֵשׁ מְשַׁלֵּם לְעַמּוּד הָעָנָן, שֶׁעַד שֶׁלֹּא יִשְׁקַע זֶה עוֹלָה זֶה (שְׁבַת כ"ג):

- 2 'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.
- 3 And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.
- 4 And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.
- 5 And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?
- 6 And he made ready his chariots, and took his people with him.
- 2 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי־חֲהִירוֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל־צִפּוֹן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם:
- 3 וַאֲמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בָּאָרֶץ סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:
- 4 וַיְחַזְּקֵנִי וַיִּרְבֶּךָ אַחֲרֵיהֶם וַאֲכַבְדָּהּ בַּפַּרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:
- 5 וַיִּגְדַּל לַמֶּלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיַּהֲפֹךְ לִבָּב פַּרְעֹה וַעֲבָדוּ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־שָׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדֵּנוּ:
- 6 וַיַּאֲסֵר אֶת־רֶכְבּוֹ וַאֲת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:

(2) וישבו. לאחריהם, לזד מזרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם צדך, כמו שנאמר ואמר פרעה לזני ישראל וגו'. ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם בני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים זקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נאשר מכל אלהי מזרים, כדי להטעותו, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוב מִגְרֵי לְגוֹסִים וַיִּצְדָּם (איוב יב, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם עָזְבִים לאחריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' יִלְחֶם לָכֶם, עליכם. אֲמַרִי לִי אֲחִי הוּא (צראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וזלע"ז שיר"ר כמו צַעֲמָק הַצָּבָא (תהלים פד, ז), מִצְכִּי נְהָרוֹת (איוב כה, יא), נָצְכִי יָם (שם לח, טז). נבכים הם, כלואים הם צמדבר, שאינן יודעין לזאת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתנקס צרשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וַיִּשְׁפָּטֵי אֲתוֹ וגו', ואחר כך וַיִּהְיֶה־לְדָלִי וַיִּהְיֶה־לְדָלִי וַיִּהְיֶה־לְדָלִי וַיִּהְיֶה־לְדָלִי (יחזקאל לח, ככג), ואומר שְׁמָה שָׁצַר לְשָׁפִי קָשָׁת, ואחר כך נוֹדַע צִי־הִדָּה אֱלֹהִים (תהלים עו, דב), ואומר נוֹדַע ה' מִשְׁפָּט עָשָׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל צעזירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שזבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):

(5) ויוגד למלך מצרים. אִיקְטוּרִין שלח עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו לשלש ימים שקצבו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, צאו והגידו לפרעה ביום הרביעי, וצחמישי וצשעי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, צשחית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממנה שהיה, שהרי אמר להם קומו וְאָחַז מִתּוֹךְ עַמִּי (שמות יב, לא), ונהפך לצב עצדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ, ועשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשילום: מעבדנו. מעבדו אוחנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא צעזמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. מִשְׁקָם צדברים, לקינו ונטלו ממוננו ושלחנונו, צואו עמי, ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עצדיו קודמין לו במלחמה, ואני

7 And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.	וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלְשָׁם עַל־כָּל־בָּלֹן: וַיְגִבְרִין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלָהוֹן:	7
8 And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו מִלֶּקֶד מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף בְּתֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ בְיָד רַמָּה: וַתְּקִיף יְיָ יָת לֵבָא דְּפַרְעֹה מִלֶּקֶד דְּמִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף בְּתֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקִין בְּרִישׁ גָּלִי:	8
9 And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל־הַיָּם כָּל־סוּס רֶכֶב פַּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַיַּחֲלֹו עַל־פִּי הַחִירֹת לִפְנֵי בַעַל צִפּוֹן: וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַאֲדָבִיקוּ יִתְּהוֹן כַּד שָׁרֹן עַל יָמָא כָּל סוּסוֹת רִתְּכֵי פַרְעֹה וּפָרָשָׁוְהִי וּמִשְׁרִיתָהּ עַל פֶּה חִירְתָּא דְּקִדְם בְּעִיל צִפּוֹן:	9
10 And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.	וּפַרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגִה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה: וּפַרְעֹה קָרִיב וַיִּקְפּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן וַהֲא מִצְרַאִי נִטְלִין בְּתֵרֵיהוֹן וַיַּחֲלִילוּ לַחֲדָא וַיִּזְעִקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל קִדְם יְיָ:	10
11 And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?	וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בְּמִדְבָּר מִה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם: וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה הַמִּדְּלִית קִבְרִין בְּמִצְרַיִם דְּבִרְתָּנָא לְמָמַת בְּמִדְבָּרָא מָא דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא לְאַפְקוּתָנָא מִמִּצְרַיִם:	11

אקדים לפניכם, שנאמר ופרעה הקריב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול בזיה צראש כמו שיצחר, אני אשור עמכם צחלק, שנאמר חֲסֵלֶךְ שָׁלָל:

(7) בחור. נצחרים, צחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שצמנין זה היה צחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הצהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר וימת כל מקנה מצרים (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וגם מקננו ילך עמנו (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שצמנרים הרוג, טוב שצמנשים רנוץ את מוחו (מכילתא פ"א): ושלשים על כלו. שריצצאות כתרנומו:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדוף אם לאו, וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. צגצורה גצוהה ומפורסמת (מכילתא פ"א):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמן לקדם לפניו, כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. כלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים (תנחומא בשלח יג): ויצעקו. תפשו אומנות מצותם (מכילתא פ"ב). בצצרהם הוא אומר, קל המקום אשר עמד שם (צראשית יט, כז). ציחק, לשון צצקה (שם כד, סג). ציעקב, ויפגע בצקום (שם כה, יא): (11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים צמנרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפור פליננס"א דינו"ן פוש"ש:

<p>Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: 12 Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'</p>	<p>הָלֹא זֶה הַדְּבָרֹה אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמָּוְנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְנוּ בְּמִדְבָּר: הָלֹא דִּין פִּתְגָמָא דְּמִלִּילָנָא עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם לְמִימַר שְׂבוּק מִנָּא וְנִפְלַח יֵת מִצְרָאִי אֲרִי טָב לָנָא דְּנִפְלַח יֵת מִצְרָאִי מִדְּנִמוּת בְּמִדְבָּרָא:</p>	<p>12 הָלֹא־זֶה הַדְּבָרֹה אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמָּוְנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּוְנוּ בְּמִדְבָּר: 13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ הַתִּיַצְבוּ וַיֵּרֹא אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם:</p>
<p>And Moses said unto the people: 13 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָעָמָא לֹא תִדְחִלוּן אַתְּעִתְדוּ וְחִזּוּ יֵת פּוֹרְקָנָא דִּי דִיעֲבִיד לְכוּן יוֹמָא דִּין אֲרִי דִחֲזִיתוּן יֵת מִצְרָאִי יוֹמָא דִּין לֹא תִסְפוּן לְמַחֲזִיהוֹן עוֹד עַד עֲלָמָא:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־תִּירְאוּ הַתִּיַצְבוּ וַיֵּרֹא אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם: 14 יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן: (פ)</p>
<p>The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'</p>	<p>יְיָ יִגִּית לְכוּן קָרֵב וְאַתֶּם תִּשְׁתַּקִּוּן:</p>	<p>14 יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 15 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית צְלוֹתְךָ מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלֹחַ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תִּצְעַק אֵלַי דִּבַּר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:</p>
<p>And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.</p>	<p>וְאַתָּה תִּשָּׂא יָדְךָ עַל יַמָּא וּבִיזְעִי וַיִּיַעֲלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יַמָּא בִּיבֻשָּׁתָא:</p>	<p>16 וְאַתָּה תִּרְמֵם אֶת־מִטְףֶךָ וְנִטְתָּ אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקַּעְתָּהוּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבֻשָּׁה:</p>
<p>And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.</p>	<p>וְאַנָּא הָאֲנָא מְחַקִּיף יֵת לְבָא דְּמִצְרָאִי וַיִּיַעֲלוּן בְּתַרְיָהוֹן וְאַתִּיקָר בְּפָרְעָה וּבְכָל מִשְׁרֵיתֶיהָ בְּרַתְפוּהִי וּבְפָרְשׁוּהִי:</p>	<p>17 וְאַנִּי הֲנִי מַחֲזֵק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וַאֲכַבְדָּהּ בְּפָרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ וּבְפָרְשָׁיו:</p>

(12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יְהִי ה' עליכם ויִשְׁפּוּט (שמות ה, כא מכילתא פ"ג): ממותנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לזעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיינו לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוק פן יפרוץ) היה נבחר ממתתנו, עכשיו שנקוד בשורק, נבחר מאשר נמות. וכן יפ"ן ממתנו, שמות. וכן מי יפ"ן מותי (שמאל"צ יט, יט) דאנשלוס, שמתות. כמו ליוס קומי קעד (נפניה ג, ח), עד שובי דְּשָׁלוֹס (דברי הימים"ב יח, כו) שאקוס שאסוז:

(13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא מוסיפו עוד:

(14) ה' ילחם לכם. נשילכם, וכן פי' גלחם לָהֶם, וכן אס לָאֵל פְּרִיצוֹן (איוצ יג, ח), וכן וַאֲשֶׁר דָּבָר לִי (בראשית כד, ז), וכן הַאֲסֵס פְּרִיצוֹן לָעֵל (שופטים ו, לא):

(15) מה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נתונים בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על צְנִי וְעַל פֶּעַל דְּיִ תְּפִלָּה (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו כי וינא, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

18 And the Egyptians shall know
that I am the LORD, when I have
gotten Me honour upon
Pharaoh, upon his chariots, and
upon his horsemen.'

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה
בְּהַכְכְּדִי בַּפָּרֹעַ בְּרַכְבּוֹ
וּבַפְּרָשָׁיו:

19 And the angel of God, who went
before the camp of Israel,
removed and went behind them;
and the pillar of cloud removed
from before them, and stood
behind them;

וַיֵּסֶע מִלֶּאֱדָה הָאֵלֹהִים הַחֹלֶף
לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ
מֵאַחֲרֵיהֶם וַיֵּסֶע עִמּוֹד הָעֵנָן
מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:

and it came between the camp of
Egypt and the camp of Israel;
and there was the cloud and the
darkness here, yet gave it light
by night there; and the one came
not near the other all the night.

וַיָּבֹא בֵּין מַחְנֵה מִצְרַיִם וּבֵין
מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֵנָן
וַהֲחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת-הַלֵּילָה
וְלֹא-קָרָב זֶה אֶל-זֶה
כָּל-הַלַּיְלָה:

2I And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.

וַיֵּט מִשָּׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הֵימָם
וַיִּנְיֹלָהּ יְהוָה | אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ
קָדִים עֲזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיָּשֶׁם
אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבְקְעוּ
הַמַּיִם:

22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.

וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם
בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמָּיִם לָהֶם חֹמָה
מִימִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:

23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.

וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶחָדֵיהֶם כָּל כּוֹס פִּרְעֹה בְּתִרְיָהוֹן כָּל סוּסוֹת פִּרְעֹה רָכְבוּ וּפָרְשָׁיו אֶל-תּוֹד הַיָּם:

(19) ויֵלֶךְ מֵאֲחֵרֵיהֶם. להַבְדִּיל בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וּלְקַבֵּל חֲכִים וּבְלִיָּסָטְרָאוֹת שֶׁל מִצְרַיִם. כָּל מְקוֹם הוּא אוֹמֵר מֵלֶאֱחָדָה, וְכֵאֲנִי מֵלֶאֱחָדָה הֵאֱלֵהֶם, אֵין אֱלֹהִים כָּל מְקוֹם אֱלֹהֵי דִין, מִלְמַד שֶׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל נְתוּנִין דִּין בְּצִוּוֹתָהּ שֶׁהָאֵל הֵנָּה אֵם לְהַאֲדָר עִם מִצְרַיִם: וְיִסַּע עֲמוּדָה הָעֵנָן. כְּשֶׁחֲשִׁיכָה, וְהַשֵּׁלִים עֲמוּדָה הָעֵנָן אֶת הַמַּחֲנֵה לְעֲמוּד הָאֵשׁ, לֹא נִסְתַּלַּק הָעֵנָן כִּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל לְהִסְתַּלַּק עֲרִיצִית לְגַמְרִי, אֲלֹא נִסַּע וְהָלַךְ לוֹ מֵאַחֲרֵיהֶם, לְהַחֲשִׁיךְ לְמִצְרַיִם: (20) וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם. מִשָּׁל לְמַהֲלֵךְ דְּדֶרֶךְ וְכֵן מֵהָלֵךְ לִפְנֵי, בָּאוּ לְסַטְמִים לְשִׁבְרוֹת, נִטְלוּ מִלִּפְנֵי וְנִתְּנוּ לְאַחֲרָיו, בָּא זֶאֱבַח מֵאַחֲרָיו, נִתְּנוּ לִפְנֵי, בָּאוּ לְסַטְמִים לִפְנֵי וְזֹאצִים מֵאַחֲרָיו, נִתְּנוּ עַל זְרוּעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם. כֵּךְ וְאֶלְכִי פִּרְגָּלְתִּי לְאַפְרָיִם קָסָם עַל זְרוּעָתָיו (הוֹשֵׁעַ י, ג): וַיִּהְיֶה הָעֵנָן וְהַחֲשִׁךְ. לְמִצְרַיִם: וַיֵּאָר. עֲמוּדָה הָאֵשׁ אֶת הַלֵּילָה לְיִשְׂרָאֵל, וְהָלַךְ לִפְנֵיהֶם כְּדֶרֶךְ לִלְכֹת כָּל הַלֵּילָה, וְהַחֲשִׁךְ שֶׁל עֶרְפֵּל לָדָד מִצְרַיִם: וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה. מַחֲנֵה אֵל מַחֲנֵה (מְכִילֵת פ"ד):

(21) ברוח קדים עזה. צרות קדים שהיא עזה שצרותה, הוא הרוח שהקצ'ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר קרות קדים תפילת (ירמי' יז, יז) וצא קדים רוח ה' (הושע יג, טו), רוח הקדים תצרך בלצ ימים (יחזקאל כז, כו), רגה צרותו וקשה ציוס קדים (ישעיה כז, ח): ויבקעו המים. כל מים שבעולם (מכילתא פ"ד):

(23) כל סוס פרעה. וכי סוס אחד היה, אלא מגיד שאין כולם חסודין לפני המקום אלא כסוס אחד:

And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.

And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'

And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'

And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.

And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מִחְנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעַנָּן וַיִּהְיֶה אֵת מִחְנֵה מִצְרַיִם:

וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתֵּיהֶם וַיִּנְהֲגֵהוּ בִּכְבֹּדֶת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ)

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכֶבָּו וְעַל-פָּרָשָׁיו:

וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנוֹת בֹּקֶר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:

וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיַּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרֹעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא-נִשְׁאָר בָּהֶם עַד-אַחָד:

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל-מִחְנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעַנָּן וַיִּהְיֶה אֵת מִחְנֵה מִצְרַיִם:

וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתֵּיהֶם וַיִּנְהֲגֵהוּ בִּכְבֹּדֶת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (פ)

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכֶבָּו וְעַל-פָּרָשָׁיו:

וַיִּטֵּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנוֹת בֹּקֶר לְאִיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:

וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיַּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרֹעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא-נִשְׁאָר בָּהֶם עַד-אַחָד:

(24) באשמרת הבוקר. שלשת חלקי הלילה קרוין אשמורת, ואותה שלפני הצקר קורא אשמורת הבוקר (צרכות ג.). ואומר אני, לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כח אחר כח לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שחרגס אונקלס מפרש: וישקף. ויבט, כלומר פנה אליהם להשחיתם. ומרגומו ואספקי, אף הוא לשון הצטה, כמו שדה צפים (צמדבר כג, יד), למקל סכוסה: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרחיחו, וטלפי סוסיהם משתמטות (מכילתא פ"ה): ויהם. לשון מהומה, אשטורד"יטון זלע"וערצבס, נטל סקנזיות שלהם. ושנינו צפרקי ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, כל מקום שנאמר צו מהומה, הרעש קול הוא, וזה אצל לכלן, וינעם ה' צקול גדול וגו' על פלשטים ויהם (שמואל"א ז, י):

(25) ויסר את אופן מרכבותיו. מכה האש נשרפו הגלגלים, והמרכבות נגררות, והיוצאים בהם נעים ואצריהן ממפרקין: וינהגו בכבודות. צהנהגה שהיא כצדה וקשה להם, צמדה שמדדו וינעזד לזו הוא ונעזדיו (שמות ט, לד), אף כאן וינהגו בצכדות: נלחם להם במצרים. צמריים. דבר אחר צמריים, צארן מצרים, שכסם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשאר צמריים:

(26) וישבו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישו צו למקומם ויכסו על מצרים:

(27) לפנות בקר. לעת שהצוקר פונה לצא: לאיתנו. למקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהומים ומטורפים ורזין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והסתחתו למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתצרין צים, ונמן הקצ"ה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. ונעיק, והוא לשון טרוף צלשון ארמי. והרצה יש צמדרש אגדה:

29 But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.	ובְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁתָּא בְּגוּ יָמָא וּמֵיָא לְהוֹן שׁוּרִין מִיַּמִּינְהוֹן וּמִסְמָאלְהוֹן:	29 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֶשֶׁתָּא בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׂמָאלָם:
30 Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.	וַיִּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרָיִם מוֹת עַל־שְׂפַת הַיָּם:	30 וַיִּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרָיִם מוֹת עַל־שְׂפַת הַיָּם:
31 And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians; and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.	וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַנֶּיֶד רַבָּתָא דְעֵבֶד יְיָ בְּמִצְרָאִי וַיִּחַזְקוּ עִמָּא מִן קֳדָם יְיָ וְהִימִינוּ בְּמִימְרָא דְיְיָ וּבְנְבִיאָתָא מֹשֶׁה עַבְדֵּיהּ:	31 וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַנֶּיֶד הַגָּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרָיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 201.

XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.	בְּכֹן שִׁבַּח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ תוֹשִׁיבְחָתָא הֲדָא קֳדָם יְיָ וַיֹּאמְרוּ לְמִימַר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי קֳדָם יְיָ אֲרִי אֶתְגָּאִי עַל גִּיּוֹתֵינִיָּא וְגִיאֻתָּא דִּילִיָּהּ הִיא סוֹסִיָּא וְרִכְבִּיהּ רָמָא בִּימָא:	XV אֲזַ יִשְׁיֵר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְ�רָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֵמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם:
---	---	---

(28) ויבסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו לָקַל פְּלִי פִּעֲשָׁה נַחֲשָׁת (שמות כז, ג), וכן לָקַל פְּלִי הַמִּשְׁכָּן, בָּלַע עֲבָדָיו (שם יט), וַיִּתְּלֶם וַיִּמְתְּרֶהָ לָקַל פְּלִיָּהֶם, ואינה אלא תקון לשון: (30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מנד, זה, כך הם עולים מנד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחריו: (31) את הים הגדולה. את הגזורה הגדולה שעשתה ידו של הקד"ש. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור: (1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אֲזַ יִדְבַּר יְהוֹשֻׁעַ (יהושע י, יב). וכן וַיִּצֵּת יַעֲקֹב לְבַת פְּקֻעָה (מלכים א' ז, ח), חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל. וכן שירת הבאר, שפתח בה אֲזַ יִשְׁיֵר יִשְׂרָאֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עָלֵי בָּאֵר עָנִי לָהּ. אֲזַ יִצְנֶה שְׁלֹמֶה בָּמָה (מלכים א' יא, ז), פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה, למדנו שהי"ד על שם המחשבה נאמרה, זה ליישב פשוטו. אבל מדרכו אמרו רז"ל, מכאן רמז לחתיית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עמיד וכן מיד, כגון קָבַח יַעֲקֹב אֵיזֹב (איוב א, ה), עַל פִּי ה' יִסְתּוּ (במדבר ט, כג), וַיֵּשׁ בְּאֵר יְהִיָּה רָעָן, לפי שהן דבר ההווה עמיד, ונופל בו צִין לשון עמיד וצִין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישובו בלשון הזה: כי גאָה גאָה. כתרגומו. (דבר אחר, בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לזכור ודע לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורכבו רמה בים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאָה, כמו כי גאָה עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. דרש"י יסון. דבר אחר כי גאָה גאָה, על כל השירות וכל מה שאקלס בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת דבר ודע, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין: רמזה. השליך, וכן וְקִמְיוּ לְגֹאֵל אֶתָּוֹן וְנָאֵל (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולים לרום ויורדין לטהר, כמו מי ירה אֶבֶן פְּקֻעָה (איוב לח, ו), מלמעלה למטה:

<p>2 The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.</p>	<p>תוקפי ותושבַחתי דְּחִילָא יְיָ אָמַר בְּמִימְרֵיהּ וַתְּהִי לִי לְפָדִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאֲבִי לִיהּ מְקַדֵּשׁ אֱלֹהֵא דְאַבְהָתִי וְאֶפְלַח קְדֻמוֹהִי:</p>	<p>2 עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה יִיְהִי-לִי לְיִשׁוּעָה זֹה אֱלֹהֵי וְאַנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֶרְמָמְנָהוּ:</p>
<p>3 The LORD is a man of war, The LORD is His name.</p>	<p>יְיָ מַאֲרִי נִצָּחֵן קִרְבֵּיָא שְׁמִיהּ:</p>	<p>3 יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ:</p>
<p>4 Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.</p>	<p>רַתְבֵּי פִרְעֹה וּמִשְׁרִיתֵיהּ שְׂדֵי בִימָא וּמִבְּחָר גְּבֻרֹהִי אִשְׁבְּעוּ בִימָא דִּסּוּף:</p>	<p>4 מִרְכַּבַּת פִּרְעֹה וַחֲיִלּוֹ יָרָה בֵּימָם וּמִבְּחָר שְׁלֹשֵׁי טַבָּעוֹ בַּיָּם-דִּסּוּף:</p>
<p>5 The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.</p>	<p>יִרְדּוּ תַּהוֹמֵיָא חִפּוֹ עֲלֵיהוֹן נַחְתּוֹ לְעוֹמֵקֵיָא כְּאַבְנָא:</p>	<p>5 תַּהֲמֹת יִכְסִימוּ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ-אַבֶּן:</p>

(2) עזי וזמרת יי. אונקלוס תרגם תוקפי ותשבַחתי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני חמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אלל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עזי ומעזי (ירמיה טז, יט), עזי אלף קשמה (תהלים נט, י), וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת צליל שלישי ואין השנייה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי ליסועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הישעזי בשמים (שם קכג, א), שְׂקִי צְהָרִי סָלַע (עובדיה א, ג), שְׂקִי סָנָה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יי, הוא היה לי ליסועה, וזמרת דבוק הוא לחיבתה', כמו לְעֶזְרַת ה' (שופטים ה, כג), צִעְצֹעַת ה' (ישעיה ט, יח), על צִעְצֹעַת צְהָרִי הָאֵדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תזמור (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרִיכִים (ישעיה כה, ה), לשון כסות וכרייתה, עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו ליסועה. ואל תחמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֵת קִירוֹת הַצִּיֹּת קָצִיב לְהִכָּל וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ עֲלֵיהֶם קָצִיב (מלכים א' ו, ה), היה לו לומר עשה כלעות סביב. וכן וצְהָרִי וְהָאֵל הַיִּשְׂרָאֵלִים צְהָרִי יְהוָה וַיִּמְלֵךְ עֲלֵיהֶם קְדָשָׁם (דברי הימים ב' יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מִצְלָתִי יִלָּת ה' וגו' וַיִּשְׁקָט (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֶשֶׁה וְגו' וַיָּמָתוּ (שם לולז), מתו היה לו לומר. וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְצוֹ אֵל דָּבָר ה' וַיַּעַז (שמות ט, כא), היה לו לומר עז: זה אלי. בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותם באצבע, ראתה שפחה על היס מה שלא ראו נביאים: ואנדרו. אונקלוס תרגם לשון ניה, נְהָ שְׁלָקָן (ישעיה לג, כ), לְנִיה לָאֵן (שם סה, י). דבר אחר ואנדרו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לצאי עולם, כגון מה לודך מלוד, לודי נח ואלדוס (שיר השירים ה, טי), וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי אבותי:

(3) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נעמי (רות א, ג), וכל איש ואישך מתורגמין בעל, וכן וְהָיָה וְהָיָה לְאִישׁ (מלכים ב' ז, כג), לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶלְכִי צֹא לְאִיף בָּשָׂם ה' צְבָאוֹת (שמואל א' י, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על בראיו ולזון את כל צאי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים, ואין בו כח לעשות וזו:

(4) ירה בים. שְׂדֵי צִימָא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר או ירה יִיְרָה (שמות יט, יג), או אֲשַׁדְּדָהּ אִישְׁתְּדִי, והתיי' משתמש באלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טַבְּעָתָּ בֵּין מְזוּלָה (תהלים סט, ג), וַיִּטְבַּע יִרְמְיָהוּ בְּטִיט (ירמיה לח, ו). מכילתא פ"ד. מלמד שנעשה היס טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובצלבים:

(5) יכסימו. כמו יכסום, והיו"ד האמצעי יתירה זו, ודרך מקראות בכך, כמו וַיִּקְרָךְ וְלֹאֲנֶךְ יִרְצֵן (דברים ח, יד). יְרֹנִן מִדְּשָׁן בִּיקָן (תהלים לו, ט), והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשוהו, טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו, אין דומה לו במקרא בנקודתו, ודרכו להיות בנקודתו יכסימו במל"א פוס (גם כאן מוכח להיות חולם כמ"ש): כמו אבן. ובמקום אחר לללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו קש, הרשעים קש, הולכים

- 6 Thy right hand, O LORD,
glorious in power, Thy right
hand, O LORD, dasheth in pieces
the enemy.
- 7 And in the greatness of Thine
excellency Thou overthrowest
them that rise up against Thee;
Thou sendest forth Thy wrath, it
consumeth them as stubble.
- 8 And with the blast of Thy
nostrils the waters were piled
up— The floods stood upright as
a heap; The deeps were congealed
in the heart of the sea.
- יְמִינְךָ יְהוָה נִאֲדָרִי בַכֹּחַ
יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:
וּבְסִגִּי תוֹקֶפֶךָ תִּבְרַתְּנוֹן
לְדַקְמוֹ עַל עֲמֻךְ שִׁלְחָתָהּ
רוּחְךָ שִׁיַּצְיֹנִן כְּנוֹרָא
לְקִשָּׁא:
וּבְרִיחַ אֲפִידֹ נִעְרַמוּ מַיִם
קָמוּ כְשׁוֹר אֲזִלְיָא קָפוּ
תְּהוֹמֵי בִלְבָא דִּימָא:
יְמִינְךָ יְהוָה נִאֲדָרִי בַכֹּחַ
יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:
וּבְסִגִּי תוֹקֶפֶךָ תִּבְרַתְּנוֹן
לְדַקְמוֹ עַל עֲמֻךְ שִׁלְחָתָהּ
רוּחְךָ שִׁיַּצְיֹנִן כְּנוֹרָא
לְקִשָּׁא:
וּבְרִיחַ אֲפִידֹ נִעְרַמוּ מַיִם
קָמוּ כְשׁוֹר אֲזִלְיָא קָפוּ
תְּהוֹמֵי בִלְבָא דִּימָא:

ומטורפין עולין ויורדין. זינוגים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:
(6) ימינך. ימינך. שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בכח. להזיל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עזמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות זיד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת זכח מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פי הגה איציק ה' פי הגה איציק יאצדו (תהלים נב, י), עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלו (שם נד, ג), נשא נהרות ה' נשא נהרות קולם (שם נג, ג), לא לנו ה' לא לנו (שם קטו, א), אטעה נאם ה' אטעה את השמים (הושע ב, כג), אכזי לה' אכזי אשירה (שופטים ה, ג), לולי ה' וגו' לולי ה' אשירה לנו צקום עלינו אדם (תהלים קכד, אב), עורי עורי דבורה עורי עורי דצרי שיר (שופטים ה, יב), תרמסנה רגל רגלי עני (ישעיה כו, ו), ונתן ארץ לנחלה נחלה לישראל עבדו (תהלים קלו, כאכב): נאדרי. היו"ד יתירה, כמו רצתי עם, שרתי צמדינות (איכה א, א), גנבתי יום (צדאשית לא, לט): תרעץ אויב. תמיד היא רועצת ומשברת האויב, ודומה לו ויעצו וירצו את צני יאצדאל, בשופטים י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת זכח היא משברת ומלקה אויב):
(7) וברב גאונך. אם היד זלזל רועצת האויב, כשהוא מרימה ברוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם ברוב גאונו לבד אויביו נהרסים, ק"ו כששלח צם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אחת הורס קמיו הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר, פי הגה איציק יאצדו (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יערימו סוד (שם שם, ד), ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:
(8) וברוח אפיד. היואל משני נחירים של אף, דצד הכחב כזיכול בשכינה דוגמת מלך צשר דום, כדי להשמיע אוזן הבריות כפי ההוה, שיוכלו להבין דבר. כשאלם כועס יואל רוח מנחיריו, וכן עולה עמך אפדו (תהלים יח, ט), וכן ומרוח אפדו יכלו (איוב ד, ט), וזהו שאמר למען שמי אפדו אפי (ישעיה מח, ט), כשעפד נחה נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה. ותלתי אפדו לך (שם), ולמען תלתי אשים חטם באפי, לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יאזל. לך, צצילך. אחטם, כמו נאקה צחטם, צמסכת שבת (נא:), כך נראה צעני. וכל אף וחרון צצמקרא אני אומר כן, חרה אף, כמו ושמתי סקה מני חרצ (איוב ל, ל), לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים צעת הקצף וחרון, מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רצה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר וצמחו צצורה זו (אסתר א, יג), וצנח חמה אומר, נחקררה דעתו: בערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות, ולשון נחות המקרא כמו ערמת חטים (שיר השירים ג, ג), ונצנו כמו נד יוכיח: בערמו מים. ממוקד רוח שיאל מאפך יבשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערימה שהם גזוהים: כמו נד. כתרמומו קשור, כחומה: נד. לשון צבור וכנוס, כמו נד קציר ציוס נחלה (ישעיה יז, יא), פגס פגד (תהלים לג, ו), לא כחב כונס כנאד אלא כנד, ואילו היה כנד כמו כנאד, וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכנים כנאד מי הים, אלא כונס לשון אוקף וזובר הוא, וכן קמו נד אפד (יהושע ג, טז), ויעמדו נד אפד (שם יג), ואין לשון קימה ועמידה כנאד אלא כחומות וצורים, ולא מצנו נאד נקוד אלא כמלאפוס (חול"ס), כמו שמיא דמפתי צנאדך (תהלים נו, ט), אף נאוד הקלצ (שופטים ד, כ): קפאו. כמו וכן צנינה ספקיאני (איוב י, ו), שהוקשו ונעשו כאצנים, והמים זורקים את המצרים על האבן כח ונלחמים צם ככל מיני קושי: בלב ים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר כן, עד לצ השמים (דברים ד, יא), צלצ האלה (שמואל ב יד, יד), לשון עקרו ותקפו של דבר:

<p>9 The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'</p>	<p>9 אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלֹאמוּ נַפְשִׁי אָרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדַי: תִּהְיֶה אָמַר סָנְאָה אֶרְדֹּף אֶדְבִּיק אֶפְלִיג בּוֹתָא תִּסְבַּע מִנְהוֹן נַפְשִׁי אֲשַׁלֹּף חֲרָבִי תִשְׁצִינּוּן יָדַי:</p>	<p>9 אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלֹאמוּ נַפְשִׁי אָרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יָדַי:</p>
<p>10 Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.</p>	<p>10 נִשְׁפָּת בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם אֶלְלֹו כַּעֲפֹרֶת בָּמִים אֲדִירִים: אָמַרְתָּ בְּמִימְךָ תִּכָּף עָלֵיהוֹן יָמָא אֲשַׁתְּקֻעוּ כַּאֲבָרָא בְּמִינִן תִּקְיִפִּין:</p>	<p>10 נִשְׁפָּת בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם אֶלְלֹו כַּעֲפֹרֶת בָּמִים אֲדִירִים:</p>
<p>11 Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?</p>	<p>11 מִי־כַמֻּכָּה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כַּמֻּכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תַהֲלֹת עֲשֵׂה פִּלָּא: לִית בָּר מִנְךָ אַתָּה הוּא אֱלֹהָא יי לִית אֱלֹהָ אֵלָא אַתָּה אֲדִיר בְּקוֹדֶשׁא דְחִיל תוֹשְׁבָתוֹן עָבִיד פְּרִישָׁן:</p>	<p>11 מִי־כַמֻּכָּה בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כַּמֻּכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תַהֲלֹת עֲשֵׂה פִּלָּא:</p>
<p>12 Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.</p>	<p>12 נָטִית יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֲרִימַת יְמִינְךָ בִּלְעַתְנּוֹן אֲרַעָא:</p>	<p>12 נָטִית יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ:</p>
<p>13 Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.</p>	<p>13 נָחִית בְּחַסְדֶּךָ עַם־נְוִי גְאֻלָּתָּהּ נִהְלַת בְּעֻזָּךָ אֶל־גְּנוּהָ קֹדֶשְׁךָ: דִּבְרַהִי בְּטִבְתְּךָ לְעַמָּא דִּנּוּ דִּפְרַקְתָּא דִּבְרַהִי בְּתִיקְפֶךָ לְדִירָא דְקוֹדֶשְׁךָ:</p>	<p>13 נָחִית בְּחַסְדֶּךָ עַם־נְוִי גְאֻלָּתָּהּ נִהְלַת בְּעֻזָּךָ אֶל־גְּנוּהָ קֹדֶשְׁךָ:</p>
<p>14 The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.</p>	<p>14 שָׁמְעוּ עַמִּמֵּיָא וַיִּזְעוּ דִּחְלָא אַחַדְתְּנּוֹן לְדִהּוֹ יִתְבִּין בַּפִּלִּשְׁתִּי: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן תִּיל אַחֲזוּ יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי:</p>	<p>14 שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן תִּיל אַחֲזוּ יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי:</p>
<p>15 Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.</p>	<p>15 אֲזַ נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אִילָּי מוֹאָב יִאֲחֲזְמוּ רַעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן: בְּכַן אַתְּבְּהִילוּ רַבְרָבִי אֲדוֹם תִּקְיִי מוֹאָב אַחַדְתְּנּוֹן רְתִיתָא אַתְּבְּרוּ כָּל דִּהּוֹ יִתְבִּין בְּכַנְעַן:</p>	<p>15 אֲזַ נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אִילָּי מוֹאָב יִאֲחֲזְמוּ רַעַד נִמְגּוּ כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:</p>

(9) אמר אויב. לעמו, כְּשֶׁפָּקַס דַּזְכְּרִים אֶרְדּוֹף וְאֲשִׁיגִם וְאֶחֱלַק שֶׁלָּעַם שְׂרִי וְעַדִּי: תִּמְלֹאמוּ. תִּמְלֹא מֵהֶם נַפְשִׁי. רֹחוֹי וְרוּגִי, וְאֵל תַּחֲמֶה עַל חֵיצָה הַמַּדְבָּרָה שֶׁנִּחְסַם, תִּמְלֹאמוּ תִּמְלֹא מֵהֶם, יֵשׁ הַרְבֵּה כִּלְשׁוֹן הַזֶּה, פִּי אֶרֶץ הַגִּגֵּז נִסְתָּר (שׁוֹפְטִים א, טו), כִּמוּ נִחַת לִי. וְלֹא יִכְלוּ דְּצָרוּ לְשָׁלֵם (זֵרָא שִׁית לו, ד), כִּמוּ דָּבַר עֲמוֹ. צִנִּי יִלְאֲנִי (יִרְמִיָּה י, כ), כִּמוּ יֵאָחַז מִמֶּנִּי. מִסָּפֵר קָעֲדִי אֲגִידֶנּוּ (אִיּוֹז לא, לו), כִּמוּ אֲגִיד לוֹ. אֵף כֹּאֵן תִּמְלֹאמוּ, תִּמְלֹא נַפְשִׁי מֵהֶם: אֲרִיק חֲרָבִי. אֲשַׁלֹּף, וְעַל שֶׁ שְׂהוּא מֵרִיק אֶת הַתַּעַר שֶׁנִּלְפָחוּ וְנִשְׁאָר רִיק, נּוֹפֵל צוֹ לִשׁוֹן הַרְקָה, כִּמוּ מְרִיקִים שְׁקִיקִים (זֵרָא שִׁית מֵב, לה), וְכִלְיוֹ זִרְקוֹ (יִרְמִיָּה מ, יז). וְאֵל תַּחֲמֶה, אֵין לִשׁוֹן רִיקוֹת נּוֹפֵל עַל הַיּוֹנָא, אֲלֵא עַל הַתִּיק וְעַל הַשֶּׁק וְעַל הַכִּלְשִׁי שִׂיֵּא מִמֶּנּה, אֲזַל לֹא עַל הַחֲרָב וְעַל הַיִּין, וְלִדְחוק וּלְפַרֵשׁ אֲרִיק חֲרָבִי כִּלְשׁוֹן וַיִּרְקֵק אֶת חֲנִיכָיו (זֵרָא שִׁית יד, ד), אֲזִידִין בְּחֲרָבִי, מַצִּינוּ הַלִּשׁוֹן מוֹסֵב אֵף עַל הַיּוֹנָא, שְׁמֵן הוֹרֵק (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ג), וְלֹא הוֹרֵק מְכָלִי אֵל פְּלִי (יִרְמִיָּה מ, יא). לֹא הוֹרֵק הַכִּלִּי אֵין כְּחִיצ כֹּאֵן, אֲלֵא לֹא הוֹרֵק הַיִּין מְכָלִי אֵל כִּלִּי, מַצִּינוּ הַלִּשׁוֹן מוֹסֵב עַל הַיִּין, וְכֵן וְהָרִיקוּ סִרְצוֹס עַל פִּי סִרְצִתְךָ (יִחְזַקְאֵל כח, ז), דַּחִירִס: תוֹרִישְׁמוּ. לִשׁוֹן רִישׁוֹת וְדִלּוֹת, כִּמוּ מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר (שְׁמוּאֵל־א ז, ז):

(10) נִשְׁפָּת. לִשׁוֹן הַפִּחַח, וְכֵן וְגַם קֶשֶׁף צָהָ (יִשְׁעִיָּה מ, כד): צִלְלוּ. שְׁקֻעוּ, עֲמָקוֹן לִשׁוֹן מִזְלוֹה: כַּעֲפֹרֶת. אֲזַר, פִּלּוּ"ס בִּלְעוּ:

(11) בִּאֲלִים. בְּחֻזִּים, כִּמוּ וְאֵת אִילֵי הָאֶרֶץ לָקַח (יִחְזַקְאֵל יז, יג), אִילֵּינִי לְעֻזְרִיתִי חוֹשָׁה (תְּהִלִּים כז, כ): נוֹרָא תַהֲלֹת. יִרְאוּ מִלְּהַגִּיד תַּהֲלוֹתַי פֶּן יִמְעִטוּ, כִּמ"שׁ לֶךְ דְּמִיָּה תַהֲלָה (שִׁם סה, ז):

(12) נָטִית יְמִינְךָ. כַּשֶּׁהִצִּיב נֹטָה יְדוֹ, הַרְשָׁעִים פְּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שֶׁהִכֵּל נִחוּן צִידוֹ וְנוֹפְלִים זִהְיִיתָה, וְכֵן הוּא אֹמֵר, וְה' יִשֶׁה יָדוֹ וְכָשֶׁל עוֹזֵר וְנָפֵל עֲזָר (יִשְׁעִיָּה לא, ג), מִשֵּׁל לְכִלִּי זְכוּכִית הַנִּתְּנִים צִידִי אֲדָם, מִטָּה יְדוֹ מִעַט וְכֵן נּוֹפְלִין וּמִשְׁתַּצְרִין: תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ. מִכֹּאֵן שִׁזְכוּ לְקַצֹּרֶה, בִּשְׁכַר שֶׁאֲמָרוּ ה' הִנְדִּיק:

(13) נִהְלֹת. לִשׁוֹן מִנְהֵל. וְאִוְנָקְלוֹס תַּרְגֵּם לִשׁוֹן נוֹשָׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דִקְדַק לְפַרֵשׁ אַחֵר לִשׁוֹן הַעֲבָרִית:

(14) יִרְגְּזוּן. מִתְרַגְּזִין: יִשְׁבִּי פִלִּשְׁתִּי. מִפְּנֵי שֶׁהִרְגוּ אֶת בְּנֵי אִפְרַיִם, שְׁמִיהֶרוּ אֶת הַקֶּץ וַיֵּאָחַז בְּחֻזְקָה, כִּמְפֹרֵשׁ דַּזְכְּרִי הַיָּמִים, וְהַרְגוֹם אֲנָשִׁיגַת:

- 16 Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.
- 17 Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.
- 18 The LORD shall reign for ever and ever.
- 19 For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.
- 20 And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.
- תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפָחַד
בְּגִדְלֵי זְרוּעָה יִדְמּוּ כְּאֶבֶן
עַד-יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה
עַד-יַעֲבֹר עִמָּךְ דָּנָן דְּפָרְקִתָּהּ
יְתִי יִרְדְּנָא:
- תָּבִיאֲמוּ וְתַטְעֲמוּ בְהָר
נַחֲלֶתְךָ מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ
פַּעֲלֶת יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי
כּוֹנְנֵי יָדֶיךָ:
- יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
יְיָ מַלְכוּתֶיהָ לְעֹלָמָא
וּלְעֹלָמֵי עֲלָמֵיָא:
- כִּי בָא סוּס פָּרְעֹה בִּרְכָבוֹ
וּבַפָּרָשָׁיו בָּיָם וַיָּשָׁב יְהוָה
עֲלֵהֶם אֶת-מֵי הַיָּם וּבָנִי
יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבְשָׁה בְּתוֹךְ
הַיָּם: (פ)
- וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אָחוֹת
אַהֲרֹן אֶת-תֵּהֶם בִּידָהּ וַתִּצָּאֵן
כָּל-הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בַּתִּשְׁבָּעִים
וּבִמְחֹלֹת:

(15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו צִדְּקִיּוֹת פְּתוּמָהּ (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם באים, לכלותינו ולירש את ארצנו:

(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר פִּי שָׁמְעָנוּ אֵת אִשְׁרֵי הוֹבִישׁ וגו' (יהושע ז, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כחרגומו: קניית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקווי צדמים יקרים שחציב על האדם:

(17) תביאמו. נתנבא משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו', והכי איתא בהדיא פרק יט נוחלין (צבא צהרא דק"ט): ובמכילתא (ספ"י), הבנים יכנסו ולא האבות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניבא ולא ידע מה ניבא. מהרש"ל: מכון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חציב בית המקדש, שהעולם נבדל ביד אחת, שנאמר אֵף יָדִי יִסְדֶּה אֶרֶץ (ישעיה מח, יג), ומקדש בשתי ידיים, ואימתי יצבה בשתי ידיים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעמיד לצבא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והו"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל וְאֶזְכְּרִי הַיּוֹדֵעַ וְעַד (ירמיה כט, כג), שהו"ו צו שמוש, קמולת היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר בא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנבאה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא בצוטה (יז):. דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצטות היו לדקנויות שצדור שהקצ"ה עושה להם נסים, והולילו תופים ממזרים:

<p>21 And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.</p>	<p>וּמִיָּרִיָּם שָׁבְחוּ וְאָדָוּ קָדָם יְיָ אֶתְגָּאִי עַל גִּיּוֹתֶינֶיָּא וְגִיאוֹתָא דִּילִיָּה הִיא סוּסִיָּא וְרִכְבֵּיהּ רָמָא בִּימָא:</p>	<p>21 וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם: (ס)</p>
<p>22 And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.</p>	<p>וְאַטִּיל מֹשֶׁה יֵת יִשְׂרָאֵל מִיָּמָא דְסוּף וְנִפְקוּ לְמִדְבָּרָא דְחִגְרָא וְאֵזְלוּ תִלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְלֹא אִשְׁכְּחוּ מֵיָא:</p>	<p>22 וַיֹּסֶעַ מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת־יָמִים בְּמִדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:</p>
<p>23 And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.</p>	<p>וְאֵתְּנוּ לְמָרָה וְלֹא יָכִילוּ לְמַשְׁתֵּי מֵיָא מִמָּרָה אֲרִי מְרִירִין אֲנֹנִין עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:</p>	<p>23 וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכִילוּ לְשִׁתָּת מַיִם מִמֶּרְה כִּי מָרִים הֵם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה:</p>
<p>24 And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?' And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;</p>	<p>וְאֵתְרַעְמוּ עֲמָא עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מָא נִשְׁתֵּי: וְצִלִי קָדָם יְיָ וְאַלְפִיָּה יְיָ אֵשָׁא וְרָמָא לְמֵיָא וּבְסִימּוֹ מֵיָא תַמְנָן גִּזַּר לִיָּה קִנָּם וְדִין וְתַמְנָן נִסִּיָּיה:</p>	<p>24 וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה־נִּשְׁתֶּה: וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם וְשֵׁם לֹא חָק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסָּהוּ:</p>

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עוגין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען בעל כרחם, שעטרו מנרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מואזין אותם בים, וגדולה היתה ביזת הים מביזת מנרים, שנאמר תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף (שיר השירים א, יא). מכילתא פסחא סוף פ"א), לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם:

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א בסוף ביצה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדזקת לה"א שהוא מוסף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבתה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חמה אין לי (ישעיה כז, ד), וחמתו צעקה זו (אסתר א, יב), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנמכת אל הו"א הנוספת. וכן עזר ואמה, הגה חמתו בלהה (בראשית א, ג). לנפש חיה (שם ב, ז), וזהו חמתו חיה לנפש (איוז לג, כ). צין חמתה (שופטים ד, ה), ותשצחו חמתה (שמואל א, ז, יז):

(24) וילכו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, ואקדעמו, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועע, וכן יאמר הלווע דקומפ"ל ישנ"ק שי"י מוסב הדבור אליו באמרו שי"י:

(25) שם שם לו. במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו:): ושם נסדה. לעם, וראה קשי ערפן, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשחות, אלא נתלוננו:

and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'

And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.

And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.

And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;

and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים-שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע וַאֲמַר אִם קִבֵּלָה תִּקְבִּיל לְקוּלוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשֶׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וּשְׁמַרְתָּ כָּל-חֻקֵּי כָל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁימוֹן עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רֹפְאֶיךָ: (ס)

וַיָּבֹאוּ אֵילִמָּה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וּשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמָּיִם:

וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָל-עֵדָת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִישֶׁת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(כ' וילינו) [ק' וילוננו] וַאֲתָרְעֻמוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּמִדְבָּר:

וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנִנוּ בְּיַד-יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל-סִיר הַבָּשָׂר בְּאָכְלֵנוּ לֶחֶם לְשָׁבַע כִּי־הוֹצֵאתָם אֹתָנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת-כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב: (ס)

(26) אם שמוע תשמע. וזקבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. טטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאינם אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור בלאו, למה נאסרו, כגון לזיפת בלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא בלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא ויסע פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך חורה ומזות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מזות, וכן הוא אומר רפאות תהי לך (משלי ג, ח):

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב שצטים נזדמנו להם: וע' תמרים. כנגד שבעים זקנים: (1) בחמשה עשר יום. נתפרש היום של חגיגה זו, לפי שזו ציוס כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן, למדנו, שאכלו משירי הצנץ (או משירי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צט"ז באייר, ויום א' בשבת היה, כדאימא במסכת שבת (פז:): (2) וילוננו. לפי שכלה הלחם:

<p>Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread 4 from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִי מִמָּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקֻטּוֹ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמָם לְמַעַן אֲנִסְנֶנּוּ הַיּוֹלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִי מִמָּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקֻטּוֹ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמָם לְמַעַן אֲנִסְנֶנּוּ הַיּוֹלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא:</p>
<p>And it shall come to pass on the 5 sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'</p>	<p>וְהָיָה בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָא וַיִּתְקַנְנוּ יַת דְּנִיתוֹן וַיְהִי עַל חַד תְּרִין עַל דִּילְקֻטִּין יוֹם יוֹם:</p>	<p>5 וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם וַיִּהְיֶה יוֹם:</p>
<p>And Moses and Aaron said unto 6 all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִמְשָׁא וְתִדְעוּן אֲדִי יְיָ אִפְיָק יִתְּכֹן מֵאֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶרֶב וַיִּדְעֻתָם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; 7 for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?</p>	<p>וּבִצְפְרָא וְתַחֲזֹזוּן יַת יְקָרָא דִּי בְּדִשְׁמִיעוֹן קְדָמוּהִי תוֹרַעְמְתְכוֹן עַל יְיָ וְנִחְנָא מָא אֲדִי מִתְרַעַמְתוֹן עַלְנָא:</p>	<p>7 וּבִקֹּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלַלְתִּיכֶם עַל־יְהוָה וְנִחְנֶנּוּ מָה כִּי (כ') (תְּלִינוּ) [ק' תְּלִינוּ] עָלֵינוּ:</p>

- (3) מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (צחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרגומו לני דמיתקנא, לו מתנו, הלואי והיינו מתים:
- (4) דבר יום ביומו. נורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום לנורך מחר (מכילתא ויסע פ"צ): למען אנחנו הילך בתורת. אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יחירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:
- (5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יציאו והיה משנה, לאחר שיציאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, וזהו לקטו לקס משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם משנה, וזהו על פן הוא נתן לקס ציזים הששי לקס יומים, נותן לכם ברכה (פויש"ן) בצית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:
- (6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שגיזו לכם את השליו:
- (7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר והנה כבוד ה' נראה קעקן נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת בידו ליתן מאותכם, ובשר יתן, אך לא צפנים מאירות ינתנה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם לנורך בירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חזה בבקר, שיש שעות להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמנוח בקופסא: תלנותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מזה. מה אנחנו חשודין: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את צניכם ונשיכם וצנתיכם וערב רב. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וילן הקס על משה (שמות יז, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלוינו, הייתי מפרשו לשון תלוינו, עכשיו הוא משמע תלוינו את אחרים, כמו במרגלים וילינו עלינו את כל העדה (במדבר יד, ב):

And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבֹּעַ בְּשִׁמְעַי יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מַלִּינִם עָלָיו וְנִחַנּוּ מֶה לֹא-עָלִינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-יְהוָה:

And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אָמַר אֶל-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם:

And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.

וַיְהִי כַּדְבָּר אֲתָרָן אֶל-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל-הַמִּדְבָּר וַהֲנִה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בָּעָנָן: (ב)

And the LORD spoke unto Moses, saying:

וַיֹּדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵּמֹר: לֹא מֹר:

'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'

שָׁמַעְתִּי אֶת-תְּלִוְנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֹּקֶר תִּשְׂבְּעוּ-לֶחֶם וַיֵּדְעוּתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.

וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׁלִי וַתִּכָּס אֶת-הַמַּחֲנֶה וּבַבֹּקֶר הָיְתָה שִׁכְבַּת הַטֵּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:

(8) בשר לאכול. ולא לשזוע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשזוע. ומה ראה להוריד להם צנקר ובשר צערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם צל לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרצה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם צל בשר, לפיכך נתן להם צערת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אחכם מתלוננים:

(9) קרבו. למקום שהעני ירד:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:). היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וקצת הטל וגו' (במדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונה צקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

- 14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.
- 14 וַתַּעַל שְׁכַבַּת הַטֵּל וַהֲלָה עַל-פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק כַּכֹּפֶר עַל-הָאָרֶץ:
- 15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.
- 15 וַיֵּרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה-הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:
- 16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'
- 16 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה לָקֹטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ עֹמֶר לְגִלְגֹּלֶת מִסֹּפֶר נַפְשֵׁיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלֹו תִקְחוּ:
- 17 And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.
- 17 וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּדְבָּרָה וְהַמִּמְעִיט:
- 18 And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.
- 18 וַיִּמְדוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמִּדְבָּרָה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לְפִי-אֲכָלוּ לְקֹטוּ:
- 19 And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'
- 19 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל-יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר:
- 20 Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.
- 20 וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּתְרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תוֹלְעִים וַיִּבָּאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של צינה טל, ותסתום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, ובעלות שכבת הטל נתגלה המן, וראוהנה על פני המדבר וגו'. דק. דבר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו במקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפסיה ודלוקקמא שכלשון משנה, כשנתגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס בתוכו צין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א בלע"ז דעקב כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרינן גבי כסוי הדס, הגיר והזגניף. דעקב כגיר כגליד"א על ארץ, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירוש דק ככפור, שטוח קלוש ומחוצר כגליד. דק טינב"ש בלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרגס אונקלוס, תוספת הוא על לשון העצרים, ואין לו חיצה בפסוק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וַיִּמְן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דניאל א, ה): כי לא ידעו מזה הוא. שיקראוהו צשמו: (16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מניין נפשות שיש לאיש באהלו, תקחו עומר לכל גולגולת: (17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציחם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה לקוט לא העדיף על עומר לגולגולת אשר באהלו, והממעט לקוט לא מצא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו:

<p>21 And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.</p>	<p>וַיִּלָּקְטוּ יְתִיהָ בַצֹּפֶר בַּצֹּפֶר גִּבֹּר כַּפּוֹם מִיכְלִיהָ וּמֵא דְּמִשְׁתָּאָר מִנִּיהָ עַל אִפִּי חֻקְלָא כִּד חֻמָּא עֲלוּהִי שְׁמֵשָׁא פֶשֶׁר:</p>	<p>21 וַיִּלָּקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כַּפִּי אֲכָלוֹ וְחֹם הַשֶּׁמֶשׁ וַנֶּמֶס:</p>
<p>22 And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.</p>	<p>וַהֲיָה בְיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לָקְטוּ לְחֻמָּא עַל חֵד תְּרִין תְּרִין עוֹמְרִין לְחֵד וְאֵתוּ כָּל רִבְרָבֵי כְנַשְׁתָּא וַחֲוִיאוּ לְמֹשֶׁה:</p>	<p>22 וַיְהִי בַיּוֹם הַשֵּׁנִי לָקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאִתָּהּ וַיָּבֹאוּ כָּל-נְשֵׂאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:</p>
<p>23 And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'</p>	<p>וַאֲמַר לָהֶן הוּא דְּמִלִּיל יִי שְׂבָא שְׁבָתָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ מָחָר יֵת דְּאֵתוֹן עֲתִידִין לְמִיפָא אִיפּוּ וְיֵת דְּאֵתוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בִשְׁוִילוֹ וְיֵת כָּל מוֹתָרָא אַצְנֵנוּ לְכוֹן לְמַטָּרָא עַד צַפְרָא:</p>	<p>23 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבָתוֹן שְׁבַת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אִפּוּ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֵת כָּל-הַעֲדָף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:</p>
<p>24 And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.</p>	<p>וַאֲצְנֵנוּ יְתִיהָ עַד צַפְרָא כְּמָא דְּפִקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סָרִי וְרַחֲשָׁא לֹא הָיָה בִּיהָ:</p>	<p>24 וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הָבֵאִישׁ וְרֵמָה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:</p>
<p>25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.</p>	<p>וַאֲמַר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי יוֹמָא דִּין אֲרִי שְׁבָתָא יוֹמָא דִּין קֳדָם יְיָ יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיָּה בְּחֻקְלָא:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שְׁבַת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:</p>
<p>26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'</p>	<p>שִׁתָּא יוֹמִין תִּלְקַטְנוּנִיָּה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבָתָא לֹא יְהִי בִּיהָ:</p>	<p>26 שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבַת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:</p>

(20) ויותרו אנשים. דתן ואזביר (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמב"ם: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שבתחלה הצאיש ולבסוף החליע, כענין שנאמר וְלֹא הָבֵאִישׁ וְרֵמָה לֹא הָיְתָה בּוֹ, וכן דרך כל המתליעים: (21) וְחֹם הַשֶּׁמֶשׁ וַנֶּמֶס. הנשאר בשדה נמוח ונעשה נחלים, ושומין ממנו אילים וצאים, ואומות העולם נדין מהם וטועמים בהם טעם מן (מכילתא ויסע פ"ד), ויודעים מה שצקן של ישראל. ונמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפשיר: ונמס. דיטנ"פרי (ל' גיין ל' שמעלצען), ודוגמתו בסנהדרין בסוף ד' מימות (סו:): (22) לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה. כשמדדו את לקיטתם בזה היום, מצאו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, להם משונה, אותו היום נשתנה לשבח צריחו וטעמו (מכילתא ויסע פ"ד), (שם) להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה בטעם וריח: ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנצטוו לומר להם וְהָיָה צִיּוֹם הַשַּׁבָּת וְהִקִּינוּ וְגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנצטוית לומר לכם, ולכן ענשו הכתוב, שאמר לו עד אָנָּה מֵאֲנָתְךָ, ולא הוציאו מן הכלל: (23) אֵת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אִפּוּ. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אָפּוּ היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לצבל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפיייה נופל בלחם ולשון ביטול בתבשיל: למשמרת. לגניזה: (25) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם וְגו'. שחרית שהיו רגילין לצאת וללקוט, צאו לשאול אם נצא אם לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו לצאת, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמה פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסע פ"ד):

- 27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ וַהֲנִה בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִן־הָעָם לִלְקֹט וְלֹא נִפְקִי מִן עֵמָא לְמַלְקֹט וְלֹא אִשְׁכְּחוּ: מִצָּאוּ: (ס)
- 28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?
- וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה עַד אֲמַתִּי עַד־אַנְהּ מֵאַנְתָּם לִשְׁמֹר אֶתֹּן מִסְרָבִין לְמִטְר פְּקוּדֵי וְאוֹרִיתִי: מִצְוֹתִי וְתוֹרָתִי:
- 29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'
- רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשָּׁבֹת עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹתָיו אֶל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: חֲזוּ אֲרִי יי יְהִי לְכוֹן שְׁבֹתָא עַל כֵּן הוּא יְהִיב לְכוֹן בַּיּוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לֶחֶם תִּרִין יוֹמִין תִּיבּוּ אָנֹשׁ תַּחְתּוֹתָיו לֹא יִפּוֹק אָנֹשׁ מֵאַתְרֵיהּ בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- 30 So the people rested on the seventh day.
- וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיִּשְׁבְּתוּ עֵמָא בַּיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה:
- 31 And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.
- וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מִן וְהוּא כְזֶרַע גֹּדֶל לֶבֶן וְטַעְמוֹ כַּצִּפְיֹת בְּדָבָשׁ: וּקְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל יֵת שְׁמִיהּ מִנָּא וְהוּא כְּכֹר זֶרַע גֹּדֶא חִיּוֹר וְטַעְמֵיהּ כְּאַסְקָרִיטוֹן בְּדָבָשׁ:
- 32 And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מְלֵא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לִמְעַן יֵרָאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הָאֲכַלְתִּי אִתְּכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אִתְּכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פְּתִגְמָא דְּפִקִּיד יי מְלֵי עוֹמְרָא מִנִּיהּ לְמִטְרָא לְדֹרִיכוֹן בְּדִיל דִּיחֲזוֹן יֵת לֶחֶמָא דְּאוֹכִילִית יִתְכוֹן בְּמִדְבָּרָא בְּאַפְקוּתִי יִתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה צו. ולא בא הכחוצ אלא לרבות יום הכפורים וימים טוֹבִים (מכילתא שם):

(28) עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, צִהְדִי הוּאָ לְקִי פְרָצָא (צ"ק צ.), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין: (29) ראו. צעייכם כי ה' צכצודו מזהיר אחכם על השבת, שהרי נס נעשה בכל ערב שבת, לתת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוֹאֵל חוץ לחוס, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא צמפרש, שאין תחומין אלא מדצרי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר:

(31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיחת. צִנֵּק שטמגנין אותו דבצש, וקורין לו אֶסְקָרִיטוֹן בלשון משנה, והוא תרגום של אוֹנְקְלוֹס:

(32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. צימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אחס עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוֹיָא להם לנַנְתָּהּ המן, אמר להם אֶסְקָרָא קְרָא דְּצֶר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרצה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

<p>And Moses said unto Aaron: 33 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצָנָה אֶחָת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא־הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצָנָה אֶחָת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא־הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>
<p>As the LORD commanded 34 Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.</p>	<p>כַּמָּא דְּפִקִּיד יִי לְמֹשֶׁה וְאַצְנֻשֵׁיהּ אַהֲרֹן קִדְּשׁוּתָא לְמִשְׁמֶרֶת:</p>	<p>כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת:</p>
<p>And the children of Israel did eat 35 the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יֵת מִנָּא אַרְבַּעִין שָׁנָה עַד דְּעָאֵלוּ לְאַרְעָא יְתִיבְתָּא יֵת מִנָּא אָכְלוּ עַד דָּאֵתוּ לְסִיפֵי אַרְעָא דְּכַנָּעַן:</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמָּן אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד־בָּאֹם אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הַמָּן אָכְלוּ עַד־בָּאֹם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן:</p>
<p>Now an omer is the tenth part of 36 an ephah.</p>	<p>וְעוֹמֶרָא חֵד מִן עֶשְׂרָא בְּתִלְתָּ סָאִין הוּא:</p>	<p>וְהָעֹמֶר עֶשְׂרִית הָאִיפָה הוּא: (פ)</p>
<p>XVII And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָּל־עַדֹּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתֵּת הָעָם: וַיִּסְעוּ כָּל־עַדֹּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתֵּת הָעָם:</p>	<p>וַיִּסְעוּ כָּל־עַדֹּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין מַיִם לְשִׁתֵּת הָעָם:</p>
<p>Wherefore the people strove 2 with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'</p>	<p>וַיִּצְא עַמָּא עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ הָבוּ לָנָא מַיָּא וְנִשְׁתֵּי וַיֹּאמֶר לְהוֹן מֹשֶׁה מָא נִצֵּן אֲתוֹן עִמִּי מָא מְנַסֵּן אֲתוֹן קִדְּשִׁי יִי:</p>	<p>וַיִּרְבּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ־לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֵּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה־תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה־תִּנְסֹן אֶת־יְהוָה:</p>

(33) צִנְצָנָה. זלוחית של חרס כתרוממו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנזכרה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

(35) ארבעים שנה. והלא חסר לי' יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו בניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁכְּחוּ הָמָן מִקִּדְּשׁוֹ (יהושע ה, יז), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממנרים טעמו זהה טעם מן: אלא ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (קידושין לח.). (ס"א, שאותה שזעזר הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱצֹרָהּ גֹּא וְאֶרְאָהָ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר דָּעָר הַיַּרְדֵּן (דברים ג, כה), ותרגום של נושבת יְתִיבְתָּא, ר"ל מיושבת. רש"י ישן): אלא קצה ארץ כנען. זמחלת הגזול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישים זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' באדר פסק המן מלידו, ונסתפקו ממנו שלקטו צו' ציוס, עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן, שנאמר וַיִּאֲכְלוּ מִעֲדֵי הָאָרֶץ מִקְּרַת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קבין, והקב ד' לוגין, והלוג ששה זיגים, נמצא עשירית האיפה מ"ג זיגים וחומש זיגה, והוא שיעור לחלה ולמנחות: (2) מזה תנסון. לומר היוכל לתת מים בארץ זיה:

<p>And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלְלֵן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצֻמָּא:</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּלְלֵן הָעָם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנֵי בְצֻמָּא:</p>
<p>And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אֲעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מֵעַט וּסְקָלוּנִי:</p>	<p>וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אֲעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מֵעַט וּסְקָלוּנִי:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּדֶךְ אֲשֶׁר הָכִיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֶּדֶךְ אֲשֶׁר הָכִיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ:</p>
<p>Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.</p>	<p>הֲנִנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחָרֵב וְהָכִיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וּשְ�תֶה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>הֲנִנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ שָׁם וְעַל-הַצּוּר בְּחָרֵב וְהָכִיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וּשְ�תֶה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וַיִּקְרָא שְׁמִיהָ דְאֶתְרָא נְסִיתָא וּמִצּוֹתָא עַל דִּנְצוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דִּנְסִיאוּ קָדָם יְיָ לְמִימַר הֲאִית שְׂכִינְתָא דִּי בִּינָנָא אִם לֹא:</p>	<p>וַיִּקְרָא שְׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל-רִיבוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-אֵין: (פ)</p>
<p>Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>

- (4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:
 (5) עבור לפני העם. וראה אם יסקלון, למה הולאת לעז על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטף אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, צו לקה פרעה, ומאזרים כמה מכות, צמזרים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית צו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:
 (6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו סנפירינון, והצור נצק מפניו.
 (8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני ציינכם ומוזמן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב צא ונושך אתכם, ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאלץ לדרך, היה אותו הצן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצן ראית את אבא, אמר לו אביו, איך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו:

<p>And Moses said unto Joshua: 9 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ וְאָמַר מֹשֶׁה לַיהוָה בָּחַר לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעִמְלֶק מָחָר אֲנִי עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בָּחַר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעִמְלֶק מָחָר אֲנִי עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>
<p>So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לּוֹ מֹשֶׁה לַהֲלָחֶם בְּעִמְלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֶה סָלְקוּ לְרִישׁ רִמְתָּא:</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לּוֹ מֹשֶׁה לַהֲלָחֶם בְּעִמְלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹזֶה עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה:</p>
<p>And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וַהְיִי כַּד מָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מִנְּחָ יָדוֹ מִתְּגַבְּרִין דְּבֵית עִמְלֶק:</p>	<p>11 וַהְיִה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגִבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִנְיַח יָדוֹ וְגִבֵּר עִמְלֶק:</p>
<p>But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְהִי כִּד מֹשֶׁה יָקָרָא וְנָסִיבוּ אֲבָנָא וְשִׁוְיָאוּ תַּחְתּוֹתָיו וַיִּתֵּב עָלָהּ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶה סִיעֲדִין בְּיָדָיו מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וַתִּנָּוֶה יָדוֹתָיו פְּרוֹסִן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשׁ:</p>	<p>12 וַיְהִי כִּד מֹשֶׁה כָּבֵדִים וַיִּקְחוּ־אֲבָן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֶה תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזָּה אֶחָד וּמִזָּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה עַד־בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:</p>
<p>And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.</p>	<p>וַתִּבֶּר יְהוֹשֻׁעַ יָת עִמְלֶק וַיָּת עֲמִיָּה לַפְתָּגָם דְּחֶרֶב:</p>	<p>13 וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עִמְלֶק וְאֶת־עַמּוֹ לַפִּי־חֶרֶב: (פ)</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתוּב דָּא דִּיכְרֵנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ קְדָם יְהוֹשֻׁעַ אַרְי מִמַּחָא אֲמַחִי יָת דִּיכְרֵינִיָּה דְּעִמְלֶק מִתַּחַת שָׁמַיָּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֲמַחֶה אֶת־זִכְרֵ עִמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:</p>

(9) בחר לנו. לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזקך כמורא רצן מנין, שנאמר ויאמר אלהינו אל משה צי אדני (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חצרו כרצו. ומורא רצן כמורא שמים מנין, שנאמר אדני משה פלאס (שם יא, כח), כלס מן העולם, חייבין הס כלייה, המורדים צך כאילו מרדו בהקצרה: וצא הלחם. לא מן הענן והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. בעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהא זכותן מסייעתן. דבר אחר צחר לנו אנשים, שידעין לצטל כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:

(10) ומשה אהרן וחור. מכאן למענית שצריכים שלשה לעבור לפני התיבה, שצתענית היו שרוים: חור. צנה של מרים היה, וכלצ בעלה:

(11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נולחות היו המלחמה וכו', כדאיתא צר"ה (כט):

(12) וידו משה כבדו. צעזל שנתעלל צמורה ומנה אחר תחתיו, נחייקרו ידיו: ויקחו. אהרן וחור: אבן וישימו תחתיו. ולא יצו לו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין צעזר, אף אני אהיה עמהם צעזר: וידו ידיו אמונה. ויהי משה ידיו צאמונה, פרושות השמים צתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשבין את השעות צאצטרופי לוגיא, צאיו שעה הס נולחים, והעמיד להם משה חמה וערצב את השעות:

(13) ויחלש יהושע. מחך ראשי גבוריו (תנחומא צשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים צבהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה:

<p>15 And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.</p>	<p>וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה אִנְסִי:</p>	<p>15 וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה אִנְסִי:</p>
<p>16 And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּשִׁבוּעָה אָמִירָא דָא מִן קֳדָם דְּחִילָא דְשִׁכְנִיתִיה עַל פּוֹרְסֵי יִקְרָא דְעֵתִיד דִּיתְנַח קֳרָבָא קֳדָם יְיָ בְּבֵית עֲמֶלֶק לְשִׁיזְיוֹתָהוֹן מִדְּרֵי עָלְמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כֶּסֶד יְהוָה (בכתר ארם צובה היה כתוב כֶּסֶד־הַיָּד בתיבה אחת) מִלְחָמָה לִיהוָה בְּעֲמֶלֶק מִדְּרֵי דָר: (פ)</p>

קמו פסוקים

The Haftarah is Judges 4:4 - 5:31 on page 208. Sepharadim read Judges 5:1 - 5:31.

<p>XVIII Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.</p>	<p>וּשְׁמַע יִתְרוֹ רֹבֵא דְמִדְיָן חֲמוּהֵי דְמֹשֶׁה יֵת כָּל דְּעֵבֵד יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוּיה אֲרִי אֶפִיק יְיָ יֵת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹהֵן מִדְיָן חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:</p>
<p>2 And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,</p>	<p>וַדְּבַר יִתְרוֹ חֲמוּהֵי דְמֹשֶׁה יֵת צִפּוֹרָה אִתָּת מֹשֶׁה בְּתֵר דְּשַׁלְחָה:</p>	<p>2 וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה אֶת־צִפּוֹרָה אִשְׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחִיהָ:</p>
<p>3 and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';</p>	<p>וַיֵּת תְּרִין בְּנֵהָ דְשׁוּם חַד גֶּרְשׁוֹם אֲרִי אָמַר דִּיִּיר הָיִיתִי בְּאַרְעַ נֹכְרָאָה:</p>	<p>3 וְאֵת שְׁנֵי בְנֵיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאַרְץ נֹכְרִיָה:</p>

(14) כתב זאת זכרון. שזא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ג): ושים באזני יהושע. המכניס את ישראל לארץ, שיזוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו משה שיהושע מכניס את ישראל לארץ: כי מחה אמחה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות: (15) ויקרא שמו. של מוצח: ה' נסי. הקצ"ה עשה לנו כאן גם גדול, לא שהמוצח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מוצח, וזכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:

(16) ויאמר. משה: כי יד על כס יה. ידו של הקצ"ה הורמה ליטבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיזה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחזיו, נשבע הקצ"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר ה'אויב פמו קרצות לנצח (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכחוב צו ועצרתו שמקרה נצח (עמוס א, יא), וערים נשפך קצד זקרים המה (תהלים שס), מהו אומר אחריו, וה' לעולם יש, הרי השם שלם, פוגן למשפט פסא, הרי הכסא שלם:

(1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וזא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זכחים קטז): יתרו. שבע שמות נקראו לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פוטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש פסוק פרשה אחת בתורה, ואחיה תחזה. יתרו, לכשתגיייר וקיים המצות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִבְּנֵי חֶבֶץ חָתָן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומהו אומר וקצאנה קל רעואל קציהן (שמות ג, יח), שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה חולה הגדולה בחמיו, שנאמר ויָשָׁב קָל יֵתֵר חֲתָנוֹ (מכילתא שס): למשה ולישראל. שקול משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם בירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם (מכילתא שס):

(2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקצ"ה צמדין, לך שב מצרים, וקח משה את אשפו ואת צניו וגו' (שמות ד, יטכ), וינא אהרן לקראתו ויפגשהו צהר האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי צמדין ואלו צני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואחיה צא להוסיף עליהם, אמר לה לבי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה:

<p>and the name of the other was 4 Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'</p>	<p>וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר וְשֵׁם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרִי כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בָעֶזְרִי אֱלֹהִיָּה דַּאֲבֵא תְּנָה בְּסַעְדִּי וַיִּצְלַנִי מִחֶרֶב פָּרְעֹה: וַיִּשְׁיִבֵנִי מִיַּד פָּרְעֹה:</p>	<p>4 וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר וְשֵׁם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרִי כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בָעֶזְרִי אֱלֹהִיָּה דַּאֲבֵא תְּנָה בְּסַעְדִּי וַיִּצְלַנִי מִחֶרֶב פָּרְעֹה: וַיִּשְׁיִבֵנִי מִיַּד פָּרְעֹה:</p>
<p>And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא דְּהוּא שְׂרֵי תַמָּן לְטוֹרָא דְּאֱתָגְלִי עָלוּהִי לְקָרָא דִּיִּי:</p>	<p>וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא דְּהוּא שְׂרֵי תַמָּן לְטוֹרָא דְּאֱתָגְלִי עָלוּהִי לְקָרָא דִּיִּי:</p>
<p>and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנֶךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיִךְ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנֶךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלַיִךְ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה:</p>
<p>And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁק־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה:</p>	<p>וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשְׁק־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֵהָלָה:</p>
<p>And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.</p>	<p>וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתָם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלָם יְהוָה:</p>	<p>וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֶת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאתָם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְלָם יְהוָה:</p>
<p>And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>

(4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואזירס על דבר המצרי, וזקש להרוג את משה, נעשה זוארו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):

(5) אל המדבר. אף אנו יודעים שצמדצר היה, אלא בשצחו של יתרו דְּכָר הכחוז, שהיה יושב בצכודו של עולם, ונדדו לצו ללאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:

(6) ויאמר אל משה. ע"י שלית: אני חתנך יתרו וגו'. אס אין אתה יואל צגיני לא צגיין אשתך, ואס אין אתה יואל צגיין אשתך לא צגיין שני צגייה (מכילתא ס):

(7) ויצא משה. כבוד גדול נחכד יתרו באותה שעה, כיון שיאל משה, יאל אהרן נדד ואציהוא, ומי הוא שראה את אלו יואלין ולא יאל: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וקאיש משה (מכילתא ס):

(8) ויספר משה לחותנו. למשוק את לצו לקרצו לתורה (מכילתא ס): את כל התלאה. שעל היס ושל עמלק (מכילתא ס): התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והמ"ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:

(9) ויחד יתרו. וישמח יתרו, וזה פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה צרו חדודין חדודין, מיצר על אבוד מצרים, היינו דאמר אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצזי ארמאה באפיה (סנהדרין 75). על כל הטובה. טוהת המן והצחר והמורה (מכילתא ס), ועל כולן אשר הילנו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עבד יכול לצרו ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יאלו ששים רצוא (מכילתא ס):

<p>And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>	10	10
<p>Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'</p>	<p>עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: כַּעַן יָדַעְנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהִי בַר מִנִּיהּ אֲרִי בַּפְתָּגְמָא דְחֻשְׁבּוֹ מִצְרַאִי לְמִדָּן יְיָ יִשְׂרָאֵל בֵּיהּ דְּנִינוּן:</p>	11	11
<p>And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וְזִבְחִים לְאֱלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאכֹל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וְזִבְחִים לְאֱלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאכֹל־לֶחֶם עִם־חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>	12	12
<p>And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב: וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:</p>	13	שני

(10) אשר הצייל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כחגומו לשון רדוי ומרות, היד שהיו מכזידים עליהם, היא העבודה:

(11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ציור (מכילתא ס): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עזדה (מכילתא ס): כי בדבר אשר זדו עליהם. כחגומו, במים דמו לאצדס והס נאצדו במים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורצותיו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (בראשית כה, ט), צקדרה אשר צסלו צה נצסלו:

(12) עולה. כמשמעה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שכלמידי חכמים מסובין צה, כאילו נהנה מזיו השכינה (צרכות סד):

(13) ויהי ממחרת. מואלי יום הכפורים היה, כך שנינו בצפרי, ומהו ממחרת, למחרת רדחו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא יסב משה לשפוט את העם, שהרי צ"ו צתמוז ירד וסצר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה צא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נסעים אֶנְכֶּנּוּ אֶל הַמָּקוֹם וגו' אֶל קָא פַּעֲזָא אֶנְכֶּנּוּ (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, משלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִגִּי חֶבֶן חֶבֶן מִשֶּׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליחור שהיה מזולזל כצבדון של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אחת יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק צתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה צמעשה צראשית, שנאמר צו וְיָהּ עֶרְב וגו' (שבת י):

<p>14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'</p>	<p>וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-הָיָה עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה-תִּדְבָּר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל-הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן-בֹּקֶר עַד-עֶרֶב:</p>	<p>14 וַיֵּרָא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-הָיָה עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֶה-תִּדְבָּר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדְּךָ וְכָל-הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן-בֹּקֶר עַד-עֶרֶב:</p>
<p>15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹמוּהִי אֲרִי אֶתֶּן לְוָתִי עֲמָא לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן-קֶדֶם יי:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ כִּי-יָבֹא אֵלַי הָעָם לְדָרֵשׁ אֱלֹהִים:</p>
<p>16 when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'</p>	<p>כִּד הָיוּ לְהוֹן דִּינָא אֶתֶּן לְוָתִי וְדִאֲנִנָּא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרָיָהּ וּמְהוֹדְעָנָא לְהוֹן יֵת קִימָא דִּי וִית אוֹרִיתָיָהּ:</p>	<p>16 כִּי-יְהִי־לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטִיתִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת-חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת-תּוֹרֹתָיו:</p>
<p>17 And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.</p>	<p>וַיֹּאמֶר חֹמוּהִי דְמֹשֶׁה לִּיה לֹא חֲקִין פְּתֻגְמָא דִּאֶת עֹבִיד:</p>	<p>17 וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדְּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:</p>
<p>18 Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.</p>	<p>מְלָאָה תִּלְאִי אַף אֶת אֶף עֲמָא הָדִין דְּעֻמְדָא אֲרִי יִקִּיר מְנָד פְּתֻגְמָא לֹא תִכּוּל לְמַעֲבֹדֶיהָ בְּלַחֲוֹדָךְ:</p>	<p>18 נָכַל תִּפְּל גַּם-אַתָּה גַּם-הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי-כִבֹּד מְנָד הַדְּבָר לֹא-תִכּוּל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ:</p>
<p>19 Hearken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.</p>	<p>כַּעַן קִבִּיל מְנִי אִמְלִכְנָךְ וִיְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָךְ הָיוּ אֶת לְעֲמָא תִּבַּע אוֹלְפָן מִן-קֶדֶם יי וְתִהִי מִיָּתִי אֶת יֵת פְּתֻגְמָא לְקֶדֶם יי:</p>	<p>19 עֲתִיָּה שְׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֹךְ וִיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ הִיָּה אַתָּה לָעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָּה אֶת-הַדְּבָרִים אֶל-הָאֱלֹהִים:</p>
<p>20 And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.</p>	<p>וְתִזְהַר וְתַחֲוֹן יֵת קִימָא וִית אוֹרִיתָא וְתַהוֹדַע לְהוֹן יֵת אוֹרְחָא דִּיהִכּוֹן בֵּה וִית עוֹבְדָא דִּיעֲבֹדוֹן:</p>	<p>20 וְהִזְהַרְתָּה אֹתָהֶם אֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-תּוֹרוֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדְּרָךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת-הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:</p>

- (15) כי יבא. כי צא, לשון הווה: לדרש אלהים. כחרגומו לְמַתְבַּע אוֹלְפָן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:
 (16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדצר צא אליו:
 (17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:
 (18) נבל תבול. כחרגומו. ולשונו לשון כמישה פליש"ט טרא, כמו וְקִטְלָה נָגַל (ירמיה ח, יג), פְּגַזְלָא עֲלָה מִקְּסוֹן וגו' (ישעיה לד, ד), שהוא כמוש ע"י חמה וע"י קרח, וכחוש ונלאה: גם אתה. לרצות אהרן וחור וע' זקנים: כי כבוד מלך. כוזדורז יותר מכחך:
 (19) איעצך ויהי אלהים עמך. צענא, אמר לו צא המלך בגבורה (מכילתא פ"צ): היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ צינותם למקום, ושואל משפטים מאתו: הדברים. דצרי ריצותם:

<p>Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וְאֵת תַּחֲנוּן מִכָּל עַמָּא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִילָא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשּׁוּט דְּסִנָּן לְקַבְּלָא מִמּוֹן וְתַמְנֵי עֲלִיהוֹן רַבְנֵי אֶלְפֵי רַבְנֵי מֵאוֹתָא רַבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְנֵי עֶשְׂרִייתָא:</p>	<p>וְאֵתָה תַּחֲנוּן מִכָּל־הָעָם אֲנָשֵׁי־חַיִּל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בִצְעַ וְשִׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:</p>	<p>21</p>
<p>And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.</p>	<p>וַיְדִינוּ יָת עַמָּא בְּכָל עֵדָן וַיְהִי כָל פְּתָגָם רַב יִתְּוֹן לְוִתָּךְ וְכָל פְּתָגָם זְעִיר יְדִינוּ אֲנֹן וַיִּקְלֹן מִנָּךְ וַיִּסְבְּרוּן עִמָּךְ:</p>	<p>וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֶם וְהָקֵל מֵעֲלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ:</p>	<p>22</p>
<p>If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.'</p>	<p>אִם יָת פְּתָגָמָא הָדִין תַּעֲבִיד וַיִּפְקֹדְךָ יי וְתִכּוֹל לְמָקָם וְאַף כָּל עַמָּא הָדִין עַל אַתְרֵיהּ יִהְיֶה בְּשָׁלָם:</p>	<p>אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וַיְכַלֶּת עִמָּךְ וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מָקוֹמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:</p>	<p>23</p>
<p>So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.</p>	<p>וַקִּבֵּל מֹשֶׁה לְמִימְרֵי חֲמוּדֵי וַעֲבַד כָּל דְּאָמַר:</p>	<p>וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֲתָנּוֹ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר:</p>	<p>שְׁלִישִׁי</p>
<p>And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וַיִּבְחַר מֹשֶׁה גּוֹבְרִין דְּחִילָא מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיַּתֵּן אוֹתָם רִשָּׁיִם עַל עַמָּא רַבְנֵי אֶלְפֵי רַבְנֵי מֵאוֹתָא רַבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְנֵי עֶשְׂרִייתָא:</p>	<p>וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשֵׁי־חַיִּל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּתֵּן אוֹתָם רִאשִׁים עַל־הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֶשְׂרֹת:</p>	<p>25</p>
<p>And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.</p>	<p>וַיְדִינוּ יָת עַמָּא בְּכָל עֵדָן יָת פְּתָגָם קָשִׁי מִיתָן לְוִת מֹשֶׁה וְכָל פְּתָגָם זְעִיר דִּינוּ אֲנֹן:</p>	<p>וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּן אֶל־מֹשֶׁה וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֶם:</p>	<p>26</p>

(21) ואתה תחזוה. צרום הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי הצמחה, שהם כדאי לסמוך על דבריהם, שע"י כן יהיו דבריהם נשמעים: שנאי בצע. ששונאין את ממונם דדן, כההיא דאמרינן, כל דיינא דמפקין ממונא מיניה דדינא, לאו דיינא הוא (צבא צתרא נח): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח): שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. י"צ אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקן בזה ותירץ קושיא צפסוק, דקחשיב מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות צראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מנין השרים, לא וחשוב, וכשחזקת דמנינם ולגזייהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בהדרגה, כן נ"ל נכון ודוק): (22) ושפטו. וידונו, לשון צווי: והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקבד את לבו (שמות ט, יא), והפוט את מואב (מלכים-ב ג, כד), לשון הווה: (23) וצוך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגבורה, אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"צ): וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עמה עמך (מכילתא טז):

27 And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.	וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתְנֹו וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצֹו: (פ)	27 וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת־חֹתְנֹו וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל־אֶרְצֹו: (פ)
XIX In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.	בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּיוֹמָא הַדִּין אָתּוּ לַמִּדְבָּרָא דְסִינַי:	רציעי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּיוֹמָא הַדִּין אָתּוּ לַמִּדְבָּרָא דְסִינַי:
2 And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.	וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ לַמִּדְבָּרָא דְסִינַי וַיִּשְׁרֹו בְּמִדְבָּרָא וַיִּתְּחַן יִשְׂרָאֵל לִקְבִיל טוֹרָא:	2 וַיֵּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ לַמִּדְבָּרָא דְסִינַי וַיִּתְּחַן יִשְׂרָאֵל לִקְבִיל טוֹרָא:
3 And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:	וּמֹשֶׁה סָלַק לְקָדִם יְיָ וַיִּקְרָא לֵיהּ יְיָ מִן טוֹרָא לְמִימַר בְּדִין תִּימַר לְבֵית יַעֲקֹב וַתְּחַוִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:	3 וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו וַהֲוָה מִן־הַתְּהֵר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וַתְּגִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
4 Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.	אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם וְאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי:	4 אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם וְאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל־כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי:

(26) ושפטו. וְדִינֵנוּן וְעִמָּא: יביאון. מִיִּיתֵין: ישפטו הם. כמו ישפטו (בחולס) וכן לא תַעֲזֹרִי (רות ב, ח), כמו לא תעזרי. ותרגומו דִּינֵין אִינֵין. מקראות העליונים היו לשון נזיר, לכך מתורגמין וידונון. יִיתון, יְדונון, ומקראות הללו לשון עשייה:

(27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ב):

(1) ביום הזה. בראש חדש (שבת פו):. לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו:

(2) ויסעו מרפידים. למה הולך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שזרפידים היו חונים, בידוע שמס נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה (מכילתא בחדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלבד אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא שם): נגד ההר. למורחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שם):

(3) ומשה עלה. ביום השני, וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר וַיֵּשְׁקֶם מֹשֶׁה בֶּצֶקֶר (שמות לד, ד): כה האמר. בלשון הזה וכסדר הזה: לביית יעקב. אלו הנסים, תאמר להם בלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שבת פו). מכילתא בחדש פ"ב:

(4) אתם ראייתם. לא מקורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עזירות היו חייבין לי קודם שנודווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יום שבאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו ליסע ולנחת, נקבצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ב). ואונקלוס תרגם ואשא, וְאֶקְלִית יְתָכוֹן, כמו ואסיע אתכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצני, אף אני עשיתי כן, וַיֵּסַע מֶלֶךְ הָאֱלֹהִים וגו' וַיֵּצֵא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וְהָיוּ מִצְרָיִם זֹרְקִים חֲלָים וְאֲנִי בָלִיטָא וְהָיוּ מִצְרָיִם זֹרְקִים חֲלָים וְאֲנִי בָלִיטָא: ואבא אתכם אלי. כתרומו:

<p>Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;</p>	<p>וְעַתָּה אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ וּבְקִלִּי וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־בְּרִיתִי לְמִימְרֵי וּתְטַרְוֶן יְתִי קִנְיִי וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה וְתִהְיוּן קְדָמִי חֲבִיבִין מִכָּל מִכְּל־הָעַמִּים כִּי־לִי עַמְּמִיָּא אֲרִי דִּילִי כָּל כָּל־הָאָרֶץ:</p>	<p>5</p>
<p>and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'</p>	<p>וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>6</p>
<p>And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה:</p>	<p>חמישי</p>
<p>And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיַּעֲנוּ כָּל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל־אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה:</p>	<p>8</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעָבֹךְ הָעָנָן בְּעָבֹר וְשָׁמַע הָעָם בְּדַבְּרֵי עֲמֹד וְגַם־בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת־דְּבָרֵי הָעָם אֶל־יְהוָה:</p>	<p>9</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדְּשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וַיִּחַרְוּן לְבוֹשֵׁיהֶן:</p>	<p>10</p>

(5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערצ לכם מכאן ואילך, שכל המחלות קשות (מכילתא פ"ב): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגלה. אומר חביב, כמו וקבלת מלכים (קהלת ב, ח), כלי יקר ואזנים טובות שהמלכים גומים אותם, כך אחס תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אחס לצדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שאתה חזתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם בעיני ו לפני לכלום:

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קמה דאש קמר, וצני דוד פהנים דיו (שמואל-ב ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יוס שלשי, שהרי זהשמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא זה הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה, שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב:

(9) בעב הענן. צמעזה הענן, וזהו ערפל: וגם כך. גם צנציאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחמש: את דברי העם וגו'. משונה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונו לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצונו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לך עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:

- and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai. ¹¹
- וְהָיוּ נִכְנִיּוֹם לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרָד יְהוָה לְעֵינֵי כָל־הָעָם עַל־הָהָר סִינַי:
- And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: ¹² Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;
- וְתִתַּחֲתִים יָת עֲמָא סְחֹר סְחֹר לְמִימַר אֶסְתַּמְרוּ לְכוֹן מִלְמַסַּק בְּשׁוּרָא וְלִמְקָרֵב בְּסוּפִיָּה כָּל דִּיקָרֵב בְּשׁוּרָא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטִּיל:
- no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount. ¹³
- לֹא תִקְרַב בְּיַד אָדָם אֶתְרַגְמָא יִתְרַגֵּם אוֹ אֶשְׁתַּדָּא יִשְׁתַּדִּי אִם בְּעִירָא אִם אֲנָשָׁא לֹא יִתְקִיִּים בְּמִיגַד שׁוּפְרָא אֲנֹן מוֹרְשֵׁן לְמַסַּק בְּשׁוּרָא:
- And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments. ¹⁴
- וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ אֶת־הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:
- And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.' ¹⁵
- וַאֲמַר לְעָמָא הַזֶּה זְמִינִן לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן אֶל־אִשָּׁה:
- And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled. ¹⁶
- וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קֹלֹת וּבִרְקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּתְרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:

(11) והיו נכונים. מוצללים מאשה (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, ובחמישי צנה משה את המוצח תחת ההר ושמים עשרה מנצה (מכילתא שם), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר בבורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה צהם קומא, שנתרפאו כולם (מכילתא שם):

(12) והגבלת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרונו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואחז תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:

(13) ירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גבוה שמי קומות: יירה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היוצל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנמלק הם רשאים לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן בערצא קורין לְדִקְרָא יוֹצֵלָא. ושופר של אילו של יחזק היה:

(14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:

(15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי (שבת פז,). ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים מוצלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:

<p>17 And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.</p>	<p>וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה בְּתַחְתִּית הָהָר׃ וַאֲפִיק מֹשֶׁה יְת עֲמָ לְקַדְמוֹת מִימָרָא דִּי מִן מִשְׁרִיתָא וְאַתְעֵתֵדוּ בְּשִׁפּוּלֵי טוּרָא׃</p>	<p>17</p>
<p>18 Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.</p>	<p>וְהָר סִינַי עָשָׁן כָּלֹּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְשָׁן וַיַּחֲדַד כָּל־הָהָר מְאֹד׃ וְטוּרָא דְסִינַי חָנָן כּוֹלִיה מִן קָדָם דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יְי בְּאִישְׁתָּא וּסְלִיק חֲנִינְהָ כְּחִנָּא דְאַתְנָא וְזַע כָּל טוּרָא לַחֲדָא׃</p>	<p>18</p>
<p>19 And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.</p>	<p>וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחוֹמָה מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל׃ וְהָיָה קוֹל שׁוֹפָרָא אֲזִיל וְתִקְרִי לַחֲדָא מֹשֶׁה מִמְּלִיל וּמִן קָדָם יְי מִתְעַנִּי לִיה בְּקוֹל׃</p>	<p>19</p>
<p>20 And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.</p>	<p>וַיֵּרַד יְהוָה עַל־הָר סִינַי אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה׃ וְאַתְגְּלִי יְי עַל טוּרָא דְסִינַי לְרִישׁ טוּרָא וּקְרָא יְי לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוּרָא וּסְלִיק מֹשֶׁה׃</p>	<p>שס</p>
<p>21 And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן־יַהֲרֹסוּ אֶל־יְהוָה לְרֹאוֹת וְנִפְּל מִמֶּנּוּ רַב׃ וַאֲמַר יְי לְמֹשֶׁה חוֹת אֲסַחִיד בְּעֲמָא דְלָמָּא וּפְגָרוּן קָדָם יְי לְמַחְזִי וַיִּפּוֹל מִגְּדוֹן סָגִי׃</p>	<p>21</p>
<p>22 And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'</p>	<p>וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶן־יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה׃ וְאַף כְּהֲנִיָּא דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קָדָם יְי יִתְקַדְּשׁוּן דְלָמָּא יִקְטוֹל בְּהוֹן יְי׃</p>	<p>22</p>

(16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צער ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתינ לתלמיד, וכן

מצינו קום גא אל הצקעה וגו' (יחזקאל ג, כז), ואקום ואצא אל הצקעה והגה עס כצוד ה' עמד (שם כג):

(17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מסיני צא (דברים לג, ז. מכילתא פ"א), ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (שבת פח):

(18) עשן כלו. אין עשן זה שם דצר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגמוו קנן פליה ולא תרגס קננא, וכל עשן שנמקרא נקודים קמ"ך, מפני שהם שם דצר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר דוער צאש עד לצ השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לשצצר את האוון מה שהיא יכולה לשמוע, ונותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פאריה ישאג (הושע יא, י), וכי מי נתן כח צארי אלא הוא, והכחצ מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לשצצר את האוון מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וקולו קול מים רבים (יחזקאל מג, ז), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לשצצר את האוון:

(19) הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע קולו מחליש וכוהה, אצל כאן הולך וחזק מאד, ולמה כך, מתחלה לשצצר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל, שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך, והקדוש ברוך הוא מסייעו לתצו כח להיות קולו מגביר ונשמע:

יעננו בקול. יעננו על דצר הקול, כמו אשר יענה צאש (מלכים"א יח, כד), על דצר האש להורידו:

(20) וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר כי מן השמים דצרכי עקס (שמות כ, יט), למד שצרכין שמים עליונים ותחתונים, והציען על גבי ההר כמנע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם (מכילתא פ"ד):

(21) העד בעם. התרה צהם שלא לעלות צהר: פן יהרסו וגו'. שלא יהרסו את ממצם, על ידי שפאקסם אל ה' לראות, ויקרצו לצד ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם, ואפילו הוא יחדי חצוץ לפני רצ (מכילתא שם): יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הצנין, אף הנפרדין מממצ אנשים הורסים את הממצ:

- 23 And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'
- 24 And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'
- 25 So Moses went down unto the people, and told them.
- XX And God spoke all these words, saying:
- 23 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וְאָמַר מֹשֶׁה קִדְּם יי לֹא לֹא־יֹכְלֵם הָעָם לַעֲלֹת דְּסִינִי אֲרִי אֶת אֶסְתִּידֶת בְּנֵא לְמִימֶר תַּחֲסִים יֵת טוֹרֵא וְקִדְּשֶׁהָ:
- 24 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לֵךְ־רָד וְעֲלִית אִתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אֶל־יְהֹרְסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה: פֶּן־יִפְרָץ־בָּם:
- 25 וַיֵּרָד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם וַיֹּאמֶר וְנָחַת מֹשֶׁה לִּזְוֹת עִמָּא וְאָמַר אֲלֵהֶם: (ס)
- XX וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר: (ס)

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 202.

- 2 I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.
- 2 אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵמִצְרַיִם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵי:

(22) וגם הכהנים. אף הזכורות שהעבודה צהם (זכאים קטו): הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזומנים להתייצב על עמדתן: פן יפרץ. לשון פרעה, יהרוג צהם ויעשה צהם פרעה:

(23) לא יוכל העם. איני צריך להעיד צהם, שהרי מותרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות, שאין להם רשות:

(24) לך רד. והעד צהם שנית, שמורזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומורזין אותה בשעת מעשה (מכילתא שם): ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחייה לעמך, ואהרן מחייה לעמך, והכהנים מחייה לעמך, משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יחרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בהם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמץ, אינו זו מגוריתו, כך דרך כל חיצה שנקודתה מלאפס"ס, כשהיא צאה במקף, משתנה הנקוד לחטף קמץ:

(25) ויאמר אליהם. התראה זו:

(1) וידבר אליהם. אין אלהים חלל דיין, וכן הוא אומר אלהים לא תקלל (שמות כב, כז) ותרגומו דייקא, לפי שיש פרשיות צמורה שאם עשאו אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אליהם, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות דבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אס כן כו', פירוש, לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה דבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה צא להודיענו צמה שפרט לשון צ' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהשמעות דוקא אלו שנים צפרט מפי הגבורה יאפו, והלא לפי זה כולם כמיהם, הקב"ה צבדו וצבדו וצבדו. ותיירץ שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יא, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. מלמד שהיו עונים על הן הן ועל לאו לאו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההואה, שיהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שגלה צים כגבור מלחמה וגולה כאן כזון מלא רחמים, שנאמר וחסת רגליו קמעשה לגנת הפפיר (שמות כד, י), זו היתה לפניו

- 3 Thou shalt have no other gods before Me. 3 לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹה אֲחֵרָן בֶּרֶךְ עַל־פָּנַי:
- 4 Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth; 4 לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּאֲרֶץ מִתַּחַת וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
- 5 thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me; 5 לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מְסַעַר חֹבֵי אָבִיהֶן עַל בְּנֵי מְרִדִין עַל דֶּר תִּלִּיתַי וְעַל דֶּר רְבִיעֵאִי לְסִנְאִי כִּד מִשְׁלֹמִין בְּנֵיָא לְמַחֲשֵׁי בְתַר אֲבָהֶתְהוֹן:
- 6 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments. 6 וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לְאֲחָבֵי וְעַבִּיד טִיבֵי לְאֲלֹפֵי דְרִין וְלְרַחֲמֵי וְלְנִטְרֵי פְקוּדֵי:
- 7 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain. 7 לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)
- 8 Remember the sabbath day, to keep it holy. 8 זָכוֹר אֶת־יְוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: הָיוּ דְכִיר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתֵיהּ:

בשעת השעבוד, ובעצם השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הואלתיך ממזרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרצה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרצה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא בצמעה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יחצה אפך בצמך (שמות לב, יא), לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לצדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מזרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מניין שלא יקיים, תלמוד לומר לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא ס). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגאלי הוא כלפי מעלה לקרואם אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואין עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכיר מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטו על עבודת אלילים אלא אותו הדור (מכילתא ס):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

(5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עובר על מדתו למחול על עון עבודת אלילים. כל לשון קנא אנפרי"מנט בלע"ז (איפערנד) נותן לב ליפרע: לשנאי. כתרוממו, כשאחזין מעשה אבותיהם בדיהם (סנהדרין כו:):

(6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, א):

(7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרוממו) קמה דמימר אי זהו שבעת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זהב, (הראשון לשון מגן, כתרוממו) זה הנשבע לחנם ולהבל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שבעות כט.):

(8) זכור. זכור ושומר בדבור אחד נאמרו, וכן מקלליה מות יומת (שמות לא, יד) וצוים השקת שני קצאים (במדבר

- 9 Six days shalt thou labour, and do all thy work; כָּל-מְלָאכְתֶּךָ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ שְׁמָא יוֹמִין תִּפְלַח וְתַעֲבִיד כָּל עֲבִידְתֶּךָ:
- 10 but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates; וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עֲבָדְךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא אַתָּה וּבִרְךָ וּבְעִירְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵירְךָ דְּבִקְרְוֹךָ:
- 11 for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it. כִּי שֵׁשֶׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: אַרְי שְׁמָא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יֵת שְׁמִיא וְיֵת אֶרְעָא יֵת יֵמָא וְיֵת כָּל דְּבִהּוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִיךְ יְיָ יֵת יוֹמָא דְּשַׁבְתָּא וְקַדְּשִׁיהּ:
- 12 Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee. כְּבֹד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ לְמַעַן יָאֲרִכּוּן יְמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: יִקֵּר יֵת אָבִיךָ וְיֵת אִמְךָ בְּדִיל דְּיִירְכּוּן יוֹמֶיךָ עַל אֶרְעָא דְּיֵי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:
- 13 Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour. לֹא תִרְצַח (ס) לֹא תִנָּאף (ס) לֹא תִגְנוֹב לֹא-תַעֲנֶה בִרְעֶה עַד שֹׁקֵר: (ס) לֹא תִקְטֹל נֶפֶשׁ לֹא תִגְנוֹף לֹא תִגְנוֹב לֹא תִסְהִיד בְּחִבְרֶךָ סְהִידוּתָא דְּשִׁקְרָא:

כח, טו), וכן לא תלדש שטגנו גדלים פעשה לך (דברים כב, יא), וכן ערות אשת אחיך (ויקרא יח, טו) יצא עליה (דברים כה, ה), הוא שנאמר אחת דבר אלהים שמים זו שמעמי (מהלים כב, יב). זכור לשון פעול הוא, כמו אכול ושתו (ישעיה כב, יג), הלוך וכלה (שמואל ב ג, טו), וכן פתרונו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (צ"ה טו):

(9) ועשית כל מלאכתך. כשתצא שבת, יהא צעייך כאלו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ו):

(10) אתה ובנך ובתך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שציתם הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני ששציתו עליך:

(11) וינח ביום השביעי. כציכול הכתיב בעצמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וביגיעה שיהא נוח בשבת: ברך. ויקדשהו. צרכו צמן לכופלו בששי לחם משנה, וקדשו צמן שלא היה יורד בו:

(12) למען יאריכון ימייך. אם תכבד יאריכון ימייך, ואם לאו יקצרונך, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח):

(13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יימת הלאה והנאפת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה המנאפת פסח אישה פסח את זרים (יחזקאל טו, לב): לא תגנוב. בגונז נפשות הכתוב מדבר, לא תגנובו בגונז ממון, או אינו אלא זה בגונז ממון ולהלן בגונז נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר דדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוז דבר שחייב עלינו מיתת בית דין (סנהדרין פו.):

<p>Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.</p>	<p>לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא-תַחְמֹד אִשְׁתּוֹ רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרֹוֹ וְחֲמֹרֹוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)</p>	<p>14</p>
<p>And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.</p>	<p>וְכָל-הָעָם רָאוּ אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת-הַהָר עֹשֵׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֹק:</p>	<p>שזיעי</p>
<p>And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר-אֵתָה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל-יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת:</p>	<p>16</p>
<p>And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֶל-תִּירְאוּ כִּי לִבְעֹבֹר נִסּוּת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבֹר תִּהְיֶה יִרְאתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ:</p>	<p>17</p>
<p>And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.</p>	<p>וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֵּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)</p>	<p>18</p>
<p>And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דַּבַּרְתִּי עִמָּכֶם:</p>	<p>מפטייר</p>

(15) וכל העם רואים. תלמוד שלם היה זהם אחד קומא, ומנין שלא היה זהם אלה, תלמוד לומר ויענו כל העם, ומנין שלא היה זהם חרש, תלמוד לומר נעשה ונשמע (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: וינעו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נחתעין לאחוריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מלכי צבאות ילדון ילדון (מהלים סח, יג. מכילתא שם):

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם בעולם, שיאל לכם שם באומות שהוא כבדו וגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו דרימו גם (ישעיה סב, י), אָרִיס גַּם (שם מט, כב), וְכֵן עַל הַגְּזָעָה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו וראוי ומאִס, תדעו כי אין זולתו, ותיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפני משלש מחילות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וְהָרָצָה זָעַר זָאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וְעָרַפֶּל (דברים ד, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה אֶלְכִי בָּא אֶלְכִי צֶעַךְ הָעָנָן (שמות יט, ט):

(19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראייתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכמוז אחר אומר, וַיִּגַּד ה' עַל הַר סִינִי, בֹּא הַכְּתוּב הַשְׁלִישִׁי וְהַרְבֵּעִי בִּינְיָהֶם, מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעַךְ אֶת קְלֹו לְיִסְרָךְ וְעַל הָרָצָה הַרְאָה אֶת אֲשׁוֹ הַגְּדוּלָּה (דברים ד, לו), כבודו בשמים, ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הַרְפִּין הַשָּׁמַיִם וְשָׁמִי הַשָּׁמַיִם, והלִיעֵן עַל הָהָר, וְכֵן

<p>20 Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.</p>	<p>לֹא תַעֲשֶׂוּן אִתִּי כֶסֶף לֹא תַעֲשֶׂוּן אִתִּי זָהָב לֹא תַעֲשֶׂוּן לָכֵן:</p>	<p>20 לא תעשון אתי כסף לא תעשון אתי זהב לא תעשו לכם:</p>
<p>21 An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.</p>	<p>מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲבִיד קִדְמִי וְיִתְחִי דָּבַח עֲלוֹהֵי יְתָ שְׁלוֹתֶךָ וְיִתְּ נִכְסֵת קוֹדֶשֶׁךָ מִן עֵגֶד וּמִן תּוֹרֶךָ בְּכָל אֶתֶר דְּאֲשָׁרִי שְׂכִינָתִי לְחֹמֶן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לָךְ וּבְרַכְתֶּיךָ:</p>	<p>21 מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבְחָתָה עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי אֲבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכִיתֶיךָ:</p>
<p>22 And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.</p>	<p>וְאִם מִדְּבַח אֲבָנִים תַעֲבִיד קִדְמִי לֹא תִבְנֶה יִתְחַזֵּן פְּסִילֶךָ לֹא תִרִים חֲרָבְךָ עָלֶיהָ וְתִחַלְלָהּ:</p>	<p>22 וְאִם-מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַעֲשֶׂה-לִּי לֹא-תִבְנֶנָּה אֹתָהֶן גִּזִּית כִּי חֲרָבְךָ הַנִּגְפָה עָלֶיהָ וְתִחַלְלָהּ:</p>
<p>23 Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.</p>	<p>בְּמַעֲלֹת וְלֹא תִסַּק בְּדֶרֶגֶיךָ עַל מִדְּבָחִי דֵּלָא תִתְגַּלִּי עֲרֹתְךָ עָלָיו: (פ)</p>	<p>עַל-מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא-תִגַּלֶּה מִדְּבָחִי דֵּלָא תִתְגַּלִּי עֲרֹתְךָ עָלָיו: (פ)</p>

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 & 9:5 – 9:6 on page 213. Sepharadim read Isaiah 6:1 – 6:13.

הוא אומר וַיֵּט שְׁמִי וַיֵּרֶד (תהלים יח, ו. מכלתא פ"ט):
 (20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני במרום (מכלתא פ"י): אלהי כסף. בא להזהיר על הכרוזים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניחם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסף על ז', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרוזים צדתי כנסיות וצדתי מדרשות כדרך שאני עושה צדית עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

(21) מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צסים) (מכלתא פ"א). צר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו (מכלתא סס): תעשה ל'. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אכלו, כמו וַעֲלִיו מִטָּה מְנַשֶּׁה (במדבר ז, כ), ו אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר לומר הַצֶּשֶׁר וְהַדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה' אֵלֶיךָ (דברים יב, כז), ואין שחיטה בראש המזבח (מכלתא פ"א וצחים נח): את עולתך ואת שלמך. אשר מלאך וּמִזְבֵּחַךָ. ירוש לאת עולתך ואת שלמך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אבוא אליך וברכתך, אשרה שכינתי עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדך את העם:

(22) ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אס ואס שבתורה רשות, חוץ מג', ואם מזבח אבנים תעשה לי, הרי אס זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית, שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר אֲבָנִים שְׁלָמוֹת תִּצְנֶנָּה (דברים כז, ו). וכן אס כֶּסֶף פְּלִיָּה (שמות כז, כד), חובה הוא, שנאמר וְהַעֲבֹט פַּעֲדִיטָיו (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן וְאִם פִּקְרִיז מִקְדָּשִׁי (ויקרא כ, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכלתא פ"א), ועל כרחך אין אס הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצרול: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צרול חללת שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והצרול נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה דין שיוגף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צרול, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות:

(23) ולא תעלה במעלות. כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען

XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: וְאֵלֶּיךָ דִּינָא דְתִסְדֵּר קִדְמִיהוֹן:	משפטים
2	If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יָצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנָם: אֲרִי תִזְבֹּן עֶבְדָּא בֶר יִשְׂרָאֵל שִׁית שָׁנִין יִפְלַח וּבִשְׁבִיעִיתָא יִפּוּק לְבֶר חוֹרִין מִן:	2
3	If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.	אִם-בְּגֻפוֹ יָבֹא בְּגֻפוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל אִשְׁהָ הוּא וַיֵּצְאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: אִם בְּלַחְדוּהִי יֵיָּעוֹל בְּלַחְדוּהִי יִפּוּק אִם בְּעִיל אֶתְתָּא הוּא וְתִפּוּק אֶתְתִּיהָ עִמָּיהָ:	3
4	If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.	אִם-אֶדְנִיו יִתֶּן-לּוֹ אִשָּׁה וַיֵּלְדֶּה-לּוֹ בָּנִים אִו בָּנוֹת הָאִשָּׁה וַיֵּלְדֶּיהָ תִּהְיֶה לְאֶדְנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגֻפוֹ: אִם רְבוּנִיהָ יִתֵּן לִיהָ אֶתְתָּא וַיֵּלְדִּיד לִיהָ בָּנִין אִו בָּנִין אֶתְתָּא וּבָנֶיהָ תִּהְיֶה לְרְבוּנָהּ וְהוּא יִפּוּק בְּלַחְדוּהִי:	4
5	But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;	וְאִם-אָמַר יְאֹמַר הָעֶבֶד אֶהְבֹּתִי אֶת-אֶדְנִי אֶת-אִשְׁתִּי וְאֶת-בָּנָי לֹא אֵצֵא חֻפְשִׁי: וְאִם מֵימַר יֵימַר עֶבְדָּא רְחִימָנָא יְת רְבוּנִי יְת אֶתְתִּי וְיְת בָּנִי לֹא אִפּוּק בֶר חוֹרִין:	5

שטאפלען) אלס חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אחס צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב ועשה להם מכנסים כד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחס ניהג בהם מנהג בזיון, והרי דברים קל וחומר, ומה אצנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה חורה ואיל יוש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חצירך שהוא צדמות יורכך, ומקפיד על בזיון, על אחס כמה וכמה:

(1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך ששמים סנהדרין אלל המקדש (ס"א המזבח): אשר תשים לפניהם. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפנייהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תציאם בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשכיחם (ס"א להשיבם), שנאמר כי לא כזורנו זורם ואויצנו פלילים (דברים לב, לא), כשאויצנו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלל עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים והתנחלם אתם (ויקרא כה, מו), בלקוח מן הכנענים, אלל בלקוח מישראל ילא בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יז), לא אמרתי אלל באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו ונקמר בגנבתו (שמות כז, א), או אינו אלל במוכר עצמו מפני דחקו, אלל מכרוהו בית דין לא ילא בשש, כשהוא אומר וְיָמֹךְ אֶחָיֶךָ עִקֶּךָ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור, ומה אני מקיים כי תקנה, בנמכר בבית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרומו אס בלחדוהי. ולשון בגפו, בכנפו, שלא בא אלל כמות שהוא, יחידי בתוך לבשו, בכנף גדול: בגפו יבא. מגיד, שאס לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ:). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ז): ויצאה אשתו עמו.

וכי מי הכניסה שחל, אלל מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמזמות אשתו וצניו (קידושין כז:). (4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ציד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלל בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלל בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אס הביאה סימנין יוצאה, שנאמר אֶחָיֶךָ וְעָבְרִיָהּ (דברים טו, יז) מלמד שאף העבריה יוצאה בשש:

- 6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.
- 6 וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּקְרַבְנִיהָ רַבּוֹנִיהָ לְקָדֶם וַיִּגִּישׁוּ אֶל־הַדֶּלֶת אֹו דִּינִיָּא וַיִּקְרַבְנִיהָ לְוֹת דִּשָּׂא אֹו דִּלּוֹת מְזוּזָתָא וַיִּרְצַע אֲדֹנָיו וַיִּרְצַע רַבּוֹנִיהָ יֵת אֲדֹנִיהָ בְּמַרְצָעָא וַיְעַבְדוּ בְּמַרְצָעָא וַיְהִי לִיהָ עֶבֶד לְעֵלָם: (ס)
- 7 And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.
- 7 וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כְצֵאת לְאִמָּהּ לֹא תֵצֵא כְצֵאת עֲבָדִיא: עֲבָדִים:
- 8 If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.
- 8 אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אִם בִּישָׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ אֲשֶׁר־ (כ' לא) [ק' לו] יַעֲדָהּ דִּיקַיְמָהּ לִיהָ וַיִּפְרַקְנָהּ לְגִבֹר אַחֲרָן לִית לִיהָ רִשׁוֹ וַהֲפָדָהּ לְעַם נִכְרִי לֹא־יִמְשָׁל לְמִכְרָהּ בְּבִגְדוֹ־בָהּ: לְזַבּוֹנָהּ בְּמִשְׁלָטֶיהָ בָּהּ:

(5) את אשתי. השפחה:

(6) אל האלהים. לבית דין, כריך שימלך במוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שמה המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּהּ בְּאָזְנוֹ וַיִּדְּלֶתָ (דברים טו, יז), דלת ולא מזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כב:): ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אזן און לגזירה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במזרוע פֶּנוֹךְ אֶזְרוֹ הַמַּטְהֵר הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עצמו, און ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר כרור מבזשם שתולין בצואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקצ"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים צמרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היוצל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשָּׁבֵר (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים שנה קרוים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היוצל, בין סמוך בין מופלג:

(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הביאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויאלה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימני נערו, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:): לא תצא כצאת העבדים. כיצאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוצל, או עד שתביא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונתן לה דמי עינה או דמי שניה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וציוצל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יצאותיו, מה עברי יוצא בשש וציוצל, אף עבריה יוצאה בשש וציוצל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:

(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן צעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמוזה ביעוד, ורמז לך שאינה זריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו כאילו היא שכורה אצלו, כיצד, הרי שקנאה במנה ועשתה אצלו ב' שנים, אומרים לו, יודע היית שעתידיה לצאת לטוב שש שנה, נמא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אצלך ב' שנים, הרי שלשית המנה, טול שני שלשיות המנה ותצא מאצלך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:): בבגדו בה. אם צא לצגוד בה, שלא לקיים בה מצות יעוד, וכן אביה, מאחר שנגד זה ומכרה לזה:

9 And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	9 ואם-לבנו ייעדנה כמשפט הבנות יעשה-לה: ואם לבריה יקיימנה כהלכת בנות ישראל יעביר לה:
10 If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	10 אם-אחרת יקח-לו שארה זיינה כסותה וענתה לא ימנע: אם אחרתא יסב ליה כסותה וענתה לא ימנע:
11 And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	11 ואם-שלוש-אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף: (ס) ואם תלת אלין לא יעביר לה ותפוק מגן דלא כסף:
12 He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	12 מכה איש מות יומת: דימחי לאנש ויקטלניה אתקטלא ותקטיל:
13 And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee.	13 ואשר לא צדה והאלהים יגדלו לא ימנו קדם יי אנה לידו ושמתיו לך מקום אשר ינוס שמה: (ס) ודלא כמן ליה ומן קדם יי אתמסר לידיה ואשני לך אתר דיפרוק לתמן:

(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף בנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אצלו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אצין צדמין: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:

(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו כצר: שארה. מזונות (כתובות מז): כסותה. כמשמרו: ענתה. תשמיש:

(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותנא, וזה לא יעדה לא לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמד שחלא כסימנין, ותשעה עמו עוד עד שחלא סימנין, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כצר למדנו שחלא, שנאמר בעצרי או בעצרה ובעדך שש שנים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויציאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תנא צהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שחלא אלא צבגרות (קידושין ד). תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת בגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויציאה חנם זו בגרות, לכן נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוץ:

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רואחין, ומה שצדי לפרש למה צאו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יכה פל נפש אדם מות יומת (ויקרא כד, יז), שומע אני הכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חייב אלא בהכאה של מיתה (סנהדרין פד:). ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יחייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

(13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נחיון. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר ואפסה צדה את נפשי לקחפה (שמואל-א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר זה ציד, וזה שם דבר צו צדיה ופועל שלו צודה, וזהו פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרומתו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באחת ממחלוקת של צד, נחזרו בחלק על צד פתחא (ישעיה סו, יב), צדה אורקה (שמואל-א כ, כ), ומלין לנצד עלא ימלל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צדד למנא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון ארצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תאנה אליך קשה (תהלים נא, י), לא תאנה לנדיק כל און (משלי יב, כא), מתאנה הוא לי (מלכים ב, ז), מזדמן למנא לי עליה: והאלהים אנה לידו. ולמה תנא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, פאשר יאמר משל הקדמני מן שנים ינא קשה (שמואל-א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקצ"ה שהוא קדמוניו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים ינא רשע, והאלהים אנה לידו, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקצ"ה מזמן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג

14	And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.	וְכִי־יֵצֵד אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ וְנָאֲרִי יִרְשָׁע גֹּבֵר עַל חֲבֵרִיהָ לְהָרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מְזִבְחִי לְמִקְטְלֵהּ בְּנִכְלִיו מִן מִזְבְּחִי תִּדְבַּרְנִיהָ לְמִקְטָל: (ס)	14
15	And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death.	וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִימָחִי לְאִבּוֹהִי וּלְאִמּוֹהִי יוּמָת: (ס) אֲתִקְטָלָא יִתְקַטֵּל:	15
16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְגֹלֵב אִישׁ וּמִכְרוֹ וּנְמָצָא בִידּוֹ וְגֹלֵב אִישׁ וְנִמְצָא בְיָדֵהּ יוּזַבְנִנִּיהָ וְיִשְׁתַּכַּח בְּיָדֵהּ מוֹת יוּמָת: (ס) אֲתִקְטָלָא יִתְקַטֵּל:	16
17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִלּוּשׁ לְאִבּוֹהִי וּלְאִמּוֹהִי יוּמָת: (ס) אֲתִקְטָלָא יִתְקַטֵּל:	17
18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרִיבוּ אָנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: וְנָאֲרִי יִצְוֹן גּוֹבְרִין וְיִמְחִי גֹבֵר יֵת חֲבֵרִיהָ בְּאֶבֶן אוֹ בְּכֹרְמִיזָא וְלֹא יָמוּת וְיָפּוּל לְבִיטְלָן:	18
19	if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.	אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחַיִּץ אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחַיִּץ עַל־מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמִּכָּה רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרַפָּא יִרַפָּא: (ס) אִם־יָקוּם וְיִהְיֶה בְּיָדֵהּ בְּכֹרְמִיזָא וְיָפּוּל לְבִיטְלָן אִם־יָקוּם וְיִהְיֶה בְּיָדֵהּ בְּכֹרְמִיזָא וְיָפּוּל לְבִיטְלָן:	19

במזיד נהרג: ושמתי לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה לויה (מכות יז:).
 (14) וכי יזיד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרצ הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורוצח לעבוד עבודה, תקחנו למות (סנהדרין לה: יומא פה:).
 (15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחצירו שהוא בשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד:). אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגוב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר פי ימלא איש גגב נקש מאסיו (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שם), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא בידו כבר קודם מכירה (סנהדרין פה:). מות יומת. כל מיתה האמורה בחורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכחז וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שם):
 (17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש אשר יקלל את אביו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, בסקילה, ובין אז לבולס, צִאָּן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהָם צִם (שם כ, כז), ובמקלל אביו ואמו נאמר דְּמִיָּהָ צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:).
 (18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איברי, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרומתו ויפל לבוטלן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:
 (19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא שם): ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאילו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוה למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו

<p>And if a man smite his 20 bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.</p>	<p>וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בַּשֹּׁבֵט וַמָּת תָּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם: יָתֵדן:</p>	<p>שני וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בַּשֹּׁבֵט וַמָּת תָּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֶם:</p>
<p>Notwithstanding if he continue 21 a day or two, he shall not be punished; for he is his money.</p>	<p>בְּרֶם אִם יוֹמָא אוֹ תְרִין יוֹמִין יִתְּנִים לֹא יָתֵדן אֲרִי כַסְפִּיהָ הוּא:</p>	<p>21 אִךְ אִם־יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֵד לֹא יָקָם כִּי כַסְפּוֹ הוּא: (ס)</p>
<p>And if men strive together, and 22 hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.</p>	<p>וְאִרִי יִנְצוּן גּוֹבְרִין וַיִּמְחוּן אֶתְהָא מַעֲדִיא וַיִּפְקוּן וְלִדְהָא וְלֹא יְהִי מוֹתָא אֶתְגַּבָּא יִתְּגַבִּי כְּמָא דִישְׁנִי עַלְוִהִי בַעֲלָה דֶאֶתְהָא וַיִּתֵּן מִמֵּימַר דִּיִּינִיא:</p>	<p>22 וְכִי־יִנְצוּ אַנְשִׁים וַיִּגְּפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיִּצְאוּ יִלְדֶיהָ וְלֹא יְהִיָּה אֶסוֹן עָנוּשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאִשֶּׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וַנִּתֵּן בַּפְּלָלִים:</p>
<p>But if any harm follow, then 23 thou shalt give life for life,</p>	<p>וְאִם מוֹתָא יְהִי וְתִתֵּן נַפְשָׁא חַלְף נַפְשָׁא:</p>	<p>23 וְאִם־אֶסוֹן יְהִיָּה וְנִתְּנָה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ:</p>
<p>24 eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,</p>	<p>עֵינָא חַלְף עֵינָא שְׁנָא חַלְף שְׁנָא יָדָא חַלְף יָדָא רַגְלָא חַלְף רַגְלָא:</p>	<p>24 עֵין תַּחַת עֵין שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל:</p>
<p>burning for burning, wound for 25 wound, stripe for stripe.</p>	<p>כּוּנָה חַלְף כּוּנָה חַלְף פְּדַעָא חַלְף פְּדַעָא מִשְׁקוּפִי חַלְף מִשְׁקוּפִי:</p>	<p>25 כּוּנָה תַּחַת כּוּנָה פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: (ס)</p>

מחמת נזקן דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרגמו, ישלם שכר הרופא (צבא קמא פה:):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. צעזד כנעני הכתוב מדבר, או אינו אלא צעזרי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עזד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון בדני יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעט לעת פטור: בשבט. כשיש בו כדי להמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין בו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם צִאָן יד אֲשֶׁר יָמוּת צָה (צמדצר לה, יו) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת רא"ם) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו צדצר שיש בו כדי להמית, ועל אצב שהוא כדי למות צהכאה זו, עזד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתא סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קָרַב נִקְמָת נִקְם צָרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואזיה, זה מעט לעת (מכילתא פ"ז): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעט לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ונתכוון להכות את חצירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): וגבפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פן תגף צִאָן רַגְלָהּ (תהלים לא, יב), וצִאָן תַּגְּפוּ רַגְלֵיכֶם (ירמיה יג, טו), ולצִאָן נָגַף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון באשה: ענוש יענש. לשלם דמי ולדות לבטל, שמין אותה כמה הייתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה בשביל הריוניה: ענש יענש. יגבו ממון ממנו, כמו וַעֲנֹשׁוּ אֹתוֹ מֶקֶה (דברים כב, יט): כאשר ישית עליו וגו'. כשימצענו הצעל צבית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים:

(23) ואם אסון יהיה. באשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין צדצר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אבל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אצב ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (צבא קמא פד.):

- 26 And if a man smite the eye of his
bondman, or the eye of his
bondwoman, and destroy it, he
shall let him go free for his eye's
sake. וְכִי-יִכָּה אִישׁ אֶת-עֵין עַבְדּוֹ
אוֹ-אֶת-עֵין אִמּוֹתָהּ וַשְׁחַתָּהּ
לִחְפָּשִׁי יִשְׁלַחֲנוּ תַּחַת עֵינוֹ:
עֲנִיָּה:
- 27 And if he smite out his
bondman's tooth, or his
bondwoman's tooth, he shall let
him go free for his tooth's sake. וְאִם שָׁנָא דַּעְבְּדִיהּ אוֹ שָׁנָא
דַּאֲמָתֶיהּ נִפִּיל לְבַר חוֹרִין
יִפְטָרְנָהּ חֻלָּה שְׁנִיָּה:
(פ)
- 28 And if an ox gore a man or a
woman, that they die, the ox
shall be surely stoned, and its
flesh shall not be eaten; but the
owner of the ox shall be quit. וְכִי-יִגַּח שׁוֹר אֶת-אִישׁ אוֹ
אֶת-אִשָּׁה וָמָת סָקוֹל יִסָּקֵל
הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת-בָּשָׂרוֹ
וּבֶעַל הַשׁוֹר נָקִי:
- 29 But if the ox was wont to gore in
time past, and warning hath
been given to its owner, and he
hath not kept it in, but it hath
killed a man or a woman; the ox
shall be stoned, and its owner
also shall be put to death. וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתָמְלִי
וּמִדְּקֻמּוּהִי וְאִתְּסַדַּר בְּמִרְיָה
וְלֹא נִשְׁתְּרִיהּ וַיִּקְטֹּל גִּבֹּר
אוֹ אֶתָּא תוֹרָא יִתְרָגִים וְאַף
מִרְיָה יִתְקַטֵּל:
- 30 If there be laid on him a ransom,
then he shall give for the
redemption of his life
whatsoever is laid upon him. אִם-כֶּפֶר יוֹשַׁת עָלָיו וְנָתַן
פָּדִיָן נַפְשׁוֹ כָּכָל אֲשֶׁר-יוֹשַׁת
עָלָיו:

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דצר צחצלה שיש צה פחת דמים, ועכשיו צשאין צה פחת דמים אלא זער, כגון כוואו צשפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם כיוצא צזה רוצה ליטול להיות מצטער כך: פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצע את בשרו, נפר"ד צלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש צו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי וצשת וצער. ומקרא זה יתר הוא, וצחצוּל דרשוהו רצותיו לחייב על הצער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרין אותו מן הצער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחטכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחטכה צסם שאינו מצטער כל כך, וזה חטכה צצרול וצער: חבורה. היא מכה שהדם נצרך צה ואינו יוצא, אלא שמאדים הצער כנגדו, ולשון חבורה טק"א צלע"ז (פפלעקן) כמו וְנָמַר פְּצַרְצָלָקִי (ירמיה יג, כג), ותרומו משקופי, לשון חצטה, צטדור"א צלע"ז (שלאג) וכן קצפות קדים, שקיפן קידום, חצוטות צרות. וכן ועל המשקוף (שמות יב, ז), על צס שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אצל עברי אינו יוצא צשן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תצא כצאת העצדים: תחת עינו. וכן צכ"ד ראשי אצרים, אצצעות הידיים והרגלים, וצתי אצונים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר צן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר צן, הייתי אומר, מה עין שנצרה עמו אף כל שנצרה עמו, והרי צן לא נצרה עמו. ואם נאמר צן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו צן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל צהמה וציה ועוף, אלא שדצר הכחוצ צהוה (צצא קמא נד:): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נצלה, ונצלה אסורה צאכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור צאכילה, צהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחצרו יאל פלוני נקי מנכסיו ואין לו צהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כג: צצא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר צמועד, וגם צעליו יומת, הוצרך לומר צתם ובעל השור נקי:

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגיחות (מכילתא פ"י): והועד בבצעליו. לשון התראה צעדים, כמו קעד קעד צגנו קאי"ש (צראשית מג, ג): והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו צנגיחה, המיתו צנשיכה, דחיפה, וצעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. צידי צמים, יכול צידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המקה לצח הוא (צמדצרה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טז:):

<p>Whether it have gored a son, or ³¹ have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.</p>	<p>או לְבַר יִשְׂרָאֵל יִגַּח תּוֹרָא או לְבַת יִשְׂרָאֵל יִגַּח כְּדִינָא הַדִּין יִתְעַבֵּיד לֵיהּ:</p>	<p>אוֹ-בֶן יִגַּח אוֹ-בַת יִגַּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יַעֲשֶׂה לוֹ: 31</p>
<p>If the ox gore a bondman or a ³² bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.</p>	<p>אם לְעַבְדָּא יִגַּח תּוֹרָא או לְאִמָּתָא כֶּסֶףא תְּלָתִין סֻלְעִין יִתֵּן לְרַבּוּנֵיהּ וְתוֹרָא יִתְרַגֵּם:</p>	<p>אם-עַבֵּד יִגַּח הַשּׂוֹר אוֹ אִמָּה כֶּסֶףוֹ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לַאֲדֹנָיו וְהַשּׂוֹר יִסָּקֵל: (ס) 32</p>
<p>And if a man shall open a pit, or ³³ if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,</p>	<p>וְאִרִי יִפְתַּח גִּבֵּר אוֹ אֲרִי יִכְרִי גִבֵּר גּוֹב וְלֹא יִכְסֶּינֶיהָ וְנִפְל-שָׁמָּה שּׂוֹר אוֹ חֲמֹר:</p>	<p>וְכִי-יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי-יִכְרֶה אִישׁ בֶּר וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפַל-שָׁמָּה שּׂוֹר אוֹ חֲמֹר: 33</p>
<p>the owner of the pit shall make ³⁴ it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.</p>	<p>מְרִיהּ דְּגּוֹבָא יִשְׁלִים כֶּסֶףא יִתֵּיב לְמַרְוֵהּ וּמִיתָא יִהִי דִּילֵיהּ:</p>	<p>בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף יֵשֵׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה-לוֹ: (ס) 34</p>
<p>And if one man's ox hurt ³⁵ another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.</p>	<p>וְאִרִי יִגּוֹף תּוֹר דְּגִבֵּר יֵת תּוֹרָא דְּחִבְרִיהּ וַיָּמוּת וַיִּזְבְּנוּן יֵת תּוֹרָא חֵיא וַיִּפְלְגוּן יֵת כֶּסְפֶּיהּ וְאִף יֵת דְּמִי מִיתָא יִפְלְגוּן:</p>	<p>וְכִי-יִגּוֹף שּׂוֹר-אִישׁ אֶת-שּׂוֹר רֵעֵהוּ וַיָּמוּת וּמָכְרוּ אֶת-הַשּׂוֹר הַחַי וַיַּחֲצוּ אֶת-כֶּסְפּוֹ וְגַם אֶת-הַמֵּת יַחֲצוּן: 35</p>

(30) אם כופר יושעת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו

בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי נזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מזיק (בצא קמא כז):

(31) או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, בן שהוא שוה אלף זוז, בן שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוניא:

(33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלהו: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (בצא קמא נא): ולא יכסנו. הא אם כסו פטור, ובחופר

ברשות הרבים דבר הכתוב (שם נ): שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שבכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שם נג):

(34) בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו ברשות הרבים, עשאו הכתוב בעליו להתחייב עליו בנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שוה כסף ואפילו סובין (שם ז), (והא דכתיב מיטב שדור וכתב

רש"י שהניזקין מן העידית, תירץ בגמ' צפרק קמא דבצא קמא רב הונא בריה דרב יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנבלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו (מכילתא פ"א בצא קמא י):

(35) וכי יגוף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. בשוים הכתוב מדבר, שור שוה מאתים

שהמית שור שוה מאתים, בין שהנבלה שוה הרבה בין שהיא שוה מעט, כשנוטל זה חצי המה וזה חצי המה וזה חצי המה, נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן

שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין צדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחצו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנבלה שוה לימכר לעובד כוכבים הרבה יותר מדמי שור

המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שוה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי חס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין,

ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהמשלם חצי נזקו, שמין לו את הנבלה, ומה שפחתו

36	Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.	או אתידע ארי תור נגח הוא מאתמולי ומדקמוהי ולא נטריה מריה שלמא ישלים תורא חלף תורא ומיתא יהי דיליה:	או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא ישמחנו בעליו שלם ישלם שור תחת השור והמת יהיה-לו: (ס)	36
37	If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.	ארי יגנב גבר תור או אפר ויכסניה או יבגניה חמשה תורין ישלים חלף תורא וארבע ענא חלף אפרא:	כי יגנב איש שור או-שה וימכרו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע-צאן תחת הששה:	37
XXII	If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.	אם במחתרת ימצא הגנב גנבא ויתמחי וימות לית ליה דם:	אם-במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים:	XXII
2	If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.	אם עינא דסתדיא נפלת עלוהי דמא ליה שלמא ישלים אם לית ליה ויזדבן בגנובתיה:	אם-זרחת השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם-אין לו ונמכר בגנבתו:	2
3	If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.	אם אשתכחא תשתכח בידיה גנובתא מתור עד חמר עד אפר אנן חיינ על חר תרין ישלים:	אם-המצא תמצא בידו הגנבה משור עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלים: (ס)	3

דמיז בשביל המיתה נוטל חצי הפחית והולך. ולמה אמר הכתוב כלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנבלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד. או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות וזו, אינו נוטל אלא את השור, שלא נחסיב התם לחייב את בעליו לשלם מן העליה (צבא קמא טו:):

(36) או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלם גיחות: שלם ישלם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלים המזיק עד שישלם ניזק כל נזקו: (37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו, ולא נחצה בו הגנב לנוסאו על כחפו, משלם חמשה, שה שנוסאו על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונחצה בו. אמר רבי מאיר, צא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שצטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא צטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השדה. שאלו הכתוב לומר, שאין מדת תשלומי ד'וה' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סז:):

(1) אם במחתרת. כשהיה חותר את הבית: אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך חורה, אם צא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו צפניו ושוקו, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגנו (סנהדרין עב:):

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החומר לגנוב ממון הבן, בידוע שרחמי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פ"ג, סנהדרין עב:). דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מלאוהו עדים קודם שצא בעל הבית, וכשצא בעל הבית נגדו החרו בו שלא יהרגוהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרגו את בעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. ברשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שמה על שמה על כל אצדה וגו' ישלם שנים לרעהו: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

<p>If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his 4 beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.</p>	<p>אֲרִי יוֹכִיל גֹּבֶר חֶסֶל אוֹ כֶּרֶם וַיִּשְׁלַח יָת בְּעִירָהּ וַיִּיכֹל בַּחֶסֶל אַחֲרָן שָׂפָר חֶסֶלָּהּ וּשְׂפָר כִּרְמִיָּה יִשְׁלִים:</p>	<p>כִּי יִבְעֹר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֹר בְּשָׂדֶה אַחֶר מֵיטֵב שְׂדֵהוּ וּמֵיטֵב כֶּרְמֹו יִשְׁלֹם: (ס)</p>
<p>If fire break out, and catch in 5 thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.</p>	<p>אֲרִי יִתְפַּק נֹר וַיִּשְׂכַּח כּוֹבֵין וַיִּיכֹל גְּדִישִׁין אוֹ קִמָּא אוֹ חֶסֶל שְׁלֵמָא יִשְׁלִים דְּאֲדִלִיק יָת דְּלִיקָתָא:</p>	<p>כִּי-תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים 5 וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקִּמָּה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֵם יִשְׁלֹם הַמִּבְעֵר אֶת-הַבְּעֵרָה: (ס)</p>
<p>If a man deliver unto his 6 neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.</p>	<p>אֲרִי יִתִּין גֹּבֶר לְחִבְרִיָּה כֶּסֶף אוֹ מִנִּין לְמִטָּר וַיִּתְּגַבֵּון מִבֵּית גּוֹבְרָא אִם יִשְׁתַּכַּח גִּבְרָא יִשְׁלִים עַל חֵד תְּרִין:</p>	<p>כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ כֶּסֶף 6 אוֹ-כֵלִים לְשֹׁמֵר וְגִבְרָא מִבֵּית הָאִישׁ אִם-יִמָּצֵא הַגִּבְרָא יִשְׁלֹם שְׁנָיִם:</p>
<p>If the thief be not found, then 7 the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.</p>	<p>אִם לֹא יִשְׁתַּכַּח גִּבְרָא וַיִּתְקַרֵּב מִרְיָה דְּבֵיתָא לְקִדָּם דִּי־יִנָּא אִם לֹא אוֹשִׁיט יְדֵיהּ בְּמָא דְּמִסֵּר לִיהּ חִבְרִיָּה:</p>	<p>אִם-לֹא יִמָּצֵא הַגִּבְרָא וְנִקְרַב 7 בְּעַל-הַבַּיִת אֶל-הָאֱלֹהִים אִם-לֹא שָׁלַח יָדֹו בְּמִלְאֲכַת רֵעֵהוּ:</p>
<p>For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for 8 sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.</p>	<p>עַל כָּל פְּתוּמָא דְּחוּב עַל תּוֹר עַל חֲמוֹר עַל אֹמֶר עַל כֶּסֶף עַל כָּל אֲבִידָתָא דִּי־יִמָּר אֲרִי הוּא דִּין לְקִדָּם דִּי־יִנָּא יִיעוֹל דִּין תְּרִינְהוֹן דִּי־חִיבֹון דִּי־יִנָּא יִשְׁלִים עַל חֵד תְּרִין לְחִבְרִיָּה:</p>	<p>עַל-כָּל-דְּבַר-פֶּשַׁע 8 עַל-שׂוֹר עַל-חֲמוֹר עַל-שֶׁה עַל-שְׁלֵמָה עַל-כָּל-אֲבִידָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי-הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר-שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלֹם שְׁנָיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)</p>

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון זהמה, כמו חנקנו ובעירנו (צמדצ כ, ד): כי יבער. יוליך זהמותיו בשדה וכרם של חצירו, ויזיק אותו באחת משתי אלו, או בשלוש בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (צבא קמא ב:), ושלם הוא נזקי מדרכ כף רגל, ובער הוא נזקי השן האוכלת ומזערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזק סלע, יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו. למדך הכחוש, שהנזקין שמין להם בעידית (סו ו:):

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש בלע"ז: ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוצרת בקרקע: או השדה. שליחכה את נירו, ונריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבעיר. אף על פי שהדליק בתוך שלו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק:

(6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (סס סג:): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לבעלים:

(7) אם לא ימצא הגנב. וצא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עם זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשצועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישלם שנים לרעהו. למדך הכחוש, שהטוען צפקדון לומר נגנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתו, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריצה זו שצועה

9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;	כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר חֲמֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ־שֶׂה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׂמֵר וּמָת אוֹ־נִשְׁבֵּר אוֹ־נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה: דָּחֹזי:	9 כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ־שֶׂה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׂמֵר וּמָת אוֹ־נִשְׁבֵּר אוֹ־נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה:
10 the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.	מִזְמָתָא דִּינָה תְּהִי בֵּין תְּרִיבִיהוֹן אִם לֹא אוֹשִׁיט יָדֵיהֶם בְּמֵא דְמִסֵּר לֵיהֶם חֲבֵרִיה וְיִקְבִּיל מְרִיחַ מִנִּיה מִזְמָתָא וְלֹא יִשְׁלִים:	10 שְׁבַעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאכַת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעַלְיוֹ וְלֹא יִשְׁלֵם:
11 But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם אֶתְגָּנְבָא וְתִגָּנִיב מִעֲמִיה יִשְׁלִים לְמִרְוֹתָי:	11 וְאִם־גָּנַב יִגְנֹב מִעֲמוֹ יִשְׁלֵם לְבַעְלָיו:
12 If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם אֶתְבָּרָא וְתִבְרַח יְיָתִי סִדְדִין דְּתִבְרַח לֹא יִשְׁלִים:	12 אִם־טָרַף יִטָּרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלֵם: (פ)
13 And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְאִרִי יִשְׁאַל גִּבְרַת מִן חֲבֵרִיה וְיִתְבַּר אוֹ יָמוּת מְרִיחַ לֵית עֲמִיה שְׁלָמָא יִשְׁלִים:	13 וְכִי־יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבֵּר אוֹ־מָת בְּעַלְיוֹ אֵין־עֲמוֹ שְׁלָם יִשְׁלֵם:
14 If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם מְרִיחַ עֲמִיה לֹא יִשְׁלִים לֹא אִם אֲגִירָא הוּא עָאֵל בְּאֲגִירָה:	14 אִם־בְּעַלְיוֹ עֲמוֹ לֹא יִשְׁלֵם אִם־שֹׂכֵר הוּא בָּא בְּשֹׂכְרוֹ: (ס)

היא, אחת אומר לשבועה או אינו אלא לדין, שכיון שבא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב כדכפל אס באו עדים שהוא זידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שבעת ה' פהיה בין שניהם אס לא שלח ידו, מה להלן שבועה אף כאן שבועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך, עד הדיינים יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו וזממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אס כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנז ממני (סס קו):

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (בבא מציעא צד:). לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכתוב וגונב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית. לשבועה, למדת שפוטט עצמו בשבועה זו. ופרשה זו אמורה בשומר שכר. לפיכך אינו פטור אם נגנבה, כמו שכתוב אם גונב יגנב מעמו ישלם. אבל על האונס, כמו מת מעצמו, או נשבר, או נשבה בחזקה על ידי לסטים. ואין רואה. יעיד דבר:

(10) שבעת ה' תהיה. ישבע שכן הוא כדצרינו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעצמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השבועה: ולא ישלם. לו השומר כלום:

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונס ופטור: הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפה חחול ושוכל ונמיה משלם, טרפה זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כחיו ומת או נשבר או נשבה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שבר ושניה שאין יכול להציל:

(13) וכי ישאל. בא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אס בעליו של שור אינו עם השואל צמלכתו (בבא מציעא סס):

(14) אם בעליו עמו. בין שהוא צאונה מלאכה בין שהוא צמלכתו אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (סס נה): אם שכיר הוא. אס השור אינו שואל אלא שכור, בא בשכרו ליד השוכר הזה

<p>15 And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.</p>	<p>15 וְכִי־יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא־אֶרְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה מִדֶּהר׃ קִיָּמָא וְקִיָּמְנָה לִיהּ לְאִתָּהּ׃</p>
<p>16 If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.</p>	<p>16 אִם־מָאֵן וּמָאֵן אָבִיהָ לְתֵתָהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקַל כְּמִדָּהר הַבְּתוּלֹת׃ (ס)</p>
<p>17 Thou shalt not suffer a sorceress to live.</p>	<p>17 מְכַשֶּׁפֶה לֹא תַחֲיֶה׃ חֲרָשָׁא לֹא תַחֲיֶ׃</p>
<p>18 Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.</p>	<p>18 כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת׃ כָּל דִּישָׁכֹּב עִם בְּעִירָא אַחְקָטְלָא וְתַקְטִיל׃ יוּמָת׃ (ס)</p>
<p>19 He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.</p>	<p>19 זֶבַח לֵאלֹהִים יָחֳרָם בְּלִתי לִיהוָה לְבָדוֹ׃ דִּידְבַח לְטַעוֹת עַמְמִיָּא וְתַקְטִיל אֱלֹהִין לְשִׁמָּא דִּי בְּלַחְדוּרְהִי׃</p>
<p>20 And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.</p>	<p>20 וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ פִּי־גֵרִים חַיִּיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם׃ וְלִגְיורָא לֹא תוֹנִין וְלֹא תַעֲיִקוּ אֶרֶי דִּי־רִין הַנִּיתוּן בְּאֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם׃</p>
<p>21 Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.</p>	<p>21 כָּל־אֶלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן׃ כָּל אֶרְמְלָא וְיָיתָם לֹא תַעֲנוּן׃</p>

ולא זשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להתחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו צו חכמי ישראל, שוכר כינז משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם, רבי יהודה אומר כשומר שכר:

(15) וכי יפתה. מדבר על לזה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי יסדל. שדול כלשון ארמי כפתוי כלשון עברי: מהר ימהרנה. יפסקו לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כתובה וישאנה:

(16) במהר הבתולות. שהוא קצוב חמשים כסף אלל המופס את הצחולה ושוכב עמה צאונס, שנאמר וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאִצִּי הַנֶּעֱרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלל תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלל שדבר הכתוב צהווה, שהנשים מנזירות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב בהן דמיהם צס):

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צז"ר), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וצ"ת וה"א המשמשות בראש התיבה, אם נקודה צטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, צחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים במשמע, אפילו קודש, אצל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"ח וקמ"ץ ענין אחד צענין זה, וגם יש לומר צדך אחר כמ"ש צדקדוקי רש"י יעויין צו) נודע צחיה מלך מדבר, וכן לעיר נודע צחיה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוזהרם עליהם במקום אחר. כיוצא בו אין פְּמוֹךְ צָלָהִים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לנקד פת"ח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה צו מיתה במקום אחר והוצאָהָ קָת הָאִישׁ הָהוּא אֹף קָת הָאִשָּׁה הָהִיא וגו' (דברים יז, ה), אלל לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות צמיתה, צאופירש לך כחן וצח לאלהים יחרם, לומר לך, מה צחיה עבודה הנעשית צפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות צפנים, וחייצין עליהם לכל עבודת אלילים, צין שדרכה לעצדה צכך צין שאין דרכה לעצדה צכך, אצל שאר עבודות, כגון המכבד והמרצץ והמגפף והמנשק, אינו צמיתה אלל צאזהרה:

(20) וגר לא הונח. אונאת דברים, קונטרליאר"ר צלע"ז (הענען) כמו וְהִלְכִּלְתִּי קָת מוֹנִיָּךְ קָת צָשָׁרָם (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. צגזלת ממון: כי גרים הייתם. אם הונחתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אתה מגרים צחת, מוס שצך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד צאותה מדינה, אלל צא ממדינה אחרת לגור שם:

<p>22 If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—</p>	<p>אם-עננה תענה אתו כי אם עננה תעני יתיה ארי אם-צעק יצעק אלי שמע אם מקבל יקבל קדמי אשמע צעקתו: קבלא אקביל קבילתיה:</p>	<p>22</p>
<p>23 My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.</p>	<p>וחרה אפי וחרגתי אתכם בחרב ויהיו נשיכם אלמנות ובניכם יתמים: (פ) ויתקף רוגזי ואקטול יתכון בחרב ויהיו נשיכון ארמלן ובניכון יתמין:</p>	<p>23</p>
<p>24 If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.</p>	<p>אם-כסף תלוה את-עמי את-העני עמך לא-תהיה לו פנשה לא-תשימון עליו נשך: אם כסף תוויף בעמי לעניא דעמך לא תהי ליה כרשיא לא תשון עלוהי חיבוליא:</p>	<p>24</p>
<p>25 If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;</p>	<p>אם-חבל תחבל שלמת רעה עד-בא השמש תשיבנו לו: אם משכונא תסב כסותא דתברך עד מיעל שמשא תתיבניה ליה:</p>	<p>25</p>
<p>26 for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.</p>	<p>כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב ותיה כייצעק אלי ושמעתי כייחנן אני: (ס) ארי היא כסותיה בלחודה היא תותביה למשכיה במא ישכוב ויהי ארי יקבל קדמי ואקביל קבילתיה ארי חננא אנא:</p>	<p>26</p>
<p>27 Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.</p>	<p>אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר: דיינא לא תקיר ורבא בעמך לא תלוט:</p>	<p>רביעי</p>

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב צהוה, לפי שהם תשושי כח ודבר מזוי לענותם:

(22) אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשיכם וגו', וזה אם נעוק יעק, אבל צאם לא יעק לא פירש, וק"ל) כמו לכן כל הרג קין (בראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אם ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אם נעק יעק אלי וגו':

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר וחרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שהיו הנשים נזירות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והבנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו או נשזרו:

(24) אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עירך ועמי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (צבא מציא עא). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוה קודם לעווד גילולים, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהג בו מנהג ציון בהלוואה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כבשה. לא תחבצנו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלויתו, אלא כאילו לא הלויתו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חצורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופחאוס הוא מצבצץ ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלוואה, אלא שממשכנין את הלוה כשמגיע הזמן ואינו פורע. (חבל תחבל כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקב"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשצ טול והשצ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיצנו לו עד צא השמש, וכצוא השמש תחזור ותטלנו עד שיצא צקר של מחר, ובכקות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה צליה (מכילתא פי"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המנע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לזכרת השם, ואזהרה לקללת דין (סנהדרין סו.):

<p>28 Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.</p>	<p>בְּכוֹרֶךָ וּדְמֶעֶךָ לֹא תֵאַחַר בְּכוֹרֶךָ וְדְמֶעֶךָ תִּפְרֹשׁ קָדְמִי:</p>	<p>28 מִלֹּאֲתֶךָ וּדְמֶעֶךָ לֹא תֵאַחַר בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִתֵּן-לִי:</p>
<p>29 Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.</p>	<p>כֵּן תַעֲבִיד לְתוֹרֶךָ לְעֶגְלָה שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמָּהּ בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה תִפְרֹשְׁנָהּ קָדְמִי:</p>	<p>29 כִּן-תַעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצִאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם-אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִתֵּנוּ-לִי:</p>
<p>30 And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.</p>	<p>וְאַנְשֵׁי-קָדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשָּׂר וּבִשָּׂרָה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לִפְלֵב תִשְׁלֹכוּן אֹתוֹ: (ס)</p>	<p>30 וְאַנְשֵׁי-קָדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשָּׂר וּבִשָּׂרָה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ לִפְלֵב תִשְׁלֹכוּן אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>XXIII Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.</p>	<p>לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁוֹא אֶל-תִּשָּׂא יָדְךָ עִם-רָשָׁע לְהוֹיֵת עֵד חָמָס:</p>	<p>XXIII לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שְׁוֹא אֶל-תִּשָּׂא יָדְךָ עִם-רָשָׁע לְהוֹיֵת עֵד חָמָס:</p>
<p>2 Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;</p>	<p>לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סִגְיָא לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּמַנֶּה מִלֹּאֲלָפָא מָא דְבַעֲיָנָךְ עַל דִּינָא בְּתֵר סִגְיָא שְׁלִים דִּינָא:</p>	<p>2 לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-רַבִּים לְרַעַת וְלֹא-תַעֲנֶה עַל-רַב לְנִטָּת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטָּת:</p>

(28) מִלֹּאֲתֶךָ. חוצה המוטלת עליך כשתחמלל תצואתך להצטל, והם זכורים: ודמעך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו בחמש סלעים מן הכהן, והלא כבר נזה עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר וקדוויי מִגֶּן חֶדֶשׁ עֶבְדְּךָ (במדבר יח, טו), אף זכור בהמה דקה מטפל זו לי יום, ואחר כך נותנו לכהן:

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזוהרה לכהן, שאם בא למהר את קרבנו, לא ימהר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חוצה לזו זיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני וְהָלָאֵה יִרְלָה (ויקרא כב, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פ"ט), וכן משמעו, וזיוס השמיני אתה ראוי ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקולי נצלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צוהוה (מכילתא פ"ב), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי בצדקה מִלָּאָה (דברים כב, כז), וכן אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקָּרָה לְיָלָה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יום, אלא שדבר הכתוב צוהוה. (ואונקלוס תרגם) ובשר דתליש מן חיור חיתא, בשר שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מזהמה כשרה צחייה: לכלב תשליכון אתו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוותרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכן כל צריה, שנאמר וְלֹאֵל גְּנִי: שְׂקָלָא לֹא יִקְרָךְ קֶלֶב לָשׁוֹ (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"ב):

(1) לא תשא שמע שוא. כתרומתו לא תקבל שמע דשקר, אזוהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חזירו: אל תשת ירך עם רשע. הטוען את חזירו תציעת שקר, שהצטיחהו להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב בהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין ג, ב), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטוה הדין על פיהם לחוצה, וצדיני נפשות הכתוב מדבר. ואמנם המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין צדיני נפשות מן הזד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות.

- 3 neither shalt thou favour a poor man in his cause. וְלֹא תִהְיֶה בְּרִיבוֹ: (ס) וְעַל מַסְכִּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינִיה:
- 4 If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again. כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבֹךָ אוֹ חֲמֹרֶךָ תֵּעָה הָשִׁב תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ: (ס) אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיה דְטַעֵי אֲתִבָּא תִתִּיבְנִיה לִיה:
- 5 If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him. כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךְ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאֹ וְחִדְלָתָ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תֵּעֲזֹב עִמּוֹ: (ס) אֲרִי תַחְזִי חֲמֹרָא דְסִנְאָךְ רִבִּיעַ תַּחֲזִית שׁוֹעֲנִיה וְתַתְּמַנֵּע מִלְמַשְׁקֵל לִיה מִשְׁבָּק תִּשְׁבֹּק מֵא דְבִלְבָּךְ עַל־זִוְי וְתִפְרִיק עִמִּיה:
- 6 Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause. לֹא תִטֶּה מִשְׁפֹּט אֲבִינֶךָ לֹא תִצְלִי דִין מַסְכִּינֶךָ בְּדִינִיה:
- 7 Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked. מִדְּבַר־שָׁקֶר תִּרְחֹק וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל־תִּהְרֹג כִּי לֹא־אֲצַדִּיק רָשָׁע: מִפְתָּגְמָא דְשָׁקֶרָא הָוִי רַחֵיק וְדִזְכִּי וְדִנְפֹק דְכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטוּל אֲרִי לֹא אֲזַכִּי חֲיִיבָא:
- 8 And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous. וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחֹד יְעִוֵּר פְּקוּחִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים: וְשׁוֹחַדָא לֹא תִקְבִּיל אֲרִי שׁוֹחַדָא מְעוּר עֵינֵי חֲפִימִין וּמִקְלָקִיל פְּתָגְמִין תִּרְיִצִין:

לחייב מיתה בשביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדצרו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו בו כן. אחרי רבים להשת. ויש רצים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין במחייבין יותר מן המזכין. ומשמע שנאמר לא תהיה אחרי רצים לרעות, שומע אני אצל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאפא מה דבעיך על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לזד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר ליטעו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורצים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רצים להטות את המשפט מאמתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בצוהר הרצים:

(3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו צדין ולומר, דל הוא אזכנו ואכבדנו:
(5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמה תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. צתמיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן עזר וְעִזָּב (מלכים"א יד, י), וכן וְעִזָּבוּ יְרוּשָׁלַיִם עַד הַחֹמֶה (נחמיה ג, ח), מלאכה עפר לעזוב ולסייע את חווק החומה. כיוצא בו, כי תאמר בְּלִבְךָ רָצִים הֵם וְאֵם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, צתמיה, לא תִּקְרָא מָהֶם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר. הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (בבא מציעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמשקל ליה, מליטול משאוי ממנו:

(6) אבינך. לשון אוצה, שהוא מדולדל ותאצ לכל טובה (שם קיא:):
(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מניין ליוצא מבית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרוג, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מבית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצבית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו צדינו אם יאל מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צתמיה שנתחייב בה:
(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא

9 And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְלִגְיוֹרָא לֹא תַעֲיִקוֹן וְאַתּוֹן יַדְעִיתוֹן יֵת נַפְשָׁא דִּגְיוֹרָא אֲרִי דִּיִּירִין הָיִיתוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	9 וְגַר לֹא תִלְחֹץ וְאַתֶּם יֹדְעִתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
10 And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע יֵת אֲרָעָךְ וְתִכְנוֹשׁ יֵת עַל־לֶחְתָּהּ:	10 וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֲרָצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:
11 but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.	וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָהּ וְתִרְטֹשְׁנָה וַיִּיכָלוּן מִסְכִּינֵי עִמָּךְ וְשְׂאֲרֵהוֹן תִּיכּוֹל חַיֵּת הַבָּרָא בֶן תַּעֲבִיד לְכַרְמְךָ לְזֵיתָךְ:	11 וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָהּ וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עִמָּךְ וְיִתְרֵם תֹּאכַל חַיֵּת הַשָּׂדֶה בֶּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתְךָ:
12 Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנָּפֵשׁ בֶּן־אִמָּתְךָ וְהַגֵּר:	12 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ הַשְּׂבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנָּפֵשׁ בֶּן־אִמָּתְךָ וְהַגֵּר:
13 And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth. .	וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכִּירוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ:	13 וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכִּירוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ:
14 Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.	תִּלְתַּת זְמָנִין תִּיחַגּוּן קֳדָמִי בְּשָׁנָה:	14 שְׁלֹשׁ רִגְלִים תַּחַג לִי בַשָּׁנָה:

תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם צתורה ונוטל שוחד, סוף שתטרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכה מאור עיניו (מכילתא פ"ב): ויסלף. כתרוממו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריין, ישרים:

(9) וגר לא תלחץ. צהרצה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (בצא מציא נט): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוטאים אותו:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לזית, כמו וַאֲסַפְּהוּ קֹל תוֹךְ בִּיתְךָ (דברים כב, ז):

(11) תשמטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הדיעור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשה, מלוצל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת זלא מעשר, אף אציונים אוכלים זלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"ב): בן תעשה לכרמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזן, כמו שאמר למעלה הימנו חזרע את ארץ:

(12) וביום השביעי תשבת. אף שנה השביעית לא תעקר שבת צראשית ממקומה (ס), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג זה שבת צראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להחיר שיהא חולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או הינו אלא יחצטנו בחוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא זער: בן אמתך. בעבד הערל הכחוז מדבר (ס): והגר. זה גר חושב:

(13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה צאהרה, שכל שמירה שצתורה אזהרה היא צמקס לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא): לא חזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד עבודה אלילים פלונית (סנהדרין סג), או תעמוד עמי ציום עבודה אלילים פלונית. דבר אחר וזכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא חזכירו, ללמדך, ששקולה עבודה אלילים כנגד כל המצות כולם, והנהרג זה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישצע לך עבודה אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:

<p>The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;</p>	<p>יֵת חֲגֵא דְפִטִּירִיא תִטֵּר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוּל פִּטִּירִא כְּמֵא דְפִקִּידִתְךָ לְזִמְן יִרְחָא דְאַבִּיבָא אֲרִי בֵיה נִפְקִתָּא מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִתְחַזֵּן קִדְמִי רִיקְנִין:</p>	<p>אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כֶּאֱשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי־בֹ יֵצֵאתָ מִמִּצְרָיִם וְלֹא־יָרְאוּ פָנַי רִיקִם:</p>
<p>and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.</p>	<p>וְחֲגֵא דְחֻצְדָּא בִּכּוּרֵי עוֹבְדֵךָ דְתִזְרַע בְּחֻקְלָא וְחֲגֵא דְכֻנְשָׁא בְּמַפְקָה דְשִׂתָּא בְּמִכְנֻשְׁךָ יֵת עוֹבְדֵךָ מִן חֻקְלָא:</p>	<p>וְחַג הַקִּצִּיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֵף בְּצֵאת תְּשֻׁנָּה בְּאֶסְפֹּךָ אֶת־מַעֲשֶׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה:</p>
<p>Three times in the year all thy males shall appear before the Lord God.</p>	<p>תְּלַת זְמָנִין בְּשִׂתָּא יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרֵךָ קִדְם רַבּוֹן עַלְמָא יִי:</p>	<p>שָׁלֹש פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרֶךָ אֶל־פָּנַי הָאֵלֹהִים יְהוָה:</p>
<p>Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.</p>	<p>לֹא תִכּוּס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן בֵּר מִמִּדְבָּחָא תִרְבִּי נְכֹסֶת חֲגֵא עַד צַפְרָא:</p>	<p>לֹא־תִזְבַּח עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין חֶלֶב־חֲגִי עַד־בֹּקֶר:</p>
<p>The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.</p>	<p>רִישׁ בִּכּוּרֵי אֶרְעֶךָ תִּבְיָ תִבִּיא בֵּית יְהוָה אֶל־הֵיךָ לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ דִּי אֶלְתֶּךָ לֹא תִיכּוּלִין בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב:</p>	<p>רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֶל־הֵיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אִמּוֹ: (פ)</p>

- (14) רגלים. פעמים, וכן פי הפיסגני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח):
- (15) חודש האביב. שהתבואה מתמלאת זו באביב. אביב לשון אב, בכור וראשון לצשל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתבוא לראות פני צרגלים, הביאו לי עולות (חגיגה ז):
- (16) וחג הקציר. הוא חג שבועות: בכורי מעשיך. שהוא זמן הבאת בכורים, ששתי הלחם הבאין בעזרת, היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים למקדש, שנאמר וציוס הצפורים וגו' (במדבר כח, כו): וחג האסף. הוא חג הסוכות: באסף את מעשיך. שכל ימות החמה התבואה מתייצבת בשדות, ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים:
- (17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"ב): כל זכורך. הזכרים שצן:
- (18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צ"ד צניסן עד שחצער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל צלינה, תלמוד לומר על מזוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו, ז): ולא ילין. אין לינה אלא בעמוד השחר, שנאמר עד צקר, אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:
- (19) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בבכורים, לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, רואה תאנה שזכרה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין בכורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא אֶרֶץ חֹטֶה וְשֹׁעֵרָה וגו' (דברים ח, ט): לא תבשל גדי. אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאחז מולא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון אֶזְכִּי יִשְׁלַח גְּדִי עֲזִים (בראשית לח, יז), אֶת גְּדִי הָעֲזִים (שם כ), שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים (שם כו, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש צמשמע. ובג' מקומות נכתב בתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור זשול (חולין קטו:):

<p>20 Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.</p>	<p>הָאֵל אֲנֹכִי שֹׁלַח מַלְאָכָא קִדְמָךְ לְמַטְרָךְ בְּאֶרְצָא וְלֵאמֹר לְאֶתְרָא דְאֶתְקִינִית:</p>	<p>שטי הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לְשֹׁמְרֶךָ בְּדֶרֶךְ וּלְהַבְיֹאךָ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:</p>
<p>21 Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.</p>	<p>אִסְתָּמַר מִן קִדְמוֹהִי וְקַבִּיל לְמִמְרֵיהּ לֹא תִסְרִיב לְקַבְלֵיהּ אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק לְחֻבִּיכוֹן אֲרִי בְשְׁמִי מִימְרֵיהּ:</p>	<p>שטי 21 הִשְׁמַר מִפְּנֵיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אַל-תִּמָּר בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֶכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:</p>
<p>22 But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.</p>	<p>אֲרִי אִם קַבְלָא תִקְבִּיל לְמִימְרֵיהּ וְתַעֲבִיד כָּל דְּאִמְלִיל וְאֶסְנִי יָת סְנָאךָ וְאֶעִיק לְדַמְעִיקִין לָךְ:</p>	<p>שטי 22 כִּי אִם-שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ וַעֲשִׂיתָ כָּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאִבְחַל אֶת-אֹיְבֶיךָ וְצָרְתִּי אֶת-צָרְרֶיךָ:</p>
<p>23 For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.</p>	<p>אֲרִי יְהִי מַלְאָכִי קִדְמָךְ וְיַעֲלֶנְךָ לְוֹת אַמּוֹרָאִי וְחִתָּאִי וְפְרִזָּאִי וְכְנַעֲנָאִי חִוָּאִי וַיְבוּסָאִי וְאֶשְׁחַצְּנֶנּוּ:</p>	<p>שטי 23 כִּי-יֵלֶךְ מַלְאָכִי לְפָנֶיךָ וְהַבְיֹאךָ אֶל-הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְחִדְתִּיו:</p>
<p>24 Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לְטַעֲוֹתָהוֹן וְלֹא תִפְלַחְנִין וְלֹא תַעֲבִיד כַּעֲבֹדֵיהֶוּן אֲרִי פִגְרָא תִפְגְּרוּן וְתִבְרָא תִתְבַּר קִמְתָּהוֹן:</p>	<p>שטי 24 לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הֵרֵס תִּהְרָסֻם וְשִׁבַּר תִּשְׁבַּר מִצְבֹּתֵיהֶם:</p>
<p>25 And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.</p>	<p>וְתִפְלַחוּן קֳדָם יְיָ אֱלֹהֵיכוֹן וַיְבָרֶךְ יְת מִיכְלָךְ וַיִּת מִשְׁתֶּךָ וְאֶעֱדִי מִדַּעֲיִן בִּישִׁין מִבִּינְךָ:</p>	<p>שטי 25 וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיְבָרֶךְ אֶת-לֶחְמְךָ וְאֶת-מִימְךָ וַיְהַסְרֵתִי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ: (ס)</p>
<p>26 None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.</p>	<p>לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וַעֲקָרָה בְּאֶרְצְךָ אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלָּא:</p>	<p>שטי 26 לֹא תִהְיֶה מִשְׁכָּלָה וַעֲקָרָה בְּאֶרְצְךָ אֶת-מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלָּא:</p>

(20) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נחזק שרש שעידין לחטוא ושכינה אומרת להם פי לא אטלה בקרבך (שמות לג, א): אשר הכנתי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוט. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כזר, מקומי ניכר כנגד, וזה אחד מן המקראות שאומרים שזית המקדש של מעלה, מכון כנגד בית המקדש של מטה:

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אֶשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד כזך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליח, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי:

(22) וצרת. כמרגמו ואעיק:

(24) הרס תהרסם. לאומס אלהות: מצבותיהם. אצנים שהם מזיזין להשתחוות להם:

(26) לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלת נפלים או קוצרת את צניה, קרויה משכלה:

27 I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.	אֶת־אִמּוֹתַי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תִּבָּא בָהֶם וְנִתַּתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלָיךָ עֶרְפָּה: קְדָמָךְ מִחֲזוּרֵי קֶדֶל:	27 אֶת־אִמּוֹתַי אֲשַׁלַּח לִפְנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תִּבָּא בָהֶם וְנִתַּתִּי אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ אֵלָיךָ עֶרְפָּה: קְדָמָךְ מִחֲזוּרֵי קֶדֶל:
28 And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.	וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לִפְנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִוִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלִּפְנֶיךָ: וְאֲשַׁלַּח ית ערשיתא קדמך ויתחריך ית חוואי ית כנענאי וית חתאי מן קדמך:	28 וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לִפְנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִוִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלִּפְנֶיךָ:
29 I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.	לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בִּשְׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֹמָה וְרִבָּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה: לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בִּשְׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֹמָה וְרִבָּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה: לֹא אֶתְרִיכְנֶנּוּ מִן קְדָמָךְ בִּשְׁתָּא חֲדָא דִּלְמָא תְּהִי אֶרְעָא צְדִיָּא וְתִסְגִּי עֲלֶיךָ חַיַּת בְּרָא:	29 לֹא אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ בִּשְׁנָה אַחַת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׂמֹמָה וְרִבָּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:
30 By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.	מְעַט מְעַט אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתָּ אֶת־הָאָרֶץ: זְעִיר זְעִיר אֶתְרִיכְנֶנּוּ מִן קְדָמָךְ עַד דְּתִסְגִּי וְתִנְחִסִּין ית ארעא:	30 מְעַט מְעַט אֶגְרֹשֶׁנּוּ מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְנִחַלְתָּ אֶת־הָאָרֶץ:
31 And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.	וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֵּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשַׁתְמוּ מִפְּנֶיךָ: וְאֲשִׁי ית תחומך מימא דסוף ועד ימא דפלשתאי וממדבר עד פרת ארי אמסר בידכון ית יתבי ארעא ויתחריכנו מן קדמך:	31 וְשֵׁתִי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־הַנָּהָר כִּי אֶתֵּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשַׁתְמוּ מִפְּנֶיךָ:
32 Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.	לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וְלֹא־לֵהֳתָנָם בְּרִית: לֹא תִגְזֹר לָהוֹן וּלְטַעֲוִתָּהוֹן קָדָם:	32 לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וְלֹא־לֵהֳתָנָם בְּרִית:

(27) והמוותי. כמו והממתי, ותרגמו ואשגש. וכן כל חיבה שפועל שלה ככפל אות אחרונה, כשהפוך לדבר כלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפ"ו, כגון והמוותי, מגזרת וְקָמַס גִּלְגַּל עָלָתוֹ (ישעיה כח, כח). וְקָמַס, מגזרת וְקָמַס בֵּית אֵל (שמואל"א ז, טו). דְּלוֹתִי, מגזרת דְּלָלוֹ וְקָרַב (ישעיה יט, ו). עַל פְּסִים סָקַתִּיךָ (שם מט, טו), מגזרת סָקַק לָב (שופטים ה, טו). אֶת מִי רָצוֹתִי (שמואל"א יב, ג), מגזרת רָצַץ עֹזב דָּלִים (איוב כ, יט). והמתרגם והמוותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אינן ה"א שלה בפת"ח, ולא מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלאפ"ו. אלא וְהַמָּתִי (צנריי) כגון וְהַמָּתָה אֶת הָעָם הַזֶּה (במדבר יד, טו), והתי"ו מודגשת לפי שחבא במקום צ' תוי"ן, האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן וגמתי, התי"ו מודגשת, שהיא באה במקום שמים, לפי שהיה צריך שלשה תוי"ן, שמים ליסוד כמו צִיּוֹם סָת ה' (יהושע י, יב), מַסַּח מְלָכִים הָיָה (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפם: (28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אותם בעיניהם, ומטילה בהם ארס והם מתים. והצרעה לא עברה את הירדן (סוטה לו). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שם), על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה:

(29) שממך. ריקנית מצני אדם, לפי שאדם מעט ואין בכס כדי למלאות אותה: ורבה עליך. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורבו:

(31) ושתי. לשון השמה, והתי"ו מודגשת מפני שחבא תחת שמים, שאין שיתה בלא תי"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרת: וגרשתמו. ותגרשם:

<p>33 They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.</p>	<p>לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֱלֹהֵיהֶם לֹךְ לְמוֹקֵשׁ: (פ)</p>	<p>33 לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץְךָ פֶּן־יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֱלֹהֵיהֶם לֹךְ לְמוֹקֵשׁ: (פ)</p>
<p>XXIV And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;</p>	<p>וְלִמֹּשֶׁה אָמַר סֵק לִקְדָּם יְיָ אַתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מֵרֶחֶק:</p>	<p>XXIV וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־יְהוָה אַתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרֶחֶק:</p>
<p>2 and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'</p>	<p>וְנֹגֵשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה לִקְדָּם יְיָ וְאֵינּוּ לֹא יִתְקַרְבוּ וְעַמָּא לֹא יִסְקוּן עִמּוֹ:</p>	<p>2 וְנֹגֵשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:</p>
<p>3 And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:</p>	<p>3 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:</p>
<p>4 And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.</p>	<p>וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>4 וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>5 And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲסִקוּ עֹלֹן וְנָכִיסוּ נֶכֶסֶת קוֹדֶשִׁין קֳדָם יְיָ תֹרִיִן:</p>	<p>5 וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְ�רָאֵל וַיַּעֲסִקוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:</p>
<p>6 And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּמִזְבָּחַת דָּמָא וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:</p>	<p>6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשִׂם בְּמִזְבָּחַת דָּמָא וְחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:</p>

(33) כי תעבד וגו'. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן בכמה מקומות, וזה לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מצינו בהרבה מקומות אם משמש בלשון אשר, כמו ואם סקריב מנסה צפורים (ויקרא ב, יד), שהיא חובה:

- (1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, וצד' בסיון נאמרה לו עלה:
- (2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:
- (3) ויבא משה ויספר לעם. זו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ו' מלות שנלטו בני נח, ושבת, וכבוד אב ואם, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם במרה (מכילתא בחדש פ"ג):
- (4) ויכתוב משה. מנראשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלטו במרה (סס): וישכם בבקר. במשה בסיון:
- (5) את נערי. הצבורות:
- (6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך בא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי

<p>7 And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'</p>	<p>7 וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:</p>
<p>8 And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'</p>	<p>8 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל-הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם-הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>9 Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;</p>	<p>9 וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>10 and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.</p>	<p>10 וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבִנְתַּת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:</p>
<p>11 And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.</p>	<p>11 וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזִיזוּ אֶת-תְּאֵלֵהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)</p>
<p>12 And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲלֶה אֵלַי הַהָרָה וְהִנַּח-שָׁם וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת-לֶחֶת הָאֲבֹן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם:</p>

דס שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לצרית צמילה וטבילה והזאת דמים, שאין הזזה בלא טבילה:

(7) ספר הברית. מזראשית ועד מתן תורה, ומלות שנלכטו צמרה:

(8) ויזרוק. ענין הזזה, ומרגומו וזרק על מדצחא לכפרא על עמא:

(10) ויראו את אלהי ישראל. נסמכלו והזינו ונחייצו מיטה, אלא שלא רצה הקצ"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואזיהוא עד יום מנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי רעס קמתאננים וגו' ופצער קס אש ה' ופאלכל בקצה המענה, בקצינים צממחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו צשעת השעצוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועצדים צמעשה לצנים: וכעצם השמים לטהר. משנגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כמרגומו לשון מראה: לטהר. לשון ברור ולול:

(11) ואל אצילי. הם נדב ואזיהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסמכלין צו בלצ גס, מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש מנחומא (צבעלותך ט"ו). ואונקלוס לא מרגס כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ופאלל מן קרוח (צמדצר יא, כה), שש שמות אצילה (יחזקאל מא, ח):

(12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ'יוס: את לחת האבן

<p>13 And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.</p>	<p>וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשּׁוּמְשֻׁנִּיהָ וַסָּלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוֹהֵי יִקְרָא דִּיִּי:</p>	<p>וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשּׁוּמְשֻׁנִּיהָ וַסָּלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוֹהֵי יִקְרָא דִּיִּי:</p>	<p>13</p>
<p>14 And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'</p>	<p>וְאֶל-הַזְקֵנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בָּזֶה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹזֵר עִמָּכֶם מִי-בָעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:</p>	<p>וְאֶל-הַזְקֵנִים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בָּזֶה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהִנֵּה אֶהְרֹן וְחֹזֵר עִמָּכֶם מִי-בָעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:</p>	<p>14</p>
<p>15 And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכָּסּ הָעֲנָן אֶת-הָהָר:</p>	<p>וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכָּסּ הָעֲנָן אֶת-הָהָר:</p>	<p>מפטיר</p>
<p>16 And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.</p>	<p>וַיֵּשְׁכֶן כְּבוֹד-יְהוָה עַל-הָהָר וַיִּכָּסְהוּ הָעֲנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֲנָן:</p>	<p>וַיֵּשְׁכֶן כְּבוֹד-יְהוָה עַל-הָהָר וַיִּכָּסְהוּ הָעֲנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֲנָן:</p>	<p>16</p>
<p>17 And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.</p>	<p>וַיֵּרָא אֵלֵיהֶם כְּבוֹד יְהוָה כְּאִשׁ אֹכֶלֶת בָּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיֵּרָא אֵלֵיהֶם כְּבוֹד יְהוָה כְּאִשׁ אֹכֶלֶת בָּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>17</p>
<p>18 And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.</p>	<p>וַיֵּיבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּטוֹרָא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)</p>	<p>וַיֵּיבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּטוֹרָא אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: (פ)</p>	<p>ק"ט פסוקים</p>

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26 on page 215. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 234. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 229. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 229. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 232

והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדצרות הן. ורצינו סעדיה פירש צאזהרות שישק, לכל דבור ודבור מאות התלויות זו: (13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלווה לרצ עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לדבור אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונחמכש שם כל מי יום, שכן מצונו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם: (14) ואל הזקנים אמר. צאמו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה, להיות נכונים לשפוט לכל איש רצונו: חור. צנה של מרים היה, ואצו כלב בן יפנה, שנאמר ויקח לו קלב את הפקדון וסלד לו את חור (דברי הימים א' ז, יט), אפרת זו מרים, כדאימא צסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין: (16) ויבסוהו הענן. רצונו חולקים בדבר (יומא ד. 7.), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת יום מתן תורה. רש"י ישן): ויבסוהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדצרות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויבסוהו הענן למשה וימים, לאחר עשרת הדצרות, והם היו צמחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שם): (18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שביל (כ"א חופה) צמחו:

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: לְאמֹר:	תרומה
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹו תִקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:	2
3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הֵתְרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת:	3
4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וַתְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	4
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	5
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	שֶׁמֶן לַמָּאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	6
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מַלְאִים אֲבִנֵי בֹרָלָא וְאַבְנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:	7
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשֹׁכְנָתִי וְאֶשְׁרֵי שְׁכִינָתִי בִּיְהוּדָה:	8

(2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, פירשו לי ממנוס נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט זע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת זקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח זקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרבנות צדור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. "ג דברים האמורים בענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם:

(3) זָהָב וְכֶסֶף וְנְחָשֶׁת וגו'. כלם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שצא צדקה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה וגו' זָקַע לְגִלְגֵּלָת וגו' (שמות לח, כוכז), ושאר הכסף הבא שם בנדבה, עשאוה לכלי שרת:

(4) וַתְּכַלֵּת. אמר צדוק דם חלזון (מנחות מד), וצדעו ירוק: וארגמן. אמר צדוק ממין צדע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יצמות ד): ועזים. נוטה של עזים, לכך תרגם חונקלום וּמַעֲזֵי, הבא מן העזים, ולא עזים עצמן, שחרגום של עזים עזיף:

(5) מאדמים. צבעות היו אדום לאחר עבודן: תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה (שבת כח:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם סְסָגוּלָא, שיש ומתפאר בגווניו שלו (סס): ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן צמדצר, והביא ארזים למזרים ונטעם, וזוהי לצניו ליטלם עמהם כשיבאו ממזרים:

(6) שמן למאור. שמן זית וזך להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים, כמו שמפורש כתי תשא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תזוה. ולשון קטרת, העלאת קטור ותמרות עשן:

(7) אבני שהם. שמים הוצרכו שם, לצורך האפוד האמור בואתה תזוה: מלאים. על שם שעושין להם בזה מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משצנות: לאפוד ולחושן. אבני שהם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תזוה, והם מיני תכשיט:

9 According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאֶה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:	9 כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאֶה אוֹתְךָ אֶת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנֹת כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)
10 And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְאָעִי שְׁטִין תְּרִתִּין אַמּוּן וּפְלִגָּא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלִגָּא רֹמְיֵיהּ:	יִשְׂרָאֵל וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:
11 And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יְתִיה דְּהָב דְּכִי מְגִי וּמִפְרָא תַחֲפִינִיה וְתַעֲבִיד עֲלֻהֵי זֵיר דְּדֶהָב סְחֹר סְחֹר:	11 וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תַּצְפֹּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֶרֶזָהָב סָבִיב:
12 And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַתִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקוֹן דְּדֶהָב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זְוִיָּהּ וְתַתִּין עֲזָקוֹן עַל סְטְרֵיהּ תַד וְתַתִּין עֲזָקוֹן עַל סְטְרֵיהּ הַנִּינָא:	12 וַיִּצְקֶתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנִתְּתָהּ עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צְלָעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צְלָעוֹ הַשֵּׁנִית:
13 And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דְאָעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יַתְחוּן דְּהָבָא:	13 וְעָשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:
14 And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְתַעֲלִיל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטְרֵי אֲרוֹנָא לְמַשֵּׁל יֵת אֲרוֹנָא בְּהֵן:	14 וְהִבַּאתָ אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צְלָעַת הָאֲרוֹן לְשֵׂאת אֶת-הָאֲרוֹן בָּהֶם:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תצנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז; שבעות יד); אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתצנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו:

(11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בללאל, צ' של זהב וא' של עץ (יומא עב); וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וחָפָה שפתו העליונה בזהב, נמצא מנפה מבית ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עוזי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עוזי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עוזי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:

(12) ויצקת. לשון הסכה כמרגומו: פעמותיו. כמרגומו ון־יקיה. וצויות העליונות סמוך לכפורת היו נחונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחצו של ארון, והצדים נחונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הצדים אמתים וחצי בין צד לצד, שיהיו שני צדי אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (נח): בפרק שמי הלחס: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שצמחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והוי"ו זו ימירה היא, ופתרונו כמו שמי טבעות, ויש לך ליטצה כן, ושמי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. נדו:

(13) בדי. מוטות:

- 15 The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it. בְּטַבַּעַת הָאָרֶן יִהְיוּ הַבָּרָדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: בְּעֻזְקַת אֲרוֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוּן מִנִּיה: 16 And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee. וְנָתַתָּ אֶל-הָאָרֶן אֶת הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתָתִין בְּאֲרוֹנָא יֵת סִדְרוּתָא דְאֶתִין לָךְ: 17 And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof. וַעֲשִׂיתָ כִּפְתָּר זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְבֵּה וְאַמָּה וַחֲצִי רֹחַבָּה: וְתַעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דְדָהָב דְּכִי תִרְתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אֲוֶרְבָּה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פּוֹתִיחָ: 18 And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover. וַעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנִי קְצוֹת הַכִּפְתָּר: וְתַעֲבִיד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נְגִיד תַעֲבִיד יִתְהוֹן מִתְרִין סִטְרֵי כְּפֹרֶתָא: 19 And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof. וַעֲשֶׂה כְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב-אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן-הַכִּפְתָּר תַעֲשֶׂוּ אֶת-הַכְּרֻבִּים עַל-שְׁנֵי קְצוֹתָיו: וְעִבִּיד כְּרוּבָא חַד מִסִּטְרָא מִכָּא וְכְרוּבָא חַד מִסִּטְרָא מִכָּא מִן כְּפֹרֶתָא תַעֲבִדוּן יֵת כְּרוּבִיא עַל תְּרִין סִטְרוֹהִי: 20 And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings; with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be. וַיִּהְיוּ הַכְּרֻבִּים פֹּרְשֵׁי כַנָּפִים לְמַעַל סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכִּפְתָּר וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אֶחָיו אֶל-הַכִּפְתָּר יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִּים: גְּדַפְּיָהוּן לְעֵילָא מְטַלֵּן בְּגַדְפֵיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפֵּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא יִהְיוּ אִפִּי כְּרוּבִיא: 21 And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee. וְנָתַתָּ אֶת-הַכִּפְתָּר עַל-הָאָרֶן מִלְּמַעַלָּה וְאֶל-הָאָרֶן תָּתִן אֶת-הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתָתִין יֵת כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא מִלְּעֵילָא וּבְאֲרוֹנָא תָתִין יֵת סִדְרוּתָא דְאֶתִין לָךְ: 21

- (15) לא יסורו ממנו לעולם (יוםא עב):
(16) ונתת אל הארון. כמו בארון: העדת. התורה, שהיא לעדות דיני ודיניכס שזויתא אתכס מזות הכתובות זה:
(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארבה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוזי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוצה, פירשו רבותינו שהיה עוצה טפח (סוכה ה):
(18) כרבים. דמות פרנץ תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה בפני עצמם ותחזרם בראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה זורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה בפטיש ובקורנס באמצע, וראשין בולטין למעלה, וזייר הכרוצים בצליטת קצותיו: מקשה. בטד"ץ בלע"ז כמו דא לךא נקשן (דניאל ה, ו): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:
(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עצמה תעשה את הכרובים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשה בפני עצמם ותחזרם לכפרת:
(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכצים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אלל ראשיהם, שהיא י' טפחים בחלל שצין הכנפים לכפורת, כדאיתא בסוכה (ה):
(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעתי למה נכלל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש

22	And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.	וְנִוְעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	22
23	And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וְתַעֲבִיד פֶּתוּרָא דְאֵעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין אוּרְכֶיהָ וְאַמְתָּא פוּתְיֶיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמִימָה:	23
24	And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.	וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זִיר דְּדְהַב סָחֹר סָחֹר:	24
25	And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.	וְתַעֲבִיד לִיה גְּדִנְפָא רֹמִימָה פּוּשְׁפָּא סָחֹר סָחֹר וְתַעֲבִיד זִיר דְּדְהַב לְגְדִנְפִיה סָחֹר סָחֹר:	25
26	And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.	וְתַעֲבִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְהַב וְתַתִּין יָת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלֶאֱרַבַּע רַגְלוֹהִי:	26
27	Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל גְּדִנְפָא יְהוֹנִין עֲזָקְתָא אַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטְל יָת פֶּתוּרָא:	27
28	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וְתַעֲבִיד יָת אַרְיִחָא דְאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתַהוֹן דְּהַבָּא וְיַהוֹן נְטָלִין בְּהוֹן יָת פֶּתוּרָא:	28

לומר, שצא ללמד שזעודו ארון לצדו צלא כפורת, יתן מחלה העדות לחוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר ויטן את העדת אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך ויטן את הכפורת על הארון למעלה: (22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר, וידבר ה' אלי מן האהל מועד לאמר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצא שני כתובים מכחישים זה את זה, צא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, ובצא משה אל האהל מועד וישמע את הקול מדבר אלי מן העל הפרכת וגו' (צמדזר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא בחוץ הפתח, קול יורד מן השמים לציון הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה צאהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל הוא:

- (23) קומתו. גוצה רגליו עם עוזי השלחן (פסחים קט: ובתוס' שם ד"ה אמתא):
 (24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:
 (25) מסגרת. כתר גומו גְּדִנְפָא, ושלחן חכמי ישראל צדצר, יש אומרים למעלה הייתה סביב לשולחן, כמו לצדזין שצפפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה הייתה תקועה, מרגל לרגל צדצר רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת הייתה:
 (27) לעמדת המסגרת תהיון הטבעות. צדגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדדים: לבתים. לצורך צמים: לבדים. כתר גומו לְאֶתְרָא לְאֶרִיסָא:

<p>29 And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קְעָרָתָיו וְכַפָּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: תַּעֲבִיד יִתְּהוֹן:</p>	<p>29 וְעָשִׂיתָ קְעָרָתָיו וְכַפָּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: תַּעֲבִיד יִתְּהוֹן:</p>
<p>30 And thou shalt set upon the table showbread before Me always.</p>	<p>וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים וְתָתִין עַל פִּתּוּרָא לְחִים אֲפִיאָ קִדְמִי תִדְרֶא:</p>	<p>30 וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים וְתָתִין עַל פִּתּוּרָא לְחִים אֲפִיאָ קִדְמִי תִדְרֶא: (פ)</p>
<p>31 And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מְנֹרֶת זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה תַּעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) תִּמְנֹרֶת יִרְכָּה וְקֻזָּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנָה יִהְיוּ:</p>	<p>31 וְעָשִׂיתָ מְנֹרֶת זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה תַּעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) תִּמְנֹרֶת יִרְכָּה וְקֻזָּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנָה יִהְיוּ:</p>

(28) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא צס את השלחן:
(29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לצדי הבית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זה ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן ציזינן שנותנין בהם לצונה, ושמים היו לשני קומציל לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֹכֹת לִצְנָה זָכָה (ויקרא כד, ז): וקשותיו. הן כמין חלצי קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדילין צין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ציניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א: ומנקיותיו. תרגומו ומְקֻשָּׁתָהּ, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארך, וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ס גורם חמשה) פוצלים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פוצלין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו, ולשון מְקֻשָּׁתָהּ, סובלותיו, כמו נְלָאִיתִי דְבִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות ז, א), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותם ומחזיקים אותם שלא ישברו. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותם שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שחרגם מְקֻשָּׁתָהּ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשּׁוֹת הַקֶּסֶךְ (במדבר ד, ז), וזה וזה, יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו, מפורשים באמור אל הכהנים:
(31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הנורפים שקורין שולדיר"ן, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקורנם וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים אילן ואילן: מקשה. תרגומו גִּיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנם, ולשון מקשה מכת קורנם, בטד"ץ בלע"ז כמו דָּא לָדָא קָקֶשֶׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאלה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקב"ה, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאלה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): ירכבה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלושה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, וזקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוך, לזקוף השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעה. הן כמין כוסות שעושין מזוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ולא עשוין מזהב, וזולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמין שנתן בהם הכחוש, ולא היו זה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, זולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כתוב צפרשה כמה כפתורים זולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרחיה. זיורין עשויין זה כמין פרחין: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשם לבדם וידביקם:

<p>And there shall be six branches going out of the sides thereof:</p> <p>32 three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;</p>	<p>וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּחָה מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּחָה מִצְדֵּיהָ הַשֵּׁנִי:</p> <p>וְשֵׁשׁ קָנִים יֵצְאִים מִצְדֵּיהָ וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּחָה מִצְדֵּיהָ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מִנְּחָה מִצְדֵּיהָ הַשֵּׁנִי:</p>
<p>three cups made like almond-blossoms in one branch,</p> <p>33 a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וּבְמִנְחָה אַרְבָּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתֶר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתֶר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְחָה:</p> <p>וּבְמִנְחָה אַרְבָּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתֶר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתֶר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְחָה:</p>
<p>And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.</p>	<p>וּבְמִנְחָה אַרְבָּעָה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתֶר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כַּפֹּתֶר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְחָה:</p>
<p>And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וּכַפֹּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְחָה וּכַפֹּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְחָה וּכַפֹּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְחָה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְחָה:</p> <p>וּכַפֹּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְחָה וּכַפֹּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְחָה וּכַפֹּתֶר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמִּנְחָה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְחָה:</p>
<p>Their knops and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.</p>	<p>כַּפֹּתֶרֶיהֶם וּקִנְיָתָם מִמִּנְחָה יִהְיוּ כֻלָּהּ מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:</p> <p>כַּפֹּתֶרֶיהֶם וּקִנְיָתָם מִמִּנְחָה יִהְיוּ כֻלָּהּ מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר:</p>

(32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולים עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחמוץ ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שזה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים:

(33) משקדים. כתרומתו, מזוירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין נאל"ר: ושלשה גבעים. זולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה:

(34) ובמנורה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גבעים, אחד זולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מזדה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נז:), אין ידוע אם גבעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה:

(35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר עד ירכה עד שִׁרְחָה (במדבר ח, ד), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גבעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צבנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכם, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשחירו שם ג' טפחים, שבהם ג' גבעים וכפתור ופרח, נמלאו גבעים כ"ז, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה צגופה של מנורה הרי כ"ז, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' צגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד בג' טפחים העליונים עם ג' הגבעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' בששת הקנים, שנאמר צבנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפסוק צבנה זה עולותך, עד ירכה עד פרחיה. ואם חדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמינים איש איש במקומו:

<p>37 And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וַתַּעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָה וַתְּדַלֵּק יֵת בּוֹצִינְהָא וַיַּהֲרֹן מִנְהֲרִין לְקַבִּיל אִפְהָא:</p>	<p>37 וְעָשִׂיתָ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וַתַּעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָה וַתְּדַלֵּק יֵת בּוֹצִינְהָא וַיַּהֲרֹן מִנְהֲרִין לְקַבִּיל אִפְהָא:</p>
<p>38 And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.</p>	<p>וּמַחְתֵּיתֶיהָ וְצִבְתֶּיהָ זָהָב דְּדָהָב דְּכִי:</p>	<p>38 וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב וְצִבְתֶּיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זָהָב דְּדָהָב דְּכִי:</p>
<p>39 Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.</p>	<p>כִּכְרָא דְּדָהָבָא דְּכִיָּא יַעֲבִיד יִתָּה יֵת כָּל מִנְיָא הָאֵלִין:</p>	<p>39 כִּכְרָא זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל־הַכֵּלִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>40 And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.</p>	<p>וַחֲזִי וַעֲבִיד בְּדַמִּיתְהוֹן דָּאֵת מִתְחַזִּי בְּטוֹרָא:</p>	<p>40 וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מֵרָאֶה בְּהָר: (ס)</p>
<p>XXVI Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.</p>	<p>וְיֵת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֶשֶׂר יִרְעֵן דְּבוּיָן שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה זָהָבִי צִוְרֵת כְּרוּבִין עֹבְדֵי אוּמָן תַעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>XXVI וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַעֲשֶׂה עֶשֶׂר יִרְעֵת שֹׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעֶת שָׁנִי כְרָבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַעֲשֶׂה אֹתָם:</p>
<p>2 The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִירְעֵתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפְתִיתָא אַרְבַּע אַמִּין דִירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁתָּתָא חֲדָא לְכָל יִרְעֵתָא:</p>	<p>2 אֹרְכוֹ הִירְעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירְעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הִירְעֵת:</p>

(37) את נרותיה. כמין צזיכין שנותנין צמוכן השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה פישת הנרות צזראשי הקנים היואלים מזדה, מוסצים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים על עצר פניה, מוסצ אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הצנצים העשויין ליקח צהם הפתילה מתוך השמן, לישצן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים צהם קרויים מלקחים. וצציתקה שחרגס אונקלום, לשון צצת, טוליי"ש צלע"ז ומחתותיה. הם כמין צזיכין קטנים, שחומה צהן את האפר שצנר צצקר צצקר, כשהוא מטיצ את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכצו, ולשון מחמה פויישד"א צלע"ז כמו לקחות אש מיקוד (ישעיה ל, יד):

(39) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין צה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארצעה זהובים:

(40) וראה ועשה. ראה כאן צהר צצנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כחרגומו דקאש מקתו צטורא, אילו היה נקוד מראה צצפת"ח, היה פתורנו אמה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתורנו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד צין עושה לנעשה):

(1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחילות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארצע מינין יחד צכל חוט וחוט, אחד של פשמים, וג' של צמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזרינן יחד כ"ד כפלים לחוט (צרייתא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מצויירין צהם צאריגתן, ולא צרקמה שהוא מעשה מחט, אלא צאריגה צשני כותלים, פרצוף אחד מכלאן ופרצוף אחד מכלאן, ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין צלע"ז פייש"א

<p>Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.</p>	<p>חֲמִשָּׁה יָרִיעֹת תִּקְהִילָן חֲמִשָּׁה יָרִיעֹת יְהוּיִן מִלְּפָנָי חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יָרִיעֹת מִלְּפָנָי חֲדָא עִם חֲדָא: אֶל-אַחֲתָהּ:</p>	<p>חֲמִשָּׁה הִירִיעֹת תִּקְהִילָן חֲבֵרֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ וְחֲמִשָּׁה יָרִיעֹת חֲבֵרֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ:</p>
<p>And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבִיד בְּסִפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תִּנְיָנָא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לְלֹאֲתֵי תַכְלֵת עַל שִׁפְתֵי הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֵרֹת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁפְתֵי הִירִיעָה הַקִּיצוּנָה בַּמַּחֲבֵרֹת הַשֵּׁנִית:</p>
<p>Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בִּירִיעָתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בְּסִטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תִּנְיָנָא מִכֹּנֶן עֲנוּבֵיָא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשִּׁים לְלֹאֲתֵי תַעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֲתֵי תַעֲשֶׂה בַקְצֶה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחֲבֵרֹת הַשֵּׁנִית מִקְבִּילֹת הַלְלֹאֲתֵי אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ:</p>
<p>And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.</p>	<p>וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין פִּזְרִפִּין דְּהָב וְתַלְפִּיף יָת יָרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפִזְרִפֵּיָא וְיִהְיֶה מִשְׁכָּנָא חָד:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת-הִירִיעֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ בְּקְרָסִים וְיִהְיֶה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:</p>

(3) תהיין חוברות. תופרין במחט וזו צד זו, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה, ובדבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בכרוזים, ופגיהם איש אל אחיו (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לז"ל של צלע"ז וכן תרגם אונקלוס עניניו, לשון ענינה: מקצה בחוברת. צאומה יריעה שצפוף החצור. קצות חמשת היריעות קרויה חוצרת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צאומה יריעה שהיא קיונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוצרת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שמעשה הלולאות במדה אחת, מכוונות הצדלמן זו מזו, וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחצרתה, כשתפרוש חוצרת אלל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה זו מכוונות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחצר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה, וכן לזפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הזפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכבתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, ובמקומם אפרסם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים שעוביים אמה, נשתיירו ט"ז אמה, ח' לזפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים שבמערב, ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח, שלא היו קרשים במזרח אלא ד' (ברש"י ישן חמשה) עמודים, שהמשכן פרוש ותלוי צוין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שבמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. זו מלאתי בצרייתא דמסכת מדות, אבל במסכת שבת (פרק הזורק כח:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב צפרשה זו מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואם כדברי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערכ אמה: (6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שבחוצרת זו, וראשן אחד צלולאות שבחוצרת זו, ומחצין בהן:

7 And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.	וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲלֵךְ עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	7 וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲלֵךְ עַל־הַמִּשְׁכָּן עֶשְׂתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲבִיד יְרִיעֹן תְּתִהוּן:
8 The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.	אֶרְבֹּא הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֶׂתִי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:	8 אֶרְבֹּא הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לַעֲשֶׂתִי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:
9 And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.	וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לִבְדָּה וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לִבְדָּה וְכַפַּלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:	9 וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לִבְדָּה וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לִבְדָּה וְכַפַּלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:
10 And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.	וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלְאֹת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרֶת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֹת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשְּׁנִיָּה:	10 וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלְאֹת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרֶת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֹת עַל שַׁפַּת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשְּׁנִיָּה:
11 And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.	וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְרָסִים בְּלִלְאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד:	11 וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְרָסִים בְּלִלְאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד:
12 And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.	וְסִרְחָה הָעֶדְף בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֶדְפָּה תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:	12 וְסִרְחָה הָעֶדְף בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֶדְפָּה תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:

(7) יריעות עזים. מנוסה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:
(8) שלשים באמה. ששנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמלאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה בנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:
(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי, וכפול על המסך שצמורח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה בצעיף על פניה:
(12) וסרחה העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר בהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה הימירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חציה, עודף על רוחב התחתונות: תסרח על אחורי המשכן. לכסות ז' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח צמורח שהן פניו, ואפון ודרום קרויין צדדין, לימין ולשמאל:

- 13 And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.
- 14 And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.
- 15 And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.
- 16 Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.
- 17 Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.
- וְהָאֹמֶת מִזֶּה וְהָאֹמֶת מִזֶּה בְּעֶדְףָּ בְּאֶרְךָ יִרְעֶת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל-צְדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסְתּוֹ:
- וַעֲשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֶרְתַּת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֶרְתַּת תַּחֲשִׁים מִלְמַעְלָה: (פ)
- וַעֲשִׂיתָ אֶת-הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים:
- עֶשֶׂר אַמּוֹת אֶרְךָ הַקָּרֶשׁ וְחֲצֵי הָאֹמֶת רָחֵב הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:
- שְׁתֵּי יָדוֹת לְקָרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:
- וְתַעֲבִיד וְתַעֲבִיד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּא דְּמִשְׁכִּי דְּכָרִי מְסוּמָקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכִּי סָגוּנָא מִלְעִילָא:
- עֶשֶׂר אַמִּין אוּרְכָא דִּדְפָא וְאֹמֶת וּפְלָגוֹת אֹמֶתָא פּוֹתִיָּא דִּדְפָא חַד:
- תְּרִין צִירִין לְדְפָא חַד מְשֻׁלָּבִין חַד לְקַבִּיל חַד כֵּן תַּעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא:

(13) והאומה מזה והאומה מזה. לנפון ולדרוס: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לנפון ולדרוס, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חציו של עורות אילים מאדמים וחציו של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אזינו נטע ארזים בצמרים, וכשמת, נזה לצניו להעלותם עמהם כשיאלו ממזרים, ואמר להם שעתיד הקצה לזרות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזומנים בידכם, הוא שיסד הצבלי צפיטו שלו. טס מטע מזקזקים קורות חצינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנצ"ש בלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכנים, להיות רוח הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן ל' קרשים שיהיו בנפון ובדרוס מן המזרח למערב, ל' אמה:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה בצאמנעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והחריץ חצי רוח הקרש בצאמנע, (רצינו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוח אמה, נמצא חצי רוח הקרש שבאמנע הוא חצי אמה. וכן פירש רש"י בזה"ל צפ"י הזורק (שבת דף נ"ח:) שהחריץ באמנע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמצ"ן ותמימתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהו אמה, ויושבים רזופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוצות משלשה צדיהן, רוחב החריץ כעובי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחורץ את צדי הידות כדי שיחברו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שליכות סולם, מוצדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה, וסרגוס של ידות זירין, לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

18 And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקִּרְשִׁים לַמִּשְׁכָּן וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לַמִּשְׁכָּנָא עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפֶּאֶת נֹגֶבָה דְּרוּמָא:	18 וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקִּרְשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפֶּאֶת נֹגֶבָה תִּימָנָה:
19 And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבָּעִין סְמְכִין דְּכֶסֶף תַּעֲבִיד תַּחְתּוֹת עֲשָׂרִין דְּפִין תְּרִין סְמְכִין תַּחְתּוֹת דְּפִא חַד לַתְּרִין צִירוּהִי וְתְרִין סְמְכִין תַּחְתּוֹת דְּפִא חַד לַתְּרִין צִירוּהִי:	19 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקִּרְשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקִּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקִּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יָדָתָיו:
20 and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלִסְטֵר מִשְׁכָּנָא תִּנְיָנָא לְרוּחַ צְפוּנָא עֲשָׂרִין דְּפִין:	20 וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לַפֶּאֶת צָפוֹן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ:
21 And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִין סְמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סְמְכִין תַּחְתּוֹת דְּפִא חַד וְתְרִין סְמְכִין תַּחְתּוֹת דְּפִא חַד:	21 וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקִּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקִּרֶשׁ הָאֶחָד:
22 And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִסְיָפִי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁשָׁא דְּפִין:	22 וְלִירְכַתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשָׁה קָרְשִׁים:
23 And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וְתְרִין דְּפִין תַּעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	23 וּשְׁנֵי קָרְשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצֵעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכַתָּיו:
24 And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וְיִהְיוּ מִכּוֹנִין מִלְרַע וּבְחִדָּא יִהְיוּ מִכּוֹנִין עַל רִישֵׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֲדָא בִּן יְהִי לַתְּרִינִיהוֹן לַתְּרִינִי זַוְיִין יִהְיוּ:	24 וְיִהְיוּ תְּאֻמִּם מִלְמֻטָּה וְיִחַדּוּ יִהְיוּ תְּמִים עַל־רֹאשׁוֹ אַל־הַטְּבַעֶת הָאֶחָת בִּן יִהְיֶה לַשְּׁנֵי הַמִּקְצֵעַת יִהְיוּ:

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרומו לרוח עיבר דרומא: (22) ולירכתי. לשון סוף, כתרומו ולספי. ולפי שהפתח במזרח קרוי מזרח פנים והמערב אחרים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוחב: (23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפוני מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמונה קרשים בסדר אחד הן, אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזו והאמה מזו, באות כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הנפון והדרוס, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שזה: (24) ויהיו תואמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ציניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו צרי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רוחב הקרש בולט לנצדו חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב, חרוץ לרחבו בעציו כנגד חרוץ של כד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ציניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני גזיו כמו עוצי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאצלו. אצל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעוצי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היה טבעת בעוצי קרש, רואה לומר בעוצי קרש המערבי.

25	Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וַיְהִיון הַמִּנְיָא דְּפִין וְסֻמְכֵיהוֹן דְּכֶסֶף שְׁתַּת עֶשֶׂר סֻמְכִין תְּרִין סֻמְכִין תַּחֲת דְּפָא חַד וְתִרִין סֻמְכִין תַּחֲת דְּפָא חַד:	וַהֲיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֹׁשֶׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:	25
26	And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וְתַעֲבִיד עֲבְרֵי דְאֵעִי שְׁטִין חֲמִשָּׁא לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא חַד:	וְעָשִׂיתָ בְּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקֶרֶשֶׁי צֶלַע־הַמִּשְ�כָּן הָאֶחָד:	26
27	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וְחֲמִשָּׁא עֲבְרִין לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא תִּנְיָנָא וְחֲמִשָּׁא עֲבְרִין לְדָפֵי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מֵעֶרְבָא:	וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקֶרֶשֶׁי צֶלַע־הַמִּשְ�כָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקֶרֶשֶׁי צֶלַע הַמִּשְ�כָּן לִירְכַתִּים יָמָה:	27
28	and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	וְעֲבִירָא מְצִיעָאָה בְּגוּ דְּפִיא מֵעֶבֶר מִן סָפִי לְסָפִי:	וְהַפְרִיחַ תְּתִיכֶן בְּתוֹךְ הַקֶּרֶשִׁים מִבֵּרֶחַ מִן־הַקְּצֵה אֶל־הַקְּצֵה:	28
29	And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	וַיִּתְּ דְּפִיא תַּחְפֵּי דְּהִבָּא וַיִּתְּ עֲזָקְתָּהוֹן תַּעֲבִיד דְּהִבָּא אַתְרָא לְעֲבִירָא וְתַחְפֵּי יָת עֲבִירָא דְּהִבָּא:	וְאֶת־הַקֶּרֶשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבְרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת־הַבְּרִיחִים זָהָב:	29

ויד"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוצרים: בן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף נפון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות: (25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה מעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חצי באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חמוקין) כמין שני שליכות סולם המוזהב וזו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליצה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו חואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה הנעתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחם. כתרומתו עֲזָרִין, וצלע"ז אשפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצה, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בחורף עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזה שנאמר בחורף הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שבפון ושבדרום, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח:):

(29) בתים לבריחים. הטבעות שמעשה בהן יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריחים וזהב. לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים, שאין עליהם שום נפוי, אלא בקרש היה קובע כמין ב' פיפיות של זהב כמין ב'

30	And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	וְהִקְמַתְּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרָאִיתָ בְּהָר־: (ס) וְהִקְמַתְּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרָאִיתָ בְּהָר־: (ס) וְהִקְמַתְּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרָאִיתָ בְּהָר־: (ס)
31	And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.	וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים: וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרָבִים:
32	And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.	וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְנִיְהוֹן זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף: וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְנִיְהוֹן זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:
33	And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.	וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: וְנָתַתָּה אֶת־הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:
34	And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.	וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים: וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים:
35	And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.	וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימִנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּחַת עַל־צִלְע צָפוֹן: וְשַׁמַּתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמְנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימִנָה וְהַשֻּׁלְחָן תַּחַת עַל־צִלְע צָפוֹן:

סדקי קנה חלול, וקובען אלל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הצריחים מצופים זהב כשהן תחוצין בקרשים, והצריחים הללו מבחוץ היו צולטות. הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים: (30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(31) פרוכת. לשון מחילה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המצדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, ככל חוט וחוטו חוטין: מעשה חושב. כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצירוף שמשני עזריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צירוף של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים מקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קצועין בהן, עקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגובהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִתְּסָה אֶת הַפָּרֹכֶת שֶׁחַת הַקְּרָסִים, המצריח את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחב החוצרת כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקרשים:

(35) ושמת את השלחן. שלחן בצפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה בצדו, משוכה מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שצין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולם

<p>36 And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מָסֶכֶת לַפֶּתַח הָאֹהֶל מִתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקִים: 36</p> <p>וְתַעֲבִיד פָּרָסָא לְתַרְעַ מִשְׁכְּנָא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זְהוּרִי וּבּוּיָן שְׁזִיר עוֹבֵד צִיִּיר:</p>	
<p>37 And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמָּסֶכֶת חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וַיִּצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נְחֹשֶׁת: (ס) 37</p> <p>וְתַעֲבִיד לַפָּרָסָא חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְּחוּן דְּהָבָא וְוִיהֶן דְּהָבָא וְתַתִּיד לַהֶן חֲמִשָּׁה סֻמְכִין דְּנְחֹשָׁא:</p>	
<p>XXVII And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְבַּע וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֵב רְבֹועַ יְהִי הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁלֹּשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ: 38</p> <p>וְתַעֲבִיד יֵת מִדְּבָחָא דְּעֵצֵי שִׁטִּין חֲמִישׁ אַמִּין אֹרְכָא וְחֲמִישׁ אַמִּין פּוֹתֵיא מְרֻבַּע יְהִי מִדְּבָחָא וְתִלַּת אַמִּין רִימִיָּה:</p>	
<p>2 And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמַּגֵּן תִּהְיוּ קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: 2</p> <p>וְתַעֲבִיד קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע זְוִיֹּתֶיהָ מִגֵּן יִהְיוּ קַרְנֹתָיו וְתַחֲפִי יִתִּיהָ נְחֹשָׁא:</p>	
<p>3 And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדִשְׁנוֹ וַיְעִיּוּ וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתָּתָיו לְכָל-כֵּלֹי תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת: 3</p> <p>וְתַעֲבִיד פִּסְקִיתֵירוֹתֶיהָ לְמַסְפֵּי קִטְמִיָּה וּמִגְרוֹפֵיתֶיהָ וּמִזְרָקוֹתֶיהָ וּצִנּוֹרֵיתֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ לְכָל מְנוּחָי תַעֲבִיד נְחֹשָׁא:</p>	

נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לזר מערב עשר אמות:

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שֶׁכֶסֶף צִעֲלוֹ (איזב, א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות זו מעשה מחט, כפרזוף של עזר זה כך פרזוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרגומו עוֹבֵד צִיִּיר, ולא עוֹבֵד צִיִּיר. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (וזכרים נט):

(2) ממנו תהיו קרנותיו. שלא יעשה לצדס ויחזרם זו: וצפית אותו נחשת. לכפר על עוונות מזבח, שנאמר וּמִלְחָקָה נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, ד):

(3) סירותיו. כמין יורות: לרשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגם אונקלוס לְמַסְפֵּי קִטְמִיָּה, לספות הדשן לתוכו, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסמירה כמו וַיִּשְׁתַּחֲוֶה עֲרֹפֶתָהּ (תהלים פ, י), וַיִּלְמַד מִשְׁרֵשׁ (איזב, ג), וחלופו, וַיִּכָּל עֲבֹדָתָהּ תִּשְׁתַּחֲוֶה (שם לא, יז). וכמוהו צִבְעָהּ פָּרָה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסְעָף פָּרָה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְהָאֶסְרוֹן עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שבר עֲלָמוֹ. וכמוהו וַיִּסְקְלוּהוּ צִלְצִלִים (מלכים א, כג, יג), וחלופו סָקְלוּ מֵאֲבָן (ישע' סז, י), הסירו אבניה, וכן וַיַּעֲקֹהוּ וַיִּסְקְלוּהוּ (שם ה, ז). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֲדַשְׁדֵּר"י ויעיו. כתרגומו, מגרפות שנוטל זהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו בית יד, ובלע"ז וידי"ל ומזרקותיו. לקבל זהם דם הזבחים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה זהם בשבר ונתחזים זו, ומתהפכין זהן על גחלי המערכה שיהא ממנה שריפתן, ובלע"ז קרוליני"ש ובלשון חכמים נוריות: ומחתותיו. בית קבול יש להם, ליטול זהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו לקחות אֵשׁ מִקִּיד (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הִיָּסְפָה אֵשׁ אֵשׁ צִיָּקוֹ (משלי כז, כ): לכול כליו. כמו כל כליו:

<p>4 And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד לִיהָ סָרָדָא עֹבֵד מִצְדָּתָא דִּנְחָשָׁא וַתַּעֲבִיד עַל מִצְדָּתָא אַרְבַּע עֲזָקִין דִּנְחָשָׁא עַל אַרְבַּע סְטְרוֹהֵי:</p>	<p>4 וַעֲשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וַעֲשִׂיתָ עַל-הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲתַי נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>
<p>5 And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.</p>	<p>וַתִּתֵּן יְתֵה תַּחַת סוּבִיבָא דְּמִדְבָּחָא מִלְרַע וְתֵהִי מִצְדָּתָא עַד פְּלָגוֹת מִדְבָּחָא:</p>	<p>5 וַנִּתְּתָה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>
<p>6 And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד אֲרִיחָא לְמִדְבָּחָא אֲרִיחֵי דְאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתַהוֹן נְחָשָׁא:</p>	<p>6 וַעֲשִׂיתָ בָרִים לַמִּזְבֵּחַ בָּרֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:</p>
<p>7 And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.</p>	<p>וַיַּעֲלֵל יֵת אֲרִיחֵהֵי בְּעֲזָקָתָא וַיַּהוֹן אֲרִיחָא עַל תַּרְוֵי סְטְרֵי מִדְבָּחָא בְּמַטְל יְתֵה:</p>	<p>7 וְהוּבָא אֶת-בָּרָיו בְּטַבַּעֲתַי וַהֲיוּ הַבָּרִים עַל-שְׁתֵּי צְלָעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ:</p>
<p>8 Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.</p>	<p>חֲלִיל לַהֲחִין תַּעֲבִיד יְתֵה כְּמָא דְאֶחָזִי יְתָד בְּשִׁירָא כֵּן יַעֲבִדוּן:</p>	<p>8 נָבוּב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֶתָּךְ בְּהַר כֵּן יַעֲשׂוּ: (ס)</p>
<p>9 And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד יֵת דֶּרֶת מִשְׁכָּנָא לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא סָרְדִי לְדֶרֶתָא דְּבוּיָן שְׁזִיר מֵאָה אַמִּין אוּרְכָא לְרוּחָא חֲדָא:</p>	<p>9 וַעֲשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לִפְאַת נֹגֵב תִּימְנָה קִלְעִים לְחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאַמָּה אֶרְךָ לִפְאַת הָאַחַת:</p>

שביעי

(4) מכבר. לשון כזרה שקורין קריצל"ש (זיעב) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס, וכה פתרונו, ועשית לו מכבר נחושט מעשה רשת:

(5) כרכב המזבח. סובב, כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוק ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התיבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה דפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה, אבל סובב להלך הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפני מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב), איזהו כרכוב, בין קרן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב דפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו, ותיך המתוך, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכבר, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכשש שהיו עולין זו, אף על פי שלא פירשו בענין זה, כבר שמענו בפרשת מוצח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות ככש שלו אלא ככש חלק, למדנו שהיה לו ככש. כך שנינו במכילתא (בחדש פ"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והככש היה צד הדרום המזבח, מוצדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצד הדרום, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתב, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הככש אלא י' אמות, כך מנאסתי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מוצדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב): למדנוה מן המקרא:

(7) בשבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבר:

(8) נבוב לוחות. כתרמונו תליל לוחין, לוחות עץ שטים מכל צד והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עביו ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

<p>10 And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.</p>	<p>וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>	<p>10 וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>11 And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>וְכֵן לָרוֹחַ צְפוֹנָא בְּאֵרְכָּא סְרָדִי מֵאָה אֵרְכָּא וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>	<p>11 וְכֵן לַפֶּאֶת צָפוֹן בְּאֵרְךָ קִלְעִים מֵאָה אֵרְךָ וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעַמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>12 And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.</p>	<p>וּפּוֹתָא דְדִרְתָּא לָרוֹחַ מַעֲרָבָא סְרָדִי חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמֻּדֵיהֶן עֶשְׂרָא וְסִמְכֵיהֶן עֶשְׂרָא:</p>	<p>12 וְרֹחַב הַחֹצֵר לַפֶּאֶת־הַיָּמִין קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם עֶשְׂרֵה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרֵה:</p>
<p>13 And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.</p>	<p>וּפּוֹתָא דְדִרְתָּא לָרוֹחַ קְדוּמָא מִדְּנִחָא חֲמִשִּׁין אַמִּין:</p>	<p>13 וְרֹחַב הַחֹצֵר לַפֶּאֶת קְדָמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:</p>
<p>14 The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>וְחֲמִישׁ עֶשְׂרֵי אַמִּין סְרָדִי לְעִבְרָא עַמֻּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסִמְכֵיהֶן תְּלָתָא:</p>	<p>14 וְחֲמִישׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קִלְעִים לַפֶּתַח עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>
<p>15 And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.</p>	<p>וּלְעִבְרָא תְּנִינָא חֲמִישׁ עֶשְׂרֵי סְרָדִין עַמֻּדֵיהֶן תְּלָתָא וְסִמְכֵיהֶן תְּלָתָא:</p>	<p>15 וּלְפֶתַח הַשְּׂמִיטָה חֲמִישׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:</p>

(9) קלעים. עשויו כמין קלעי ספינה נקצים נקצים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומו סָרָדִין כתרומו של מכצר המתורגס סָרָדִי לפי שהן מנוקצין ככזרה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה: (10) ועמודיו עשרים. חמש אמות זין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לתוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבוע בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גוני"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחילות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה, וְעַמּוֹ לָמַד עַמּוּרִים עֲבָדִים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים: (13) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגס אונקלס הַיָּס הַאֲחֵרוֹן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים אמה. אותן אמה לא היו סתומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח בנתיב כ' אמה, וזהו שנאמר וְלִשְׁעַר הַקָּדָם מֶסֶךְ עֶשְׂרִים אָמָה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח: (14) עמדיהם שלשה. חמש אמות זין עמוד לעמוד, זין עמוד שצראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב:

- 16 And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.
- 17 All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.
- 18 The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.
- 19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.
- 16 וְלִשְׁעַר הַחֹצֵר מִסְדָּה עֲשִׂיָּה אֹמֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁת מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה
- מפטיר 17 כָּל-עֲמֻדֵי הַחֹצֵר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְוִיהֶם כֶּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
- 18 אֶרֶץ הַחֹצֵר מֵאָה בָּאֹמֶת וְרֹחְבוֹ חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חֲמִשׁ אֲמֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:
- 19 לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדֹתָיו וְכָל-יִתְדֵת הַחֹצֵר וְכָל-יִתְדֵת (ס) נְחֹשֶׁת:

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13 on page 217. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 234. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 229. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 236. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 229.

- 20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.
- תצוה 20 וְאַתָּה תִּצְוֶהוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כֶּתִיב לְמִאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך בא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הצפון והדרום שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שצמורה היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החיצונים של אורך החצר, נמצאו פלו בחמשים הפנימים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שצמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירוזין כג): וקבוצה חמש אמות. גובה מחילות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להביא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני שלכך חזר ושנאן:

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן, ואיני יודע אם תחזין בארץ, או קשורין ותלויין וכוזבן מכביד שפולי היריעות שלא ינועו ברוח, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אהל כל יקען כל יקען: תדקו לנצח (ישעיה לג, כ):

(20) זך. בלי שמרים, כמו ששנינו בזמנחות (פ.), מגרגרו בראש הזית וכו': בתית. הזיתים היה כותש בזמנחת ואינו טוחנן בריחים, כדי שלא יהא בו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסן לריחים וטוחנן, והשמן השני

<p>In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.</p>	<p>בְּאֶהֱל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא מִבְּרָא אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲקֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>21</p>
<p>XXVIII And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.</p>	<p>וְאֹתָהּ תִּקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֹן אֶחִיד וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹלִי אֶהְרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:</p>	<p>XXVIII</p>
<p>2 And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחִיד לְכָבוֹד וּלְתִפְאֳרָתָא: וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֶד וְלִיקָר וּלְתִישָׁבְחָא:</p>	<p>2</p>
<p>3 And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֹתָהּ תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מָלֵאתִיו רוּחַ חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁ לְכַהֲנוֹלִי:</p>	<p>3</p>
<p>4 And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶם וּמְעִיל וְתַנְתָּנִת תִּשְׁבִּיץ מְצֻנֶּפֶת וְאַבְגָּט וְעָשׂוּ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחִיד וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹלִי: וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חוֹשֶׁן וְאַפֹּדֶם וּמְעִיל וְתַנְתָּנִת וְכִתְמוֹנִית מְרֻמָּצָן מְצֻנֶּפֶת וְהַמְנוֹנִית וְיַעֲבִדוּן לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֶד וּלְבָנָיו לְשִׁמְשָׁא קֹדֶם:</p>	<p>4</p>

פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שחאה שלחנה עולה מאליה (שבת כא). תמיד. כל לילה ולינה קרוי תמיד, כמו שחאה אומר עלת קמיד (צמדבר כה, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חציתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא ממשקיתא צִבְקָר ומְשִׁקִּיתָּהּ צִבְקָר, אכל תמיד האמור בלחם הפנים, משבת לשבת הוא: (21) מערב עד בוקר. תן לה מדה שחאה דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חזי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צדך כלום: (1) ואתה הקרב אליך. לאחר שמגמור מלאכת המשכן: (3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו צהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז (4) חושן. תכשיט כנגד הלצ: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מנאחי צברייתא פירוש תצניתו, ולצי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחצו כרוחצ גז איש, כמין סינר שקורין פורצ"נט שחוגרות השָׁרוֹת כשרוכבות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדָוֶד קָהָר אֶפֶד קָד (שמואל-ב ז, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין זו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר וַיָּתֵן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד (ויקרא ח, יז) ואחר כך וַיַּחַר אֹתוֹ צִבְקָר הָאֶפֶד (שם),

- 5 והם יקחו את־הזהב ואת־התכלת ואת־הארגמן ואת־תולעת השני ואת־הששׁ: (פ)
- 5 And they shall take the gold, and the blue, and the purple, and the scarlet, and the fine linen.
- 6 וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וָאֶרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב:
- 6 And they shall make the ephod of gold, of blue, and purple, scarlet, and fine twined linen, the work of the skilful workman.
- 7 שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֹבֶרֶת יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבָּר: וַיַּתְּלֶפָה:
- 7 It shall have two shoulder-pieces joined to the two ends thereof, that it may be joined together.

ותרגס אונקלוס צָמֵן פִּפּוּדָא, למדנו שהחשז הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שזו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשז שם לבד. לכן אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקטנו בו, כמו שנאמר ויאפד לו בו (שם), והחשז הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קצועות בו. ועוד אומר לי לזי, שיש ראייה שהוא מין לבוש, שחרגס יונתן ודוד חגור אפוד בד, פָּרְדוּט דָּבֹז, וחרגס כמו כן מעילין, פָּרְדוּטִין, במעשה תמר אחות אבשלום, כי כן תִּלְבָּשׁ צִנּוֹת הַמֶּלֶךְ הַצִּחֹלֶת מַעֲלִים (שמואל-ב יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתונת, אלא שהכתונת סמוך לזשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: חשבין. עשוין משצנות לנוי, והמשצנות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעת אצנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באצני האפוד מַסָּחַת מַסָּחֹת וָרֶב, ובלע"ז קוראין אותו קסטוניש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגצעות, ומתרגמין פוֹצְעִין (עיין יומא כה:). ואבבש. היא חגורה על הכתונת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתן, וישן עָלָיו אֶת הַכֶּתֶם וַיַּסְגֵּר אֹתוֹ צֶאֱבָגְט וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִי וַיִּסָּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הצגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הצגדים:

(6) ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרכים וישגה הקורא בצרופן, לכן אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאלייו, רחצו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשז מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשז, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלא לאורו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכחפיו מעט, ואצני השם קצועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצנות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזהב מחוברות בשתי טבעות שצחשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצנות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשצנות שכתף שמאל, נמצא החשן חלוי במשצנות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשז, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה, ומרכסן בפיתל תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשז האפוד, ולא יהא נד ונצלל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר. חמשה מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקוצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בתולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזר את כולם כאחד, נמצא חוטין כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב.), ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזר עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עבריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשז האפוד היא החגורה, ומודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים,

<p>8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וְהָיָה כְּעֹבְדֵייהָ מִיָּהּ יְהִי דְהָבָא תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָא וְצָבֵעַ וְחֹרִי וּבֹיָן שִׁזִּיר:</p>	<p>8 וְחָשֵׁב אֶפְדֹתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמָּנוּ יִהְיֶה זֶהָב תְּכֵלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>	<p></p>
<p>9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:</p>	<p>וְתִסַּב יֵת תְּרֵתִין אֲבָנֵי בִזְרָא וְתִגְלֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אֲבֹנֵי־שֹהֶם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p></p>
<p>10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.</p>	<p>שֵׁשָׁה מִשְׁמֹתָהֶן עַל אֲבָנָא חֲדָא וְיֵת שְׁמֹתָה שֵׁשָׁה דְאֶשְׁתָּארוּ עַל אֲבָנָא תִּנְיִיתָא כְּתוּלְדָתָהֶן:</p>	<p>שֵׁשָׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשֵּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוּלְדָתָם:</p>	<p>ישראל</p>
<p>11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.</p>	<p>עֹבֵד אוּמָן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מְפָרֵשׁ כְּגִלְף דְּעֻקָּא תִּגְלֹף יֵת תְּרֵתִין אֲבָנֵא עַל שְׁמֹתָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקֵּץ מְרַמָּץ דְּדָהָב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>11 מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחֵי חֹתֶם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבְּצוֹת זֶהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>	<p></p>
<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וְתַשִּׁי יֵת תְּרֵתִין אֲבָנֵא עַל כַּתְפֵי אֵיפֹדָא אֲבָנֵי דְיִכְרָנָא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטוּל אֶהְרֹן יֵת שְׁמֹתָהֶן קֳדָם יי עַל תְּרִין כַּתְפוֹהֵי דְיִכְרָנָא:</p>	<p>וְשְׁמֹתֶיךָ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כַּתְפֵי הָאֵפֹד אֲבָנֵי זִכְרָן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כַתְפָיו לְזִכְרָן: (ס)</p>	<p></p>

ומגזו של כהן היו מחוברות בחשש שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כחף וכתף, וזקוקן על שתי כתפיהם עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כחפיו, ושתי אבני שהם קצועות זהן, אחת בכל אחת: אל שני קצועותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האזניים שקורין קוד"ש, שנאמר לא יקָרוּ בְּיָנֵעַ (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזליהם ולא למטה ממתיניהם, אלא כנגד אזליהם: ודבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם צמחט למטה בחשש, ולא יארגס עמו, אלא אורגס לצד ואחר כך מחברים:

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו. למעלה צשפת הסיניר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסיניר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לצד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השניה, גד אשר יששכר וזבולן יוסף, ובנימין מלך, שכן הוא כחצו במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא לתיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן קרש עֲזִים נְטָה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עֲזִים. וכן קרש צָרָל מְעָד (שם יב), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כחרגומו קָסָב מְפָרֵשׁ בְּגִלְף דְּעֻקָּא, חרוצות האותיות בחוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כח ניכר ומפורש: על שמות. כמו צשמות: מסבות משבצות. מוקפות האבנים צמשצנות זהב, שעושה מושב האבן צוהב כמין גומא למדת האבן, ומשקעה צמשצנות, נמנעת המצנעת סוצצת את האבן סביב, ומחבר המצנעות צכתפות האפוד:

(12) ליכרון. שיהא רואה הקב"ה את השצנים כחוצים לפניו, ויזכור דקתם:

13	And thou shalt make settings of gold;	וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצֹת זָהָב:	וְתַעֲבִיד מִרְמָצָן דָּהָב:
14	and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.	וְשָׁתִי שְׂרָשְׁרֹת זָהָב טְהוֹר מְגַבְּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה אֶת־שְׂרָשְׁרֹת עַל־הַמְּשַׁבָּצֹת: (ס)	וְתָרְתִּין תְּכִין דָּהָב דְּכִי מִתְחַמֵּן תַּעֲבִיד יִתְחַוֵּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתִתִּין יֵת תַּכְּיָא גְדִילְתָּא עַל מִרְמָצָתָא:
15	And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.	וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֶׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:	וְתַעֲבִיד חֹשֶׁן דִּינָא עוֹבֵד אֹמֵן כַּעֲבֵד אֵיפֻדָּא תַּעֲבִידֵיהָ דְּהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וְבוּץ שִׁזִּיר תַּעֲבִיד יִתִּיהָ:
16	Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.	רְבִיעַ יִהְיֶה כְּפוֹל זֶרֶת אַרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבוֹ:	מְרֻבַּע יִהְיֶה עֵיף זֶרְתָּא אֲרָכֵיהָ וְזֶרְתָּא פוֹתֵייהָ:
17	And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;	וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֲבֹן אֲרַפְּעָה טוֹרִים אֲבֹן טוֹר אָדָם פִּטְדָּה וּבְרָקֶת הַטּוֹר הָאֶחָד:	וְתַשְׁלִים בֵּיהָ אֲשֻׁלָּמוֹת אֲבָנָא אֲרַפְּעָא סְדָרִין דְּאֲבָן טָבָא סְדָרָא קְדָמָאָה סְמָן יֶרֶקֶן וּבְרָקֶן סְדָרָא חָד:
18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְדֵּי סַפִּיר וְיִתְּלֵם:	וְסְדָרָא תַּנִּינָא אֲזִמְרָגְדִּין שְׁבִיזִי וְסַבְּהָלוֹם:
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה:	וְסְדָרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טַרְקִיָּא וְעֵין עֲגֻלָּא:
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֵׁהָם וְיִשְׁפָּה מִשְׁפָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:	וְסְדָרָא רְבִיעָאָה כְּרוֹם יָמָא וּבִירְלָא וּפְנִיתִירִי מִרְמָצָן בְּדָהָב יִחוּן בְּאֲשֻׁלָּמוֹתֵהוּן:

(13) ועשית משבצות. מיעוט משבצות שחיס, ולא פירש לך עתה צפרשה זו אלא מקצת זרכן, וצפרשת החשן

גומר לך פירושו:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן מעשה אלות: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקצים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לעֲדָקָאֹת שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צ"ה כב): ונתתה את שרשרות. של עצמות העשויות מעשה עבות על משבצות הללו. ולא זה הוא מקום נוֹאֶת עשייתן של שרשרות ולא נוֹאֶת קביעותן, ואין מעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עמיד, כי צפרשת החשן חוזר ומנארו על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צורך המשבצות שזו לעשות עס האפוד, וכתב לך זאת, לומר לך המשבצות הללו יזקקו לך, לכשעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנס על המשבצות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחתו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אס עונש מיתה אס עונש מכות אס עונש ממון, וזה משמש לשון צירור דברים, שמפרש ומזכר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְקָיוּ עַל לִבְךָ לֶחֶן, תלוי בכתפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

(17) ומלאת בו. על שם שהאזנים ממלאות גומות המשבצות המתקנות להן, קורא אותן בלשון מלאים:

<p>21 And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.</p>	<p>וְהָאֲבָנִים תִּהְיוּן עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תִּהְיוּן לְשָׁנֵי עֶשֶׂר שָׁבֹט:</p> <p>וְאֲבָנֵי יְהוּדָה עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּרְשָׁא תִּרְשָׁא עַל שְׁמֹתָהוּן כְּתָב מִפְּרֹשׁ כְּגֹלֶף דְּעֻקָּא גְבֵר עַל שְׁמֵיהּ יְהוּדָה לְתֵרֵי עֶשֶׂר שְׁבֹטִין:</p>
<p>22 And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁרָשֵׁת וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תִּפְּיִן גְּבֻלָּת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּדָהָב דְּכִי:</p> <p>וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>
<p>23 And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.</p>	<p>וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תִּרְשָׁא עֶזְקָן דְּדָהָב וְתַתִּין יֵת תִּרְשָׁא עֶזְקָתָא עַל תִּרְשָׁא סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:</p> <p>וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵי הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן:</p>
<p>24 And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.</p>	<p>וְתַתִּין יֵת תִּרְשָׁא גְדִילוֹ דְּדָהָב עַל תִּרְשָׁא עֶזְקָתָא בְּסְטָרֵי חוֹשְׁנָא:</p> <p>וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל-שְׁתֵּי הַמַּטְבָּעוֹת הַמְּשֻׁבָּצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כַּתְּפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פָּנָיו:</p>
<p>25 And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forefront thereof.</p>	<p>וְיֵת תִּרְשָׁא גְדִילוֹ דְּעַל תִּרְשָׁא סְטָרוֹתֵי תַתִּין עַל תִּרְשָׁא מְרַמְצָתָא וְתַתִּין עַל כַּתְּפֵי אֶפֶדָא לְקָבִיל אַפּוֹתֵי:</p>

(20) משבצים זהב. יהיו הטורים במלואותם, מוקפים משצרות זהב צעומק שיעור שיתמלא צעוצי האזן, זהו לשון במלואותם, כשיעור מלוי עציץ של אצנים יהיה עומק המשצרות, לא פחות ולא יותר:

(21) איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האצנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:

(22) על החושן. בשביל החושן, לקצעם בצבעותיו, כמו שמפורש למטה צענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולתקוע צארכן, אף אלו יהיו מאחזין לחושן, שבהם יהיה חלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה צענין המשצרות, ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יחירה, כמו מ"ס שגלשום, ומ"ס שצריקס, ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה: גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה, שחלקם בצבעות שיהיו בגבול החושן, וכל גבול לשון קצה, אשומ"ל בלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:

(23) על החושן. לצורך החושן, כדי לקצעם בו. ולא יתכן לומר שמהא תחלת עשייתו עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נתונים בו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החושן שתי טבעות זהב, ואף ששרשרות צריך אתה לפתור כן: על שני קצות החושן. לשתי פאות שכנגד האזן לימינית ולשמאלית הצאים מול כחפות האפוד:

(24) ונתתה את שתי עבותות הזהב. הן שרשרות גבלות הכחוצות למעלה, ולא פירש מקום קבוען בחושן, עכשיו מפרש לך שיהא תחבצות בצבעות, ותדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:

(25) ואת שתי קצות. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכחוצות למעלה בין פרשת החושן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחוצות בצבעות החושן לימין ולשמאל אל האזן, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצרות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצרות על כחפות האפוד, אחת בזה ואחת בזה, נמלאו כחפות האפוד מחזיקין את החושן שלא יפול ובהן הוא חלוי, ועדיין שפת החושן התחמונה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכן הוצרך עוד צ' טבעות לתחמיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשצרות בעבר הכחפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי ארמו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

- 26 And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.
- 26 וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאִפֹּד (בספרי ספרד ואשכנז האפוד) בִּיתָהּ:
- 27 And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.
- 27 וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאִפֹּד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לְעַמֻּמַּת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאִפֹּד:
- 28 And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.
- 28 וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבְעָתוֹ אֶל-טַבְעַת הָאִפֹּד בַּפֶּתִיל תְּכֵלֶת לַהֲיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאִפֹּד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאִפֹּד:
- 29 And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually.
- 29 וַיִּנָּשֵׂא אֶהָרֹן אֶת-שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל-לִבּוֹ בְּבָאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרוֹן לִפְנֵי-יְהוָה תָּמִיד:

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיתנס בשני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזוהר הוא, והאפוד נחן על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעבר החושן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר ביה, ואותו העבר הוא לזד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החושן, וקולתיו שוכבין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצות נחונות בראשי כתפות האפוד העליונים, הצאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות נזה לימן בראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחברתו, סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעומת החגורה, ואלו נחונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החושן, ונתן פחיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות החושן, ורוכסן באותן פחיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החושן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושב על המעיל יפה: ממול פניו. בעבר החושן:

(28) וירכסו. לשון חזור, וכן מִרְכָּסִי אֵישׁ (תהלים לא, כא), חזורי חזרי רשעים. וכן וְהָרְכָסִים לְזָקָה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שצנייהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לזקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החושן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט:

<p>And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.</p>	<p>וְנָתַתָּ אֶל-חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת-הָאוּרִים וְאֶת-הַתֻּמִּימִים וְהָיוּ עַל-לֵב אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנִשָּׂא אַהֲרֹן אֶת-מִשְׁפַּט בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>	<p>וְנָתַתָּ אֶל-חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת-הָאוּרִים וְאֶת-הַתֻּמִּימִים וְהָיוּ עַל-לֵב אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנִשָּׂא אַהֲרֹן אֶת-מִשְׁפַּט בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: (ס)</p>
<p>And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת-מְעִיל הָאֶפֹד עֲלֵי תַּבְלִיל תְּכֵלֶת:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת-מְעִיל הָאֶפֹד עֲלֵי תַּבְלִיל תְּכֵלֶת:</p>
<p>And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.</p>	<p>וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שְׁפָה וְהָיָה לָפָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַּחְרָא וְהָיָה-לּוֹ לֹא יִקְרַע:</p>	<p>וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שְׁפָה וְהָיָה לָפָיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֲרָג כָּפִי תַּחְרָא וְהָיָה-לּוֹ לֹא יִקְרַע:</p>
<p>And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיוֹ רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְזָהָב עַל שְׁפֹלֵהוּ סָחֹר סָחֹר וְזָהָב בֵּינֵיהֶן סָחֹר:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיוֹ רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְזָהָב עַל שְׁפֹלֵהוּ סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:</p>
<p>a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיוֹ רִמּוֹנֵי זָהָב וְזָהָב עַל שְׁפֹלֵהוּ סָחֹר סָחֹר וְזָהָב בֵּינֵיהֶן סָחֹר:</p>	<p>פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל-שׁוּלְיוֹ הַמְעִיל סָבִיב:</p>
<p>And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.</p>	<p>וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשֹׁמֵשׁ וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>	<p>וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשֹׁמֵשׁ וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת: (ס)</p>

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותן צחוק כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג). וצמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה צחוקו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁאֵל לוֹ צִמְצֻמֵּי הָאוּרִים (צמדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כלייל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו:

(32) והיה פי ראשו. פי המעיל צגזהו, הוא פתיחת צית הזואר: בתוכו. כתרמו פִּילִי לְגִיָּה, כפול לחוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשיריונים שלהם כפול לחוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עוצר בלאו, שזה ממנין לאוין שצמורה, וכן לא יִשָּׁחֵק, וכן לא יִסְרֹו מִמֶּנּוּ (שמות כה, טו), הנאמר בצדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים כצנת תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם עִנְזָלִין שצמחט: בתוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבוק ותלוי בשולי המעיל:

(34) פעמון זהב ורמון וגו'. פעמון זהב ורמון אללו:

(35) ולא ימות. מכלל לאו אמה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגדים הללו, חייב מיתה צדי שמים:

<p>And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַעֲשֵׂתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד צִיצָא דְדָהָב דְּכִי וְתַגְלוֹף עָלוּהִי כְתָב מִפָּרֶשׁ קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>	<p>36 וְעֲשֵׂתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד צִיצָא דְדָהָב דְּכִי וְתַגְלוֹף עָלוּהִי כְתָב מִפָּרֶשׁ קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.</p>	<p>וְתַשִּׁי יָתִיה עַל חוּטָא דְתַכִּילָתָא וְיִהִי עַל מִצְנֶפֶתָא לְקַבִּיל אִפִּי מִצְנֶפֶתָא יְהִי:</p>	<p>37 וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל-פְּתִיל תְּכֵלֶת וְיִהִי עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מֹול פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה:</p>
<p>And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.</p>	<p>וְיִהִי עַל בֵּית עֵינוּהִי דְאַהֲרֹן וְיִשְׁוֹל אַהֲרֹן יֵת עֲוֹנֹת קוֹדֶשֶׁיָא דְיִקְדָּשׁוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מִתְּנָת קוֹדְשֵׁיהוֹן וְיִהִי עַל בֵּית עֵינוּהִי תְדִירָא לְרַעְנָא לְהוֹן קָדָם יי:</p>	<p>38 וְיִהִי עַל-מִצַּח אַהֲרֹן וְנִשָּׂא אַהֲרֹן אֶת-עֹן הַקֹּדָשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְּנַת קֹדְשֵׁיהֶם וְיִהִי עַל-מִצְחוֹ תָמִיד לְרַצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וְתַרְמִיץ כְּתוּנָא דְבוּצָא וְתַעֲבִיד מִצְנֶפֶתָא דְבוּצָא וְהַמֵּן תַּעֲבִיד עוֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>39 וְשַׁבְצָתָּ הַכְתָּנֶת שֵׁשׁ וְעֲשֵׂתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵת תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה רָקִם:</p>
<p>And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.</p>	<p>וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲבִיד כְּתָנֹת וְתַעֲבִיד לְהוֹן הַמֵּינִין וְקוֹדְעִין תַּעֲבִיד לְהוֹן לִיקָר וְלִתְשַׁבְּחָא:</p>	<p>40 וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כְתָנֹת וְעֲשֵׂתָ לָהֶם אֲבָנִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:</p>

(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המנח מאוזן לאוזן (סוכה ה:).
(37) על פתיל תכלת. וצמקום אחר הוא אומר, ויִתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מנח אהרן, ובשמיטת קדשים שנינו (זבחים יט:), שערו היה נראה בין ציץ למנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המנח, והציץ מלמטה, והפתילים היו צנקים, ותלויין בו בשני ראשים וצאמנעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמנאו בין אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שצראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמנא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מנחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המנפת מלמעלה:
(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זו ממשמעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמנא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבו צטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה:), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: ודיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מנחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מנחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה, ולדברי האומר עודה על מנחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מנחו תמיד, מלמד שממשמש בו בעודו על מנחו, שלא יסיה דעתו ממנו:
(39) ושבצת. עשה אותם משצנות משצנות, וכולם של שש:
(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואצנט, ומגבעות היא מנפת, ומכנסים הכתוצים למטה צפרשה:

<p>And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהֱרֹן וְתִלְבִּישׁ יִתְהוֹן יֵת אֶהֱרֹן אֶחָיד וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וּמִשְׁחָתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנֹוּ לִי:</p>	<p>41</p>
<p>And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסֵי־בָד וְעֶבֶד לְהוֹן מְכַנְסִין דְּבוּץ לְכִסְאָהּ בָּשָׂר עָרִיא מִחֲרָצִין וְעַד יָרֵךְ יִהְיוּ:</p>	<p>42</p>
<p>And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְהָיוּ עַל־אֶהֱרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ וְלֹא־יָשָׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לֹו וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>	<p>43</p>
<p>XXIX And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאַיִלִם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>	<p>רצעי</p>
<p>and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.</p>	<p>וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁתִּים בְּשֶׁמֶן סֵלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>	<p>2</p>
<p>And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.</p>	<p>וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסֵּל וְאֶת־הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵיִלִם:</p>	<p>3</p>

(41) והלבישת אותם את אהרן. אותם האמורים צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכחונת תשבץ, מלנפת, ואזננו, וזיץ, ומכנסים, הכתובים למטה כולס: ואת בניו אתו. אותם הכתובים זהם: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו בשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה, וזלשון לע"י, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואל"טו, ועל ידו הוא מחזיקו דבר, וקורין לאותו מסירה וויר"טטיר, והוא מלוי ידים:

(42) ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסי בד. הרי ח' צגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

(43) והיו על אהרן. כל הצגדים האלה, על אהרן הראשון לו: ועל בניו. האמורים זהם: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדים, צמיחה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצו:

(1) לקח. כמו קח, ושמי גזירות הן, אחת של קיחה ואחת של לקיחה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:

(2) ולחם מצות וחלת מצות ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן דרצוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו.). בשמן. כשהקמח, יוצק בהן שמן וכוללן (שם עה.). משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן שלנו (שם):

4 And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם:	4 וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם:
5 And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.	וְתִסַּב יָת לְבוּשָׁא וְתִלְבִּישׁ יָת אַהֲרֹן יָת כֹּהֲנָא וְיָת מְעִיל אֵיפֹדָא וְיָת אֵיפֹדָא וְיָת חוּשָׁא וְתַתְּקִין לִיה בְּהִמָּן אֵיפֹדָא:	5 וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֹּהֲנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־הַחוּשָׁן וְאֶפְדָּת לוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפֹד:
6 And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.	וְתִשֵּׂי מִצְנַפֶּתָא עַל רִישָׁה וְתַתִּין יָת כִּלְיָא דְקוֹדֶשָׁא עַל מִצְנַפֶּתָא:	6 וְשִׂמְתָה הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵ הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:
7 Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.	וְתִסַּב יָת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְתִרִיק עַל רִישָׁה וְתִרְבִּי יָתִיה:	7 וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיִצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ:
8 And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְיָת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב וְתִלְבִּישֵׁנּוּ כֹהֲנִיִן:	8 וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כֹּהֲנֶת:
9 And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וְתִזְרִיז יָתִיהוֹן הַמִּזְנִין אַהֲרֹן וּבְנוֹהֵי וְתַתְּקִין לְהוֹן קוֹבְעִין וְתִהִי לְהוֹן כֹּהֲנֶתָא לְקִים עֲלֵם וְתִקְרִיב קוֹרְבָנָא דְּאַהֲרֹן וְקוֹרְבָנָא דְבְנוֹהֵי:	9 וְהִגַּדְתָּ אֹתָם אֲבָנֹת אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעֹת וְהִיתָה לָהֶם כֹּהֲנָה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאת יָד־אַהֲרֹן וְיָד־בָּנָיו:
10 And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְתִקְרִיב יָת תּוֹרָא לְקִדָּם מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיִסְמֹד אַהֲרֹן וּבְנוֹהֵי יָת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרָא:	10 וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַד אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:
11 And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְתַכּוּס יָת תּוֹרָא קִדָּם יי בְּתַרְע מִשְׁכָּן זִמְנָא:	11 וְשַׁחֲטָה אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן צוים הקמתו:

(4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:

(5) ואפדת. קשט ותקן הסגורה והסיגר סביבותיו:

(6) נזר הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שזראשו הקשורין שלשמן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:

(7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצכן באצבעו:

(9) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאת. על ידי הדצרים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמילוי ופקודת הכהונה:

(11) פתח אהל מועד. בחצר המשכן שלפני הפתח:

12	And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וּלְקַחְתָּ מִדָּמַם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל-קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבְּעֶךָ וְאֶת-כָּל-הַדָּם אֶל-יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ: וְתָסַב מִדָּמָא דְתוֹרָא וְתָתִין עַל קַרְנֵת מִדְּבַחָא בְּאֶצְבְּעֶךָ וְיֵת כָּל דָּמָא תִּשְׁפּוֹךְ לִיסוּדָא דְמִדְּבַחָא:
13	And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וּלְקַחְתָּ אֶת-כָּל-הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל-הַכִּבְד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת-הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ: וְתָסַב יֵת כָּל תְּרֵבָא דְחָפִי יֵת גִּזָּא וְיֵת חֲצֵרָא דְעַל כְּבִדָּא וְיֵת תְּרֵתִין כּוֹלִין וְיֵת תְּרֵבָא דְעַלְיֹהוֹן וְתִסִּיק לְמִדְּבַחָא:
14	But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וְאֶת-בֶּשֶׁר הַפָּר וְאֶת-עֹרֹו וְאֶת-פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא: וְיֵת בֶּשֶׁר תוֹרָא וְיֵת מִשְׁכִּיָּה וְיֵת אִיכְלִיָּה תוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא חֲטָאתָא הוּא:
15	Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְאֶת-הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסִמְכוּ אֹהֲרֹן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הָאֵיל: וְיֵת דְּכָרָא חַד תִּסַּב וְיִסְמְכוּן אֹהֲרֹן וּבְנוֹהֵי יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ דְּכָרָא:
16	And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת-הָאֵיל וּלְקַחְתָּ אֶת-דָּמֹו וְזָרַקְתָּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְתַכּוּס יֵת דְּכָרָא וְתָסַב יֵת דָּמִיָּה וְתוֹרֹוק עַל מִדְּבַחָא סָחור סָחור:
17	And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.	וְאֶת-הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרַחֲצֶתָ קֶרְבֹו וּכְרָעָיו וְנָתַתָּ עַל-נִתְחָיו וְעַל-רֹאשׁוֹ: וְיֵת דְּכָרָא תְּפַלִּיג לְאַבְרוֹהֵי וְתַחֲלִיל גִּיּוֹת וּכְרָעוֹהֵי וְתָתִין עַל אַבְרוֹהֵי וְעַל רִישִׁיָּה:
18	And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.	וְהִקְטַרְתָּ אֶת-כָּל-הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹוֹת אִשָּׁה לַיהוָה הוּא: וְתִסִּיק יֵת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבַחָא עֹלָתָא הוּא קָדָם יְיָ לְאַתְקַבְּלָא בְּרִיעָא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ הוּא:

(12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (וצחים נג.). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח.

כמין זליטת צית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):

(13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרָפֶשׁא דְכִבְדָּא שקורין איצר"ש (ראטפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כ, ג, ד):

(14) תשרף באש. לא מנינו חטאת חילוה נשרפת אלא זו:

(16) וזרקת. בכלי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באכזב אלא חטאת בלבד, אצל שאר זצחים אינן טעונין קרן ולא אכזב, שמתן דמם מחזי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכזב, אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (וצחים נג.), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן וזית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון בד' רוחות סביב, לכן קרוי סביב:

(17) על נתחיו. עם נתחיו, וסף על שאר הנתחים:

(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל האש:

<p>19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְתָסַב יָת דְּכָרָא הַיִּנָּא וְיִסְמֹךְ אֶהֱרֹן וּבְנָוֵהוּ יָת יְדִיהֶן עַל רִישׁ דְּכָרָא:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת־הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְיִסְמֹךְ אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:</p>
<p>20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.</p>	<p>וְתָסַב יָת דְּכָרָא וְתָסַב מִדְּמֵיהּ וְתִתִּין עַל רוֹם אוֹדָנָא דְּאֶהֱרֹן וְעַל רוֹם אוֹדָנָא דְּבְנָוֵהוּ דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן יְדָהוֹן דִּימִינָא וְעַל אֲלִיוֹן רַגְלָהוֹן דִּימִינָא וְתִזְרוֹק יָת דְּמָא עַל מִדְּבָחָא סָחוֹר סָחוֹר:</p>	<p>וְשַׁחֲטָתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדְּמוֹ וְנָתַתָּה עַל־תְּנוּךְ אָזְן אֶהֱרֹן וְעַל־תְּנוּךְ אָזְן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>
<p>21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.</p>	<p>וְתָסַב מִן דְּמָא דְּעַל מִדְּבָחָא וּמִמִּשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְתִדִּי עַל אֶהֱרֹן וְעַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנָוֵהוּ עִמָּיהּ וְיִתְקַדֵּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהִי וּבְנָוֵהוּ וּלְבוּשֵׁי בְנָוֵהוּ עִמָּיהּ:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִמִּשְׁחַת הַמִּשְׁחָה וְהִיתָ עַל־אֶהֱרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בְנָיו אִתּוֹ וְקִדֵּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אִתּוֹ:</p>
<p>22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וְתָסַב מִן דְּכָרָא תְּרָבָא וְאֵלִיתָא וְיִת תְּרָבָא דְּחָפִי יָת גִּזָּא וְיִת חֲצֵר כְּבָדָא וְיִת תְּרִתִּין כּוֹלִין וְיִת תְּרָבָא דְּעַלִּיהֶן וְיִת שְׂקָא דִּימִינָא אֲרִי דְּכַר קִיּוֹרְבְּנָא הוּא:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֹלֵב וְהָאֵלִיָּה וְאֶת־הַחֹלֵב וְהַמְּכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכְּבֹד וְאִתּוֹ שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֹלֵב אֲשֶׁר עַלִּיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיְמָיִן כִּי אֵיל מִלְּאִים הוּא:</p>
<p>23 and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.</p>	<p>וּפְתָא דְּלַחִים חֲדָא וּגְרִיצָתָא דְּלַחִים מִשַּׁח חֲדָא וְאַסְפּוּג חֲד מְסֻלָּא דְּפִטִּירָא דְּקִדָּם יי:</p>	<p>וְכֹכֶר לֶחֶם אֶחָת וְחֵלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מְסֻלָּה הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:</p>

(20) תנוך. הוא הסחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שבחוך האוזן, שקורין טנדורו"ס: בהן ידם. הגדל, ובפרק האמצעי:

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיצה (חולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בזיקרא (ג, ט) שנאמר לָעֵמֶת הָעֵצָה יִסְקָהּ, מקום שהכליות יועלות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא בכזש וכזשה ואיל, אצל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עס האמורים, אלא זו בלצד: כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות, שהושלם ככל. מגיד הכחוצ שהמלואים שלמים, שמשימים שלום למזבח, ולעוצד העבודה, ולצעלים לכך אני מצריכו הסוה, להיות לו לעוצד העבודה למנה, וזה משה ששימש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם צעלים, כמפורש צענין:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצוכה: ורקי. מן הרקיקין אחד, מעשר שצכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הצא עס זבח נקטרת, אלא זו בלצד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עס חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלצד:

- 24 And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.
- 25 And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.
- 26 And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.
- 27 And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.
- 28 And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.
- 29 And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.
- 24 וְשַׂמְתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
- 25 וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ עַל-הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה:
- 26 וְלָקַחְתָּ אֶת-הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמִנָּה:
- 27 וְקִדְשְׁתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:
- 28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק-עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וְתְרוּמָה יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:
- 29 וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת-יָדָם:

(24) על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקין צמנופה, הצעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הצעלים ומניף, וכוה היו אהרן וצניו צעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומציא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעכצת ומצטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעכצת טללים רעים (מנחות סג):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאשנתן: לה. לשמו של מקום:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו'. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם צחה ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולצניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והצאה, וינטלי"ר צלע": הורם. לשון מעלה ומוריד:

(28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

(29) לבניו אחרייו. למי שצא בגדולה אחרייו: למשחה. להתגדל בהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו

<p>30 Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ:</p> <p>שִׁבְעָא יומין ילְבָשֶׁנּוּ כֹהֵנָא תַחְתּוּהי מִבְּנֵיהי דִּיעוּל לְמִשְׁכָּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא:</p>	<p>30 שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ:</p>
<p>31 And thou shalt take the ram of consecration, and see the its flesh in a holy place.</p>	<p>וְיִיכֹל אֹהֶרֶן וּבְנָוָהי יֵת בָּשָׂרָהּ בְּאֶתֶר קֹדֶשׁ:</p> <p>וְיִיכֹל אֹהֶרֶן וּבְנָוָהי יֵת בָּשָׂרָהּ בְּאֶתֶר קֹדֶשׁ:</p>	<p>31 וְאֵת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלַת אֶת-בָּשָׂרוֹ בְּמִקְדָּשׁ קֹדֶשׁ:</p>
<p>32 And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וְיִיכֹל אֹהֶרֶן וּבְנָוָהי יֵת בָּשָׂר דְּכָרָא וְיֵת לַחֲמַא דְּבִסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:</p> <p>וְיִיכֹל אֹהֶרֶן וּבְנָוָהי יֵת בָּשָׂר דְּכָרָא וְיֵת לַחֲמַא דְּבִסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:</p>	<p>32 וְאָכַל אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת-בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת-חֶלְקֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:</p>
<p>33 And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.</p>	<p>וְיִיכֹל אֹהֶרֶן וּבְנָוָהי יֵת בָּשָׂר דְּכָרָא וְיֵת לַחֲמַא דְּבִסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:</p> <p>וְיִיכֹל אֹהֶרֶן וּבְנָוָהי יֵת בָּשָׂר דְּכָרָא וְיֵת לַחֲמַא דְּבִסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:</p>	<p>33 וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כִּפֹּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת-יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא-יֹאכַל כִּי-קֹדֶשׁ הֵם:</p>
<p>34 And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.</p>	<p>וְאִם יִשְׁתָּאֵר מִבָּשָׂר קוֹרְבָנָא וּמִן לַחֲמַא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאִשְׁתָּאֵר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאַכִּיל אֲרִי קֹדֶשׁ הוּא:</p> <p>וְאִם יִשְׁתָּאֵר מִבָּשָׂר קוֹרְבָנָא וּמִן לַחֲמַא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאִשְׁתָּאֵר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאַכִּיל אֲרִי קֹדֶשׁ הוּא:</p>	<p>34 וְאִם-יִוָּתֵר מִבָּשָׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן-חֶלְקֶם עַד-הַבֹּקֶר וְשִׂרְפֶתָּ אֶת-הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי-קֹדֶשׁ הוּא:</p>
<p>35 And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.</p>	<p>וְתַעֲבִיד לְאֹהֶרֶן וּלְבְנָוָהי כְּדִין כָּל דְּפִקֻּדֵי יֵת דְּשִׁבְעָא יומין תִּקְרִיב קוֹרְבָנֵהוּ:</p> <p>וְתַעֲבִיד לְאֹהֶרֶן וּלְבְנָוָהי כְּדִין כָּל דְּפִקֻּדֵי יֵת דְּשִׁבְעָא יומין תִּקְרִיב קוֹרְבָנֵהוּ:</p>	<p>35 וַעֲשִׂיתָ לְאֹהֶרֶן וּלְבְנָיו כַּכָּה כָּל אֲשֶׁר-צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:</p>

לְדָּ נִסְפִּים לְמַעֲסָה (צמדצר יח, ח), אֵל פִּגְעוּ צְמִשְׁיָי (תהלים קה, טו): וְלִמְלֵא בָּם אֶת יָדָם. עַל יְדֵי הַצְּגִידִים הוּא נִתְּמַלֵּא בְּכֹהֵן גְּדוּלָּה:

(30) שִׁבְעַת יָמִים. רִזְפוּיָן: יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן. אֲשֶׁר יָקוּם מִבְּנָיו תַּחְתּוֹ לְכַהֵן גְּדוּלָּה, כְּשִׁימְנוּהוּ לִהְיוֹת כֹּהֵן גְּדוּלָּה: אֲשֶׁר יָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. אוֹתוֹ כֹּהֵן הַמּוֹכֵן לְהִנָּסֵם לִפְנֵי וּלְפָנִים צִוִּים הַכְּפֻרִים, וְזֶהוּ כֹהֵן גְּדוּלָּה, שְׁאִין עֲזוּדַת יוֹם הַכְּפֻרִים כְּשֶׁרָה אֵלָּא צו (יומא עג.). תַּחְתּוֹ מִבְּנָיו. מִלְּמַד, שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ לְכֹהֵן גְּדוּלָּה בֶּן מִמְּלֵא אִם מִקּוּמוֹ, יִמְנוּהוּ כֹהֵן גְּדוּלָּה תַּחְתּוֹ (ת"כ, טו): הַכֹּהֵן תַּחְתּוֹ מִבְּנָיו. מִכָּאן רָאִיָה, כֹּל לְשׁוֹן כֹּהֵן, לְשׁוֹן פּוֹעֵל עוֹבֵד מַמֵּשׁ, לְפִיכָן נִיגוֹן קְצִיר נִמְשָׁן לִפְנֵיו:

(31) בְּמִקְדָּשׁ קֹדֶשׁ. צֹחֵר אֵל מוֹעֵד, שֶׁהַשְׁלָמִים הִלְלוּ קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ הָיוּ:

(32) פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. כֹּל הַמֵּאֵר קְרוֹי כֵּן:

(33) וְאָכְלוּ אֹתָם. אֹהֶרֶן וּבְנָיו, לְפִי שֶׁהֵם צְעִיָּהֶם: אֲשֶׁר כִּפֹּר בָּהֶם. לֵהם כֹּל זֵרוֹת וּתִיעוּב: לְמַלֵּא אֶת יָדָם. צִאֵל וְלֹאֵם הִלְלוּ: לְקַדֵּשׁ אֹתָם. שְׁעַל יְדֵי הַמִּלּוּאִים הִלְלוּ נִתְּמַלְאוּ יְדֵיהֶם וְנִתְּקְדְּשׁוּ לְכַהֵן: כִּי קֹדֶשׁ הֵם. קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ, וּמִכָּאן לְמַדְנוּ אֹהֶרֶת לֹר הָאוֹכֵל קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּחֱמַקְרָא טַעַם לְדַצֵּר מִשּׁוּם דְּקֹדֶשׁ הֵם:

(35) וַעֲשִׂיתָ לְאֹהֶרֶן וּלְבְנָיו כַּכָּה. שְׁנֵה הַכְּמוּצוֹ וּכְפֹל לְעַכְכֵּה, שֶׁאִם חָסֵר דָּצֵר אֶחָד מִכֹּל הָאִמּוֹר צְעִיָּה, לֹא נִתְּמַלְאוּ יְדֵיהֶם לִהְיוֹת כֹּהֲנִים, וְעֲזוּדָתָם פְּסוּלָה: אֹתְכָה. כְּמוֹ אוֹתָךְ: שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא וְגוֹ. צְעִיָּה הִזְוָקְרִצְנוּת הִלְלוּ כָּל יוֹם:

<p>And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.</p>	<p>וּכְּכֹל הַיּוֹם חֹטֵאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל-הַכִּפֹּרִים וְחֹטֵאת עַל-הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרֶךָ עָלָיו וּמִשַּׁחֲתָ אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: וְתוֹרָא דְחֹטֵאתָ תַעֲבִיד לַיּוֹמָא עַל כְּפֻרְיָא וְתַדְכִּי עַל מִדְבָּחָא בְּכַפְרוּתָךְ עָלוּהִי וְתַרְבִּי יִתִּיהָ לְקַדְּשׁוּתֶיהָ:</p>	<p>36</p>
<p>Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים תַּכְפִּיר עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְקַדְּשָׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כָּל-הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס)</p>	<p>37</p>
<p>Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.</p>	<p>וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְבָּחָא אֲמָרִין בְּנֵי שָׁנָא תָרִין לַיּוֹמָא תָדִירָא:</p>	<p>שס</p>
<p>The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.</p>	<p>אֶת-הַכֹּבֶשֶׁת הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בֹקֶר וְאֶת הַכֹּבֶשֶׁת הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָּיִם:</p>	<p>39</p>
<p>And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.</p>	<p>וְעֶשְׂרִין סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן בְּמִשְׁחָא כְּתִישָׁא רְבַעִית הִינָּא וְנִסְכָּא רְבַעִית הִינָּא חֲמָרָא לְאֲמָרָא חָד: וְעֶשְׂרִין סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן וְנִסְכָּא רְבַעִית הִינָּא רְבִיעֵת תַּהֲיִן יַיִן לְכַבֶּשֶׁת הָאֶחָד:</p>	<p>40</p>

(36) על הכפורים. בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותיעוב, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המזבח הוצרך, שמא החנוד איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. וקדִּי, לשון מתנת דמים הנחונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:

(37) והיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במזבח יקדש, אפילו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרצוע והנרצע, ומוקצה, ונעזד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראויה אף כל ראויה (ת"כ, ב. זכאים פג:), שנראה לו כצר ופסול משבצא לעזרה, כגון הלן, והיולא, והטמא, ושנשחט במשחצת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, וכיוצא בהן:

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציזים וחומש ציזה: בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטחון צרחיים כשר בהן (מנחות פו:). רבע הדיון. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סוכה (מח:), שני ספלים של כסף היו בראש המזבח, ומנוקצים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

<p>And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְיֵת אֶמְרָא תַנִּינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמַשְׁיָא כְּמִנְחַת צִפְרָא וּכְנִסְכָּה תַעֲבִיד לָהּ לְאַתְקַבְּלָא בְרַעְוָא קוֹרְבָנָא קָדָם ייִ:</p>	<p>וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקָר וּכְנִסְכָּה תַעֲשֶׂה-לָּהּ לִרְיִחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַיהוָה:</p>
<p>It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.</p>	<p>עֲלֹת תָמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֲנִי עֹד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אִלֵּיךְ שָׁם:</p>	<p>עֲלֹת תָמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֲנִי עֹד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אִלֵּיךְ שָׁם:</p>
<p>And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.</p>	<p>וְאֶזְמִין מִימְרֵי תַמָּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶתְקַדַּשׁ בִּיקְרִי:</p>	<p>וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכְבוֹדִי:</p>
<p>And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.</p>	<p>וְאֶקְדַּשְׁתִּי יֵת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת מִדְבָּחָא וְיֵת אֶהֱרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי אֶקְדִּישׁ לְשִׁמְשָׁא קָדְמִי:</p>	<p>וְקִדַּשְׁתִּי אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-בְּנָיו אֶקְדֹּשׁ לְכַהֵן לִי:</p>
<p>And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.</p>	<p>וְאֲשֶׁרִי שְׁכִינָתִי בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לָהֶוּן לֵאלֹהֵי:</p>	<p>וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:</p>
<p>And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.</p>	<p>וַיֵּדְעוּן אֲרִי אֲנִי ייִ אֱלֹהֵהוֹן דְּאֶפִיקִית יְתָהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינָתִי בֵּינֵיהוֹן אֲנִי ייִ אֱלֹהֵהוֹן:</p>	<p>וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)</p>
<p>And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד מִדְבָּחָא לְאַקְטִירָא עֲלֹהֵי קִטְרֹת בּוֹסְמִין דְּאֵעִי שְׁטִין תַעֲבִיד יְתִיבָה:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קִטְרֹת עֲצֵי שִׁטִּים תַעֲשֶׂה אֹתוֹ:</p>
<p>A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.</p>	<p>אַמְתָּא אֹרְכָהּ וְאַמְתָּא פּוֹתִיבָהּ מְרֻבַּע יְהִי וְתֹרְתֵין אַמִּין רֹמִיבָה מְנִיבָה קִרְנֹהֵי:</p>	<p>אַמָּה אֲרָכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רְבֹוע יְהִיָּה וְאַמְתִּים קִמְתּוֹ מִמְנוֹ קִרְנֹתָיו:</p>

(41) לריח ניחוח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כולה כליל, וסדר הקרבתם, האיברים צתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר עלָה ומָנְחָה (ויקרא כג, לז):

(42) תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום צנתיים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לצא. ויש מרבותיו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקצ"ה מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנאמר וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכְּפֹרֶת (שמות כה, כג). ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(43) ונועדתי שמה. אמועד עמם בדבור, כמלך הקוצע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שחשבה שכינתו. ומדרש אגדה, אל תקרי צכודי אלא צמכודי, צמכודים שלי, כאן רמז לו מיסת בני אהרן ציוס הקמתו, וזהו שאמר משה הוא אֲשֶׁר דָּבָר ה' לֵאמֹר צִקְרָצִי אֶקְדֹּשׁ (ויקרא יג, ג), והיכן דָּבָר, ונקדש צכודי:

(46) לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני צמכוס: (1) מקטר קטורת. להעלות עליו קטור עשן סמים:

<p>And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.</p>	<p>וְתַחֲפִי יִתִּיהָ דָּהָב דָּבִי יֵת אֲגָרִיהָ וַיֵּת כְּוִתְלוֹהִי סָחֹר סָחֹר וַיֵּת קַרְנוֹהִי וְתַעֲבִיד לִיהָ זִיר דָּדָהָב סָחֹר סָחֹר:</p>	<p>וַצִּפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְוֹ וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:</p>
<p>And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.</p>	<p>וְתַרְתִּין עֲזָקֵן דָּדָהָב תַּעֲבִיד לִיהָ מְלָרַע לְזִירִיהָ עַל תַּרְתִּין וַיִּתִּיהָ תַּעֲבִיד עַל תַּרְתִּין סָטְרוֹהִי וַיְהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטָּל יִתִּיהָ בְּהוֹן:</p>	<p>וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּוּ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשָׂאת אֹתוֹ בָּהֶמָּה:</p>
<p>And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.</p>	<p>וְתַעֲבִיד יֵת אַרְיִחָא דְאַעֲצֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְהוֹן דָּהָבָא:</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַצִּפִּיתָ אֹתָם זָהָב:</p>
<p>And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.</p>	<p>וְתַתִּין יִתִּיהָ קֳדָם פְּרוּכָתָא דְעַל אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא קֳדָם כְּפֹרֶתָא דְעַל סִהְדוּתָא דְאַזְמִין מִימְרֵי לֶךְ תִּמְן:</p>	<p>וְנִתְּתָה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֲנִיעַד לָךְ שָׁמָּה:</p>
<p>And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.</p>	<p>וַיִּקְטֹר עַל־וְהִי אֶתְרֵן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בְּצֹפֵר בְּצֹפֵר בְּאַתְקִנְוִתִּיהָ יֵת בּוֹצִינְיָא יִקְטֹרֶנָּה:</p>	<p>וְהִקְטִיר עָלָיו אֶתְרֵן קִטְרֶת סַמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֶּחֱרֵת יִקְטִירֶנָּה:</p>
<p>And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.</p>	<p>וּבְהַעֲלֹת אֶתְרֵן אֶתְרֵן יֵת בּוֹצִינְיָא בֵּין שְׁמֵשָׁא יִקְטֹרֶנָּה קִטְרֶת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קֳדָם יְיָ לְדֹרֵיכֹן:</p>	<p>וּבְהַעֲלֹת אֶתְרֵן אֶתְרֵן אֶתְרֵן יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֵיכֶם:</p>
<p>Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon.</p>	<p>לֹא תִסְקֹן עַל־וְהִי קִטְרֶת בּוֹסְמִין נּוֹכְרָאִין וְעֻלְתָּא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לֹא תִנְסְכוּן עַל־וְהִי:</p>	<p>לֹא־תַעֲלֹ עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֻלָּה וּמִנְחָה וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:</p>

מפטיר

- (3) את גגו. זה היה לו גג, אצל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכמה כהונה:
- (4) צלעותיו. כאן הוא לשון זווית כמרגומו, לפי שנאמר על שני נדיו, על שתי זוויותיו שצנני נדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית מהיה הטבעת נדיו:
- (6) לפני הפרכת. שם תאמר משוך מכנגד הארון אלפון או לדרוס, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מצדו:
- (7) בהיטיבו. לשון נקוי הבזיכין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו צלילה, והיה מטיבן בכל צקר וצקר: הנרות. לז"ש צלע"ז, וכן כל נרות האמורות צמנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:
- (8) ובהעלות. כשיליקס להעלות להצמן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית, ופרס מקטיר צין הערבים:
- (9) לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:

And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD.¹⁰

ויכפר אהרן על קרנותיה אחת בשנה מדם חטאת הכפרים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש-קדשים הוא ליהוה: (פ)

קא פסוקים

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27 on page 219. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 236.

And the LORD spoke unto Moses, saying:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּמַר לְמֹשֶׁה: 11

'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them.
כִּי תִשָּׂא בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לְפָקְדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כָּפָר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בַּפָּקֶד אֹתָם וְלֹא-יְהִי בָהֶם נֹגֵף בַּפָּקֶד אֹתָם: 12

This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD.
זֶה יִתְּנוּ כָל-הָעֹבֵר עַל-הַפָּקֶדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: 13

Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.
כָּל הָעֹבֵר עַל-הַפָּקֶדִים מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְיָמָּעָלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: 14

(10) וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ציוס הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וינא אל המן צח אשך לפני ה' וקשר עליו (ויקרא טו, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו בלצד, ולא לעבודה אחרת:

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרומתו, כשתחפון לקבל סכום מנינס לדעת כמה הם, אל תמנס לנגלות, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינס: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והדגדג בא עליהם, כמו שמנינו דימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אשך יעצר פסח השצט (ויקרא כז, לז), וכן פטעצקה האלן על ידי מונה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין כפרשת ערכין וסדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א ב, לו) יצוא להשפחות לו לאגורת פסך וכפר לקס: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד' זוזים, והזוז מתחלתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שמונת, והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה לה':

(14) מבין עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבין עשרים יוצא לצבא, ונמנה בכלל אנשים:

15 The rich shall not give more,
and the poor shall not give less,
than the half shekel, when they
give the offering of the LORD, to
make atonement for your souls.

הַעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהַדֹּל לֹא
יִמְעֹיט מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לַתֶּתֶת
אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:

15

16 And thou shalt take the
atonement money from the
children of Israel, and shalt
appoint it for the service of the
tent of meeting, that it may be a
memorial for the children of
Israel before the LORD, to make
atonement for your souls.

וְלָקַחְתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ
אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: (פ)

16

17 And the LORD spoke unto
Moses, saying:

יִשְׂרָאֵל וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:

18 'Thou shalt also make a laver of
brass, and the base thereof of
brass, wherewith to wash; and thou
shalt put it between the tent of
meeting and the altar, and thou
shalt put water therein.

וַעֲשִׂיתָ כִּיֹּור נְחֹשֶׁת וּכְנוֹ
נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ
בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ
וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:

18

(15) לכפר על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים, אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת הככר, שנאמר וְכָסֶף פְּקֻדֵי הָעֶדָה מֵאֵת פָּדָר (שמות לח, כה), ומהם נעשו האדנים שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פָּדָר הַפָּסָף וגו' (שם שס, כז). והשנית אף היא על ידי מנין, שמנאן משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים, בְּאֶקֶד לַחֲדָשׁ הַגָּנִי צִשְׁנָה הַגָּנִית (במדבר א, א), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרצנות כדור של כל שנה ושנה, והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרצנות לכפרה הם באים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר קָל מָרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת (שמות לה, כד), ולא היתה יד כלם שזה זה, אלא איש איש מה שנדבו לזו:

(16) ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת, שנלטו למנוחת נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס זהם מגפה, כמו שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שמות לז, לה), משל לנאץ החציה על צעילה שנפל זה דבר, ומשפסק, אמר לו לרועה בצקשה ממך, מנה את לאני ודע כמה נותרו זהם, להודיע שהיא חציבה עליו. ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר זו בְּאֶקֶד לַחֲדָשׁ הַגָּנִי (במדבר א, א), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר צִיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרָאשׁוֹן בְּאֶקֶד לַחֲדָשׁ פָּקִים וגו' (שמות מ, ז), ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר וַיְהִי מֵאֵת פָּדָר הַפָּסָף לְאֶקֶת וגו' (שם לה, כז), הא למדת, ששתיים היו, אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שצנניה היו ישראל שוים, ו' מאות אלף וגו' אלפים וה' מאות ונ', שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף זו נאמר כן, ויהיו קל הפקדים שש מאות אלף ושלש מאות אלפים וְנִחֲשֶׁת מֵאֵת וְנִחֲשֶׁת מֵאֵת וְנִחֲשֶׁת מֵאֵת (במדבר א, מו), והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני כ'. תשובה לדבר, אלא שנות האנשים בשנה אחת נמנו, אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי שלציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ז:), ונזנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה, שנתחדשה שנה באחד בניסן, אבל שנות האנשים מוניין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת, המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונלטו על המשכן, והשני באחד באייר: על עבודת אהל מועד. הן אדנים שנעשו זו:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדים המריקים צפיהם מים: וכנו. כתרומתו צִסְיָה, מושב מתוקן לכיור: לרחצה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור מְשֻׁן קמעא, ועומד כנגד אויר שצין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר וְאֵת מִן־חַ

19 And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;	19 וַרְחֲצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמָּנֹה וַיִּקְדְּשׁוּן אֶהָרָן וּבְנֵהוּי מִנִּיָּה אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: יֵת יְדֵיהֶן וַיֵּת רַגְלֵיהֶן:
20 when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;	20 בְּבָאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּרְחֲצוּ־מִים וְלֹא יָמָתוּ אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֶת לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה:
21 so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.'	21 וַיִּקְדְּשׁוּן יְדֵיהֶן וּרְגְלֵיהֶן וְלֹא יָמָתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ לְדֹרֹתָם: (פ) ע"כ צחול
22 Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:	22 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר: לְאמֹר:
23 'Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,	23 וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מִרְא דָּכָא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה וּקְנָמָן בֶּשֶׂם פְּלִגוּתִיָּה מִתְקַל מָאָתָן וְחֲמִשִּׁין וּקְנִי בּוֹסְמָא מִתְקַל מָאָתָן וְחֲמִשִּׁין:
24 and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.	24 וְקִצְיֶעְתָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מָאָה בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשָׁא וּמֹשֶׁחַ זֵיתָא מְלִי הֵינָא: וְקִדְּהָ חֲמִשׁ מָאָתָּ בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הֵיֵן:

הַעֲלֵה שֶׁס פֶּסַח מִשְׁפַּן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיוור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה צזחזיס (נט):

(19) את ידיהם ואת רגליהם. צבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו צזחזיס (יע):, כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

(20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שצבורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אחת שומע הן: אל המזבח. החיטין, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא צחצר:

(21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמוצח ואינו רחוצ ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(23) בשמים ראש. חשוציס: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוויש צו ריח טווישטעס, ויש שאינו אלא כעץ, לכן הוצרך לומר קנמן צסס, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הצאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר צו חצאין, גזרת הכחוצ היא להציאו לחצאין, להרצות צו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריתות (ה): וקנה בושם. קנה של צסס, לפי שיש קנים שאינן של צסס, הוצרך לומר צסס: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

(24) וקדדה. שס שורש עשצ, וצלשון חכמים קציעה: הין. י"צ לוגין, ונחלקו צו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, צו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס צמים שלא יצבעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

25	And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.	וְתַעֲבִיד יְתִיה מִשַּׁח רְבוֹת קוֹדֶשׁא בּוֹסֶם מְבוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמוֹנוּ מִשַּׁח רְבוֹת קוֹדֶשׁא יְהִי:	וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקַח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקַח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:	25
26	And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,	וְתִרְבִּי בֵּיה ית מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּת אֲרוֹנָא דְסִתְדוּתָא:	וּמִשְׁחָתָ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת:	26
27	and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,	וַיִּת פֶּתוּרָא וַיִּת כָּל מְנוּחֵי וַיִּת מְנִרְחָא וַיִּת מְנָחָא וַיִּת מִדְּבָחָא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיָא:	וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־כָּל־יָהּ וְאֶת־הַקְּטֹרֶת:	27
28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וַיִּת מִדְּבָחָא דְעֹלֹתָא וַיִּת כָּל מְנוּחֵי וַיִּת כִּיּוֹרָא וַיִּת בְּסִיסָהּ:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּבֵּנוֹ:	28
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְתִקְדִּישׁ יִתְהוֹן וַיְהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:	וְקִדְשָׁתָם אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל־הַנִּגָּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:	29
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וַיִּת אֹהֲרֹן וַיִּת בְּנוֹהֵי תִרְבִּי וְתִקְדִּישׁ יִתְהוֹן לְשִׁמְשָׁא קֹדְמִי:	וְאֶת־אֹהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשָׁח וְקִדְשָׁתָם אֹתָם לְכַהֵן לִי:	30
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּמְלִיל לְמִימַר מִשַּׁח רְבוֹת קוֹדֶשׁא יְהִי דִין קֹדְמִי לְדִרְיֹכּוֹן:	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:	31
32	Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.	עַל בִּשְׂרָא דְאַנְשָׁא לֹא יִתְפַּסַּד וּבְדִמּוּתֶיהָ לֹא תַעֲבִידוֹן כְּנִתְיָהּ קוֹדֶשׁא הוּא קוֹדֶשׁא יְהִי לְכוֹן:	עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂוּ כְּמָהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:	32

(25) רוקח מרקחת. רוקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו רִגַע הָיָס (ישעיה נא, טו), וכמו רִקְעָה הָרָקַץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דבר המעורב בחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקח מרקחת. רקח העשוי על ידי אומנות ותערובות: מעשה רוקח. שם האומן בדבר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחות כמין כ"ף יוגית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר: (29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל ביואל, ולינה, וטבול יוס, ואינו נפדה לנצח לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אבל מזבח, מתוך שנאמר כל הנִגַע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ (שמות כט, לו), שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, תלמוד לומר כדשים, מה כדשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן וכדשים ומלכים מתורגס לשון רבוי, לפי שאין צורך משיחתם אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתן, ושאר משיחות, כמו ריקקין משובחין וראשית שְׁמָנִים יִמָּשְׁחוּ (עמוס ו, ו), לשון ארמית צהן כלשון עברית:

(31) לדדתיכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לנצח (הוריות יא:). זה. בגימטריא תריסקר לגיזן הו:

(32) לא ייסך. בשני יודיין, לשון לא יפעל, כמו למען ייטב לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך.

- 33 Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.' וְאִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּלָמוֹ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זָר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: (ס)
- 34 And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight. וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה סֹב לךָ קַח-לָךְ סָמִים נָטָף וְשַׁחֲלֹל וְחִלְבֹנָה סָמִים וְלִבְנָה זָפָה בְּדֹבְדֹר יִהְיֶה: וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה סֹב לךָ בּוֹסְמִין נְטוּפָא וְטוֹפְרָא וְחִלְבֹנְתָא בּוֹסְמִין וְלִבְנֹתָא דְכִיתָא מִתְקַל בְּמִתְקַל יְהִי:
- 35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy. וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קִטְרֶת רִקַח מַעֲשֶׂה רֹקַח מִמָּלַח טָהוֹר קָדֵשׁ:
- 36 And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy. וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הֶדֶק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדוּת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֹנֶעַד לָךְ שָׁמָּה קָדֵשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:
- 37 And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD. וְהַקִּטְרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קָדֵשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה:
- 38 Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.' וְאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ וְנִכְרַת בָּהּ וְיִשְׁתִּיץ מֵעַמּוֹ: (ס)

מן השמן הזה עֲלָמוֹ: ובמתכנתו לא תַעֲשׂוּ כְמוֹהוּ. צִסְכּוּס סַמְמִינִי, לֹא תַעֲשׂוּ אַחֵר כְּמוֹהוּ צִמְשָׁקִל סַמְמִינִי הַלֵּלוּ, לְפִי מִדַּת הֵינ שֶׁמֶן, אֲבָל אִם פָּחַת אוֹ רִצָּה סַמְמִינִי לְפִי מִדַּת הֵינ שֶׁמֶן, מוֹתֵר, וְאִף הַעֲשׂוֹי צִמְשָׁקִיל שֶׁל זֶה, אֵינן הַסֵּךְ מִמֶּנּוּ חַיִּיב, אֲלֵא הַרוֹקַח (כְּרִיתוֹת ה'). וּבִמְתַכְנֵתוֹ. לְשׁוֹן חֲשָׁבוֹן, כְּמוֹ מַחְכֵּנֶת הַלְּבָנִים, וְכֵן צִמְשָׁקִיל שֶׁל קִטְרוֹת:

(33) וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ. מֵאוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה: עַל זֶר. שְׁאִינוֹ לוֹרֶךְ כְּהוֹנֵה וּמִלְכּוֹת: (34) נָטָף. הוּא זָרִי, וְעַל שְׁאִינוֹ אֲלֵא שֶׁרָף הַנוֹטֵף מַעֲזִי הַקֵּטֶף קָרוֹי נָטָף, וּצְלַע"ז גּוּמ"א (גּוּמְמִיָּא), וְהַזֵּרִי קוֹרִין לוֹ טִרִי"אָקָה (טַהֲעִרִיאָק): וְשַׁחֲלֹל. שׁוֹרֵשׁ צִס, חֲלָק וּמַהֲדִיר כְּפֹרוֹן, וּצִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנֶה קָרוֹי כְּפֹרוֹן, וְזֶה שֶׁחֲרָגַס אֹנֶקְלוֹס וְטוֹפְרָא: וְחִלְבֹנָה. צִס שֶׁרִיחוֹ רַע, וְקוֹרִין לוֹ גִּלְצִנָּה (גִּלְצָאֵן) וּמִנָּה הַכְּחוּצ צִין סַמְמִי הַקִּטְרוֹת, לְלַמַּדְנוּ שֶׁל יִקַּל צִעִינִי לְזַרֵּף עִמָּנוּ צִבְּרוֹת חֲעִינִינִי וּתְפִלָּתוֹ אֵת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיו נִמְנִין עִמָּנוּ: סָמִים. אַחֲרִיס: וְלִבְנָה זָפָה. מִכָּאֵן לְמַדוֹ רְצוּתִינוּ (כְּרִיתוֹת ו'): י"א סַמְמִינִי נִאֲמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה צִסִּי, מַעֲוֵט סָמִים שִׁנִּים, נָטָף וְשַׁחֲלֹל וְחִלְבֹנָה ג', הִרִי ה', סָמִים, לְרִצּוֹת עוֹד כְּמוֹ אֵלּוּ, הִרִי עֶשֶׂר, וְלִצְוֹנָה, הִרִי י"א. וְאֵלּוּ הֵן, הַזֵּרִי, וְהַכְּפֹרוֹן, הַחֲלִצָנָה, וְהַלְּבֹנָה, מוֹר, וְקִצְעִיָּה, שְׂבֹלֶת נֶרֶד, וְכִרְכּוֹס, הִרִי ח', שֶׁהַשְּׂבֹלֶת וְנֶרֶד אֶחָד שֶׁהֶנֶרֶד דּוֹמֵה לְשְׂבֹלֶת, הַקּוֹשֵׁט, וְהַקִּילּוֹפָה, וְהַקִּנְמוֹן, הִרִי י"א. צוֹרִית כְּרִשִּׁינָה אֵינוֹ נִקְטֵר, אֲלֵא צוֹ שְׁפִין אֵת הַכְּפֹרוֹן לְלִצְנָה שֶׁהֵאָה נָהָ: בְּדֹבְדֹר יִהְיֶה. אֵלּוּ הַאֲרִצְעָה הַנּוֹכְרִים כָּאֵן יִהְיוּ שׁוֹיִן מִשְׁקָל צִמְשָׁקִל, כִּמְשָׁקִלוֹ שֶׁל זֶה כִּךְ מִשְׁקָלוֹ שֶׁל זֶה, וְכֵן שְׁנֵינִי, הַזֵּרִי וְהַכְּפֹרוֹן וְהַחֲלִצָנָה וְהַלְּבֹנָה מִשְׁקָל שְׂעִים שְׂעִים מִנֶּה. וְלִשׁוֹן צִד, נִרְאֶה צִעִינִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן יִחִיד, אֶחָד צִאֲחָד יִהְיֶה, זֶה כְּמוֹ זֶה: (35) מִמְלָחָה. כְּתִרְגוֹמוֹ מַעֲוֵרָב, שִׁיעֲרָב שֶׁחִיקְתָן יָפָה יָפָה זֶה עֵס זֶה, וְאוֹמֵר אֵינִי שְׂדוּמָה לוֹ וְיִקְרָא הַפְּלִאִים (יִוְנָה א'), מְלִשְׁחִיךְ וְחֶזְלִיךְ (יִחְזָקָל כז, כז), עַל שֶׁסָּם שֶׁהִפְכִּין אֵת הַמִּים צִמְשָׁקִיל כִּשְׁמֵנִיָּגִים אֵת הַסְּפִינָה, כֹּאֲדָם הַמֵּהֶפֶךְ צִקֵּף צִיָּים טִרְפוֹת לַעֲרֹבָן עִס הַמִּים, וְכֵל דְּצֵר שֶׁאֵדָם רוֹצֵה לַעֲרֹב יָפָה יָפָה, מֵהַפְּכוֹ צִאֲצָע אוֹ צִצּוֹן: מִמְּוֹלָח טָהוֹר קָדֵשׁ. מִמְּוֹלָח יִהְיֶה, וְטָהוֹר יִהְיֶה, וְקָדֵשׁ יִהְיֶה:

(36) וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה גוֹר. הִיא קִטְרֶת שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם שֶׁל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁהוּא צִאֲחָל מוֹעֵד: אֲשֶׁר אֹנֶעַד לָךְ שִׁמְחָה. כֵּל מוֹעֵדִי דְּצוֹר שֶׁאֲקַצֵּב לָךְ, אֵינִי קוֹצֵעַס לְאוֹתוֹ מִקּוֹס: (37) בְּמִתְכַנְתָּה. צִמְמִינִי סַמְמִינָה: קָדֵשׁ תִּהְיֶה לָךְ לַיהוָה. שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה אֲלֵא לְשִׁמְחָה:

XXXI	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה:	XXXI
2	'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֲוִירִי בֶן־חֹור לְמִטֵּה דִי־הַיְּהוּדָה:	2
3	and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in all manner of workmanship,	וָאִמַּלְא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים וְכָמָה וּבְתוּבִינָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	3
4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבְכֶסֶף וּבְנָחָשׁ:	4
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמַלְאֵת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה:	5
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּתִי אִתּוֹ אֶת אֹהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטֵּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב נִתְּתִי חֲכָמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:	6
7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֶן לַעֲדֹת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:	7
8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַמְּנֹרָה וְאֶת־כְּלָיהָ וְאֶת־זֶבַח הַקֵּטֹרֶת:	8

(38) להריח בה. אצל עושה אתה צמחנותה משלך כדי למכרה ללצור:

(2) קראתי בשם. לעשות מלאכה, את צלאל:

(3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מצין דבר מלצו מתוך דברים שלמד: ובדעת. רוח הקדש:

(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:

(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו קֶשֶׁת קָסָם (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה צפירושן, שאומן אצנים קרוי אומן, ומרש עץ קרוי נגר: למלאה. להשיצה צמשצות שלה צמלואה, לעשות המשצות למדת מושב האבן ועוציה:

(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לצ שצנס, וכל אשר נתתי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתיך:

(7) ואת הארון לעדות. לצורך לוחם העדות:

(8) הטהורה. על שם זה צטור:

9 and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְיֵת מִדְּבַחָא דְעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָהּ:	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־כַּנּוֹ:	9
10 and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	וְיֵת לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא וְיֵת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא:	וְאֶת בְּגָדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:	10
11 and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'	וְיֵת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא לְקֹדֶשׁא כָּל דְּפִקִּידְתָּךְ יַעֲבֹדוּן:	וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתֶךָ יַעֲשׂוּ: (פ)	11
12 And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לֵּמִימָר:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:	12
13 'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.	וְאֶת מַלְּיֵל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵמִימָר בְּרָם יֵת יוֹמֵי שְׁבִיעָא דִּילִי תִטְרוּן אַרְי אֵת הָיָא בֵּין מִימְרֵי וּבִינִיכּוֹן לְדַרְכִּיכּוֹן לְמַדַּע אַרְי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשָׁכוֹן:	וְאֶתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבִינִיכֶם לְדַרְכֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:	13
14 Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.	וְתִטְרוּן יֵת שַׁבְּתָא אַרְי קֹדֶשׁא הָיָא לְכוֹן דִּיחֲלִנָּה אַחַקְטִילָא יַחַקְטִיל אַרְי כָּל דִּי עָבִיד בָּהּ עֲבִידְתָּא וַיִּשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׂא תְהוּא מִגּוֹ עַמּוּיָהּ:	וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מַחְלָלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ תִּהְיֶה מִקֶּרֶב עַמּוּיָהּ:	14

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אללם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אלא אלו בגדי השרד הם, בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורים בפרשת מסעות, ונתנו עליהם בגדי סכלת (במדבר ד, יז), ונתנו עליהם בגדי סרָגָמָן (שם יג), ונתנו עליהם בגדי תולעת שני (שם ח), ונראה דברי, שנאמר ומן הסכלת והסרגָמָן ותולעת השני עשו בגדי סָרָד לְשַׁרְת בְּקֹדֶשׁ (שמות לט, א), ולא הוזכר שם עמהם, ואם בבגדי כהונה מדבר, לא מנינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שם: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרגומו לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרגום של קלעים ותרגום של מכבר, שהיו ארוגים במחט, עשויים נקבים נקבים, לְזִיזִין בְּלַע"ז (שלינגווערק):

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזרוך הקטרת ההיכל שהוא קדש: (13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף על פי שהפקדתיך לזוהם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמורו. אף על פי ששהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אחי ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא צינינו שבחרתי בכם, בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה, כי אני ה' מקדשכם:

(14) מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונכרתה. בלא התראה: מחללֶיהָ. הנהג זה חול בקדושתה:

<p>15 Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן קָדֵשׁ לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת׃</p> <p>וְהַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִתְקַטֵּל׃</p>	<p>15 שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן קָדֵשׁ לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת׃</p>
<p>16 Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.</p>	<p>וְיִטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת שַׁבָּתָא לְמַעַבְדַּת יֵת שַׁבָּתָא לְדִרְיָהוֹן קִיָּם עָלֵם׃</p>	<p>16 וְשָׁמְרוּ אֶת־הַשַּׁבָּת לְעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם׃</p>
<p>17 It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.</p>	<p>בֵּין מִיָּמָרִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הִיא לְעָלָם אֲרִי שִׁתָּא יוֹמִין עָבַד יְיָ יֵת שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרֻעָא וּבִיּוֹמָא שְׁבִיעֻתָּא שַׁבָּת וְנָח׃</p>	<p>17 בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הוּא לְעָלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֹשׁ׃ (ס)</p>
<p>18 And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.</p>	<p>וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכֻלָּתָּו לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהָר סִנִּי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתֻבִּים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים׃</p> <p>וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכֻלָּתָּו לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהָר סִנִּי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתֻבִּים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים׃</p>	<p>שני וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כָּכֻלָּתָּו לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהָר סִנִּי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן כְּתֻבִּים בְּאֶצְבָּע אֱלֹהִים׃</p>

(15) שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לך כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שַׁבַּת שְׁבֻתוֹן הוא לָקֵס (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם צִיּוֹם הָרָאשׁוֹן שְׁבֻתוֹן וצִיּוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁבֻתוֹן (שם, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש): קדש לה'. שמירת קדושה לשמי וצמאות:

(17) וינפש. כתרומתו ונח, וכל לשון נפש הוא לשון נפש, שמשכ נפשו ונשימתו צהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתוב בו לא ייעף ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו צמאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לְשַׁבֵּר הָאוֹזֵן מה שהיא יכולה לשמוע:

(18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר צורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי צִיּוֹם צַחֲמוֹ נִשְׁתַּצְרוּ הַלְוֹחֹת, וצִיּוֹם הַכְּפוּרִים נִתְרַחַה הַקֶּצֶ"ה לִישְׂרָאֵל, ולמחרת התחילו צַנְדָּצַת הַמִּשְׁכָּן וְהוֹקֵס צֶאֱחָד צִנִּיסָן. (5"ע טוֹבָא, דִּילְמָא הַכֵּל כַּסְדֵּר, וזווי הקצ"ה למשה היה צֶאֱרָצַעִים יָמִים הָרַאשׁוֹנִים, טַרַם עָשׂוֹתָם הָעֵגֶל, וקודם דתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל זווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקצ"ה, וכן הוא צהדיא צוהר ויקהל, אשר על כן צווי הקצ"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גם ערצ רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צוויי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערצ רב, לפי שהם גרמו צַנְזִקִין וק"ל): ככלתו. ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמנה כלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה צומן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת צכ"ד קשוטין, הן האמורים צספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם צריך להיות צקי צכ"ד ספרים: לדבר אחר. החקים והמשפטים צצוולה המשפטים: לדבר אחר. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחורין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחרת. לחת כתיב, שהיו שתיין שוות:

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בִשָּׁשׁ מֹשֶׁה לְרִדֹּת מִן־הַהָר וַיִּקְהֹל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמ וַעֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־יָחַד מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

And Aaron said unto them:

² 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

וַיֹּאמֶר אֶלְהֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלַי:

And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.

וַיִּתְּפְּרְקוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'

וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בְּחֹרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֹגֶל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(1) כי בשש משה. כחרגומו לשון איחור, וכן צ' ש' רכזו (שופטים ה, כח), וְחִילּוֹ עַד צֹשׁ (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בחוך ו' שעות, כספורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' בסיון עלה, נמלא יום ארבעים שבעה עשר בחמו, צ"ו בא השטן וערבב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוביא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערצוביא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיחא במסכת שבת (פט.), ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן, בין קודם חלות בין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וַיִּשְׁפְּצוּם מִמִּקְרָת וַיַּעֲלוּ עֲלוֹת: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה איוו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה זה, עתה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן בלבו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמה יתעכב הדבר, ובחוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל ענמין: פרקו. לשון צווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו מגזרת ברכ:

(3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמלא הם מפורקים מנזמיהם, דישקריי"ר בלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנזמי, כמו פִּלְאֲחִי אֶת הָעִיר (שמות ט, כט), מן העיר:

(4) ויצר אותו בחרט. יש לחרגומו בשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו וְהִמְטָפְחוֹת וְהִסְרִיטִים (ישעיה ג, כב), וַיֵּצֶר פְּדָרִים פָּקָף פָּקָף פְּרִיטִים (מלכים ב, כג). והצ' ויצר לשון צורה, בחרט כלי אומנות הצורפין שחורטין בו לורות צורה, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו וְקָטַב עֲלָיו פָּקָרְט לָחוֹשׁ (ישעיה ח, א), וזהו שחרגם חונקלות וְצָר יָסִיף צִיפָא, לשון זיוף הוא, כלי אומנות שחורטין בו צורה אותיות ושקדים שקורין בלע"ז ניי"ל (גרלשטיבל), ומזייפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיצא מחוך דמוסי בנין שנתמעך בו במזרים (סנהדרין קא), והיה צידו שם וטם, שכתב בו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מחוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, וינא העגל: מסכה. לשון מתכת. דבר אחר, קב"ה קנטרין זה היו בו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממזרים הם שנקהלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

<p>And when Aaron saw this, he 5 built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'</p>	<p>וַיִּבְנֶה אַהֲרֹן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:</p>	<p>5 וַיִּבְנֶה אַהֲרֹן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:</p>
<p>And they rose up early on the 6 morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.</p>	<p>וַיָּשָׁכְבוּ מִמָּחָרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׂתוֹ וַיִּקְמוּ לַצְחָק: (פ)</p>	<p>6 וַיָּשָׁכְבוּ מִמָּחָרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׂתוֹ וַיִּקְמוּ לַצְחָק: (פ)</p>
<p>And the LORD spoke unto 7 Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר כִּי שִׁחַת עֲמַד אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>7 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר כִּי שִׁחַת עֲמַד אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>they have turned aside quickly out of the way which I 8 commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>סָרוּ מִחַד מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסֶּכֶה וַיִּשְׁתַּחֲווּ-לוֹ וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלִינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>8 סָרוּ מִחַד מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסֶּכֶה וַיִּשְׁתַּחֲווּ-לוֹ וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֵלִינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 9 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת-הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם-קָשָׁה-עֲרֹף הוּא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת-הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם-קָשָׁה-עֲרֹף הוּא:</p>
<p>Now therefore let Me alone, that 10 My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיַּחֲרֵא-אֶפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>	<p>10 וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיַּחֲרֵא-אֶפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>

(5) וירא אהרן. שהיה ברוח חיים, שנאמר בְּסִגְיַת שׁוֹר אֶלְל עֶשֶׂז (תהלים קו, כ), וראה שהללית מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחות לגמרי: ויבן מזבח. לדחות: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמה יבא משה קודם שיעצדוהו, זה פשוט. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון בינה) מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא זה, ועוד ראה ואמר, אם הם בונים את המזבח, זה מביא ררור וזה מביא אבן ונמלאת מלאכתך עשויה צבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעלל במלאכתו, בין כך ובין כך משה בא: חג לה'. בלבו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה ויעצדו את המקום:

(6) וישכימו. השטן וזם כדי שיטאוו: לצחק. יש צמסמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לְצַחֵק צִי (בראשית לט, יז), ושפיות דמים, כמו שנאמר יְקוּמוּ גֵּא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁקְרוּ לְפָנָיו (שמואל-ב, ז, יד), אף כאן נהרג חור: (7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וַיִּדְבֹּר אֶסֶס קָשׁוֹת (בראשית מב, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נחתי לך גדולה אלא בשבילם (ברכות לב), באותה שעה נתגדה משה מפי בית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מעמך וגיירתם, ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:

(10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מב, י):

<p>And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?</p>	<p>וַיִּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יִחַרְהָ אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:</p>	<p>וַיִּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יִחַרְהָ אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:</p>
<p>Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.</p>	<p>לָמָּה יִמְרֹנוּ מִצְרָאִי לֵמֹר בְּבִישָׁא אִפְּיִקְנוּן לְקַטֵּלָא יְתִהוֹן בֵּינֵי טוּרֵיָא וּלְשִׁיצִיּוּתֵהוֹן מֵעַל אֲפִי אֲרַעָא תוּב מִתְקוֹף רוּגְזָךְ וְאַתִּיב מִן בִּשְׁתָּא דְּמִלִּילָתָא לְמַעַבְדַּ לְעַמְּךָ:</p>	<p>לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהַרְגֵם בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ:</p>
<p>Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'</p>	<p>אֲדַכֵּר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדְךָ דְּקִיַּמְתָּא לְהוֹן בְּמִימְרְךָ וּמִלִּילָתָא עֲמִהוֹן אֲסִגֵּי יְת בְּנִיכּוֹן כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא וְכָל אֲרַעָא הָדָא דְּאִמְרִית אֲתִין לְבְנֵיכּוֹן וְיִחְסְנוּן לְעַלָם:</p>	<p>זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרַבְּה אֶת־זֶרְעֲכֶם כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזֶרְעֲכֶם וְנָחֳלוּ לְעַלָם:</p>
<p>And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.</p>	<p>וַתֵּב יְיָ מִן בִּשְׁתָּא דְּמִלִּילָא לְמַעַבְדַּ לְעַמִּיהָ:</p>	<p>וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)</p>
<p>And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.</p>	<p>וַאֲחַפְּנִי וַנְּחַת מֹשֶׁה מִן טוּרָא וַתְּרִין לוֹיָחֵי סְהַדוּתָא בִּידֵיהּ לוֹיָחֵי כְּתִיבִין מִתְּרִין עֲבָרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אֲנוּן כְּתִיבִין:</p>	<p>וַיָּפֶן נִיֶּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:</p>
<p>And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.</p>	<p>וְלוֹחֵיָא עוּבְדָא דִּיֵּי אֲנוּן וּכְתָבָא כְּתָבָא דִּיֵּי הוּא מִפְּרָשׁ עַל לוֹחֵיָא:</p>	<p>וְהַלָּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה וְהַמְּכָתֵב מְכָתֵב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחַת:</p>

- (11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור:
 (12) והנחם. המעשה מתעבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:
 (13) זכור לאברהם. אם עצרו על עשרת הדצרות, אזרהם אזיהם נחנסה בעשר נסיונות ועדיין לא קבל שכרו, מנהו לו ויאלעו עשר זעשר: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עמו להשרף עליך צאור כשדים, אם להריגה, זכור ליצחק שפשט צאור לעקידה, אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואם אינן נזולין בזכותן, מה אהה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך זשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחד (זרכות לז). אשר נשבעת להם כך. לא נשבעת להם דזכר שהוא כלה, לא זשמים ולא זכרך, לא זהרים ולא זגזעות, אלא כך, שאתה קיים ושצועתך קיימת לעולם, שנאמר זי נשבעתי נאם ה' (זכרשית זב, טז), וליצחק נאמר, והקימותי את השזעה אשר נשבעתי לאברהם אביך (שם כו, ג), וליעקב נאמר אני אל שזי פרה ורצה (שם לה, יא), נשבע לו זכאל שזי:
 (15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (זשנת קד).

17	And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת-קוֹל הָעָם וַיַּבֵּן וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה קוֹל קָרָב בַּמִּשְׁכָּה:	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת-קוֹל הָעָם בָּרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:	17
18	And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'	וַיֹּאמֶר לֹא קוֹל גְּבוּרִין דִּנְצָחִין בַּקָּרָב וְאֵף לֹא קוֹל חֲלָשִׁין דַּמְתִּיבִין קוֹל דְּמַחֲיִבִין אֲנִי שָׁמַע:	וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שָׁמַע:	18
19	And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.	וַיְהִי כַּד קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֶל וּמַחֲלָת וַיַּחֲרֶאֱף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלֵּחֹת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הַהָר:	וַיְהִי כַּד קָרַב אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת-הָעֵגֶל וּמַחֲלָת וַיַּחֲרֶאֱף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת-הַלֵּחֹת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הַהָר:	19
20	And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.	וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיַּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזֶּל עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וַיִּקַּח אֶת-הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ וַיַּטְחֵן עַד אֲשֶׁר-דָּק וַיִּזֶּל עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	20
21	And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מָה עָבַד לָךְ עֲמָא הֲדִין אַרִי אִיתִיתָא עֲלוּהִי חֹבָא רַבָּא:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן מָה-עָשִׂיתָ לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי-הִבֵּאתָ עָלֵינוּ חַטָּאת גְּדֹלָה:	21
22	And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.'	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יתִקַּף רִגְזָא דְרַבּוֹנִי אֵת יְדַעְתָּ יֵת עֲמָא אַרִי בְּבִישׁ הוּא:	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-יֵחֶר אָף אֲדִנִי אֹתָהּ יְדַעְתָּ אֶת-הָעָם כִּי בָרָע הוּא:	22

(16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא ככזודו עשאו. דבר אחר, כאדם האומר לחזרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשעיו של הקצ"ה צמורה: חרות. לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר צלע"ו (איינשניידען):

(17) ברעה. זהו מריעים ושמחים ולוחקים:

(18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הזועקים נחון, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המעניין את נפש שומע כשנאמרין לו:

(19) וישלך מידו וגו'. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל צן נכר לא יאכל צו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואמננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:

(20) ויזר. לשון נפון, וכן יזורה על נוהו גפרית (איז ית, טו), וכן פי חסם מִזְרָה הַקָּשֶׁת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נתכוין לצדקם כסוּטות, שלש מיתות נדונו שם, אם יש עדים והתראה, צסיף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים בלא התראה, במגפה, שנאמר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם, לא עדים ולא התראה, בהדקון (יומא סו:), שצדקום המים ונצו צטניהם:

(21) מזה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תציל עליהם חטא זה:

(22) כי ברע הוא. בדרך רע הם הולכין חמיד, וצנעויות לפני המקום:

- 23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.
- 24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.
- 25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—
- 26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD'S side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.
- 27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'
- 28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.
- 29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'
- וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים
אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זֶה
מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָענוּ
מַה-הָיָה לוֹ:
- וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב
הַתִּפְרְקוּ וַיִּתְּנוּ-לִי וְאֶשְׁלַכְהוּ
בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:
- וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת-הָעָם כִּי
פָרַע הוּא כִּי-פָרַעַת אַחֲרָן
לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:
- וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה
וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלָי וַיֹּאסְפוּ
אֵלָיו כָּל-בְּנֵי לֵוִי:
- וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה-אָמַר
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ
אִישׁ-חֶרְבּוֹ עַל-יָרְכּוֹ עִבְרוּ
וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה
וְהָרְגוּ אִישׁ-אֶת-אָחִיו וְאִישׁ
אֶת-רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת-קָרְבּוֹ:
- וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי-לֵוִי כְדֹבַר מֹשֶׁה
וַיִּפֹּל מִן-הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יָדְכֶם
הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּכְנוּ
וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם
בְּרָכָה:
- וַאֲמַר מֹשֶׁה קְרִיבוּ וְיִכּוֹן
יּוֹמָא דִּין קוֹרְבָנָא קָדָם יי
אֲרִי גִבֹּר בְּבָרִיָּה וּבְאָחִיוִי
וּלְאִיתָאָה עֲלֵיכֶם יּוֹמָא דִּין
בְּרָכָן:

(24) ואמר להם. דצר אחד, למי זה צלצד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשלכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויאל:

(25) פדוע. מגולה, נתגלה שמנו וקלנו, כמו ופרע את ראש האשה (צמדצר ה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדצר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:

(26) מי לה: אלי. יצא אלי: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):

(27) כה אמר וגר. והיכן אמר, וצח לאלהים יצקם (שמות כב, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פי"צ): אחיו. מאמו, והוא ישראל:

(29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, צצר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו

<p>And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וַעֲתָה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵכֶם:</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חַטָּאת גְּדֹלָה וַעֲתָה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפֵּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵכֶם:</p>
<p>And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.'</p>	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>	<p>וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חַטָּאת גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:</p>
<p>Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'</p>	<p>וַעֲתָה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֵם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:</p>	<p>וַעֲתָה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֵם וְאִם־אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:</p>
<p>And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי:</p>
<p>And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'</p>	<p>וַעֲתָה לֵךְ וְנָתַתָּ אֶת־הָעָם אֶל־אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מַלְאֲכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם בָּקָרְדִּי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטֹּאתֵם:</p>	<p>וַעֲתָה לֵךְ וְנָתַתָּ אֶת־הָעָם אֶל־אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מַלְאֲכִי יֵלֵךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם בָּקָרְדִּי וּפָקַדְתִּי עֲלֵהֶם חַטֹּאתֵם:</p>
<p>And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.</p>	<p>וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל־אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהָרֹן:</p>	<p>וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל־אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהָרֹן: (ס)</p>

צנו וצאחיו:

- (30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסמימה לנגד חטאתכם, להציל ציניכם וצין החטא:
- (31) אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לב.). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, וחולה לו כיס צלארו ומעמידו בפתח בית זונות, מה יעשה הַנן שלא יחטא (ברכות שס:):
- (32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרבה: מספרך. מכל המורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לצקש עליהם רחמים:
- (34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור במקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים א ב, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עס שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל:
- (35) ויגוף ה' את העם. מיטה צידי שמים, לעדים צלא התראה:

XXXIII	<p>And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—</p>	<p>וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עִלָּה מִזֶּה אֶתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנָּה:</p>	XXXIII
2	<p>and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—</p>	<p>וְאֶשְׁלַח קִדְמוֹךָ מִלִּפְנֵי וְגֵרְשָׁתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:</p>	2
3	<p>unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'</p>	<p>לְאֶרֶץ עֹבְדָא חֶלֶב וּדְבַשׁ אֲדִי לֹא אֶסְלִיק שְׂכִינָתִי מִבֵּינְךָ אֲדִי עִם קָשִׁי קָדָל אֶת דִּלְמָא אֲשִׁיצִינְךָ בְּאֶרְחָא:</p>	3
4	<p>And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׂתּוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו:</p>	4
5	<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־קָשֶׁה־עֹרֶף רָגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיתִיךָ וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעָלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אַעֲשֶׂה־לָּךְ:</p>	5
6	<p>And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.</p>	<p>וַיִּתְּנֻצְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵיכֶם מִהָר הָהָר:</p>	6

- (1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאלו לא אמר ועמד:
- (2) וגרשתי את הכנעני וגו'. ששה אומות הן, והגרנשי עמד ופנה מפניהם מאליו:
- (3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתו בקרבכם ואתם ממרים זי, מרבה אני עליכם זעם: אבלך. לשון כליון:
- (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדין. כתרים שניתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח):
- (5) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך. אם אעלה בקרבך ואתם ממרים זי בקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמי, שנאמר תִּצִי קִמַּעַט רָגַע עַד יַעֲזָר וְעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אתכם, לפיכך טיב לכם שאשלח מלאך: ועתה. פורענות וזמלקו מיד, שמורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. צפוקות שאר העון, אני יודע מה שצלזלי לעשות לך:
- (6) את עדיכם מהר חורב. את העדי שהיה צידם מהר חורב:

<p>Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.</p>	<p>וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת-הָאֹהֶל וַיִּנָּהֵל לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הָרֶחֶק מִן-הַמַּחֲנֶה וַיִּקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל-מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:</p> <p>וּמֹשֶׁה נָסִיב יֵת מִשְׁכָּנָא וּפְרָסִיהּ לִיְהִי מִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא אֲרֻחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וְקָרִי לִיְהִי מִשְׁכָּן בֵּית אוֹלְפָנָא וַהֲוִי כָּל דְּתַבַּע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יי נִפִּיק לְמִשְׁכָּן בֵּית אוֹלְפָנָא דְּמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא:</p>	<p>וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת-הָאֹהֶל וַיִּנָּהֵל לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הָרֶחֶק מִן-הַמַּחֲנֶה וַיִּקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל-מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:</p>
<p>And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.</p>	<p>וַהֲיָה כִּצְאֹת מֹשֶׁה אֶל-הָאֹהֶל יִקְוֹמוּ כָּל-הָעָם וַיִּצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד-בֹּאוֹ הָאֹהֶל:</p> <p>וַהֲוִי כִּד נִפִּיק מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא קִימִין כָּל עַמָּא וּמִתְעַתְּדִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל לְמִשְׁכָּנָא:</p>	<p>וַהֲיָה כִּצְאֹת מֹשֶׁה אֶל-הָאֹהֶל יִקְוֹמוּ כָּל-הָעָם וַיִּצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד-בֹּאוֹ הָאֹהֶל:</p>
<p>And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.</p>	<p>וַהֲוִי כִּד עָלִיל מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא נִחִית עַמּוּדָא דְּעֻנָּנָא וְקָאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:</p> <p>וַהֲיָה כִּבָּא מֹשֶׁה הָאֹהֶל יֵרֵד עַמּוּד הָעָנָן וְעַמּוּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם-מֹשֶׁה:</p>	<p>וַהֲיָה כִּבָּא מֹשֶׁה הָאֹהֶל יֵרֵד עַמּוּד הָעָנָן וְעַמּוּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם-מֹשֶׁה:</p>
<p>And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.</p>	<p>וַחֲזֹן כָּל עַמָּא יֵת עַמּוּדָא דְּעֻנָּנָא קָאִים בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וְקִימִין כָּל עַמָּא וְסֻגְדִּין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנֵיהּ:</p> <p>וְרָאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעָנָן עַמּוּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ:</p>	<p>וְרָאָה כָּל-הָעָם אֶת-עַמּוּד הָעָנָן עַמּוּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל-הָעָם וַהֲשִׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ:</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.</p>	<p>וּמִמְלִיל יי עִם מֹשֶׁה מִמְּלַל עִם מִמְּלַל כְּמָא דִּימְלִיל גּוֹבְרָא עִם חֲבֵרִיהּ וְחָאִיב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשְׁוִמְשֻׁנִּיהּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נּוּן עוֹלִימָא לֹא עָדִי מִגּוֹ מִשְׁכָּנָא:</p> <p>וְדִבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)</p>	<p>וְדִבֶּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פָּנִים אֶל-פָּנִים כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)</p>

(7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטתו מחוץ למחנה, אמר, מנודה לרצ מנודה למלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר אך רחוק יהיה צייניכם וציינו פאלפיס אמה פמדה (יהושע ג, 7): וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למזבש תורה: כל מבקש ה'. מכאן למזבש פני זקן, כמקבל פני שכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יואל. דבר אחר והיה כל מבקש ה', אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חזריהם אומרים להם הרי הוא בזה של משה: (8) ויהי. לשון הווה: כצאת משה מן המחנה. ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנחמסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבת, אשרי ילוד אשה שכן מוצתה שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו:

(9) ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה, שהוא כבוד השכינה, כמו וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז, פט), ואינו קורא מדבר אליו, כשהוא קורא מדבר פתורו הקול מדבר ציון לעין עמו, וההדיט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיט: (10) והשתחוה. לשכינה:

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתצרו הלוחות (תענית כח:), וצ"ח שרף את העגל ודן את החוטאים, וצ"ט עלה, שנאמר

<p>And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אָמַר אֵלַי הֵעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאֵתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאֵתָּה אָמַרְתָּ יֵדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי:</p>	<p>שלישי</p>
<p>Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'</p>	<p>וְכַעַן אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין קִדְמָךְ אוֹדְעֵנִי כָעַן יְת אֹרַח טוֹבָךְ וְאֹדַע רַחֲמָךְ בְּדִיל דְּאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קִדְמָךְ וְגַלִּי קִדְמָךְ אֲרִי עִמָּךְ עַמָּא הָדִין:</p>	<p>13</p>
<p>And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר שְׁכִינָתִי תִהְיֶה וְאֲנִי־ לָךְ:</p>	<p>14</p>
<p>And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.</p>	<p>וַיֹּאמֶר קִדְמוֹהִי אִם לֹית שְׁכִינָתְךָ מִהִלְכָּא בִּינוּנָא לֹא תִסְקַנְנָא מִכָּא:</p>	<p>15</p>
<p>For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?'</p>	<p>וּבִמָּה וְיִידַע אִפּוּא כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמָּךְ הָלֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ וּנְבַלְנוּ אֲנִי וְעַמָּךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)</p>	<p>16</p>

וְיִהְיֶה מִמִּתְקַר וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְגו' (שמות לב, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקס רחמים, שנאמר וְאֶתְּנַפֵּל לְפָנֶיךָ ה' וְגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש חלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר זהם וְאֶתְנִי עִמָּדִי בְּהָרִים הָרָאשׁוֹנִים וְגו' (שם י, ו), מה הראשונים בראשון אף האחרונים בראשון, אמור מעתה, אמצעיִים היו בכעס. זי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה וכלל שלם, ואמר לו למשה סְלַחֲתִי בְּדָרְכֶיךָ, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל ללוותן על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד צניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וְסָד לְמַשְׁרִיתָא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונלבו וקיימין. והציטו, ומסתכלין. והשתחוו, וסָגְדִין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרצם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולצד על דבריך, אתה אומר אלי וְגו' ואתה לא הודעתני וְגו', ואשר אמרת לי הִנֵּה אֶתְנִי עִמָּדִי מִלֵּאף (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ זה: ואתה אמרת ידעתוך בשם. הכרתוך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הִנֵּה אֶתְנִי עִמָּדִי אֲלֵיךְ צָעַב הָעָן וְגו' וגם צָד יִלְמִינוּ לְעוֹלָם (שם יט, ט):

(13) ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שכר מציאת חן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעוּז, ראה כי עמך הם מקדם, ואם זהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי צעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (י, י), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו וּפְקִינָךְ הִלְכִים בְּקֶרֶב (שמואל-ב יז, יא):

(15) ויאמר אליי. בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת חן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך

<p>17 And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵעָשֶׂה כִּי־מִצְאתָ חֵן בְּעֵינַי וְאֶדְעָךָ בְּשֵׁם:</p> <p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵף יֵת פִּתְגָמָא הָדִין דְּמַלְלִיתָא אַעֲבִיד אֲרִי אֲשַׁפְחָתָא רַחֲמִין קֳדָמִי וְרַבִּיתִּיךָ בְּשֵׁם:</p>	<p>רביעי</p>
<p>18 And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'</p> <p>19 And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲחֻזֵּנִי כֵּעֵן יֵת יִקְרָךְ:</p> <p>וַיֹּאמֶר אֲנָא אַעֲבֵר כָּל טוֹבִי עַל אִפְךָ וְאִקְרִי בְּשֵׁמָא דִּיִּי קֳדָמְךָ וְאַחֲוִן לְמִן דְּאַחֲוִן וְאַרְחִים עַל מִן דְּאַרְחִים:</p>	<p>18 וַיֹּאמֶר הָרְאֵנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:</p> <p>19 וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנֵּיתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמִתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:</p>
<p>20 And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֹא תִבּוֹל לְמַחְזִי יֵת אִפִּי שְׁכִינָתִי אֲרִי לֹא יַחְזִינִנִי אִנְשָׁא וְיִתְקַיֵּים:</p>	<p>20 וַיֹּאמֶר לֹא תִבּוֹל לְרֹאשׁ אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם רָחִי:</p>
<p>21 And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ הֵא אֶתְר מְתִיקָן קֳדָמִי וְתַתְּעִיד עַל טָנָא:</p>	<p>21 וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר:</p>
<p>22 And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.</p>	<p>וַיְהִי בְּמַעֲבַר יְקָרִי וְאַשְׁוִינֶךָ בְּמַעֲרַת טָנָא וְאֶגִּין בְּמִמְרֵי עֲלֶיךָ עַד דְּאַעֲבֵר:</p>	<p>22 וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁפְתִּי כַּפִּי עָלֶיךָ עַד־עָבַרְתִּי:</p>

עוד על אומות עוזדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מוצדלים בדבר הזה מכל העם, כמו והפלה ה' צין מקנה ישלחל וגו' (שמות ט, ד):

(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על עוזדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון ואלו דבר יגב (איוב ד, ז), שומעין על ידי שליח:

(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת ראון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וזריך ללמדך סדר תפלה, ששנכרת בצקס רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אחת שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הכור, ואחיה כפון צמעה: וקראתי בשם ד' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענים, כי רחמי לא קלים: וחגורתי את אשר אחון. אותן פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הצטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הנה חלכי פרט צרית, הצטיחו שאין חזרות ריקס (שם):

(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני:

(21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לזכרך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתראה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקצ"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(22) בעבור כבודי. כשאעבור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני האנשים ההם פנקר (במדבר טז, יד), יקרוף ערצני נמל (משלי ל, יז), חני קרתי ופתייתי מיס (ישעיה לו, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הכור: ושכוחי כפי. מכאן שנחנה רשות למחזלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ומרגומו ופגיון צמימרי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו נריך לסוכך עליו כדק ממש:

<p>23 And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'</p>	<p>וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ וְאַעֲדִי יָת דְּבַרְתָּ יְקָרִי אֶת־אַחֲרִי וּפָנִי לֹא יֵרָאוּ: (פ) סֵפֶק פֶּרֶשָׁה לֹא יִתְחַזֵּן: (סוּמָה בְּכֶתֶר אֶרֶם צוּבָה)</p>	<p>23</p>
<p>XXXIV And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה פָּסֵל לָךְ פָּסֵל־לָךְ שְׁנֵי־לַחֹת תָּרִין לִוְחֵי אֲבָנִים כַּקִּדְמָאִי אֲבָנִים כְּרָאשֹׁנִים וְכִתְבֹתֵי עַל לִוְחֵי יָת עַל־הַלַּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים פִּתְגָמָא דִּהְיוּ עַל לִוְחֵי אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלַּחֹת הָרָאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:</p>	<p>חמישי</p>
<p>2 And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.</p>	<p>וְהָיָה נָכוֹן לִבְקֹר וְעֹלִיתָ וְהָיָה נָכוֹן לִבְקֹר וְעֹלִיתָ בִּבְקֹר אֶל־הָרִי סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:</p>	<p>2</p>
<p>3 And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'</p>	<p>וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יִרְאָה בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר אֶל־יִרְעֻוּ אֶל־מוֹל הָהָר הַהוּא:</p>	<p>3</p>
<p>4 And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לַחֹת אֲבָנִים כַּקִּדְמָאִי וְאַקְדִּים מֹשֶׁה בִּבְקֹר וַיַּעֲלֶה אֶל־הָרִי סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>	<p>4</p>
<p>5 And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְנַצֵּב עִמּוֹ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>	<p>5</p>

- (23) והסרותי את כפי. ואעדי ית דברת יקרי, כשתחלק הנהגת כבודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלן: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:
- (1) פסל לך. הראהו מחצ סגפיריון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרצה: פסל לך. אחת שצרת הראשונות, אחת פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יאל עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אחת קרעת אותה, אחת קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה ככתב ידי, כן המלך זה הקצה, השפחות אלו ערצ רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקצה אלו ישראל, לכן נאמר פסל לך:
- (2) נכון. מזומן:
- (3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צחצוחות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הנגיעות:
- (5) ויקרא בשם ה'. מתרגמין וקרא בשם ה':

<p>And the LORD passed by before him, and proclaimed: 'The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְהוָה אֶל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֲרֻךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְהוָה אֶל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֲרֻךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:</p>
<p>keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נֹשֵׁר טִיבוֹ לְאַלְפֵי דָרוֹן שְׂבִיב לַעֲוֹן וְלַמְּרוֹד וּלְחֹבוֹבִין סָלַח לְדֹתֵיבִין לְאֻרִּיתִיהָ וְלִדְלָא תִיבִין לֹא מִזְכֵּי מִסְעֵר חֹבוֹי אֲבֹהֶן עַל בְּנֵי וְעַל בְּנֵי בְנֵי מְרַדִּין עַל דֶּר תְּלִיתַי וְעַל דֶּר רַב־עֲשָׂרִי:</p>	<p>נֹשֵׁר (בספרי תימן נצר בנוין רגילה) חֲסֵד לְאַלְפִים נִשָּׂא עֲוֹן וּפֶשַׁע וְחַטָּאת וְנִקְהָ לֹא יִנָּקֶה פֶקֶדוֹ עֲוֹן אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבְעִים:</p>
<p>And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.</p>	<p>וַיַּחֲזִי מֹשֶׁה וַיִּכְרַע עַל אֲרָצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>	<p>וַיַּחֲזִי מֹשֶׁה וַיִּכְרַע אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>
<p>And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֲרֹף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנוֹ וּלְחַטָּאתָנוּ וְנָחַלְתָּנוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עַם־קָשֶׁה־עֲרֹף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנוֹ וּלְחַטָּאתָנוּ וְנָחַלְתָּנוּ:</p>
<p>And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.</p>	<p>וַיֹּאמֶר הֵנָּה אֲנִי גֹזֵר קִים קְדָם כָּל עַמֶּךָ אֶעֱבִיד פְּרִישָׁן דְּלֹא אֶתְּבָרְאוּ בְּכָל אֲרָעָא וּבְכָל עַמֻּמְיָא וַיַּחֲזִי כָל עַמֻּמָּא דְּאֵת בֵּינֵיהוֹן יָת עֹבֵדָא דִּי אֲרִי דְחִיל הוּא דְּאֵנָּה עֲבִיד עַמֶּךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר הֵנָּה אֲנִי כֹרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל־עַמֶּךָ אֶעֱשֶׂה נִפְלְאוֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרְאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אֵתָּה בְּקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי־נִוְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עַמֶּךָ:</p>

ש

(6) וי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוּב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֵלֵי אֵלֵי לִמָּה עֲזָבְתָּנִי (תהלים כב, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתני, כך מלאכי במכילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממנה ליפרע, שמה יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכיות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדים שאדם עושה להכעיס: ונקה לא ינקח. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקה הוא לשצים ולא ינקח לשאינן שצים: פוקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם צדיהם, שכבר פירש במקרא אחר לשונאי: ועל רבעים. דור רביעי, נמלאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שצמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכינה עוזרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

(9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עם קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אכלך בדרכך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלתנו. ותחנונו לך נחלה (ס"א שתחן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עובדי אלילים:

<p>Observe thou that which I am commanding thee this day; II behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>שָׁמַר-לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם הַנִּנִּי גֹרֵשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת-הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִיטִּי וְהַיְבוֹסִי וְהַיְבֻסִּי:</p>	<p>II שָׁמַר-לְךָ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם הַנִּנִּי גֹרֵשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת-הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִיטִּי וְהַיְבוֹסִי וְהַיְבֻסִּי:</p>
<p>Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.</p>	<p>אֲסַמְר לְךָ דִּלְמָא תִּגְזֹר קִים לְיָתִיב אֲרַעָא דְאַתָּה עֲלִיל עֲלֵיהּ דִּלְמָא יְהִי לְתַקְלָא בִּינָךְ:</p>	<p>II השָׁמַר לְךָ פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן-יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:</p>
<p>But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.</p>	<p>אֲרִי יֵת אִיגִירִיהוֹן תִּתְּרַעֲוֹן וְיֵת קִמְתָּהוֹן תִּתְּבִרֹן וְיֵת אֲשִׁירֵיהוֹן תִּקְצְצֹן:</p>	<p>13 כִּי אֶת-מִזְבְּחֹתָם תִּתְּצֹן וְאֶת-מִצְבְּתָם תִּשְׁבֹּרֹן וְאֶת-אֲשֵׁרֵי תִּכְרֹתוֹן:</p>
<p>For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;</p>	<p>אֲרִי לֹא תִסְגֹּד לְשֵׁנוֹת עַמִּמָּא אֲרִי יְיָ קִנָּא שְׁמִיהּ אֵל קִנָּא הוּא:</p>	<p>14 כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵי אֲחֵרִי יִהְיֶה קִנָּא שְׁמוֹ אֵל קִנָּא הוּא:</p>
<p>lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;</p>	<p>דִּלְמָא תִּגְזֹר קִים לְיָתִיב אֲרַעָא וַיִּשְׁעֹן בְּתַר טַעֲנוֹתָהוֹן וַיִּדְבְּחוּן לְשֵׁנוֹתָהוֹן וַיִּקְרוּן לְךָ וְיִכְבְּחוּן מִדְּבַחֵיהוֹן:</p>	<p>15 פֶּן-תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיִּזְנוּ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶם וַיִּזְבְּחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וַיִּקְרָא לְךָ וַאֲכָלֶת מִזְבְּחֹן:</p>
<p>and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.</p>	<p>וְתִסַּב מִבְּנֹתָהוֹן לְבָנֶךָ וַיִּשְׁעֹן בְּנֹתָהוֹן בְּתַר טַעֲנוֹתָהוֹן וַיִּשְׁעֹן יֵת בָּנֶךָ בְּתַר טַעֲנוֹתָהוֹן:</p>	<p>16 וְלִקְחֹת מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וַיִּזְנוּ בְּנֹתָיו אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶן וַיִּזְנוּ אֶת-בָּנֶיךָ אַחֲרַי אֱלֹהֵיהֶן:</p>
<p>Thou shalt make thee no molten gods.</p>	<p>דְּחָלֹן דְּמִתְכָּא לֹא תַעֲבִיד לְךָ:</p>	<p>17 אֱלֹהֵי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ:</p>
<p>The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.</p>	<p>יֵת חֲגָא דְּפִטִּירִיא תִּטַּר שְׁבַע יוֹמִין תִּיכּוֹל פִּטִּירָא דְּפִטִּירִיא לְזִמְן יִרְחָא דְּאַבִּיבָא אֲרִי בִּירְחָא דְּאַבִּיבָא נִפְקָתָא מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>18 אֶת-חֵג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרַיִם:</p>

(10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמהיו מוצדלים צו מכל האומות עוזדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם:

(11) את האמורי וגו'. ו'אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

(13) אשריו. הוא אילן שעוזדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנאחשו ופורע מעוזציו:

(15) ואכלת מזבח. כסוד אמה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כבודה בעבודתו, שמחוך כך אמה בא ולקח מבנותיו לבניך (עבודה זרה ט.ז.):

(18) חדש האביב. חדש הבפור, שהתנאה מתזכרת צניסולה:

168

19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה: וְכָל־בְּעִירְךָ תִּקְדִּישׁ דְּבָרֶיךָ בְּכוֹר תֹּר וְאַמֹּר:	כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה: וְכָל־בְּעִירְךָ תִּקְדִּישׁ דְּבָרֶיךָ בְּכוֹר תֹּר וְאַמֹּר:	19
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּבִכְרָא דְחִמְרָא תִּפְדּוּם בְּאַמְרָא וְאִם לֹא תִּפְדּוּם וְתִקְפִּיהַּ כָּל בִּכְרָא דְבִנְךָ תִּפְדּוּם וְלֹא יִתְחַזֵּן קִדְמִי רִיקָנִין:	וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִּשְׂהָ וְאִם־לֹא תִּפְדֶּה וְעִרְפֹתָו כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאֵי פָנַי רִיקָם:	20
21	Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶיֶשׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת:	21
22	And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.	וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוֹרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַג הָאֲסִיף תִּקְוֹפַת הַשָּׁנָה:	וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוֹרֵי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַג הָאֲסִיף תִּקְוֹפַת הַשָּׁנָה:	22
23	Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֵה כָּל־זָכוּרְךָ אֶת־פָּנָי הָאֵלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: תְּלַת זְמָנִין בַּשָּׁתָא יִתְחַזֵּן כָּל דְּכוּרְךָ קִדְם רַבּוֹן עָלְמָא יי אֱלֹהָא דִּישְׂרָאֵל:	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֵה כָּל־זָכוּרְךָ אֶת־פָּנָי הָאֵלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:	23

(19) כל פטר רחם לי. צאדם: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר צפטר שור ושה, אשר יפטור זכר את רחמה. פטר. לשון פתיחה, וכן פטר מים ראשית מלון (משלי יז, ד). תי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:

(20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשב. נותן שה לכהן, והוא חולין ציד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפתו. עורפו בקופין, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממנו: כל בכור בנך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קלוב, שנאמר ופדיון מנן חלש תפדה (במדבר יח, טז): ולא יראו פני ריכם. לפי פשוטו של מקרא, דבר בפני עמנו הוא, ואינו מוסב על הזכור, שאין צמזם זכור ראיית פנים, אלא אזוהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריכם, מצוה עליכם להציג עולת ראיית פנים. ולפי מדרש צרייתא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שזה, ללמד על הענקתו של עבד עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון זכור, צמסכת קדושין (יז):

(21) בחריש ובקציר תשבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרצותינו אומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למולאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכך משמעו, ששת ימים תעבוד וציום השביעית תשבות, ועבודת ו' הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שךך לא תזרע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יא קציר העומר שהוא מצוה, ודוהה את השבת:

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מציא צו שתי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הבאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הבאה צפסה, מן השעורים היא: וחג האסיף. צומן שאתה אוסף תצואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו ואספתו אל תוך ביתך (דברים כב, ז): תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה, צמחלת השנה הבאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שצד. הרבה מצות צמורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם, ועל מנין עשה שבהם:

<p>24 For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.</p>	<p>אֲרִי אֶתְרִיד עַמּוּיִן מִן קְדָמָךְ וְאַפְתִּי יֵת תְּחִוּמָךְ וְלֹא יִחְמַד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בְּמִסְקָךְ לְאַתְחַזְּאָה קֶדֶם יי אֱלֹהֶךָ תְּלַת זְמַנִּין בְּשָׁנָה:</p>	<p>כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בְּעִלְתָּךְ לְרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה:</p>
<p>25 Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.</p>	<p>לֹא תִפּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פֶּסַחִי וְלֹא יִבְתּוּן לְצִפְרָא תִּרְבִּי נִכְסֵת חֲגָא דְּפֶסַחִא:</p>	<p>לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלֵין לַבֹּקֶר זִבַּח חֵג הַפֶּסַח:</p>
<p>26 The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not seethe a kid in its mother's milk.'</p>	<p>רִישׁ בְּכוּרֵי אֶרֶץךָ תִּבְרִי לְבֵית מִקְדָּשְׁךָ דִּי אֱלֹהֶךָ לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב: אֲמוֹ: (פ)</p>	<p>רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אֲמוֹ: (פ)</p>
<p>27 And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'</p>	<p>וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתוּב לְךָ יֵת פְּתֻגְמֵיָא הָאֵלִין אֲרִי עַל מִימַר פְּתֻגְמֵיָא הָאֵלִין גְּזֵרִית עִמָּךְ קִיָּם וְעַם יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּיו הִדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>28 And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>וַתְּהִי תַמָּן קֶדֶם יי אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלֹון לֶחֶמָא לֹא אָכַל וּמִיָּא לֹא שָׁתָי וּכְתַב עַל לוחֵיָא יֵת פְּתֻגְמֵי קִיָּמָא עֲשָׂרָא פְּתֻגְמִין:</p>	<p>וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלְחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:</p>

(24) אוריש. כתרומו וְהִרְחַבְתִּי, וכן הַחֲלָקָה (דברים ז, לא), וכן וַיִּירָשׁ אֶת הָאֱמֹרִי (צמדבר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מצית הצחירה, ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכן אני קוצע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזהרה לשוחט, או לזורק, או לאחד מצני חצורה (פסחים סג.). ולא ילֵין. כתרומו, אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא צעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואזרים:

(26) ראשית בכוורי אדמתך. משנעת המינין האמורים בשבח ארץך, אֶרֶץ חֲסֵה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְן וגו' (דברים ח, ח), ודָּבָשׁ, הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לשבר וחלצ, ושלשה פעמים כחוצ צחורה, אחד לאכילה, ואחד להגאה, ואחד לאיסור בישול (חולין קטו:). גדי. כל ולד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהזכיר לפרש צממה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סתם כל יונקים צמשמע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים:

(27) את הדברים האלה. ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה:

<p>And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>וַיְהִי בִּרְדַּת מֹשֶׁה מִהַר סִינַי וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת בְּיַד־מֹשֶׁה בִּרְדָּתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ: 29</p> <p>וַיְהִי כִּי יָרָא אֶהָרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֹּת אֵלָיו: 30</p> <p>וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אֶהָרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: 31</p> <p>וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר סִינַי: 32</p> <p>וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסָוָה: 33</p> <p>וּבֹכָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יִסִּיר אֶת־הַמָּסָוָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה: 34</p>
<p>And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אֶהָרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: 31</p> <p>וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר סִינַי: 32</p> <p>וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסָוָה: 33</p> <p>וּבֹכָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יִסִּיר אֶת־הַמָּסָוָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה: 34</p>
<p>And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֵלָיו אֶהָרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: 31</p> <p>וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר סִינַי: 32</p> <p>וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסָוָה: 33</p> <p>וּבֹכָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יִסִּיר אֶת־הַמָּסָוָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה: 34</p>
<p>And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אִשָּׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר סִינַי: 32</p> <p>וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסָוָה: 33</p> <p>וּבֹכָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יִסִּיר אֶת־הַמָּסָוָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה: 34</p>
<p>And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מָסָוָה: 33</p> <p>וּבֹכָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יִסִּיר אֶת־הַמָּסָוָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה: 34</p>
<p>But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.</p>	<p>וּבֹכָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יִסִּיר אֶת־הַמָּסָוָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה: 34</p>

(29) ויהי בירדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מצהיק וזולט כמין קרן. ומהיכן וזה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקד"ה ידו על פניו, שנאמר ושלפתי כפי (שמות לג, כז):

(30) וייראו מגשת אליו. צא וראה כמה גדולה כחה של עזירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעזירה מהו אומר, ומראה פזוד ה' פאש אכלת צראש ה'ר לעיני צני ישראל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:

(31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:

(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרוקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו צניו, שנה להם משה פרוקס, נסתלקו צניו וישב לו משה פרוקס, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרוקס, נסתלקו זקנים וישבו לצדדין, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרוקס, נמלא ציד כל העם א', ציד הזקנים צ', ציד בני אהרן שלשה, ציד אהרן ארבעה וכו', כדאימא בעירובין (נד):

(33) ויתן על פניו מסוה. כתרומתו צית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא סני לצא (כתובות סז), ועוד בכתובות (ס)., הוה קא מסוה לאפה, לשון הצטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרצוף ובית העיניים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו צשעה שהיה מדבר עס ישראל, וצשעה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, ובאיתו ילא בלא מסוה:

35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.

וּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָי מֹשֶׁה וַהֲשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָנָה עַל־פָּנָיו עַד־בָּאוּ לַדְּבָר אֹתוֹ: (ס)

קלט
פסוקים

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39 on page 221. Sepharadim read I Kings 18:20 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 239.

XXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם: וַיַּעֲשֶׂה יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֹשׁ שַׁבַּת שַׁבְתּוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת: 2

ויקהל

2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.

שִׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה עֲבִידְתָּא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְהִי לָכּוֹן קוּדְשָׁא שְׁבָא שַׁבְתָּא קָדָם יְיָ כָּל דִּיעְבִּיד בֵּיה עֲבִידְתָּא יִתְקַטֵּל: 3

3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day.'

לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּתֵיכֶם הַשַּׁבָּת: (פ) לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁכְּתֵיכֶם הַשַּׁבָּת: 3

4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: 'This is the thing which the LORD commanded, saying:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: וְקָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ וּבִיאָה אֵת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנִחָשֶׁת: 5

לוי

5 Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD'S offering: gold, and silver, and brass;

סֹבּוּ מִנְּכֹון אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ כָּל דִּיתְרַעֵי לִבֵּיה יִתִּי יֵת אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ דִּהָבָא וְכֶסֶף וְנִחָשָׁא: 6

6 and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;

וְתַכְלֵת וְאַדְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וְתַכְלָא וְאַדְמֹנָא וְצִבְעָה וְחֹרִי וּבֹיץ וּמַעֲזִי: 7

7 and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;

וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת וַחֲשִׁשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים: 7

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסודה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נוטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ומרגמו ופאקגש:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

(3) לא תבערו אש. יש מרבותינו אומרים, הצערה ללאו יאאת, ויש אומרים לחלק יאאת (כנהדרין לה); יצמות:

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לילאמר לכם:

(5) נדיב לבו. על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום נורא:

8 and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וּמִשְׁחָא לְאַנְהָרֹתָא וּבוֹסְמִיָּא לְמִשַּׁח רַבּוּתָא וּלְקַטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:	8 וְשֶׁמֶן לְמֵאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּלְקַטְרֶת הַסַּמִּים:
9 and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאַבְנֵי בִּזְזָא וְאַבְנֵי אֲשֵׁלְמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוֹשֶׁנָּא:	9 וְאַבְנֵי-שֹׁהַם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:
10 And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל חֲכִימֵי לֵבָא דְבָבּוֹן יֵיתוּן וַיַּעֲבֹדוּן יְתָ כָּל דְּפִקִּיד יְיָ:	10 וְכָל-חֲכָם-לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:
11 the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	יְתָ מִשְׁכְּנָא יְתָ פְרָסִיָּה וְיְתָ חֹפְאִיָּה פּוֹרְפּוּחֵי דְפּוּחֵי עֲבֻדוּהִי עֲמוּדוּהִי וְסֻמְכוּהִי:	יִשְׂרָאֵל 11 אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-מִכְסּוֹהוּ וְאֶת-קֶרְשָׁיו אֶת-בְּרִיחָו אֶת-עַמֻּדָיו וְאֶת-אַדְנָיו:
12 the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	יְתָ אֲרוֹנָא וְיְתָ אֲרִיחֹהִי יְתָ כְּפֹרֶתָא וְיְתָ פְרוּכְתָא דְּפָרְסָא:	12 אֶת-הָאָרֶן וְאֶת-בְּדָיו אֶת-הַכֶּפֶרֶת וְאֶת פְּרֻכֶּת הַמָּסֶךְ:
13 the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	יְתָ פִתּוּרָא וְיְתָ אֲרִיחֹהִי כָּל מְנוּחֵי וְיְתָ לֶחִים אַפִּיָּא:	13 אֶת-הַשֻּׁלְחָן וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:
14 the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	יְתָ מְנֹרֶתָא דְאַנְהָרֵי וְיְתָ מְנֵהָ וְיְתָ בּוֹצִינְהָא וְיְתָ מִשְׁחָא דְאַנְהָרֹתָא:	14 וְאֶת-מְנֹרֶת הַמֵּאֹר וְאֶת-כָּלֶיהָ וְאֶת-נֵרֹתֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמֵּאֹר:
15 and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	יְתָ מִדְבָּחָא דְקַטְרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיְתָ אֲרִיחֹהִי וְיְתָ מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְיְתָ קַטְרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיְתָ פְרָסָא דִּתְרַעָא לְתַרְעָ מִשְׁכְּנָא:	15 וְאֶת-מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קַטְרֶת הַסַּמִּים וְאֶת-מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:

(11) את המשכן. יריעות המחתונות הנראות בתוכו קרוים משכן. את אהללו. היא אהל יריעות עזים העשויה

לגג. ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והמחשים:

(12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחילה. כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שָׁכַס בְּעָלוֹ (איז א, 1), הִגְנִי שָׁךְ אֶת דִּרְכָךְ (הושע ב, ח):

(13) לחם הפנים. כזר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין מיצה פרושה:

(14) ואת כליה. מלקחים ומחתות: גרותיה. לוציני"ש צלע", ציכים שהשמן והפתילות נמוגין בהן: ואת שמן המאור. אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש במנחות (פז.), מגרגרו בראש היום, והוא כמית וזך:

(15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:

- 16 the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;
- 17 the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;
- 18 the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;
- 19 the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.
- 20 And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.
- 21 And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD'S offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .
- 22 And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.
- 16 אֹתוֹ מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־כַּדָּיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ:
- 17 אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מִסְךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:
- 18 אֶת־יְתִדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יְתִדֹת הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם:
- 19 אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשִׁמְשֵׁת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן:
- 20 וַיֵּצְאוּ כָל־עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:
- 21 וַיָּבֹאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׁאָו לִבּוֹ וְכָל־אִשֶּׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:
- 22 וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל־נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָזָם וְשַׁבָּעֶת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֹת זָהָב לַיהוָה:

(17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש ללד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחצ החצר שהיה חמשים רחב, וסחומין הימנו ללד לפון ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וַתִּמַּשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה קְלָעִים לַתֵּף (שמות כו, יד):

(18) יתדות. לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות בארץ, שלא ינועו צרות: מיתריהם. חבלים לקשור:

(19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמנורה והמזבחות בשעת סילוק מסעות:

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים וַאֲחֻז גִּזְרִיָא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיָּקָן, ורצה לומר שהציאו חס ונוס בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הלאמיד: וכוּמָז.

כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומז, כאן מקום זמה:

23	And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.	וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ:	23
24	Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD'S offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.	כָּל־דָּאָרִים אֲרָמוֹת כֶּסֶף וְנִחֹשֶׁת אֵתִיאוּ יֵת אֶפְרָשִׁיתָא קָדָם יי וְכָל־דָּאֲשַׁחֲכַח עֲמִיָּה אֲעִי שְׁטִין לְכָל עֲבִידַת פּוֹלְחָנָא אֵתִיאוּ:	24
25	And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.	וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב וּבִידֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטְּוֶה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:	25
26	And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.	וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בְּחֻכְמָהָ טָווּ אֶת־הָעִזִּים:	26
27	And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;	וּרְבֹרְבֵי־אֵתִיאוּ יֵת אֲבְנֵי בִנְיָלָא וְיֵת אֲבְנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחוּשָׁנָא:	27
28	and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.	וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן וְלִמְאֹר וְלִשְׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	28
29	The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.	כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לִפְנֵי אֹתָם לְהֵבִיאַ לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לַיהוָה: (פ)	29

(23) וכל איש אשר נמצא איתו. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו:

(26) טוו את העזים. היא הייתה אומנות יתירה, שמעל גזי העזים היו טווין אותם (שבת נט):

(27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכה המוצא בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו לצור מה שמחנדים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותו, כיון שהשלימו לצור את הכל, שנאמר והמלאכה קימה דים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השם וגו', לכך התנדבו בחנוכה המוצא בתחלה, ולפי שנחשלו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:

שלישי
(שני)

30 And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם
בְּצֻלָּאֵל בֶּן-אֹרִי בֶן-חֹור
לְמִטֵּה יְהוּדָה:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
חִזּוּ דְרָבִי יְיָ בְּשֵׁם בְּצֻלָּאֵל
בֶּן אֹרִי בֶן חֹור לְשִׁבְטָא
דִּיהוּדָה:

31 And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in all manner of workmanship.

וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים
בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת
וּבְכָל-מְלָאכָה:
וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים
קָדָם יְיָ בְּחָכְמָא בְּסוּכְלָתְנוּ
וּבְמַדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:

32 And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,

וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת
בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:
וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשֹׂת
וּלְאַלְפָא אַמְנֹנָן לְמַעַבַד
בַּדָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:

33 and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.

וּבַחֲרָשֶׁת אָבֹן לְמִלְאָת
וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
בְּכָל-מְלָאכֶת מַחֲשָׁבֹת:
וּבְאוּמָנוּת אָבֹן טָבָא
לְאַשְׁלֵמָא וּבַנְּגִירוּת אַעָא
לְמַעַבַד בְּכָל עֲבִידַת
אוּמָנֹן:

34 And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.

וְלַהּוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא
וְאַהֲלִיאֵב בֶּן-אַחִיסָמָךְ
לְמַטֵּה-דָן:
וּלְאַלְפָא יְהִיב בְּלִבִּיהּ הוּא
וְאַהֲלִיאֵב בֶּן אַחִיסָמָךְ
לְשִׁבְטָא דְדָן:

35 Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.

מִלָּא אֹתָם חָכְמַת-לֵב
לַעֲשׂוֹת כָּל-מְלָאכֶת חָרָשׁ
וְחָשֵׁב וּרְקָם בְּתַכְלֵת
וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
וּבְשֵׁשׁ וְאַרְגָּם עֲשִׂי כָל-מְלָאכָה
וְחָשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת:
מִלָּא אֹתָם חָכְמַת-לֵב
לְבָא לְמַעַבַד כָּל עֲבִידַת
נְגִיר וְאוּמָן וְצִיִּיר בְּתַכְלָא
וּבְאַרְגָּמָןא בְּצָבַע זָהָרִי
וּבְבוּצָא וּמַחֵי עֲבִדֵי כָל
עֲבִידָא וּמַלְפֵי אוּמָנֹן:

XXXVI

XXXVI

And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'

וְעָשָׂה בְּצֻלָּאֵל וְאַהֲלִיאֵב
וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבֻנָּה
בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשֹׂת
אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת
הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה
יְהוָה:
וְיַעֲבִיד בְּצֻלָּאֵל וְאַהֲלִיאֵב
וְכָל גִּבֹּר חָכִים לְבָא דִּיהִיב
יְיָ חָכְמָתָא וְסוּכְלָתְנוּתָא
בְּהוֹן לְמַדָּע לְמַעַבַד יֵת כָּל
עֲבִידַת פּוֹלְחֵן קוֹדֶשָׁא לְכָל
דְּפַקִּיד יְיָ:

(30) חור. צנה של מרים היה:

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצצטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצללל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצצטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שֶׁעַ לְפָנֵי דָל (איוצ לד, יט):

<p>And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצַלְאֵל וְאֶל-אֹהֲלִיאֵב וְאֶת-כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּלִבּוֹ כְּלָאֲשֶׁר נָשְׂאוֹ לְבֹ לְקָרְבָּהּ אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>
<p>And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.</p>	<p>וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר:</p>
<p>And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ כָל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים:</p>
<p>And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:</p>
<p>And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.</p>	<p>וַיִּצְוֵה מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֵה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לַתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהֵבִיא:</p>
<p>For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.</p>	<p>וְהַמְּלָאכָה הַיְּתֵדָה דִּימָם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהִתְרָם: (ס)</p>

(5) מדי העבודה. יותר מכדי לורך העבודה:

(6) ויכלא. לשון מניעה:

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההצאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולהוטר: והותר. כמו והקצד קט לצו (שמות ח, יא), והפוט קט מואב (מלכים-ב ג, כד):

8	And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skillful workman made he them.	וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֹכֵם-לֵב בְּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׂה יְרֵיעַת שָׁשׁ מִשּׁוֹר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:	רביעי
9	The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.	אֹרֶךְ הַיְרֵיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים אַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֶמָּה הַיְרֵיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הַיְרֵיעָה:	9
10	And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמֵשׁ הַיְרֵיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמֵשׁ יְרֵיעֹת חֵבֵר אֶחָת אֶל-אֶחָת:	10
11	And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת תַּכְלֶת עַל שֵׁפַת הַיְרֵיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּמַּחְבֶּרֶת כֹּן עָשָׂה בְּשֵׁפַת הַיְרֵיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:	11
12	Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.	חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בַּיְרֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה בַּקִּצֵּה הַיְרֵיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אֶחָת אֶל-אֶחָת:	12
13	And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.	וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת-הַיְרֵיעֹת אֶחָת אֶל-אֶחָת בַּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)	13
14	And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.	וַיַּעַשׂ יְרֵיעַת עֲזִים לְאַהֲלָהּ עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂת־עֹשְׂרָה יְרֵיעַת עֹשָׂה אֹתָם:	14
15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אֹרֶךְ הַיְרֵיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֶמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רֹחַב הַיְרֵיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֲשֵׂתֵי עֹשְׂרָה יְרֵיעֹת:	15

16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וַיַּחְבֵּר אֶת-חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת-שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד: לְבָד:	16
17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַיַּעַבֵּד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹוּפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבֵּד עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹוּפִי תְּנִינָא:	17
18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַיַּעַבֵּד פּוּרְפִין דְּנָחֹשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפְּא יֵת מִשְׁכְּנָא לְמַהוּי חַד:	18
19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַיַּעַבֵּד חוּפָאָה לְמִשְׁכְּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְכָרִי מְסֻמָּקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סְסֻגֹּנָא מִלְעִילָא:	19
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַבֵּד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא דְּאֵעִי שְׁטִין קִימִין:	חמיסי
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמָּת אַרְדּוֹ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וְחִצִּי הָאַמָּה רֹחַב הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	21
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדָת לַקָּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלְּבֹת אַחַת אֶל-אַחַת כֵּן עָשָׂה לְכָל קָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	22
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַבֵּד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא:	23
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנֵי-כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקָּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:	24
25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וְלִסְטֵר מִשְׁכְּנָא תְּנִינָא לְרוּחַ צָפוֹנָא עַבֵּד עֶשְׂרִין דְּפִין: קָרְשִׁים:	25

26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	26
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וְלִירְכֵתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה וְלִסִּיפִי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא עֲבַד שְׁתֵּא דַפִּין:	27
28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וּשְׁנֵי קָרְשִׁים עָשָׂה לְמִקְצֵעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכֵתִים:	28
29	that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וַהֲיוּ תּוֹאֲמִם מְלֻמָּטָה וַיַּחֲדּוּ יִהְיוּ תַמִּים אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטִּבְעֶת הָאֶחָת בֵּן עָשָׂה לְשֵׁנֵיהֶם לְשֵׁנֵי הַמִּקְצֵעַת:	29
30	And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וַהֲיוּ שְׁמֹנֶה קָרְשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁשָׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	30
31	And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַחֲמֵשָׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:	31
32	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וַחֲמֵשָׁה בָרִיחִם לְקָרְשֵׁי צֶלַע-הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמֵשָׁה בָרִיחִם לְקָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִירְכֵתִים יָמָה:	32
33	And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.	וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכֹן לְבִרְחַת בִּתְוֹךְ הַקָּרְשִׁים מִן-הַקֶּצֶה אֶל-הַקֶּצֶה:	33
34	And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.	וְאֶת-הַקָּרְשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טִבְעֵתָם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וַיִּצָּף אֶת-הַבָּרִיחִם זָהָב:	34
35	And he made the veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with the cherubim the work of the skilful workman made he it.	וַיַּעַשׂ אֶת-הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָבִי וְבוּץ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרִבִּים:	35

<p>36 And he made thereunto four pillars of acacia, and overlaid them with gold, their hooks being of gold; and he cast for them four sockets of silver.</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָה עֲמֻדֵי שֹׁטִים וַיַּצְפֵּם זָהָב וַיַּהֲבֵם וַיַּצֵּק לָהֶם אַרְבַּעָה אֲדָנֵי-כֶסֶף:</p>	<p>36 וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָה עֲמֻדֵי שֹׁטִים וַיַּצְפֵּם זָהָב וַיַּהֲבֵם וַיַּצֵּק לָהֶם אַרְבַּעָה אֲדָנֵי-כֶסֶף:</p>
<p>37 And he made a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours;</p>	<p>וַיַּעַשׂ מִסְכָּה לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>	<p>37 וַיַּעַשׂ מִסְכָּה לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה רָקִים:</p>
<p>38 and the five pillars of it with their hooks; and he overlaid their capitals and their fillets with gold; and their five sockets were of brass.</p>	<p>וַיֵּת עֲמֻדוֹתֶיהָ חֲמִשָּׁה וַיֵּת וַיַּהֲבֵם וַיַּצְפֵּה רָאשֵׁיהֶם וַיַּחֲשִׁקֵהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)</p>	<p>38 וַיֵּת עֲמֻדוֹתֶיהָ חֲמִשָּׁה וַיֵּת וַיַּהֲבֵם וַיַּצְפֵּה רָאשֵׁיהֶם וַיַּחֲשִׁקֵהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: (פ)</p>
<p>XXXVII And Bezalel made the ark of acacia-wood: two cubits and a half was the length of it, and a cubit and a half the breadth of it, and a cubit and a half the height of it.</p>	<p>וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל יֵת אֲרוֹנָא דְאֵעִי שְׁטִין תְּרֵתִין אַמִּין וּפְלָגָא אוֹרְכִיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוֹתֵינֶיהָ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רוּמִיהָ:</p>	<p>XXXVII וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת-הָאָרֶן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים וַחֲצִי אֲרָכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:</p>
<p>2 And he overlaid it with pure gold within and without, and made a crown of gold to it round about.</p>	<p>וַיַּצְפֵּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶק וַיַּחֲבֵט סָבִיב:</p>	<p>2 וַיַּצְפֵּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶק וַיַּחֲבֵט סָבִיב:</p>
<p>3 And he cast for it four rings of gold, in the four feet thereof: even two rings on the one side of it, and two rings on the other side of it.</p>	<p>וַיַּצֵּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע רַגְלָיו וְשֵׁנִי טַבַּעַת עַל-צִלְעוֹ הָאַחַת וְשֵׁנִי טַבַּעַת עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:</p>	<p>3 וַיַּצֵּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֻתָיו וְשֵׁנִי טַבַּעַת עַל-צִלְעוֹ הָאַחַת וְשֵׁנִי טַבַּעַת עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:</p>
<p>4 And he made staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.</p>	<p>וַיַּעַשׂ בָּדִי עֲצֵי שֹׁטִים וַיַּצֵּף אֹתָם זָהָב:</p>	<p>4 וַיַּעַשׂ בָּדִי עֲצֵי שֹׁטִים וַיַּצֵּף אֹתָם זָהָב:</p>
<p>5 And he put the staves into the rings on the sides of the ark, to bear the ark.</p>	<p>וַיָּבֵא אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲתַי עַל צִלְעֵת הָאָרֶן לָשֵׂאת אֶת-הָאָרֶן:</p>	<p>5 וַיָּבֵא אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲתַי עַל צִלְעֵת הָאָרֶן לָשֵׂאת אֶת-הָאָרֶן:</p>
<p>6 And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.</p>	<p>וַיַּעַשׂ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אֲרָכֶיהָ וַחֲצִי רָחְבֶּיהָ:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ כִּפְרֹת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וַחֲצִי אֲרָכֶיהָ וַחֲצִי רָחְבֶּיהָ:</p>

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

- 7 And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:
- 7 וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה נֶעֱבַד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת סֹטְרֵי כְּפֹרֶתָא:
- 8 one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.
- 8 כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכְּפֹרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִּים מִשְׁנֵי (כ) קְצוֹתָיו] ק' קְצוֹתָיו:
- 9 And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.
- 9 וַיִּתְּנוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כְנָפֵיהֶם לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכְּפֹרֶת הָיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִּים: (פ)
- 10 And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.
- 10 וַיַּעַשׂ אֶת־הַשְּׁלֶחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קִמְתּוֹ:
- 11 And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.
- 11 וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:
- 12 And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.
- 12 וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֶפַח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:
- 13 And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.
- 13 וַיִּצֶק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
- 14 Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.
- 14 לְעִמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בְּתֵימִם לְבִדָּיִם לִשְׂאֵת אֶת־הַשְּׁלֶחָן:
- 15 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.
- 15 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב לִשְׂאֵת אֶת־הַשְּׁלֶחָן:

16	<p>And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.</p>	<p>וַיַּעַשׂ וְעַבְדָּו יֵת מִנִּיָּא דְעַל פְּתוּרָא יֵת מִגִּסְוֵי וְיֵת בְּזֻכּוֹי וְיֵת מְכִילְתֵּיהּ וְיֵת קְסוּתָא דִּיתְנַסְפָּד בְּהוֹן דְּדֶהֱבָא דְכִי: וְהָב טָהוֹר: (פ)</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעְרָתָיו וְאֶת־כַּפְתָּיו וְאֶת־מִנְקִיָּתָיו וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסֹּד בָּהֶן זֶהֱב טָהוֹר: (פ)</p>	16
17	<p>And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.</p>	<p>וַיַּעַשׂ וְעַבְדָּו יֵת מִנְרֵתָא דְדֶהֱבָא דְכִי נְגִיד עֲבַד יֵת מִנְרֵתָא שְׂדֵה וְקִנֵּה וְקִנֵּה פְלִידָהָא חֲזוּרָהָא וְשׁוֹשְׁנָהָא מִמֶּנָּה הָיוּ: וְהָב טָהוֹר: (שש) (שלישי)</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרֶתָה זֶהֱב טָהוֹר מִקְשָׁה עָשָׂה אֶת־הַמִּנְרֶתָה יִרְכָּה וְקִנֵּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה הָיוּ:</p>	שש (שלישי)
18	<p>And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;</p>	<p>וּשְׁתָּא קִנֵּין נִפְקִין מִסְטְרָהָא תְּלָתָא קִנֵּי מִנְרֵתָא מִסְטְרָה חַד וְתְּלָתָא קִנֵּי מִנְרֵתָא מִסְטְרָה תְּנִינָא:</p>	<p>וּשְׁתָּא קִנֵּים יֵצְאִים מִצְדָּהָ שְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנֶּחֱלָה מִצְדָּהָ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קִנֵּי מִנֶּחֱלָה מִצְדָּה הַשֵּׁנִי:</p>	18
19	<p>three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>תְּלָתָא כְּלִידִין מִצִּירִין בְּקִנָּא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן וְתְּלָתָא כְּלִידִין מִצִּירִין בְּקִנָּא חַד חֲזוּר וְשׁוֹשֵׁן כֵּן לְשְׁתָּא קִנֵּין דְּנִפְקִין מִן מִנְרֵתָא:</p>	<p>שְׁלֹשָׁה גְבֻעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנָּה הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה גְבֻעִים מְשְׁקָדִים בְּקִנָּה אֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקִּנִּים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְרֶתָה:</p>	19
20	<p>And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;</p>	<p>וּבִמִּנְרֵתָא אַרְבַּעָא כְּלִידִין מִצִּירִין חֲזוּרָהָא וְשׁוֹשְׁנָהָא:</p>	<p>וּבִמִּנְרֵתָה אַרְבַּעָה גְבֻעִים מְשְׁקָדִים כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:</p>	20
21	<p>and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.</p>	<p>וְחֲזוּר תַּחְתֵּי תְּרִין קִנֵּין דְּמִנָּה וְחֲזוּר תַּחְתֵּי תְּרִין קִנֵּין דְּמִנָּה וְחֲזוּר תַּחְתֵּי תְּרִין קִנֵּין דְּמִנָּה לְשְׁתָּא קִנֵּין דְּנִפְקִין מִנָּה:</p>	<p>וּכַפְתָּר תַּחְתֵּי שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה וּכַפְתָּר תַּחְתֵּי שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה וּכַפְתָּר תַּחְתֵּי שְׁנֵי הַקִּנִּים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקִּנִּים הַיֵּצְאִים מִמֶּנָּה:</p>	21
22	<p>Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.</p>	<p>חֲזוּרֵיהוֹן וְקִנֵּיהוֹן מִמֶּנָּה הָיוּ כּוֹלָה נְגִידָא חַדָּא דְדֶהֱבָא דְכִי:</p>	<p>כַּפְתָּרֵיהֶם וְקִנֵּתָם מִמֶּנָּה הָיוּ כּוֹלָה מִקְשָׁה אֶחָת זֶהֱב טָהוֹר:</p>	22
23	<p>And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.</p>	<p>וַיַּעַשׂ וְעַבְדָּו יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָא וְצִיבְתָּהָא וּמַחְתֵּיתָהָא דְדֶהֱבָא דְכִי:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתֶיהָ זֶהֱב טָהוֹר:</p>	23
24	<p>Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.</p>	<p>כִּכְרָא דְדֶהֱבָא דְכִיָּא עֲבַד יֵתָהּ וְיֵת כָּל מִנְהָא:</p>	<p>כִּכָּר זֶהֱב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֵת כָּל־כְּלֵיהָ: (פ)</p>	24

25 And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.

26 And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.

27 And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.

28 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.

29 And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.

XXXVIII And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.

2 And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.

3 And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.

4 And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.

וַעֲבַד יֵת מִדְּבַחַּא דְקִטְרֶת בּוֹסְמִיא דְאֵעִי שְׁטִין אֲמָתָא אֹרְכִיָּה וְאַמְתָּא פּוֹתִיָּה מִרְבַּע וְתַרְתִּין אֲמִין רוֹמִיָּה מְנִיָּה הִנָּאָה קֶרְנוֹהִי:

וַחֲפָא יִתִּיָּה דְהַב דְּכִי יֵת אֲגָרִיָּה וְיֵת כּוֹתְלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְיֵת קֶרְנוֹהִי וַעֲבַד לִיָּה זִיר דְּדֶהַב סְחוֹר סְחוֹר:

וְתַרְתִּין עֲזָן דְּדֶהַב עֲבַד לִיָּה מְלָרַע לְזִירִיָּה עַל תַּרְתִּין וְיִתִּיָּה עַל תַּרְתִּין סְטְרוֹהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטָּל יִתִּיָּה בְּהוֹן:

וַעֲבַד יֵת אֲרִיִּחָא דְאֵעִי שְׁטִין וַחֲפָא יִתְּהוֹן דְּהַבָּא:

וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא קוֹדְשָׁא וְיֵת קִטְרֶת בּוֹסְמִיא דְכִי עוֹבֵד בּוֹסְמָנוּ:

וַעֲבַד יֵת מִדְּבַחַּא דְעֻלְתָּא דְאֵעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אֲמִין אֹרְכִיָּה וַחֲמִישׁ אֲמִין פּוֹתִיָּה מִרְבַּע וְתֻלְתָּ אֲמִין רוֹמִיָּה:

וַעֲבַד קֶרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע וְיִתִּיָּה מְנִיָּה הִנָּאָה קֶרְנוֹהִי וַחֲפָא יִתִּיָּה נְחֹשָׁא:

וַעֲבַד יֵת כָּל מְנִי מִדְּבַחַּא יֵת פִּסְכִּי־רִוּתָא וְיֵת מְגִרּוֹפִיָּתָא וְיֵת מְזִרְקָא יֵת צְנוּרִיָּתָא וְיֵת מַחְתִּיתָא כָּל מְנוֹהִי עֲבַד נְחֹשָׁא:

וַעֲבַד לְמִדְּבַחַּא סְרָדָא עוֹבֵד מְצֻדָּתָא דְנְחֹשָׁא תַּחוֹת סוֹבִיבִיָּה מְלָרַע עַד פְּלָגִיָּה:

25 וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָה אֶרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבוֹ רְבֹעַ וְאַמְתֵּילָם קִמְתּוֹ מִמְּנוּ הָיוּ קֶרְנֹתָיו:

26 וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּגּוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קֶרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:

27 וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתַי זָהָב עָשָׂה־לָּוּ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבִתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:

28 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:

29 וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֶׂה רֶקֶת: (ס)

סזיעי (רביעי) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אֶרְכּוֹ וַחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבוֹ רְבֹעַ וּשְׁלֹשׁ אַמּוֹת קִמְתּוֹ:

2 וַיַּעַשׂ קֶרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמְּנוּ הָיוּ קֶרְנֹתָיו וַיִּצָּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:

3 וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַנְּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקֹת אֶת־הַמְּזֻלָּגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת:

4 וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכְּבוֹ מִלְמָטָה עַד־חֲצָיו:

<p>5 And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.</p>	<p>וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבָּעֹת בְּאַרְבַּע זְוִיֹּתָא לְסִרְדָּא דְנִחְשָׁא אַתְרָא לְאַרְיִחָא:</p>	<p>5 וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבָּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצֹזֹת לְמַכְבְּרֵי הַנִּחְשָׁת לְבִדָּיִם:</p>
<p>6 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.</p>	<p>וַיַּעֲבֵד יֵת אַרְיִחָא דְאֻעֵי שְׁטִין וַחֲפֵא יִתְהוֹן נִחְשָׁא:</p>	<p>6 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבִּדָּיִם עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצְרֵף אֹתָם נִחְשָׁת:</p>
<p>7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.</p>	<p>וַיִּבֵּא אֶת־הַבִּדָּיִם בַּטַּבָּעֹת עַל סִטְרֵי מִדְבָּחָא לְמַטְל יִתִּיה בְּהוֹן חֲלִיל לִוְחִין עֲבַד יִתִּיה:</p>	<p>7 וַיָּבֵא אֶת־הַבִּדָּיִם בַּטַּבָּעֹת עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אוֹתוֹ בָּהֶם נָכוֹב לְחֹת עֲשֶׂה אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>8 And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.</p>	<p>וַיַּעֲבֵד יֵת כִּיּוֹרָא דְנִחְשָׁא וְיֵת בְּסִיסָה דְנִחְשָׁא בְּמַחֲזִיזַת נְשֵׂיִא דְאֻתְּחִין לְצִלָּאָה בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:</p>	<p>8 וַיַּעַשׂ אֶת־הַכִּיּוֹר נִחְשָׁת וְאֵת כִּנּוֹ נִחְשָׁת בְּמִרְאֹת הַצֹּבֹאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)</p>
<p>9 And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.</p>	<p>וַיַּעֲבֵד יֵת דְרִתָּא לְרוּחַ עִיבֵר דְרוּמָא סְרְדֵי דְרִתָּא דְבוּץ שְׁזִיר מְאָה אַמִּין:</p>	<p>9 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לְפָאתוֹ נֹגֵב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מְאָה בָּאֲמָה:</p>
<p>10 Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.</p>	<p>עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְנִחְשָׁא וְוִי עַמּוּדֵיִא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:</p>	<p>10 עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאֻדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נִחְשָׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>11 And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>וְלָרוּחַ צְפוֹנָא מְאָה אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֲשָׂרִין דְנִחְשָׁא וְוִי עַמּוּדֵיִא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:</p>	<p>11 וְלְפָאת צְפוֹן מְאָה בָּאֲמָה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאֻדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נִחְשָׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>
<p>12 And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.</p>	<p>וְלָרוּחַ מַעֲרָבָא סְרְדֵי חֲמִשִּׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֲשָׂרָא וְסַמְכֵיהוֹן עֲשָׂרָא וְוִי עַמּוּדֵיִא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:</p>	<p>12 וְלְפָאת־יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בָּאֲמָה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאֻדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה וְוִי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף:</p>

(7) נבוב לוחות. נבוצ הוא חלול, וכן וְעָצִיו אֲרָצַע אֲלֻצְעוֹת נָבוצ (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עֲצֵי שִׁטִּים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצובאות. צנות ישראל היו צידן מראות, שרואות צהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה צהן, מפני שעושים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חציצין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים לצאות רצות צמזמרים, כשהיו צעליהם יגיעים צעודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם צעלה במראה, ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מציאות לצעליהם לידי תאווה, ונזקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פֶּתַח הַסַּפּוֹת עוֹרֶקְסִיד (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר במראות הנוצאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום צין איש לאשתו, להסקות ממים שצחוכו למי שקנא לה צעלה ונסתרה, ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שצעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכנו לא הזכירו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס צִמְקִינָא נְשִׂיָא, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז (שפיעגעל), וכן מצינו בישיעה (ג, כג), והגלגלים, מתרגמין וּמְקַוְּסָא: אשר צבאו. להביא נדבתן:

13	And for the east side eastward fifty cubits.	וּלְפֶאתָ קִדְמָה מִזְרָחָה וּלְרוּחַ קְדוּמָא מִדְּנֶחָא חֲמִשִּׁין אַמָּה:	13	וּלְפֶאתָ קִדְמָה מִזְרָחָה וּלְרוּחַ קְדוּמָא מִדְּנֶחָא חֲמִשִּׁין אַמָּה:
14	The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	קִלְעִים חֲמִשֶּׁ-עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל-הַכֶּתֶף עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין לַעֲבָרָא עֲמוּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	14	קִלְעִים חֲמִשֶּׁ-עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל-הַכֶּתֶף עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין לַעֲבָרָא עֲמוּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:
15	And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	וּלְכַתֶּף הַשְּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֹצֵר קִלְעִים חֲמִישׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְלַעֲבָרָא חֲנִינָא מְכָא וּמְכָא לְתַרְע דְּרִתָּא סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין עֲמוּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:	15	וּלְכַתֶּף הַשְּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֹצֵר קִלְעִים חֲמִישׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וְלַעֲבָרָא חֲנִינָא מְכָא וּמְכָא לְתַרְע דְּרִתָּא סְרְדֵי חֲמִישׁ עֶשְׂרָא אַמִּין עֲמוּדֵיהוֹן תִּלְתָּא וְסֻמְכֵיהוֹן תִּלְתָּא:
16	All the hangings of the court round about were of fine twined linen.	כָּל-קִלְעֵי הַחֹצֵר סָבִיב שֵׁשׁ כָּל סְרְדֵי דְּרִתָּא סְחֹר סְחֹר דְּבוּץ שְׁזִיר:	16	כָּל-קִלְעֵי הַחֹצֵר סָבִיב שֵׁשׁ כָּל סְרְדֵי דְּרִתָּא סְחֹר סְחֹר דְּבוּץ שְׁזִיר:
17	And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.	וְהָאֲדָנִים לְעֻמָּדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עֻמָּדֵי הַחֹצֵר: וְסֻמְכֵיאָ לְעֻמּוּדֵיאָ דְּנִחְשָׁא וְוִי עֲמוּדֵיאָ וּכְבוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף וְחִפּוּי רִישֵׁיהוֹן כֶּסֶף וְאַנּוֹן מְכַבֵּשִׁין כֶּסֶף כָּל עֲמוּדֵי דְּרִתָּא:	17	וְהָאֲדָנִים לְעֻמָּדִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כָּל עֻמָּדֵי הַחֹצֵר: וְסֻמְכֵיאָ לְעֻמּוּדֵיאָ דְּנִחְשָׁא וְוִי עֲמוּדֵיאָ וּכְבוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף וְחִפּוּי רִישֵׁיהוֹן כֶּסֶף וְאַנּוֹן מְכַבֵּשִׁין כֶּסֶף כָּל עֲמוּדֵי דְּרִתָּא:
18	And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.	וּפְרָסָא דְּתַרְע דְּרִתָּא עֹבֵד צִיִּיר דְּתַקְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָא זָהָרִי וּבוּץ שְׁזִיר וְעֶשְׂרִין אַמִּין אֹרְכָא וְרוּמָא בְּפוּחֵיא חֲמִישׁ אַמִּין לְקַבִּיל סְרְדֵי דְּרִתָּא:	מפטיר	וּמִסְדֵּי שַׁעַר הַחֹצֵר מַעֲשֶׂה רָקִים תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְקוּמָה בְּרֹחַב חֲמִישׁ אַמּוֹת לְעֻמַּת קִלְעֵי הַחֹצֵר:
19	And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.	וְעֻמּוּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא וְסֻמְכֵיהוֹן אַרְבַּעָא דְּנִחְשָׁא וְוִיָּהוֹן כֶּסֶף וְחִפּוּי רִישֵׁיהוֹן וּכְבוּשִׁיהוֹן כֶּסֶף:	19	וְעֻמּוּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיָּהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רִאשֵׁיהֶם וְחֲשׂוּקֵיהֶם כֶּסֶף:
20	And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.	וְכָל הַיְּתֻדֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֹצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)	קכז פסוקים	וְכָל הַיְּתֻדֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֹצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)

The Haftarah is I Kings 7: 40 – 7:50 on page 225. Sepharadim read I Kings 7:13 – 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 234. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 239. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 243.

<p>These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.</p>	<p>אלֹה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן מִיָּנִי מִשְׁכַּן מִשְׁכַּן הַעֲדָת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כִּהְנָא:</p>	<p>אלֹה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן מִיָּנִי מִשְׁכַּן מִשְׁכַּן הַעֲדָת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כִּהְנָא:</p>	<p>פקודי</p>
<p>And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.</p>	<p>וּבְצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶרֶךְ חוּר לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה עֲבַד יְיָ כָּל דְּפָקִיד יְיָ מֹשֶׁה:</p>	<p>וּבְצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶרֶךְ חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:</p>	<p>22</p>
<p>And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and in fine linen.—</p>	<p>וְעִמָּוִה אֶהֱלִיאָב בֶּרֶךְ אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דָּדָן נָגֵד וְאוֹמֵן וְצִיִּיר בְּתַכְלָא וּבְאַרְגָּמָא וּבְצִבְעָא וּבְחֹרִי וּבְבוֹצָא:</p>	<p>וְאִתּוֹ אֶהֱלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה־דָּן חֲרָשׁ וְחָשֵׁב וְרָקִם בְּתַכְלֵת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְנֹשֶׁת: (ס)</p>	<p>23</p>
<p>All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.</p>	<p>כָּל דְּהָבָא דְּאַתְעֵבִיד לְעִבְדָתָא בְּכָל עֲבִידַת קוֹדֶשׁא וְהוּנָה דְּהָב אֲרָמוּתָא עֶשְׂרִין וְתַשְׁע כִּכָּרִין וְשִׁבְעָא מָאָה וְתַלְתִּין סָלְעִין בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשׁא:</p>	<p>כָּל־הַזָּהָב הָעָשׂוּי לַמִּלָּאכָה בְּכָל מִלָּאכַת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זָהָב הַתְּנוּפָה תַשְׁע וְעֶשְׂרִים כִּכָּר וְשִׁבְעָא מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>	<p>לוי</p>
<p>And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>וּכְסָף פְקוּדֵי הָעֵדָה מֵאָה כִּכָּר וְאַלְפֵי וְשִׁבְעָא מָאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִישׁ סָלְעִין בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשׁא:</p>	<p>וּכְסָף פְקוּדֵי הָעֵדָה מֵאָה כִּכָּר וְאַלְפֵי וְשִׁבְעָא מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>	<p>25</p>

(21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שיותר להם הקצ"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים צמדצר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (צמדצר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אצ עבודה שעליו:

(22) ובצלאל בן אורי וגור עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה צניי, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקצ"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעל כסדר, ותמאצ צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגור, הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיה צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק הרוואה (צרכות נה). ואם תאמר מנלן שמשנה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאז וגור, וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינו דהיה מצוה להם צהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקצ"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקצ"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

(24) בכר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר כ"ק מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צפרוטרוט כל השקלים שפחותין צמנינס מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

<p>a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>תקלא לגולגולתא פלגות סלעא בסלעי קודשא לכל דעבר על מנינא מבר עסרין שנין ולעילא לשית מאה ותלתא אלפין וחמיש מאה וחמשים:</p>	<p>בַּקַּע לַגִּלְגָּלֹת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֶבֶר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה לִשְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִישׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:</p>
<p>And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>והנאה מאה פכרי כסף לאתקא ית סמכי קודשא וית סמכי פרוכתא מאה סמכין למאה פכרין פכרא לסמכא:</p>	<p>ויהי מאת פכר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת הככר פכר לאדני:</p>
<p>And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>וית אלף ושבע מאה ושבעין וחמיש עבד ויון לעמודיא וחפי רישיהון וכביש יתהון:</p>	<p>ואת-האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם:</p>
<p>And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>ונחש ארמוותא שבעין פכרין ותריין אלפין וארבע מאה סלעין:</p>	<p>וניחשת התנופה שבעים פכר ואלפים וארבע-מאות שקל:</p>
<p>And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,</p>	<p>ועבד בה ית סמכי תרע משכן ומנא וית מדבחא דנחשא וית סרדא דנחשא דיליה וית כל מני מדבחא:</p>	<p>ויעש בה את-אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת-מכבד הנחשת אשר-לו ואת כל-כלי המזבח:</p>
<p>and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.</p>	<p>וית סמכי דרתא סחור סחור וית סמכי תרע דרתא וית כל סבי משכנא וית כל סבי דרתא סחור סחור:</p>	<p>ואת-אדני החצר סביב ואת-אדני שער החצר ואת כל-יתדת המשכן ואת-כל-יתדת החצר סביב:</p>
<p>And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>ומן תכלא וארגונא וצבע זחורי עבדו לבושי שמושא לשמשא בקודשא ועבדו ית לבושי קודשא דלאהרן כמא דפקיד יי ית משה:</p>	<p>וימן-התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי-שרד לשרת בקדש ויעשו את-בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה יהוה את-משה: (פ)</p>

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגור. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר צמדצר, ואף עתה צמדצת המשכן כך היו, ומנין חלצי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים. כיצד, שש מאות אלף חלצין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חלצין, עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

(27) לצקת. כתרגומו ללצקא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולחן ז"ו אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב בהם:

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שצבולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כמק:

<p>2 And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְיָתֵב אֵיפֹדָא דְהֶבֶא תְּכֵלֶא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבֹיץ שִׁזִּיר:</p>	<p>שני (חמישי)</p>
<p>3 And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.</p>	<p>וַיִּרְקְעוּ אֶת־פְּתֵי הַזָּהָב וַיִּקְצְצוּ חֻשִּׁין לְמַעַבְד בָּגוֹ תְּכֵלֶא וּבָגוֹ אֲרָגְמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבֹיץ אֵימָן עֹבֵד אוֹמָן:</p>	<p>3 וַיִּקְצְצוּ פְתִילִים לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֲרָגְמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשֵׁב:</p>
<p>4 They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.</p>	<p>4 כְּתֹפֶת עָשׂוּ־לָו חֲבֵרֶת כְּתָפִין עָבְדוּ לִיה מְלַפְפָן עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי מְלַפֵּף:</p>	<p>4 כְּתֹפֶת עָשׂוּ־לָו חֲבֵרֶת עַל־שְׁנֵי (כ' קצוותו) ק' קצותיו חֲבֵר:</p>
<p>5 And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>5 וְחֹשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כַּמַּעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>5 וְחֹשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כַּמַּעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>6 And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.</p>	<p>6 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מִשְׁבָּצֹת זָהָב מִפְּתַחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>6 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מִשְׁבָּצֹת זָהָב מִפְּתַחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>7 And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.</p>	<p>7 וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבִנֵי זָכָרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>	<p>7 וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבִנֵי זָכָרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)</p>
<p>8 And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>8 וַיַּעַבְד יֵת חוֹשֶׁנָּא עֹבֵד אוֹמָן כְּעֹבֵד אֵיפֹדָא דְהֶבֶא תְּכֵלֶא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבֹיץ שִׁזִּיר:</p>	<p>8 וַיַּעֲשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשֵׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:</p>
<p>9 It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.</p>	<p>9 רְבֹוע הָיָה כְּפֹול עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֵרֶת אֲרָכּוֹ וְזֵרֶת רָחְבּוֹ כְּפֹול:</p>	<p>9 רְבֹוע הָיָה כְּפֹול עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֵרֶת אֲרָכּוֹ וְזֵרֶת רָחְבּוֹ כְּפֹול:</p>

(1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי כהונה, שזבגדי כהונה היה שש, אלא הם בגדים שמכסים זהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה זהם שש: (2) וירקעו. כמו לרקע קלף (מהלים קלו, ו), כהרגומו ורדידו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"ד דר"ל בלע"ז (אויזעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקולצין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותן פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר בהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטן כפול ששה, והזהב חוט שציעי עם כל אחד ואחד:

10	And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.	וַיִּמְלֹאוּ-בָּזוֹ אַרְבַּעַה טֹוֹרֵי אֲבֵן טֹוֹר אָדָם פִּטְדָה וּבְרָקֶת הַטֹּוֹר הָאֶחָד: סֹדְרִין דָּאֲבֵן טָבָא סֹדְרָא קִדְמָאָה סִמְקֹון יֶרְקֹון וּבְרָקֹון סֹדְרָא חֹד:	10
11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְהַטֹּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְדָּ סַפִּיר וַיִּתֵּלֶם: וּסֹדְרָא תַנְיָנָא אִזְמַרְגָּדִין שְׁבִיזִי וְסַבְתָּלוּם:	11
12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְהַטֹּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וַאֲחַלְמָה: וּסֹדְרָא תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טַרְקִיא וְעִין עֹגֵלָא:	12
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְהַטֹּוֹר הָרְבִיעִי תְּרַשִׁישׁ שֵׁהֶם וַיִּשְׁפָּה מְזֻסְכֶּת מִשְׁבַּצַּת זָהָב בְּמִלְאָתָם: וּסֹדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יָמָא וּבוּרְלָא וּפְנִיתִירִי מִשְׁקַעֲן מְרֻמָּצֹון בְּדֶהֱבָ בְּאִשְׁלֻמוֹתָהוֹן:	13
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם פְּתוּחִי חֹתֶם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שְׁבֹט: וְאֲבָנִיא עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִין תְּרַתָּא עֲשָׂרִי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגִלְף דְּעֻקָּא גִבֵּר עַל שְׁמִיה לְתַרִּי עֲשֵׁר שְׁבֹטִין:	14
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַיַּעֲשׂוּ עַל-הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֹת גְּבֻלֹת מַעֲשֶׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: וַעֲבָדוּ עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילֹו דְּדֶהֱבָ דְּכִי:	15
16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצַּת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבְעֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וַעֲבָדוּ תְּרַתִּין מְרֻמָּצֹון דְּדֶהֱבָ וּתְרַתִּין עֲזָקֹון דְּדֶהֱבָ וַיִּתְּבוּ יֵת תְּרַתִּין עֲזָקָא עַל תְּרִין סְטְרֵי חוֹשְׁנָא:	16
17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהֶב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבְעֹת עַל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וַיִּתְּבוּ תְּרַתִּין גְּדִילֹון דְּדֶהֱבָ עַל תְּרַתִּין עֲזָקָא עַל סְטְרֵי חוֹשְׁנָא:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמִּשְׁבַּצַּת וַיִּתְּנֵם עַל-כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֶל-מוֹל פְּנֵיו: וַיִּתְּבוּ תְּרַתִּין גְּדִילֹון דְּעַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי יִתְּבוּ עַל תְּרַתִּין מְרֻמָּצָאָה וַיִּתְּבוּנִין עַל כְּתִפֵּי אִיפֹודָא לְקַבִּיל אֶפֹוֹהֵי:	18
19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב וַיִּשְׁמֹו עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׁפָתֹו אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד בְּיִתְּהָ: וַעֲבָדוּ תְּרַתִּין עֲזָקֹון דְּדֶהֱבָ וַשְׁוִיאוּ עַל תְּרִין סְטְרֵי חוֹשְׁנָא עַל סְפָתִיה דְּלְעֵבֶרָא דְּאִיפֹודָא לָגִיו:	19

<p>20 And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forefront thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתַי זָהָב וַיִּתְּנוּם עַל-שְׁתֵּי כְתָפֵי הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פְּנֵיו לַעֲמֹת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>	<p>20 וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתַי זָהָב וַיִּתְּנוּם עַל-שְׁתֵּי כְתָפֵי הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פְּנֵיו לַעֲמֹת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>
<p>21 And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַאֲחֲדֵי יָת חוֹשֶׁנָּא מַעֲזָקְתֶּיהָ לַעֲזָקַת אִפֹּדָא בְּחוּטָא דְתַכְּלֵתָא לְמַהֲוֵי עַל הַמִּין אִפֹּדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חוֹשֶׁנָּא מִעֲלֵי אִפֹּדָא כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>21 וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעְתָּיו אֶל-טַבַּעֲתֵי הָאֶפֶד בַּפְּתִיל תְּכֵלֶת לַהֲוִית עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (פ)</p>
<p>22 And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;</p>	<p>וַעֲבַד יֵת מַעִיל אִפֹּדָא עוֹבֵד מַחֵי גְמִיר וְתַכְלָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ אֶת-מַעִיל הָאֶפֶד מַעֲשָׂה אֶרֶג כָּלִיל תְּכֵלֶת:</p>
<p>23 and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.</p>	<p>וּפּוּמִיָּה דְמַעִילָא כְּפִיל לְגִמִּיָּה כְּפּוּם שְׂרִין תּוֹרָא מִקְּרָא לְפּוּמִיָּה סְחוּר סְחוּר לֹא יִתְבָּזַע:</p>	<p>23 וּפִי-הַמַּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא שְׁפָה לְפִיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:</p>
<p>24 And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.</p>	<p>וַעֲבָדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מַעִילָא רְמוֹנֵי תַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָ וְזָהָבִי שְׂזִיר:</p>	<p>24 וַיַּעֲשׂוּ עַל-שְׂוֹלֵי הַמַּעִיל רְמוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:</p>
<p>25 And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:</p>	<p>וַעֲבָדוּ זָגִין דְּזָהָב דְּכִי וַיִּתְּבוּ יֵת זָגִיא בְּגוֹ רְמוֹנֵיאַ עַל שְׂפּוּלֵי מַעִילָא סְחוּר סְחוּר בְּגוֹ רְמוֹנֵיאַ:</p>	<p>25 וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת-הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים עַל-שְׂוֹלֵי הַמַּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרְמוֹנִים:</p>
<p>26 a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>זָגָא וְרְמוֹנָא זָגָא וְרְמוֹנָא עַל שְׂפּוּלֵי מַעִילָא סְחוּר סְחוּר לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:</p>	<p>26 פַּעֲמָן וְרִמֹן פַּעֲמָן וְרִמֹן עַל-שְׂוֹלֵי הַמַּעִיל סָבִיב לְשֹׁרֶת כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>27 And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,</p>	<p>וַעֲבָדוּ יֵת כְּתוּנֵין דְּבוּצָא עוֹבֵד מַחֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>	<p>27 וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַכְּתָנֹת שֵׁשׁ מַעֲשָׂה אֶרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>
<p>28 and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,</p>	<p>וְיֵת מִצְנֶפֶתָא דְּבוּצָא וְיֵת שִׁבְחָ קוֹבְעֵיאַ דְּבוּצָא וְיֵת מְכַנְסֵי בוּצָא דְּבוּץ שְׂזִיר:</p>	<p>28 וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֵת-פָּאָרִי הַמְּגַבֶּעֶת שֵׁשׁ וְאֵת-מְכַנְסֵי הַבֶּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:</p>

29 and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.	וְאֶת־הָאֲבֵנֹת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְיֵת הַמִּינָא דְבוּץ וְזָבֵב וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִיר כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	29 וְאֶת־הָאֲבֵנֹת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְיֵת הַמִּינָא דְבוּץ וְזָבֵב וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִיר כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה: (ו)
30 And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וַעֲבָדוּ יֵת צִיצָא פְּלִילָא דְקוֹדֶשָׁא דְדָהֵב דְּכִי וְכָתְבוּ עָלֵיהּ כְּתָב מִפְּרָשׁ קֹדֶשׁ לִי:	30 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֹזֵר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:
31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.	וַיִּהְיוּ עָלֵיהּ חוּטָא לְתַת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	31 וַיִּתְּנוּ עָלָיו פֶּתִיל תַּכְלֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה כְּמַא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה: (ז)
32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.	וְשְׁלִימַת כָּל עֲבִידַת מִשְׁכָּנָא מִשְׁכַּן זִמְנָא וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶּן עֲבָדוֹ:	32 וַתֵּכֶל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)
33 And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;	וַאֲתִיאוּ יֵת מִשְׁכָּנָא לְמֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי פוֹרְפוּחֵי דְּפוּחֵי עֲבָרוּחֵי וְעַמּוּדוּחֵי וְסֻמְכוּחֵי:	רציעי 33 וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כְּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָו וְעַמּוּדָיו וְאֹדְנָיו:
34 and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;	וְיֵת חוּפָּאָה דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מִסְּמָקִי וְיֵת חוּפָּאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְגוֹנָא וְיֵת פְּרוּכְתָּא דְּפָרְסָא:	34 וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסֶךְ:

(31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מושבן על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הניץ על המצנפת, שהרי בשמיטת קדשים שנינו (זבחים יט.), שערו היה נראה בין ניץ למצנפת ששם מניח תפילין, והניץ היה נחון על המצח, הרי המצנפת למעלה והניץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיחי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הנווה הוא אומר ושמקם אלו על פתיל תכלת (שמות כח, לו). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן במצנפת, לפי שהניץ אינו אלא מאוץ לאוץ וצמה יקשרנו במצחו, והיו קצועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לזד מצחו, וכן באמצעו, שכן הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקשר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתיל תכלת, הואיל ומרוצין הן, שהרי מנינו בחשן ואפוד ויִרְכָּסוּ אֶת הַחֶשֶׁן וגו', ועל כרחן פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו צ' טבעות החשן, וצ' כתפות האפוד היו צ' טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':

(33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כוצד הקרשים שאין כח בצדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אמה בידך, נראה כמקימו והוא נזקק וקם מאליו, וזה שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

35 the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;	אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בְּדָיו יֵת אֲרוֹנָא דְסִתְּרוּתָא וְיֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת כְּפֹרֶתָא:	35 אֶת־אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת־בְּדָיו וְאֵת הַכְּפֹרֶת:
36 the table, all the vessels thereof, and the showbread;	יֵת פִּתּוּרָא יֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת לֶחִים אֲפִיא:	36 אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים:
37 the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;	יֵת מְנִרְתָּא דְכִיתָא יֵת בּוֹצִינְהָא בּוֹצִינֵי סְדָרָא וְיֵת כָּל מְנֵהָ וְיֵת מִשְׁחָא דְּאִנְהָרוּתָא:	37 אֶת־הַמְּנֹרֶה הַטָּהוֹר אֶת־נִרְתֵּיהָ נִרְתֵּי הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:
38 and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;	וְיֵת מִדְּבָחָא דְדֹהָבָא וְיֵת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא וְיֵת פֶּרֶסָא דְתַרְע מִשְׁכָּנָא:	38 וְאֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קְטֹרֶת הַסִּמִּים וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:
39 the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	יֵת מִדְּבָחָא דְנְחֹשָׁא וְיֵת סְדָרָא דְנְחֹשָׁא דִילֵיהָ יֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת כָּל מְנוּחֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָיָה:	39 אֵתוּ מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לּוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כִּנּוֹ:
40 the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	יֵת סְרָדֵי דְרֵתָא יֵת עֲמוּדֵהָא וְיֵת סְמִכָהָא וְיֵת פֶּרֶסָא לְתַרְע דְרֵתָא יֵת אֲטוּנְוֵהִי וְסַפְּהָא וְיֵת כָּל מְנֵי פּוֹלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכַּן זִמְנָא:	40 אֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֹצֵר אֶת־מִיתָרָיו וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֵת כָּל־כֵּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד:
41 the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	יֵת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשֶׁת יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשֶׁת לְאַהֲרֹן כֹּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנָוֵה לְשִׁמְשָׁא:	41 אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשֹׁרֶת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בְנָיו לְכַהֵן:
42 According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	כָּל דְּפִקִּיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה בֶן עֲבָדוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל פּוֹלְחָנָא:	42 כָּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶן עֲשׂוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הָעֲבֹדָה:
43 And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וַיַּרְא מֹשֶׁה וַיַּחְזַּא מֹשֶׁה יֵת כָּל עֲבִידָתָא וַהֲוָא עֲבָדוֹ יֵתָהּ כְּמָא דְּפִקִּיד יְיָ בֶן עֲבָדוֹ וּבְרִידָהּ יֵתָהּ מֹשֶׁה:	43 וַיֵּרָא אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וַהֲנִיחָהּ עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן עָשׂוֹ וּבְרִידָהּ אֹתָם מֹשֶׁה: (פ)

(43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שמשרה שכינה צמעשה ידיכם, ויהי נעם ה' לללוינו עלינו וגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מ"א מזמורים שבתפלה למשה:

XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר: (סביעי)	וַיִּדְבֹר: לְאֹמַר:
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	בְּיוֹם־הַתְּחִלָּה הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד:	בְּיוֹם יִרְחֹא קִדְמָאָה בְּחֵד לִירְחֹא תָקִים יְת מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמַנָּא:
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וּסְכַת עַל־הָאָרֹן אֶת־הַפָּרֹכֶת:	וְתַשְׁוִי תַמָּן יְת אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא וְתַטְיִל עַל אֲרוֹנָא יְת פְּרוּכָתָא:
4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרֶה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נֵרֹתָיו:	וְתַעֲיִל יְת פְּתוּרָא וְתַסְדִּיר יְת סִדְרִיהּ וְתַעֲיִל יְת מְנֹרָתָא וְתַדְלִיק יְת בּוֹצִינְהָא:
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	וְנִתְּתָהּ אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב לְקַטֹּרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת וְשַׂמְתָּ אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	וְתַתִּין יְת מִדְבָּחָא דְדִהָבָא לְקַטֹּרֶת בּוֹסְמִיָּא קֳדָם אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא וְתַשְׁוִי יְת פְּרָסָא דְתַרְעָא לַמִּשְׁכְּנָא:
6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּתָהּ אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:	וְתַתִּין יְת מִדְבָּחָא דְעֹלָתָא קֳדָם תַּרְע מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זְמַנָּא:
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּתָהּ אֶת־הַכִּיּוֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָהּ שָׁם מַיִם:	וְתַתִּין יְת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכַּן זְמַנָּא וּבֵין מִדְבָּחָא וְתַתִּין תַּמָּן מַיָּא:
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְשַׂמְתָּ אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָהּ אֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:	וְתַשְׁוִי יְת דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר וְתַתִּין יְת פְּרָסָא דְתַרְע דִּרְתָּא:
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אוֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:	וְתַסֵּב יְת מִשְׁחָא דִרְבוּתָא וְתַרְבִּי יְת מִשְׁכְּנָא וְיְת כָּל דְּבִיָּה וְתַקְדִּישׁ וְיְהִי וְיְת כָּל מְנוּהִי וְיְהִי קוֹדֶשָׁא:
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים:	וְתַרְבִּי יְת מִדְבָּחָא דְעֹלָתָא וְיְת כָּל מְנוּהִי וְתַקְדִּישׁ יְת מִדְבָּחָא וְיְהִי מִדְבָּחָא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין:

(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:

(4) וערכת את ערכו. שתי מערכות של לחם הפנים:

11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ: וּתְרַבִּי יָת כִּיֹּרָא וְיָת בְּסִיסָיָהּ וּתְקַדִּישׁ יְתִיהָ:	11
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם: וּתְקַרִּיב יֵת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהֵי לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וּתְסַחֲי יְתַחֲוִן בַּמַּיָּא:	12
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדְשָׁתָּ אֹתוֹ וְכִתֵּן לִי: וּתְלַבִּישׁ יֵת אַהֲרֹן יֵת לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁא וּתְרַבִּי יְתִיהָ וּתְקַדִּישׁ יְתִיהָ וְיִשְׁמִישׁ קִדְמִי:	13
14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כִּתְנֹת: וְיָת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב וּתְלַבִּישׁ יְתַחֲוִן כִּתְוִנִין:	14
15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.	וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אַבְיָהֶם וְכִתְנֵנוּ לִי וְהִיְתָה לְהִיֵּת לָהֶם מִשַּׁחְתָּם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: וּתְרַבִּי יְתַחֲוִן כְּמָא דְרַבִּיתָא יֵת אַבְיָהוֹן וְיִשְׁמִשׁוּן קִדְמִי וְתַהֲי לְמַהֲנִי לְהוֹן רַבִּיתָהוֹן לְכֹהֲנֵת עֹלָם לְדֹרֵיהוֹן:	15
16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: (ס) וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּכֹל דְּפַקִּיד יי יְתִיהָ כֵּן עָבַד:	16
17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיִּת בְּאַתֶּרֶד לַחֲדָשׁ הַוָּקֵם הַמִּשְׁכָּן: וַחֲוָה בִּירְחָא קִדְמָאָה בְּשַׁתָּא תַנְיִיתָא בְּחַד לִירְחָא אַתְקֵם מִשְׁכְּנָא:	17
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיִּקֶּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אַדְנָיו וַיָּשֶׂם אֶת־קַרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיִּקֶּם אֶת־עַמֻּדָיו: וַאֲקִים מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכְּנָא וַיִּהְב יֵת סְמֻכּוֹהֵי וַיִּשׁוּי יֵת דְּפּוֹהֵי וַיִּהְב יֵת עַבְרוֹהֵי וַאֲקִים יֵת עַמֻּדוֹהֵי:	18
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיַּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס) וַפָּרַס יֵת פָּרְסָא עַל מִשְׁכְּנָא וַיִּשׁוּי יֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכְּנָא עֲלוּהֵי מִלְעִילָא כְּמָא דְּפַקִּיד יי יֵת מֹשֶׁה:	19
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֹן וַיָּשֶׂם אֶת־הַפָּדִים עַל־הָאָרֹן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֹן מִלְמַעְלָה: וַנְּסִיב וַיִּהְב יֵת סְהַדוּתָא בְּאַרְנוֹא וַיִּשׁוּי יֵת אֲרִיחָא עַל אַרְנוֹא וַיִּהְב יֵת כְּפֹרֶתָא עַל אַרְנוֹא מִלְעִילָא:	20

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלוחות:

- 21 And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.
- 22 And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.
- 23 And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.
- 24 And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.
- 25 And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.
- 26 And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;
- 27 and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.
- 28 And he put the screen of the door to the tabernacle.
- 29 And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.
- וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת פְּרֻכְתָּא דְּפָרְסָא עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
- וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֶחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפְּרֻכָּת:
- וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
- וַיָּשֶׂם אֶת־הַמְנָרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה:
- וַיַּעַל הַנֵּר הַנֶּהֱרָת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
- וַיָּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפְּרֻכָּת:
- וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)
- וַיָּשֶׂם אֶת־מִסְדֵּי הַפֶּתַח וַיָּשֶׂם לְמִשְׁכָּנָא:
- וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)

(22) על ירך המשכן צפונה. נחצי הצפוני של רוחב הבית (יומא לג): ירך. כתר גומו נָלָא, כירך הזה שהוא נלדו של אדם:

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צָקֵר צָקֵר צָקֵר צָקֵר וְהִיטִיבֻּהוּ אֶת הַנֵּלֶת וגו' (שמות ל, ז):

(29) ויעל עליו וגו'. אף ביום השמיני למלוואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות לצור, חוץ מאותן שנטוה אהרן בן ביום, שנאמר קרב אל המזבח וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת החמדי: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר וְעֹשֶׁלֶן סֶלֶת צִלּוּל צִשְׁמֵן וגו' (שמות כט, מ):

<p>30 And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;</p>	<p>וַיִּשֶׂם אֶת־הַכֵּיֹר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחֻצָּה: וְשׂוּי יָת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מִדְבָּחָא וַיִּהַב תַּמָּן מֵיָא לְקִדּוּשׁ:</p>	<p>30</p>
<p>31 that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;</p>	<p>וְרִחֻצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: וּמִקְדָּשֵׁין מִנִּיה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵיהוּ יָת יְדֵיהוֹן וַיִּת רַגְלֵיהוֹן:</p>	<p>31</p>
<p>32 when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>בְּבָאִם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבְתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יְרִחֻצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>32</p>
<p>33 And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.</p>	<p>וַיִּקֶּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּדְבָּחָא וַיִּהַב יָת פֶּרֶסָא דְתַרְע אֶת־מִסְדַּ שַׁעַר הַחֲצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמְּלָאכָה: (פ)</p>	<p>33</p>
<p>34 Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.</p>	<p>וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: וַחֲפֹא עָנָנָא יָת מִשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְּלִי יָת מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>מפטייר</p>
<p>35 And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—</p>	<p>וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעָנָן וַיִּכְבֹּד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: וְלֹא יָכִיל מֹשֶׁה לְמִיעַל לַמִּשְׁכָּן זִמְנָא אֲרִי שָׂרָא עָלוּהִי עָנָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְּלִי יָת מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>35</p>
<p>36 And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.</p>	<p>וּבַהֲעֲלֹת הָעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: וּבְאַסְתַּלְקוֹת עָנָנָא מֵעַלּוֹי מִשְׁכָּנָא נִטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:</p>	<p>36</p>
<p>37 But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.</p>	<p>וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֹלָתוֹ: וְאִם לֹא מִסְתַּלַּק עָנָנָא וְלֹא נִטְלִין עַד יוֹם אֲסְתַּלְקוּתִיה:</p>	<p>37</p>
<p>38 For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—</p>	<p>כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעִינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם: אֲרִי עָנָן יִקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בֵּימָמָא וְחִיּוֹ אִישְׁתָּא הָנִי בְּלִילְיָא בֵּיה לְעִינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:</p>	<p>38 פסוקים</p>

(31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים השוו כולם לכהונה, ותרגמו ויקדשן מגיה, זו זיוס קדש משה עמהם:

(32) ובקרבתם. כמו ובקרנס, כשיקרצו:

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכמוז אחד אומר, ובצא משה אל אהל מועד (במדבר ז, פט), צא הכמוז השלישי והכריע ציניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצוא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"כ):

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21 on page 226. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16, and the Haftarah is the special Haftarah on page 234. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 239. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20, and the Haftarah is on page 243.

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. כלל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וַיֵּלֶךְ לְמַסְעָיו (בראשית יג, ג), וכן אֵלֶּה מַסְעֵי (במדבר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו
מֵאֵהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:

דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אָדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה
מִן-הַבְּהֵמָה מִן-הַבָּקָר וּמִן-הַצֹּאן
תִּקְרִיבוּ אֶת-קָרְבָנְכֶם:

אם-עֲלָה קָרְבְּנוֹ מִן-הַבָּקָר זָכָר תָּמִים
יִקְרִיבֵנּוּ אֶל-פֶּתַח אֵהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב
אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֲלָה וְנִרְצָה לוֹ
לְכַפֵּר עָלָיו:

וְשָׁחַט אֶת-בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה
וְהַקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת-הַדָּם
וְזָרְקוּ אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
אֲשֶׁר-פֶּתַח אֵהֶל מוֹעֵד:

וְהַפְשִׁיט אֶת-הָעֲלָה וְנָתַח אֹתָהּ
לְנִתְחֶיהָ:

וְנִתְּנוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ
וְעָרְכוּ עֵצִים עַל-הָאֵשׁ:

וְעָרְכוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים
אֶת-הָרֹאשׁ וְאֶת-הַפֶּדֶר עַל-הָעֵצִים
אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ:

וְקָרְבוּ וּבָרְעִי וִירְתֵן בְּמַיִם וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלָה אֲשֶׁה
רִיחַ-נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)

וְאִם-מִן-הַצֹּאן קָרְבְּנוֹ מִן-הַכְּשָׂכִים אוֹ
מִן-הָעִזִּים לְעֲלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנּוּ:

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה
לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶלן הַכֹּהֲנִים
אֶת-דָּמֹו עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

וְנָתַח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת-רֹאשׁוֹ
וְאֶת-פֶּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם
עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל-הַמִּזְבֵּחַ:

וַיִּקְרָא And the LORD called unto Moses, and spoke unto
him out of the tent of meeting, saying:

2 Speak unto the children of Israel, and say unto
them: When any man of you bringeth an
offering unto the LORD, ye shall bring your
offering of the cattle, even of the herd or of the
flock.

3 If his offering be a burnt-offering of the herd, he
shall offer it a male without blemish; he shall
bring it to the door of the tent of meeting, that
he may be accepted before the LORD.

4 And he shall lay his hand upon the head of the
burnt-offering; and it shall be accepted for him
to make atonement for him.

וַיִּי And he shall kill the bullock before the LORD;
and Aaron's sons, the priests, shall present the
blood, and dash the blood round about against
the altar that is at the door of the tent of
meeting.

6 And he shall flay the burnt-offering, and cut it
into its pieces.

7 And the sons of Aaron the priest shall put fire
upon the altar, and lay wood in order upon the
fire.

8 And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces,
and the head, and the suet, in order upon the
wood that is on the fire which is upon the altar;

9 but its inwards and its legs shall he wash with
water; and the priest shall make the whole smoke
on the altar, for a burnt-offering, an offering
made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְיִשְׂרָאֵל And if his offering be of the flock, whether of the
sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he
shall offer it a male without blemish.

יִי And he shall kill it on the side of the altar
northward before the LORD; and Aaron's sons,
the priests, shall dash its blood against the altar
round about.

יִי And he shall cut it into its pieces; and the priest
shall lay them, with its head and its suet, in order
on the wood that is on the fire which is upon the
altar.

וְהִקְרִיב וְהִכְרִישׁ יָרֵתָיִם בְּמַיִם
וְהִקְלִיב הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ הִוא אֲשֶׁה בַיּוֹם נִחֻחַ
לַיהוָה: (פ)

13 But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֶזְכֹּר יְשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר
וְרָכְבוּ רָמָה בַּיָּם:	וְרָכְבוּ רָמָה בַּיָּם:
לִישׁוּעָה	לִישׁוּעָה
אֲבִי נֹאֲרַמְמָנָהוּ:	אֲבִי נֹאֲרַמְמָנָהוּ:
שָׁמוֹ:	שָׁמוֹ:
שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בַּיָּם־סוּף:	שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בַּיָּם־סוּף:
אָבֹן:	אָבֹן:
יְיָ תִרְעֵץ אוֹיֵב:	יְיָ תִרְעֵץ אוֹיֵב:
קַמְיָךְ	קַמְיָךְ
אֶפְרָיִם גִּעְרָמוֹ מַיִם	אֶפְרָיִם גִּעְרָמוֹ מַיִם
נִזְלִים	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג	אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג
נִפְשִׁי	נִפְשִׁי
בְּרוּחְךָ כִּסְמוֹ יָם	בְּרוּחְךָ כִּסְמוֹ יָם
אֲדִירִים:	אֲדִירִים:
כְּמִכָּה נֹאדָר בַּקֹּדֶשׁ	כְּמִכָּה נֹאדָר בַּקֹּדֶשׁ
פֶּלֶא:	פֶּלֶא:
בְּחִסְדְּךָ עַם־נוֹ גְּאֻלָּתְךָ	בְּחִסְדְּךָ עַם־נוֹ גְּאֻלָּתְךָ
קִדְשֶׁךָ:	קִדְשֶׁךָ:
אֲחִזֵּי יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:	אֲחִזֵּי יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
אֲדֹם	אֲדֹם
כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:	כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:
וּפָחַד	וּפָחַד
יַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ	יַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ
קָנִיתָ:	קָנִיתָ:
לְשִׁבְתְּךָ פָּעִלְתָּ יְיָ	לְשִׁבְתְּךָ פָּעִלְתָּ יְיָ

אֶזְכֹּר יְשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר	אֶזְכֹּר יְשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר
וְרָכְבוּ רָמָה בַּיָּם:	וְרָכְבוּ רָמָה בַּיָּם:
לִישׁוּעָה	לִישׁוּעָה
אֲבִי נֹאֲרַמְמָנָהוּ:	אֲבִי נֹאֲרַמְמָנָהוּ:
שָׁמוֹ:	שָׁמוֹ:
שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בַּיָּם־סוּף:	שְׁלֹשִׁי טַבְּעוּ בַּיָּם־סוּף:
אָבֹן:	אָבֹן:
יְיָ תִרְעֵץ אוֹיֵב:	יְיָ תִרְעֵץ אוֹיֵב:
קַמְיָךְ	קַמְיָךְ
אֶפְרָיִם גִּעְרָמוֹ מַיִם	אֶפְרָיִם גִּעְרָמוֹ מַיִם
נִזְלִים	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג	אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג
נִפְשִׁי	נִפְשִׁי
בְּרוּחְךָ כִּסְמוֹ יָם	בְּרוּחְךָ כִּסְמוֹ יָם
אֲדִירִים:	אֲדִירִים:
כְּמִכָּה נֹאדָר בַּקֹּדֶשׁ	כְּמִכָּה נֹאדָר בַּקֹּדֶשׁ
פֶּלֶא:	פֶּלֶא:
בְּחִסְדְּךָ עַם־נוֹ גְּאֻלָּתְךָ	בְּחִסְדְּךָ עַם־נוֹ גְּאֻלָּתְךָ
קִדְשֶׁךָ:	קִדְשֶׁךָ:
אֲחִזֵּי יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:	אֲחִזֵּי יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:
אֲדֹם	אֲדֹם
כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:	כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:
וּפָחַד	וּפָחַד
יַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ	יַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ
קָנִיתָ:	קָנִיתָ:
לְשִׁבְתְּךָ פָּעִלְתָּ יְיָ	לְשִׁבְתְּךָ פָּעִלְתָּ יְיָ

יְדִידָהּ: יי. וַיִּמְלֹךְ לְעֵלָם וְעֵדֶר: כִּי
 בָּא סוֹס פָּרְעֹה בִּרְכָבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו בַּיּוֹם
 אֶת־מִי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֶשֶׁת בְּתוֹךְ הַיָּם:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים עַל־פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ פֶסֶל וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ
 מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאֶרֶץ לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עוֹן אָבֶת עַל־בָּנִים עַל־שְׁלֵשִׁים וְעַל־רִבְעִים לִשְׂנְאִי וְעֹשֶׂה חֶסֶד
 לְאֵלִפִּים לֹא־הָבִי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא
 יִנָּקֶה יְהוָה אֶת־אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)
 זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ שְׁשַׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי
 שָׁבַתוֹ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְחֶמְתְּךָ
 וּגְרֶךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ כִּי שִׁשַּׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בִּרְךָ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס)
 כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְּךָ לְמַעַן יֵאָרְכּוּ יְמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לְךָ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנָּאֵף: (ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְיָךְ
 עֵד שָׁקֵר: (ס) לֹא תַחְמֹד בֵּית רַעִיךָ לֹא־תַחְמֹד אִשֶּׁת רַעִיךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרֹוֹ
 וְחֻמְרוֹ וְכָל־אֲשֶׁר לְרַעִיךָ: (פ)

הפטרות

הפטרות שמות

ישעיהו כ"ז:ו'–כ"ח:י"ג

Isaiah 27:6 – 28:13

הַבָּאִים יִשְׂרָאֵל יִעָלֶה יַעֲקֹב וְיִצְיָן וּפָרַח
יִשְׂרָאֵל וּמִלֵּאֵי פְנֵי־תֵבֶל תִּנְוֶיָהּ: (פ)

XXVII:6 In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶקֶת מִכֹּהֵו הִכֹּהֵו אִם־כִּתְּרָג הִרְגִּיו
הִרְגָּ:

7 Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֶבְנָהּ הָגָה
בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8 In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לָכֵן בָּזֹאת יִכָּפֵר עֲוֹן־יַעֲקֹב וְזֶה
כָּל־פְּרִי הַסֵּר חֲטָאָהּ בְּשׁוּמֹו
כָּל־אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ כְּאֲבָנֵי־גֹר מְנַפְצוֹת
לֹא־יִקְמוּ אֲשֵׁרִים וְחַמָּנִים:

9 Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצִוְרָהּ בְּדָד נִזְה מְשֻׁלַּח וְנִעֲזָב
כַּמְדָּבָר שֵׁם יִרְעֶה עֵגֶל וְשֵׁם יִרְבֵּץ
וְכִלָּה סִעֲפִיָּה:

10 For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁבְּרָנָה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם־בִּינוֹת הוּא
עַל־כֵּן לֹא־יִרְחַמְנוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְנוּ: (פ)

11 When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִחַפֵּט יְהוָה מִשְׁכַּלֹּת
הַנֶּהָר עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתָּם תִּלָּקְטוּ
לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12 And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדְחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה בְּהַר
הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13 And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטֶרֶת גָּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ
נָבֵל צִבְי תִּפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
גִּיא־שָׁמְנִים הַלְוִיִּם יִין:

XXVIII:1 Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּץ לְאֹדֹנִי כְּזֶרֶם בָּרָד
שֶׁעַר קָטַב כְּזֶרֶם מַיִם כְּבִירִים שֹׁטְפִים
הִנִּיתָ לָאָרֶץ בַּיָּד:

בְּרִגְלֵיהֶם תִּרְמַסְנָה עֵטֶרֶת גְּאוֹת שְׂכוּרֵי
אִפְרַיִם:

וְהַיָּתָה צִיצֵת נָבֶל צָבִי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כְּבִכּוּרָה בְּטָרִם
קִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה
בְּכַפּוֹ יִבְלַעְנָה: (ו)

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת
לְעֵטֶרֶת צָבִי וְלַצִּפּוֹרֶת תִּפְאֶרֶה
לְשָׂאֵר עַמּוֹ:

וְלִרוּחַ מִשְׁפָּט לִיּוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט
וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה
שְׁעָרָה: (ז)

וְגַם־אֵלֶּה בִּינִן שָׁגוּ וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כֹּהֵן
וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלָעוּ מִן־הַיֵּינָן תָּעוּ
מִן־הַשְׁכָּר שָׁגוּ בְּרֹאֶה פָקוּ פְּלִילִיָּה:

כִּי כָל־שִׁלְחָנוֹת מִלְּאוֹ קִיא צֹאֵה בְּלִי
מְקוֹם: (ח)

אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעָה וְאֶת־מִי יִבִּין שְׁמוּעָה
גְּמוּלִי מִחֶלֶב עֵתִיקִי מִשְׁדָּדִים:

כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר
שֵׁם זְעִיר שֵׁם:

כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֵת יִדְבֹּר
אֶל־הָעָם תִּהְיֶה:

אֲשֶׁר־אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הַנִּיחָה
לְעֹיֵב וְזֹאת הַמְרֻגָּעָה וְלֹא אָבוּא שְׁמוּעָה:

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יִחְזֶה צוֹ לְצוֹ צוֹ
לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זְעִיר שֵׁם זְעִיר
שֵׁם לְמַעַן יִלְכוּ וְכָשְׁלוּ אַחֲזָר וְנִשְׁכְּרוּ
וְנִקְשׁוּ וְנִלְכְּדוּ: (ט)

ישעיהו כ"ט:כ"ז-כ"ג

Behold, the Lord hath a mighty and strong one,
2 As a storm of hail, a tempest of destruction, As a
storm of mighty waters overflowing, That casteth
down to the earth with violence.

3 The crown of pride of the drunkards of Ephraim
Shall be trodden under foot;

4 And the fading flower of his glorious beauty,
Which is on the head of the fat valley, Shall be as
the first-ripe fig before the summer, Which when
one looketh upon it, While it is yet in his hand
he eateth it up.

5 In that day shall the LORD of hosts be For a
crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto
the residue of His people;

6 And for a spirit of judgment to him that sitteth
in judgment, And for strength to them that turn
back the battle at the gate.

7 But these also reel through wine, And stagger
through strong drink; The priest and the prophet
reel through strong drink, They are confused
because of wine, They stagger because of strong
drink; They reel in vision, they totter in
judgment.

8 For all tables are full of filthy vomit, and no place
is clean.

9 Whom shall one teach knowledge? And whom
shall one make to understand the message? Them
that are weaned from the milk, Them that are
drawn from the breasts?

10 For it is precept by precept, precept by precept,
Line by line, line by line; Here a little, there a
little.

11 For with stammering lips and with a strange
tongue Shall it be spoken to this people;

12 To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest
to the weary; And this is the refreshing'; Yet they
would not hear.

13 And so the word of the LORD is unto them
Precept by precept, precept by precept, Line by
line, line by line; Here a little, there a little; That
they may go, and fall backward, and be broken,
And snared, and taken.

Isaiah 29:22 - 23

לִכְּנֹן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב
אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אֲבֹרָתָם לֹא־עֲתָה יִבוֹשׁ
יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְוֹרוּ:

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדְּיוּ מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּקִרְבּוֹ
יִקְדְּשׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

Therefore thus saith the LORD, who redeemed
XXIX:22 Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob
shall not now be ashamed, Neither shall his face
now wax pale;

When he seeth his children, the work of My
23 hands, in the midst of him, That they sanctify
My name; yea, they shall sanctify the Holy One of
Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרות וארא

יחזקאל כ"ח-כ"ה-כ"ט:כ"ח

Ezekiel 28:25 – 29:21

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱדַנִּי יְהוָה בְּקִבְצִי אֶת־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפְצוּ בָם
וְנִקְדְּשָׁתִי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ
עַל־אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי
לִיַּעֲקֹב:

Thus saith the Lord God: When I shall have
XXVIII:25 gathered the house of Israel from the peoples
among whom they are scattered, and shall be
sanctified in them in the sight of the nations,
then shall they dwell in their own land which I
gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבֵטַח וְבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כִרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבֵטַח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים
בְּכָל הַשְּׂאֲטִים אֲתֵם מִסְבִּיבוֹתָם וְיַדְעוּ
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

And they shall dwell safely therein, and shall
26 build houses, and plant vineyards; yea, they shall
dwell safely; when I have executed judgments
upon all those that have them in disdain round
about them; and they shall know that I am the
LORD their God.

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בָשָׁנִים עָשָׂר
לְחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

In the tenth year, in the tenth month, in the
XXIX:1 twelfth day of the month, the word of the LORD
came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שֵׁים פָּנֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם
כָּלָה:

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of
2 Egypt, and prophesy against him, and against all
Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר יְהוָה
הִנְנִי עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים
הַגְּדֹל הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יְאֹרָיו אֲשֶׁר אָמַר
לִי יְאֹרִי וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3 speak, and say: Thus saith the Lord God: Behold,
I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The
great dragon that lieth In the midst of his rivers,
That hath said: My river is mine own, And I have
made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חֲחִיִּים) [ק' חֲחִיִּים] בְּלִתְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דָגַת־יְאֹרֶיךָ בְּקִשְׁשִׁיתֶיךָ
וְהִעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֹרֶיךָ וְאֵת כָּל־דָּגַת
יְאֹרֶיךָ בְּקִשְׁשִׁיתֶיךָ תִּדְבֹּק:

4 And I will put hooks in thy jaws, and I will cause
the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I
will bring thee up out of the midst of thy rivers,
and all the fish of thy rivers shall stick unto thy
scales.

וְנִטְשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתָךְ וְאֵת
כָּל־דָּגַת יְאֹרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל
לֹא תִאסָּף וְלֹא תִקְבָּץ לְחַיַּת הָאָרֶץ
וְלָעוֹף הַשָּׁמַיִם נָתַתִּיךָ לְאֹכְלָהּ:

5 And I will cast thee into the wilderness, Thee and
all the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the
open field; Thou shalt not be brought together,
nor gathered; To the beasts of the earth and to the
fowls of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה
יַעַן הָיוּתָם מִשְׁעַנְת קֶנֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

בְּתִפְשָׁם בְּךָ (כ' בככך) [ק' בכך]
תִּרְוֹץ וּבִקְעָתָ לָהֶם כָּל־כֶּתֶף
וּבִהֲשָׁעָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהֵעֲמִדָה
לָהֶם כָּל־מִתְנָיִם: (ס)

לִכֵּן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי
מֵבִיא עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנּוּ אָדָם
וּבְהֵמָה:

וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשִׁמְמָה וְחֲרָבָה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִי:

לִכֵּן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֹרֶיךָ וְנָתַתִּי
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחֲרָבוֹת חֶרֶב
שִׁמְמָה מִמִּגְדֹּל סֹנֵה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה
לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים
שָׁנָה:

וְנָתַתִּי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁמְמָה בְּתוֹךְ
אֶרְצוֹת נִשְׁמֹזוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מִחֲרָבוֹת תִּהְיוּ שִׁמְמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְהִפְצַתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹלָם וְזֵרֵיתִים
בְּאֶרְצוֹת: (ס)

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מֵאֵץ אַרְבָּעִים
שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים
אֲשֶׁר־נִפְצְאוּ שָׁמָּה:

וְשִׁבַּתִּי אֶת־שִׁבּוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁבַּתִּי
אֹתָם אֶרֶץ פְּתוּרָס עַל־אֶרֶץ מְכֹרֶתָם
וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּתְּנָה שְׁפִלָּה
וְלֹא־תִתְנֶשֶׂא עוֹד עַל־הַגּוֹיִם
וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רִדּוֹת בְּגוֹיִם:

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזִּכִּיר עוֹן בַּפְּנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי
אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה: (פ)

6 And all the inhabitants of Egypt shall know That I am the LORD, Because they have been a staff of reed To the house of Israel.

7 When they take hold of thee with the hand, thou dost break, And rend all their shoulders; And when they lean upon thee, thou breakest, And makest all their loins to be at a stand.

8 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will bring a sword upon thee, and will cut off from thee man and beast.

9 And the land of Egypt shall be desolate and waste, and they shall know that I am the LORD; because he hath said: The river is mine, and I have made it.

10 Therefore, behold, I am against thee, and against thy rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste and desolate, from Migdol to Syene even unto the border of Ethiopia.

11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast shall pass through it, neither shall it be inhabited forty years.

12 And I will make the land of Egypt desolate in the midst of the countries that are desolate, and her cities among the cities that are laid waste shall be desolate forty years; and I will scatter the Egyptians among the nations, and will disperse them through the countries.

13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years will I gather the Egyptians from the peoples whither they were scattered;

14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause them to return into the land of Pathros, into the land of their origin; and they shall be there a lowly kingdom.

15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.'

וַיְהִי בַעֲשָׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה בְּרֵאשִׁון
בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַזֶּה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
הַעֲבִיד אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוֹלָה
אֶל־צֹר כָּל־רֹאשׁ מִקָּח וְכָל־כַּתֵּף
מִרוּטָה וְשָׁכַר לֹא־הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ
מִצֹּר עַל־הָעֲבָדָה אֲשֶׁר־עָבַד
עָלֶיהָ: (ט)

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הַנְּנִי נָתַן
לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנָשָׂא תְּמֻנָּה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וַיִּבְזֹז
בָּזָה וְהִיתָה שְׂכָר לְחֵילוֹ:

פָּעַלְתִּי אֲשֶׁר־עָבַד כֹּה נָתַתִּי לוֹ
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נְאֻם
אֲדֹנֵי יְהוָה:

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלֹךְ אַתָּן פֶּתַח־חֹן פֶּה בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה: (פ)

And it came to pass in the seven and twentieth
year, in the first month, in the first day of the
month, the word of the LORD came unto me,
saying:

17
18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon
caused his army to serve a great service against
Tyre; every head was made bald, and every
shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his
army, from Tyre, for the service that he had
served against it;

19 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will
give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king
of Babylon; and he shall carry off her abundance,
and take her spoil, and take her prey; and it shall
be the wages for his army.

20 I have given him the land of Egypt as his hire for
which he served, because they wrought for Me,
saith the Lord GOD.

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto
the house of Israel, and I will give thee the
opening of the mouth in the midst of them; and
they shall know that I am the LORD.'

הפטרות בא

ירמיהו מ"ו:י"ג-כ"ח

Jeremiah 46:13 - 28

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

תְּגִידוּ בַּמִּצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדּוֹל
וְהַשְׁמִיעוּ בְּנֹף וּבְתַחֲפָנֶחֱס אָמְרוּ
הַתִּנְצֵב וְהִכְּנוּ לָךְ כִּי־אָכְלָה חֶרֶב
סְבִיבֶיךָ:

מִדּוּעַ נִסְתָּרָה אֲבִירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה
הִדְּפֹ:

הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ
וַיֹּאמְרוּ קוּמְהוּ וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמּוּנוֹ
וְאֶל־אֶרֶץ מוֹלֶדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה:

קָרְאוּ שֵׁם פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שָׁאוֹן
הַעֲבִיר הַמּוֹעֵד:

XLVI:1 The word that the LORD spoke to Jeremiah the
prophet, how that Nebuchadrezzar king of
Babylon should come and smite the land of
Egypt.

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol,
And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye:
'Stand forth, and prepare thee, For the sword
hath devoured round about thee.'

15 Why is thy strong one overthrown? He stood not,
because the LORD did thrust him down.

16 He made many to stumble; Yea, they fell one
upon another, And said: 'Arise, and let us return
to our own people, And to the land of our birth,
From the oppressing sword.'

17 They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a
noise; He hath let the appointed time pass by.'

חַי־אֲנִי נֶאֱמַר-הַמֶּלֶךְ יִהְיֶה צְבָאוֹת שְׁמוֹ
בִּי כְתוּבֹר בְּהָרִים וּכְכַרְמֶל בֵּינֵם
יָבוֹא:

18 As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כָּלִי גוֹלָה עָשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בַּת-מִצְרַיִם
כִּי-נָהָר לְשִׁמְמָה תִּהְיֶה וְנִצְתָה מֵאֵין
יֹשֵׁב: (ס)

19 O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.

עֹגְלָה יַפְה־פִּיָּה מִצְרַיִם קַרְץ מִצָּפוֹן
בָּא בָּא:

20 Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.

גַּם-שֹׁכְרֶיהָ בְּקֶרְבָּהּ כְּעֹגְלֵי מִרְבֵּק
כִּי-גַם-הֵמָּה הִפְנוּ נָסוּ וַיִּחַדּוּ לֹא עָמְדוּ
כִּי יוֹם אִידָם בָּא עֲלֵיהֶם עֵת פִּקְדָתָם:

21 Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.

קוֹלָה כְּנִחְשׁ יִלָּךְ כִּי-בְתוּל יִלְכוּ
וּבְקֶרֶד מוֹת בָּאוּ לָהּ כַּחֲטָבֵי עֲצִים:

22 The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.

כָּרְתוּ יַעֲרָהּ נֶאֱמַר-יִהְיֶה כִּי לֹא יִחָקֵר
כִּי רַבּוּ מֵאַרְבֶּה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר:

23 They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.

הַבִּישָׁה בַּת-מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד
עַם-צָפוֹן:

24 The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
הִנְנִי פוֹקֵד אֶל-אֱמוֹן מִנָּא וְעַל-פִּרְעוֹה
וְעַל-מִצְרַיִם וְעַל-אֱלֹהֵיהֶם וְעַל-מַלְכֵיהֶם
וְעַל-פִּרְעוֹה וְעַל הַבֹּטְחִים בּוֹ:

25 The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;

וְנִתְּנִים בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד
נְבוּכַדְרֶצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל וּבְיַד-עַבְדָּיו
וְאַחֲרֵי-כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימֵי-קֶדֶם
נֶאֱמַר-יִהְיֶה: (פ)

26 and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב
וְאֶל-תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ
מִרְחוֹק וְאַתָּה-זֶרַעַךְ מֵאֶרֶץ שְׁבִיִּם וְשָׁב
יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאֵין מִחְרִיד:

27 But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

אֲתָה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נֶאֱמַר-יִהְיֶה
כִּי אִתְּךָ אֲנִי כִּי אַעֲשֶׂה כָלָה
בְּכָל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדַּחְתִּידָּךְ שָׁמָּה
וְאַתָּה לֹא-אַעֲשֶׂה כָלָה וַיִּסְרְתִּיךָ
לְמִשְׁפָּט וְנִקְחָה לֹא אֲנַקְדָּךְ: (פ)

28 Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

שופטים ד':ד'-ה':ל"א

Judges 4:4 – 5:31

וְדִבּוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשָּׁה לַפִּדְיוֹת
הִיא שִׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4 Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תְּמָר דְּבֹרָה בֵּין
הַרְמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם
וַיַּעַל אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְשָׁפֵט:

5 And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם
מִקְדֵּשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוְּתָה
יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וּמַשְׁכָּת בְּתַר
תְּבוֹר וְלָקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ
מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6 And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמַשְׁכָּתִי אֵלָיךְ אֶל־נָחַל קִישׁוֹן
אֶת־סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא יָבִין וְאֶת־רֶכְבּוֹ
וְאֶת־הַמֹּנֶה וַנִּתְּתִיהוּ בְיָדִי:

7 And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם־תֵּלַכְּנִי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תֵלַכְּנִי עִמִּי לֹא אֵלַי:

8 And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אִלַּיךְ עִמָּךְ אָפֶס כִּי
לֹא תִהְיֶה תִפְאָרְתְּךָ עַל־הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר
אָתָּה הוֹלֵךְ כִּי בִיד־אִשָּׁה יִמָּכַר
יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וַתָּקָם דְּבֹרָה וַתֵּלֶךְ
עִם־בָּרַק קִדְשָׁה:

9 And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת־זְבֻלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי
קִדְשָׁה וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ
וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבֹרָה:

10 And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedesh; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.

וַחֲבֵר הַקֵּינִי נִפְרָד מִקֵּין מִבְּנֵי חֶבֶב
חָתָן מֹשֶׁה וַיֵּט אָחָלוֹ עַד־אֵילֹן
(כ' בְּצַעֲנַיִם) [ק' בְּצַעֲנַיִם] אֲשֶׁר
אֶת־קִדְשָׁה:

II Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaananim, which is by Kedesh.

וַיַּגִּדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק
בֶּן־אֲבִינוֹם הַר־תְּבוֹר:

12 And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכְבּוֹ תִשַּׁע
מֵאוֹת רֶכֶב בְּרִזָּל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר
אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נָחַל קִישׁוֹן:

13 And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דְּבֹרָה אֶל-בָּרַק כּוּם כִּי זֶה
הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת-סִסְרָא בְיָדְךָ
הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרֶד בָּרַק מִתֹּר
תְּבוֹר וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו:

וַיִּהְיֶה וַיִּהְיֶה אֶת-סִסְרָא
וְאֶת-כָּל-הָרֶכֶב וְאֶת-כָּל-הַמַּחֲנֶה
לְפִי-חֶרֶב לִפְנֵי בָרַק וַיִּרֶד סִסְרָא
מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיִּנָּס בְּרִגְלָיו:

וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי
הַמַּחֲנֶה עַד חֲרַשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל
כָּל-מַחֲנֶה סִסְרָא לְפִי-חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר
עַד-אַחַד:

וּסִסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל-אֹהֶל יַעֲלִ
אִשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יַבִּין
מֶלֶךְ-חֲצֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי:

וַתֵּצֵא יַעֲלִ לִקְרֹאת סִסְרָא וַתֹּאמֶר
אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל-תִּירָא
וַיָּסֹר אֵלֶיהָ הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ
בִּשְׂמִיכָה:

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי-נָא מֵעֵט-מַיִם
כִּי צָמֵאתִי וַתִּפְתָּח אֶת-נְאוֹד הַחֶלֶב
וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסֶּהוּ:

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמִד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהִנֵּה
אִם-אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר תִּישְׁפֶּה
אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין:

וַתִּקַּח יַעֲלִ אִשֶׁת-חֶבֶר אֶת-יִתְד הָאֹהֶל
וַתִּשֶׂם אֶת-הַמַּקְבֵּת בְּיָדָהּ וַתִּבּוֹא אֵלָיו
בְּלֵאט וַתִּתְקַע אֶת-יִתְדוֹ בְּרִקְתּוֹ
וַתִּצָּנַח בְּאָרֶץ וְהוּא-נֹרָד וַיָּעַף וַיָּמָת:

וְהִנֵּה בָרַק רָבַף אֶת-סִסְרָא וַתֵּצֵא
יַעֲלִ לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאֶרְאֶךָ
אֶת-הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַתָּה מִבְקֵשׁ וַיָּבֹא
אֵלֶיהָ וְהִנֵּה סִסְרָא נָפַל מֵת וְיִתְדוֹ
בְּרִקְתּוֹ:

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יַבִּין
מֶלֶךְ-חֲצֹר כִּנְעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.

16 But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וְקָשָׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed
more and more against Jabin the king of Canaan,
until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂא דְבוֹרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינוֹם (ס)
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V.1 Then sang Deborah and Barak the son of
Abinoam on that day, saying:

בַּפֶּרֶעַ פָּרְעוֹת בִּישְׂרָאֵל (ס)
בְּהִתְנַדֵּב עִם בָּרַךְו יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When
the people offer themselves willingly, Bless ye the
LORD.

שָׁמְעוּ מְלָכִים הֶאֱזִינוּ רִצְנִים (ס) אֲנֹכִי
לִיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר
לִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto
the LORD will I sing; I will sing praise to the
LORD, the God of Israel.

יְהוָה בְּצֵאתְךָ מִשְׁעִיר (ס) בְּצִעְדְךָ
מִשְׁדֶּה אֲדוֹם (ס) אֶרֶץ רַעֲשָׁה
גַּם־שָׁמַיִם נָטְפוּ (ס) גַּם־עָבִים נָטְפוּ
מָיִם: (ס)

LORD, when Thou didst go forth out of Seir,
4 When Thou didst march out of the field of
Edom, The earth trembled, the heavens also
dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינִי
מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the
LORD, Even yon Sinai at the presence of the
LORD, the God of Israel.

בִּימֵי שִׁמְגָר בֶּן־עֲנַת (ס) בִּימֵי יֵעֵל
חָדְלוּ אֲרָחוֹת (ס) וְהִלְכִי נְתִיבוֹת
יִלְכוּ אֲרָחוֹת עַמְלֻקָּלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the
days of Jael, the highways ceased, And the
travellers walked through byways.

חָדְלוּ פְּרִזּוֹן בִּישְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס)
עַד שִׁקְמָתִי דְבוֹרָה שִׁקְמָתִי אִם
בִּישְׂרָאֵל: (ס)

7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that
thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a
mother in Israel. .

יִבְחָר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזּו לָחֶם
שְׁעָרִים (ס) מִגֶּן אִם־יִרְאָה
וְלִמָּח (ס) בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף
בִּישְׂרָאֵל: (ס)

8 They chose new gods; Then was war in the gates;
Was there a shield or spear seen Among forty
thousand in Israel?

לִבִּי לַחֻקֵּי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמְתַּנְּדְּבִים
בָּעַם בָּרַךְו יְהוָה: (ס)

9 My heart is toward the governors of Israel, That
offered themselves willingly among the people.
Bless ye the LORD.

רֹכְבֵי אֲתָנוֹת צְהָרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי
עַל־מִדְּיָן וְהִלְכִי עַל־דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: (ס)

10 Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich
cloths, And ye that walk by the way, tell of it;

מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲבִים (ס) שֶׁם
יִתְנוּ צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פְּרִזּוֹנִי
בִּישְׂרָאֵל (ס) אִזּו יִרְדּוּ לַשְׁעָרִים
עִם־יְהוָה: (ס)

Louder than the voice of archers, by the
11 watering-troughs! There shall they rehearse the
righteous acts of the LORD, Even the righteous
acts of His rulers in Israel. Then the people of the
LORD went down to the gates.

עוֹרִי עוֹרִי דְבוֹרָה (ס) עוֹרִי עוֹרִי
דְּבָרִי-שִׁיר (ס) קוּם בָּרַק וְשִׁבֵּה
שְׂבִיךָ בֶן-אַבִּינוֹם: (ס)

12 Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a
song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive,
thou son of Abinoam.

אִזּוּ יָרַד שְׂרִיד לְאֲדִירִים עִם (ס)
יְהוָה יִרְד־לִי בַּגְבוּרִים: (ס)

13 Then made He a remnant to have dominion over
the nobles and the people; The LORD made me
have dominion over the mighty.

מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרָשׁ בַּעַמְלֶק (ס)
אַחֲרָיָה בְנִימִין בַּעַמְמִידָה (ס) מִנִּי
מָכִיר יִרְדּוּ מִחֻקֵּימָה (ס) וּמִזְבוּלָן
מוֹשְׁכֵי בַשֶּׁבֶט סֹפֵר: (ס)

14 Out of Ephraim came they whose root is in
Amalek; After thee, Benjamin, among thy
peoples; Out of Machir came down governors,
And out of Zebulun they that handle the
marshal's staff.

וְשָׂרֵי בִישְׁשָׁכָר עִם-דְּבֹרָה (ס)
וַיִּשְׁשָׁכָר כֵּן בָּרַק בַּעַמְקֵי שְׁלַח
בְּרַגְלָיו (ס) בַּפְּלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדֻלִּים
חֻקֵּי-לֵב: (ס)

15 And the princes of Issachar were with Deborah;
As was Issachar, so was Barak; Into the valley they
rushed forth at his feet. Among the divisions of
Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יִשְׁבֹּתָ בֵּין הַמִּשְׁפָּחוֹת (ס)
לִשְׁמֹעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לַפְּלָגוֹת
רְאוּבֵן גְּדֻלִּים חֻקֵּי-לֵב: (ס)

16 Why satest thou among the sheep-folds, To hear
the pipings for the flocks? At the divisions of
Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בַּעֲבֵר תִּירְדֹן שָׁכֵן (ס) וְדָן
לָמָּה יָגוּר אֲשֵׁר אֲנִיוֹת (ס) אֲשֶׁר יֵשֵׁב לְחוּף
יָמִים (ס) וְעַל מַפְרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)

17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why
doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the
shore of the sea, And abideth by its bays.

זְבוּלוֹן עִם חֶרֶף נִפְשׁוּ (ס) לָמוֹת
וּנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)

18 Zebulun is a people that jeopardized their lives unto
the death, And Naphtali, upon the high places of
the field.

בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אִזּוּ נִלְחָמוּ
מְלָכֵי כְנָעַן (ס) בְּתַעֲנֹךְ עַל-מִי
מִגִּדּוֹ (ס) בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)

19 The kings came, they fought; Then fought the
kings of Canaan, In Taanach by the waters of
Megiddo; They took no gain of money.

מִן-שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים
מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עִם-סִיסֵרָא: (ס)

20 They fought from heaven, The stars in their
courses fought against Sisera.

נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּמִים
נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֵי נִפְשִׁי
עִז: (ס)

21 The brook Kishon swept them away, That
ancient brook, the brook Kishon. O my soul,
tread them down with strength.

אִזּוּ הִלְמוּ עֲקֵבֵי-סוּס (ס) מִדְּחֵרוֹת
דְּחֵרוֹת אַבִּירָיו: (ס)

22 Then did the horsehoofs stamp By reason of the
prancings, the prancings of their mighty ones.

אֹרֻזֵּי מִרוֹז אָמַר מֶלֶאךָ יְהוָה אֹרֻזֵּי
אֹרֻזֵּי יִשְׁבִּיחָה (ס) כִּי לֹא-בָאוּ
לְעֹזֶרֶת יְהוָה (ס) לְעֹזֶרֶת יְהוָה
בַּגְבוּרִים: (ס)

23 'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD,
'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because
they came not to the help of the LORD, To the
help of the LORD against the mighty.'

תִּבְרַךְ מְנַשִּׁים יֵלֵל אִשֶּׁת חֶבֶר
הַקֵּינִי (ס) מְנַשִּׁים בְּאֶהָל
תִּבְרַךְ: (ס)

24 Blessed above women shall Jael be, The wife of
Heber the Kenite, Above women in the tent shall
she be blessed.

מִים שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִפֵּל
אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֲמָאָה: (ס)

25 Water he asked, milk she gave him; In a lordly
bowl she brought him curd.

יָדָהּ לִיתֵּד תִּשְׁלַחָנָה (ס) וַיְמִינָה
לְהַלְמוֹת עַמָּלִים (ס) וְהִלְמָה סִיסְרָא
מִחֻקָּה רֹאשׁוֹ (ס) וּמִחַצֵּה וּחֻלְפָּה
רַקְתּוֹ: (ס)

26 Her hand she put to the tent-pin, And her right
hand to the workmen's hammer; And with the
hammer she smote Sisera, she smote through his
head, Yea, she pierced and struck through his
temples.

בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכַב (ס) בֵּין
רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל (ס) בְּאֶשֶׁר כָּרַע שָׁם
נָפַל שָׁדוּד: (ס)

27 At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he
sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down
dead.

בְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם
סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוֹעַ בִּשְׁשׁ
רִכְבּוֹ לָבוֹא (ס) מִדּוֹעַ אַחֲרָיו פַּעֲמֵי
מִרְכְּבוֹתָיו: (ס)

28 Through the window she looked forth, and
peered, The mother of Sisera, through the lattice:
'Why is his chariot so long in coming? Why tarry
the wheels of his chariots?

חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף־הִיא
תִּשָּׁב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ס)

29 The wisest of her princesses answer her, Yea, she
returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמָּצְאוּ וַיַּחֲלְקוּ שָׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שָׁלָל
צָבָעִים לְסִסְרָא (ס) שָׁלָל צָבָעִים
רַקְמָה (ס) צָבַע רַקְמָתִים לְצוּאֵרֵי
שָׁלָל: (ס)

30 'Are they not finding, are they not dividing the
spoil? A damsel, two damsels to every man; To
Sisera a spoil of dyed garments, A spoil of dyed
garments of embroidery, Two dyed garments of
broidery for the neck of every spoiler?

כִּן יִאבְדּוּ כָל־אוֹיְבָיִךָ יְהוָה וְאַהֲבָיו
כִּצָּאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקַט
הָאֶרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)

31 So perish all Thine enemies, O LORD; But they
that love Him be as the sun when he goeth forth
in his might. And the land had rest forty years.

הפטרת יתרו

ישעיהו ו'א'-ז'

Isaiah 6:1 - 7:6

בְּשָׁנַת־מוֹת הַמֶּלֶךְ עֻזִּיָּהוּ וְאַרְאָה
אֶת־אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא
וְשׁוּלָיו מִלְּאִים אֶת־הַהֵיכָל:

VI:1 In the year that king Uzziah died I saw the Lord
sitting upon a throne high and lifted up, and His
train filled the temple.

שְׂרָפִים עֹמְדִים ׀ מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשֵׁתָיו ׀ יְכַסֶּה כַּנּוֹ
וּבְשֵׁתָיו יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבְשֵׁתָיו יַעֲוֹף:

2 Above Him stood the seraphim; each one had six
wings: with twain he covered his face and with
twain he covered his feet, and with twain he did
fly.

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וַאֲמַר קָדוֹשׁ ׀ קָדוֹשׁ
קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

וַיִּנְעֻזוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא
וַהֲבִית יִמְלֵא עָשָׁן:

וַאֲמַר אוֹיֵלִי כִי־נִדְמִיתִי כִי אִישׁ
טָמֵא־שִׁפְתִּים אָנֹכִי וּבִתְוֹךְ עַם־טָמֵא
שִׁפְתִּים אָנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת־הַמֶּלֶךְ יְהוָה
צְבָאוֹת רָאוּ עֵינַי:

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן־הַשֶּׁרָפִים וּבִידּוֹ
רִצְפָה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

וַיִּגַע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה
עַל־שִׁפְתֶיךָ וְסֵר עֲוֹנְךָ וַחֲטֹאתֶיךָ
תִּכָּפֵר:

וַאֲשַׁמֵּעַ אֶת־קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת־מִי
אֲשַׁלַּח וּמִי יֵלֶךְ־לָנוּ וַאֲמַר הִנֵּנִי
שֹׁלְחִנִי:

וַיֹּאמֶר לָךְ וַאֲמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה
שִׁמְעוּ שְׁמוֹעַ וְאַל־תִּבְנִינוּ וּרְאוּ רְאוּ
וְאַל־תִּדְרְעוּ:

הַשְׁמִן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאָזְנוֹי הַכִּבֵּד
וְעֵינָיו הַשְׁע פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ
יִשְׁמַע וּלְבָבוֹ יָבִין וְשׁוֹב וְרָפָא לוֹ:

וַאֲמַר עַד־מָתַי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר׃
אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין
אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

וְרָחַק יְהוָה אֶת־הָאָדָם וְרַבָּה הָעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

וְעוֹד בָּהּ עֲשֻׂרִיָּה וְשִׁבָּה וְהִיתָה לְבַעַר
כָּאֵלֶּה וְכָאֵלֹון אֲשֶׁר בִּשְׁלֹכְתָּ מִצֵּבֶת
בָּם יִרַע קֹדֶשׁ מִצֵּבֶתָהּ: (פ)

3 And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of His glory.

4 And the posts of the door were moved at the voice of them that called, and the house was filled with smoke.

5 Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a people of unclean lips; For mine eyes have seen the King, The LORD of hosts.

6 Then flew unto me one of the seraphim, with a glowing stone in his hand, which he had taken with the tongs from off the altar;

7 and he touched my mouth with it, and said: Lo, this hath touched thy lips; And thine iniquity is taken away, And thy sin expiated.

8 And I heard the voice of the Lord, saying: Whom shall I send, And who will go for us? Then I said: 'Here am I; send me.'

9 And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

10 Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

11 Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

12 And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

13 And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בַיָּמִי אֲחָז בֶּן־יֹחָז בֶּן־עֲזִיָּהוּ
מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רְצִין מֶלֶךְ־אַרָם
וּפְקַח בֶּן־רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכַל
לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

And it came to pass in the days of Ahaz the son of
VII:1 Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that
Rezin the king of Aram, and Pekah the son of
Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to
war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגַּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אָרָם
עַל־אַפְרַיִם וַיִּנָּע לִבָּבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ
כַּנּוּעַ עֲצִי־יֶעֱר מִפְּנֵי־רוּחַ: (ס)

2 And it was told the house of David, saying: 'Aram
is confederate with Ephraim.' And his heart was
moved, and the heart of his people, as the trees of
the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יִשְׁעִיָּהוּ צֶא־נָא
לִקְרֹאת אֲחָז וְשֶׁאֵר־יָשׁוּב בְּנֶךְ
אֶל־קִצֵּה תַעֲלֵת הַבֶּרֶכָה הָעֲלִיוֹנָה
אֶל־מִסְלַת שְׂדֵה כֹּבֵס:

3 Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now
to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at
the end of the conduit of the upper pool, in the
highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשְׁמֹר וְהִשְׁקֹט אֶל־תִּירָא
וּלְבָבְךָ אֶל־יֵרֶךְ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּדִים
הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחַר־יָאֵף רְצִין וְאַרָם
וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ:

4 and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear
not, neither let thy heart be faint, because of
these two tails of smoking firebrands, for the
fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of
Remaliah.

יֵעַן כִּי־יַעַץ עָלֶיךָ אָרָם רָעָה אַפְרַיִם
וּבֶן־רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5 Because Aram hath counselled evil against thee,
Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלָה בִיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה וְנִבְקַעְנָה
אֵלֵינוּ וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת
בֶּן־טַבְּאֵל: (פ)

6 Let us go up against Judah, and vex it, and let us
make a breach therein for us, and set up a king in
the midst of it, even the son of Tabeel;

יִשְׁעִיָּהוּ ט':ה'-ו'

Isaiah 9:5 – 6

כִּי־יֵלֵד יֵלֶד־לָנוּ בֶּן נִתֵּן־לָנוּ וְנִתְּחִי
חֲמֻשָּׁה עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא
יֹעֵץ אֵל גִּבּוֹר אֲבִי־עַד שֵׁר־שָׁלוֹם:

IX:5 For a child is born unto us, a son is given unto us;
and the government is upon his shoulder; and his
name is called Pele-joez-el-gibbor
Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) ק' לְמַרְבֵּה חֲמֻשָּׁה
וּלְשָׁלוֹם אֵין־קֶץ עַל־כֶּסֶף דָּוִד
וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֶתָּה וּלְסַעֲדָהּ
בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם
קִנְיָתָהּ יִהְיֶה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6 That the government may be increased, and of
peace there be no end, upon the throne of David,
and upon his kingdom, to establish it, and to
uphold it through justice and through
righteousness From henceforth even for ever. The
zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרות משפטים

ירמיהו ל"ד:ח'-כ"ז

Jeremiah 34:8 – 22

הַדְּבָר אֲשֶׁר-הָיָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה אַחֲרֵי כִרְתּוֹ הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ
בְּרִית אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם
לִקְרֹא לָהֶם דְּרוֹר:

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ
אֶת-שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפָשִׁים
לְבִלְתִּי עֲבַד-בָּם בִּיְהוּדֵי אֶחֱיוֹ אִישׁ:

וַיִּשְׁמְעוּ כָל-הַשָּׂרִים וְכָל-הָעָם
אֲשֶׁר-בָּאוּ בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ
אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים
לְבִלְתִּי עֲבַד-בָּם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ
וַיִּשְׁלָחוּ:

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי-כֵן וַיָּשִׁבוּ אֶת-הָעֲבָדִים
וְאֶת-הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים
(כ' וַיְכַבְּשׁוּם) [ק' וַיְכַבְּשׁוּם] לְעֲבָדִים
וּלְשִׁפְחֹת: (פ)

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת
יְהוָה לֵאמֹר:

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי
כָרַתִּי בְרִית אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם
הוֹצֵאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים לֵאמֹר:

מִמָּקַע שֶׁבַע שָׁנִים תִּשְׁלָחוּ אִישׁ אֶת-אֶחָיו
הָעִבְרִי אֲשֶׁר-יִמְכַר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֶׁשָּׂא
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפָשִׁי מִעִמְּךָ וְלֹא-שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת-אָזְנוֹם:

וַתָּשׁוּבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת-הַיִּשְׁרָ
בְּעֵינַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ
וַתַּכְרֶתוּ בְרִית לִפְנֵי בְּרִית אֲשֶׁר-נִקְרָא
שְׁמִי עָלָיו:

וַתָּשׁוּבוּ וַתַּחֲלִלּוּ אֶת-שְׁמִי וַתָּשִׁבוּ
אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ
אֲשֶׁר-שָׁלַחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם
וַתַּכְּבְּשׁוּ אֹתָם לַהֲנוֹת לָכֶם לְעֲבָדִים
וּלְשִׁפְחֹת: (ס)

The word that came unto Jeremiah from the
XXXIV: LORD, after that the king Zedekiah had made a
covenant with all the people that were at
Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

that every man should let his manservant, and
9 every man his maidservant, being a Hebrew man
or a Hebrew woman, go free; that none should
make bondmen of them, even of a Jew his
brother;

and all the princes and all the people hearkened,
that had entered into the covenant to let every
10 one his man-servant, and every one his
maid-servant, go free, and not to make bondmen
of them any more; they hearkened, and let them
go;

but afterwards they turned, and caused the
11 servants and the handmaids, whom they had let
go free, to return, and brought them into
subjection for servants and for handmaids;

12 therefore the word of the LORD came to
Jeremiah from the LORD, saying:

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a
13 covenant with your fathers in the day that I
brought them forth out of the land of Egypt, out
of the house of bondage, saying:

'At the end of seven years ye shall let go every
14 man his brother that is a Hebrew, that hath been
sold unto thee, and hath served thee six years,
thou shalt let him go free from thee'; but your
fathers hearkened not unto Me, neither inclined
their ear.

And ye were now turned, and had done that
15 which is right in Mine eyes, in proclaiming
liberty every man to his neighbour; and ye had
made a covenant before Me in the house whereon
My name is called;

but ye turned and profaned My name, and caused
16 every man his servant, and every man his
handmaid, whom ye had let go free at their
pleasure, to return; and ye brought them into
subjection, to be unto you for servants and for
handmaids.

לְכֹן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲתֶם לֹא־שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לְקִרְאָ דְרֹדֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ
לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְרֹדֹר
נְאֻם־יְהוָה אֶל־הַחֲרֹב אֶל־הַדָּבָר
וְאֶל־הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (כ)
לְזוּעָה] ק' לְזוּעָה לְכָל מַמְלָכוֹת
הָאָרֶץ:

Therefore thus saith the LORD: Ye have not
hearkened unto Me, to proclaim liberty, every
man to his brother, and every man to his
neighbour; behold, I proclaim for you a liberty,
saith the LORD, unto the sword, unto the
pestilence, and unto the famine; and I will make
you a horror unto all the kingdoms of the earth.

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲתֵּי
אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא־הִקִּימוּ אֶת־דְּבָרִי
הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר
כָּרְתִּי לְשֹׁנִים וְיַעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרְיוֹ:

And I will give the men that have transgressed
My covenant, that have not performed the words
of the covenant which they made before Me,
when they cut the calf in twain and passed
between the parts thereof;

שְׁלֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הַעֲבָרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

the princes of Judah, and the princes of
Jerusalem, the officers, and the priests, and all the
people of the land, that passed between the parts
of the calf; .

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד
מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם וְהָיְתָה נְבִלָתָם לְמֶאֱכָל
לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֵהֶמַת הָאָרֶץ:

I will even give them into the hand of their
enemies, and into the hand of them that seek
their life; and their dead bodies shall be for food
unto the fowls of the heaven, and to the beasts of
the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מִבְקָשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֲלִים מֵעֲלֵיכֶם:

And Zedekiah king of Judah and his princes will
I give into the hand of their enemies, and into
the hand of them that seek their life, and into
the hand of the king of Babylon's army, that are
gone up from you.

הִנְנִי מִצְוֶה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים
אֶל־הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחַמּוּ עָלֶיהָ
וְלָכְדוּהָ וְשָׂרְפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי
יְהוּדָה אֶתֵּן שָׁמָּה מֵאִין יֵשֵׁב: (פ)

Behold, I will command, saith the LORD, and
cause them to return to this city; and they shall
fight against it, and take it, and burn it with fire;
and I will make the cities of Judah a desolation,
without inhabitant.

ירמיהו ל"ג:כ"ה-כ"ו

Jeremiah 33:25 – 26

כֹּה אָמַר יְהוָה אִם־לֹא בְרִיתִי יוֹמָם
וּלְיָלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי:

Thus saith the LORD: If My covenant be not with
day and night, if I have not appointed the
ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס
מִקְחַת מִזְרְעוֹ מִשְׁלִים אֶל־זָרַע
אֲבָרָהָם יִשְׁחַק וְיַעֲקֹב כִּי־ (כ)
אֲשׁוּב] ק' אֲשִׁיב אֶת־שְׁבוּתָם
וְרַחֲמָתִים: (פ)

then will I also cast away the seed of Jacob, and of
David My servant, so that I will not take of his
seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac,
and Jacob; for I will cause their captivity to
return, and will have compassion on them.'

הפטרות תרומה

מלכים א' ה':כ"ו-ו':י"ג

I Kings 5:26 – 6:13

וַיִּהְיֶה נָתַן חֶכְמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר-לּוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין
שֹׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

And the LORD gave Solomon wisdom, as He
V:26 promised him; and there was peace between
Hiram and Solomon; and they two made a league
together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה מִסּ מִכָּל-יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמָּס שְׁלֹשִׁים אָלֶף אִישׁ:

27 And king Solomon raised a levy out of all Israel;
and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלַחם לְבָנוֹנָה עֲשָׂרַת אֲלָפִים
בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלְבָנוֹן
שְׁנָיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם
עַל-הַמָּס: (ס)

And he sent them to Lebanon, ten thousand a
28 month by courses: a month they were in
Lebanon, and two months at home; and
Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה שִׁבְעִים אָלֶף נֹשֵׂא סִבָּל
וּשְׁמֹנִים אָלֶף חֲצֹב בְּהָר:

29 And Solomon had threescore and ten thousand
that bore burdens, and fourscore thousand that
were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנֹּצָצִים לְשֹׁלֹמֹה
אֲשֶׁר עַל-הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים בָּעָם הָעֹשִׂים
בַּמְּלָאכָה: (ס)

besides Solomon's chief officers that were over the
30 work, three thousand and three hundred, who
bore rule over the people that wrought in the
work.

וַיִּצְו הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אַבְנִים גְּדֹלוֹת
אַבְנִים יְקָרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית:

31 And the king commanded, and they quarried
great stones, costly stones, to lay the foundation
of the house with hewn stone.

וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שֹׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירָם
וְהַגְּבָלִים וַיַּכְיֵנוּ הָעֵצִים וְהָאַבְנִים
לְבִנוֹת הַבַּיִת: (פ)

32 And Solomon's builders and Hiram's builders
and the Gebalites did fashion them, and prepared
the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בְשָׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם
בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ ז' הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשֵּׁנִי לַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה עַל-יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן
הַבַּיִת לַיהוָה:

And it came to pass in the four hundred and
VI:11 eightieth year after the children of Israel were
come out of the land of Egypt, in the fourth year
of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv,
which is the second month, that he began to
build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שֹׁלֹמֹה לַיהוָה
שְׁשִׁים-אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רְחֹבּוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

And the house which king Solomon built for the
2 LORD, the length thereof was threescore cubits,
and the breadth thereof twenty cubits, and the
height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל-פְּנֵי הַיִּכָּל הַבַּיִת עֶשְׂרִים
אַמָּה אָרְכוֹ עַל-פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר
בְּאַמָּה רֹחַבּוֹ עַל-פְּנֵי הַבַּיִת:

And the porch before the atemple of the house,
3 twenty cubits was the length thereof, according
to the breadth of the house; and ten cubits was
the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי שָׁקָפִים אֲטוּמִים:

4 And for the house he made windows broad
within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל-קִיר הַבַּיִת (כ' יצוע) קַיִם
יְצִיעַ סָבִיב אֶת-קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לְהִיכָל וּלְדָבָר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

And against the wall of the house he built a
5 side-structure round about, against the walls of
the house round about, both of the temple and of
bthe sanctuary; and he made side-chambers
round about;

(כ' היצוע) [ק' היציע] התחתנה חמש
באמה רחבה והתיכנה שש באמה
רחבה והשלישית שבע באמה רחבה
כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה
לבלתי אחז בקירות הבית:

והבית בהבנתו אבן-שלמה מסע
נבנה ומקבות והגרזן כל-כלי ברזל
לא-נשמע בבית בהבנתו:

פתח הצלע התיכנה אל-פתח הבית
הימנית ובלולים יעלו על-התיכנה
ומן-התיכנה אל-השליש:

ויבן את-הבית ויכלהו ויספן
את-הבית גבים ושדרת בארזים:

ויבן את- (כ' היצוע) [ק' היציע]
על-כל-הבית חמש אמות קומתו
ויאחז את-הבית בעצי ארזים: (פ)

ויהי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר:

הבית הזה אשר-אתה בנה אם-תלך
בחקתי ואת-משפטי תעשה ושמרת
את-כל-מצותי ללכת בהם וחקמתי
את-דברי אתך אשר דברתי אל-דוד
אביד:

ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב
את-עמי ישראל: (פ)

the nethermost story of the side-structure was five
cubits broad, and the middle was six cubits broad,
and the third was seven cubits broad; for on the
outside he made rebatements in the wall of the
house round about, that the beams should not
have hold in the walls of the house.—

For the house, when it was in building, was built
of stone made ready at the quarry; and there was
neither hammer nor axe nor any tool of iron
heard in the house, while it was in building.—

The door for the lowest row of chambers was in
the right side of the house and they went up by
winding stairs into the middle row, and out of
the middle into the third.

So he built the house, and finished it; and he
covered in the house with planks of cedar over
beams.

And he built the stories of the side-structure
against all the house, each five cubits high; and
they rested on the house with timber of cedar.

And the word of the LORD came to Solomon,
saying:

'As for this house which thou art building, if
thou wilt walk in My statutes, and execute Mine
ordinances, and keep all My commandments to
walk in them; then will I establish My word with
thee, which I spoke unto David thy father;

in that I will dwell therein among the children of
Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפסרת תצוה

יחזקאל מ"ג:י-כ"ז

Ezekiel 43:10 - 27

אתה בן-אדם הגד את-בית-ישראל
את-הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו
את-תכנית:

XLIII: Thou, son of man, show the house to the house of
Israel, that they may be ashamed of their
iniquities; and let them measure accurately.

וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צִוֵּת הַבַּיִת וְתִכְנוּנָו וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו וְכָל־צִוְּרָתוֹ וְאֵת כָּל־חֻקָּתָיו וְכָל־צִוְּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ הַיּוֹדֵעַ אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צִוְּרָתוֹ וְאֵת־כָּל־חֻקָּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גִּבְלָו סָבִיב | סָבִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים הִנֵּה־זֹאת תוֹרַת הַבַּיִת:

וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה וְטַפַּח וְחִיק הָאֵמָה וְאַמָּה־רֹחַב וּגְבוּלָהּ אֶל־שַׁפְתָּהּ סָבִיב זֵרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב הַמִּזְבֵּחַ:

וּמִחִיק הָאֶרֶץ עַד־הָעֶזְרָה תַּתְּחוּנָה שְׁתֵּים אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטַנָּה עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוּלָּה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאֵמָה:

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כ') וּמִהָאֲרָאֵל] וּמִהָאֲרָאֵל] וְלַמַּעֲלָה הַקֶּרְנוֹת אַרְבַּע:

(כ') וְהָאֲרָאֵל] ק' וְהָאֲרָאֵל] שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֶרְךָ בְּשְׁתֵּים עָשָׂרָה רֹחַב רְבֹועַ אֵל אַרְבַּעַת רִבְעָיו:

וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עָשָׂרָה אֶרְךָ בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה רֹחַב אֵל אַרְבַּעַת רִבְעָיָהּ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֵמָה וְהַחִיק־לָהּ אַמָּה סָבִיב וּמַעֲלָתָהּ פְּנוֹת קִדְּדִים:

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר־הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק הַקִּרְבִּים אֵלַי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶּה בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת:

And if they be ashamed of all that they have done, make known unto them the form of the house, and the fashion thereof, and the goings out thereof, and the comings in thereof, and all the forms thereof, and all the ordinances thereof, and all the forms thereof, and all the laws thereof, and write it in their sight; that they may keep the whole form thereof, and all the ordinances thereof, and do them.

This is the law of the house: upon the top of the mountain the whole limit thereof round about shall be most holy. Behold, this is the law of the house.

And these are the measures of the altar by cubits—the cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall be a cubit, and the breadth a cubit, and the border thereof by the edge thereof round about a span; and this shall be the base of the altar.

And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וּלְקַחְתָּ מִדָּמָו וְנָתַתָּה עַל-אַרְבַּע
קַרְנֹתָיו וְאֶל-אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזָרָה
וְאֶל-הַגְּבוּל סָבִיב וַחֲטַאת אוֹתוֹ
וּכְפַרְתָּהוּ:

וּלְקַחְתָּ אֶת הַפָּר הַחֲטָאת וּשְׂרָפוּ
בַּמִּבְקָר הַבֵּית מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׂעִיר-עִזִּים תָּמִים
לְחֲטָאת וַחֲטָאוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר
חֲטָאוּ בַּפָּר:

בְּכֹלֹתָהּ מִחֲטָא תִקְרִיב פָּר בֶּן-בָּקָר
תָּמִים וְאַיִל מִן-הַצֹּאן תָּמִים:

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ
הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעָּלוּ אוֹתָם
עֹלָה לַיהוָה:

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׂעִיר-חֲטָאת לַיּוֹם
וּפָר בֶּן-בָּקָר וְאַיִל מִן-הַצֹּאן תָּמִימִים
יַעֲשׂוּ:

שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ
אֹתוֹ וּמֵלֵאוּ יָדָיו:

וַיְכֹּלוּ אֶת-הַיָּמִים (ס) וַהֲיָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהָלָאָה יַעֲשׂוּ
הַכֹּהֲנִים עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֶת-עֹלֹתֵיכֶם
וְאֶת-שְׁלֵמֵיכֶם וְרִצְאָתִי אֶתְכֶם נָאִם
אֲדֹנָי יְהוָה: (ס)

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

25 Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.

26 Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

27 And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.'

הפטרות כי תשא

מלכים א י"ח:א'-ל"ט

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר-יְהוָה הָיָה
אֶל-אֱלֹהָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ
הֲרָאָה אֶל-אַחָאָב וְאָמַרְתָּה מָטָר עַל-פְּנֵי
הָאָדָמָה:

וַיֵּלֶךְ אֵלָיוֹהוּ לְהִרְאוֹת אֶל-אַחָאָב
וְהָרַעַב חָזַק בְּשָׁמְרוֹן:

וַיִּקְרָא אַחָאָב אֶל-עֲבַדָּיוֹהוּ אֲשֶׁר
עַל-הַבַּיִת וְעֲבַדָּיוֹהוּ הָיָה יָרָא אֶת-יְהוָה
מְאֹד:

I Kings 18:1 - 39

XVIII: And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

2 And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

3 And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בַּחֲכָרִית אִיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה
וַיִּקַּח עֲבָדָיו מֵאָה נְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וּכְלָכְלָם לֶחֶם
וּמַיִם:

4 for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אַחָאב אֶל-עֲבָדָיו לֵךְ בָּאָרֶץ
אֶל-כָּל-מַעֲיְנֵי הַמַּיִם וְאֶל כָּל-הַנְּחָלִים
אוּלְיוֹ נִמְצָא חֲצִיר וּנְחִיָּה כֹס וּפָרָד
וְלֹא נִכְרִית מִהַבְּהֵמָה:

5 And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלֲקוּ לָהֶם אֶת-הָאָרֶץ לַעֲבָדָיו
אַחָאב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבָדּוֹ
וְעֲבָדָיו הָלַךְ בְּדֶרֶךְ-אַחַד לְבָדּוֹ:

6 So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

וַיְהִי עֲבָדָיו בְּדֶרֶךְ וַהֲגָה אֵלָיו
לִקְרָאתוֹ וַיִּכְרְהוּ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר
הַאֲתָה זֶה אֲדֹנָי אֱלֹהִי:

7 And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'

וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי לֵךְ אֶמַר לְאֲדֹנֶיךָ הִנֵּה
אֵלָיו:

8 And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'

וַיֹּאמֶר מַה חָטָאתִי כִּי-אַתָּה נָתַן
אֶת-עֲבָדֶיךָ בְּיַד-אַחָאב לְהַמִּיתָנִי:

9 And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'

תִּן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה
אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנָי שָׁם לְבַקֶּשְׁךָ
וַאֲמָרוּ אֵין וַהֲשִׁיב אֶת-הַמִּמְלָכָה
וְאֶת-הַגֹּוי כִּי לֹא יִמְצָאָכָה:

10 As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.

וַעֲתָה אַתָּה אֶמַר לֵךְ אֶמַר לְאֲדֹנֶיךָ
הִנֵּה אֵלָיו:

11 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.

וְהִנֵּה אָנֹכִי אֵלַיךְ מֵאִתְּךָ וְרוּחַ יְהוָה
יִשְׁאָף עַל אֲשֶׁר לֹא-אֲדַע וּבָאתִי
לְהַגִּיד לְאַחָאב וְלֹא יִמְצָאָךְ וַהֲרַגְנִי
וְעֲבָדֶיךָ יָרָא אֶת-יְהוָה מִנְעָרִי:

12 And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.

הֲלֹא-הִגַּד לְאֲדֹנָי אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי
בַּחֲרֹג אִיזָבֵל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וַאֲחָבָא
מִנְבִּיאֵי יְהוָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וְאִכְלָכְלָם לֶחֶם
וּמַיִם:

13 Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?

וַעֲתָה אַתָּה אֶמַר לֵךְ אֶמַר לְאֲדֹנֶיךָ
הִנֵּה אֵלָיו וַהֲרַגְנִי: (ס)

14 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶוּ חִי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר
עֲמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:

וַיֵּלֶךְ עֹבַדְיָהוּ לִקְרֹאת אַחָאב וַיֵּגַד־לּוֹ
וַיֵּלֶךְ אַחָאב לִקְרֹאת אֵלֵיהֶוּ:

וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאב אֶת־אֵלֵיהֶוּ וַיֹּאמֶר
אַחָאב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹבֵד יִשְׂרָאֵל:

וַיֹּאמֶר לֹא עָלִיתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם־אֵתָהּ וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזֹבְכֶם
אֶת־מִצְוֹת יְהוָה וּתְלַךְ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים:

וַעֲתָה שְׁלַח קִבֵּץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הַר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל
אַרְבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה
אַרְבַּע מֵאוֹת אֲכַלִּי שְׁלֹתָן אִיזָבֵל:

וַיִּשְׁלַח אַחָאב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הַר הַכַּרְמֶל:

וַיָּגֶשׁ אֵלֵיהֶוּ אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר
עַד־מָתַי אַתֶּם פּוֹסְחִים עַל־שְׁתֵּי
הַסַּעֲפִים אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֵן
אֲחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל לָכֵן אֲחֲרָיו
וְלֹא־עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶוּ אֶל־הָעָם אֲנִי נֹתֵרִיתִי
נְבִיא לַיהוָה לְבִדִּי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל
אַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ:

וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחָרוּ
לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיְשִׁימוּ
עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁמֹו וְאֲנִי אַעֲשֶׂהוּ
אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וַנִּתְּתִי עַל־הַעֲצִים
וְאֵשׁ לֹא אֲשִׁים:

וַקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה
בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם
וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר:

15 And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'

16 So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.

17 And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'

18 And he answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

24 And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לִנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ
לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וְנַעֲשׂוּ רֹאשֹׁנָה כִּי
אַתֶּם הָרַבִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם
וְאֵשׁ לֹא תִשִּׂימוּ:

And Elijah said unto the prophets of Baal:
25 'Choose you one bullock for yourselves, and dress
it first; for ye are many; and call on the name of
your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת-הַפָּר אֲשֶׁר-נָתַן לָהֶם
וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם-הַבַּעַל מִבֹּקֶר
וְעַד-הַצֹּהָרִים לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאִין
קוֹל וְאִין עֲנָה וַיַּפְסְחוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ
אֲשֶׁר עָשָׂה:

And they took the bullock which was given
26 them, and they dressed it, and called on the name
of Baal from morning even until noon, saying:
'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor
any that answered. And they danced in halting
wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהָרִים וַיַּהַרְלֵם בָּתָּם אֵלֵיהֶם
וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְּקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים
הוּא כִּי שִׁית וְכִי-שָׁיג לוֹ וְכִי-יִדְרֹךְ לוֹ
אוֹלֵי יָשֵׁן הוּא וַיִּקְצוּ:

And it came to pass at noon, that Elijah mocked
27 them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either
he is musing, or he is gone aside, or he is in a
journey, or peradventure he sleepeth, and must be
awaked.'

וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים
בַּחֲרָבוֹת וּבְרִמְחִים עַד-שִׁפְךָ-דָּם
עֲלֵיהֶם:

And they cried aloud, and cut themselves after
28 their manner with swords and lances, till the
blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַעֲבַר הַצֹּהָרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עַד
לַעֲלֹת הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה
וְאִין קָשָׁב:

And it was so, when midday was past, that they
29 prophesied until the time of the offering of the
evening offering; but their was neither voice, nor
any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְכָל-הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי
וַיִּגִּשּׁוּ כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת-מִזְבֵּחַ
יְהוָה הַהָרוּס:

And Elijah said unto all the people: 'Come near
30 unto me'; and all the people came near unto him.
And he repaired the altar of the LORD that was
thrown down.

וַיִּקַּח אֵלֵיהֶם שְׁתֵּים עָשָׂרָה אֲבָנִים
כַּמִּסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה
דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהוָה
שְׁמִדָּה:

And Elijah took twelve stones, according to the
31 number of the tribes of the sons of Jacob, unto
whom the word of the LORD came, saying: 'Israel
shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה
וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה כְּבִית סְאִתִּים זָרַע סָבִיב
לְמִזְבֵּחַ:

And with the stones he built an altar in the name
32 of the LORD; and he made a trench about the
altar, as great as would contain two measures of
seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר
וַיִּשֶׂם עַל-הָעֵצִים:

And he put the wood in order, and cut the
33 bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מָלְאוּ אַרְבַּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל-הָעֵלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו
וַיִּשְׁנֹו וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

And he said: 'Fill four jars with water, and pour it
34 on the burnt-offering, and on the wood.' And he
said: 'Do it the second time'; and they did it the
second time. And he said: 'Do it the third time';
and they did it the third time.

וַיִּלְכּוּ הַמַּיִם סָבִיב לְמִזְבֵּחַ וַיִּמָּלֵא
אֶת-תַּעֲלָה מַלְא-מַיִם:

And the water ran round about the altar; and he
35 filled the trench also with water.

וַיָּתִינוּ בַּעֲלֹת הַמִּנְחָה וַיֵּגֶשׁ אֵלֵיהֶם
הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם
וַיִּצְחַק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִדָּע כִּי-אַתָּה
אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וָאֲנִי עֲבָדְךָ (כ)
וּבְדַבְרֶיךָ [ק] וּבְדַבְרֶיךָ עָשִׂיתִי אֵת
כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה
כִּי-אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסֹּבֵת
אֶת-לִבָּם אַחֲרֵינִית:

וַתִּפֹּל אֵשׁ-יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת-הָעֹלָה
וְאֶת-הָעֵצִים וְאֶת-הָאֲבָנִים וְאֶת-הָעֶפֶר
וְאֶת-הַמָּיִם אֲשֶׁר-בַּתְּעֹלָה לַחֲכָה:

וַיֵּרָא כָּל-הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם
וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא
הָאֱלֹהִים:

And it came to pass at the time of the offering of
the evening offering, that Elijah the prophet
came near, and said: 'O LORD, the God of
Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known
this day that Thou art God in Israel, and that I
am Thy servant, and that I have done all these
things at Thy word.

36 Hear me, O LORD, hear me, that this people may
know that Thou, LORD, art God, for Thou didst
turn their heart backward.'

38 Then the fire of the LORD fell, and consumed the
burnt-offering, and the wood, and the stones,
and the dust, and licked up the water that was in
the trench.

39 And when all the people saw it, they fell on their
faces; and they said: 'The LORD, He is God; the
LORD, He is God.'

הפטרת ויקהל

מלכים א' ז' מ'-נ'

I Kings 7:40 - 50

וַיַּעַשׂ חִירָם אֶת-הַכִּיּוֹת וְאֶת-הַיָּעִים
וְאֶת-הַמִּזְרְקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת
אֶת-כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגִלְתֵּי הַכְּתָרֹת
אֲשֶׁר-עַל-רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי
וְהַשְּׁבָכוֹת שְׁתֵּי לְכַסּוֹת אֶת-שְׁתֵּי
גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ
הָעַמֻּדִים:

וְאֶת-הָרְמָנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׁבָכוֹת שְׁנֵי-טוּרִים רְמָנִים לְשִׁבְכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת-שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

וְאֶת-הַמְּכֻנוֹת עֶשֶׂר וְאֶת-הַכִּיּוֹת
עֶשֶׂר עַל-הַמְּכֻנוֹת:

וְאֶת-הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת-הַבָּקָר
שְׁנַיִם-עֶשֶׂר תַּחַת הַיָּם:

And Hiram made the pots, and the shovels, and
VII:40 the basins. So Hiram made an end of doing all
the work that he wrought for king Solomon in
the house of the LORD:

41 the two pillars, and the two bowls of the capitals
that were on the top of the pillars; and the two
networks to cover the two bowls of the capitals
that were on the top of the pillars;

42 and the four hundred pomegranates for the two
networks, two rows of pomegranates for each
network, to cover the two bowls of the capitals
that were upon the top of the pillars;

43 and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

44 and the one sea, and the twelve oxen under the
sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת
וְאֶת־כָּל־הַכֵּלִים
(כ' האהל) [ק' האלה] אֲשֶׁר עָשָׂה
חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת
מְמָרָט:

בְּכַכְר הַיַּרְדֵּן יָצָקָם הַמֶּלֶךְ בַּמַּעֲבָה
הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צֶרֶתָן:

וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מֵרַב
מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית
יְהוָה אֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֶת־הַשְּׁלֵחָן
אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

וְאֶת־הַמְּנֹרֹת חָמֵשׁ מִיְּמִין וְחָמֵשׁ
מִשְּׂמֹאל לִפְנֵי הַדָּבִיר זָהָב סָגוּר
וְהַפָּרָח וְהַנֵּנֶרֶת וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:

וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת
וְהַכַּפֹּת וְהַמַּחֲתוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפֹּתוֹת
לְדִלְתוֹת תְּבִית הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים לְדִלְתֵי תְּבִית הַחֵיצוֹנִי
זָהָב: (פ)

45 and the pots, and the shovels, and the basins; even
all these vessels, which Hiram made for king
Solomon, in the house of the LORD, were of
burnished brass.

46 In the plain of the Jordan did the king cast them,
in the clay ground between Succoth and
Zarethan.

47 And Solomon left all the vessels unweighed,
because they were exceeding many; the weight of
the brass could not be found out.

48 And Solomon made all the vessels that were in
the house of the LORD: the golden altar, and the
table whereupon the showbread was, of gold;

49 and the candlesticks, five on the right side, and
five on the left, before the Sanctuary, of pure
gold; and the flowers, and the lamps, and the
tongs, of gold;

50 and the cups, and the snuffers, and the basins, and
the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the
hinges, both for the doors of the inner house, the
most holy place, and for the doors of the house,
that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

מלכים א' ז' כ"א-כ"ב

I Kings 7:51 – 8:21

וַתִּשְׁלֹם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה
הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה
אֶת־קֹדְשֵׁי דָוִד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף
וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצִרוֹת
בֵּית יְהוָה: (פ)

VII:51 Thus all the work that king Solomon wrought in
the house of the LORD was finished. And
Solomon brought in the things which David his
father had dedicated, the silver, and the gold, and
the vessels, and put them in the treasuries of the
house of the LORD.

אָז יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי
הָאֲבוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן
בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן:

VIII:1 Then Solomon assembled the elders of Israel, and
all the heads of the tribes, the princes of the
fathers' houses of the children of Israel, unto
king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark
of the covenant of the LORD out of the city of
David, which is Zion.

וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ
יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בַּחֹג הוּא
הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:

2 And all the men of Israel assembled themselves
unto king Solomon at the feast, in the month
Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־הָאָרֹן׃

וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל
וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם׃

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אָתּוּ לִפְנֵי הָאָרֹן
מִזִּבְחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ
וְלֹא יִמְנוּ מְרֹב׃

וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְּפֵי הַכְּרוּבִים׃

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כַּנְּפִים אֶל־מְקוֹם
הָאָרֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרֹן
וְעַל־בִּדְיו מִלְמַעְלָה׃

וַיֵּאָרְכוּ הַבִּדִּים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבִּדִּים
מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ
הַחֲצִיצָה וַיְהִיו שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃

אֵין בָּאָרֹן רֶק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בַּחֲרֹב אֲשֶׁר כָּרַת
יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם׃

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהִעָנָן
מָלֵא אֶת־בַּיִת יְהוָה׃

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי
הָעָנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בַּיִת
יְהוָה׃ (פ)

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֹן
בְּעֶרְפֹּל׃

בָּנָה בְּנִיתִי בַּיִת זֶכֶל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ
עוֹלָמִים׃

וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת
כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל
עָמַד׃

- 3 And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.
- 4 And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.
- 5 And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.
- 6 And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.
- 7 For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.
- 8 And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.
- 9 There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.
- 10 And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,
- 11 so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.
- 12 Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.
- 13 I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.
- 14 And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דִּבֶּר בְּפִיו אֵת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מָלָא
לְאֹמֶר:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי
אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בִתְרַקִּיתִי
בְּעִיר מִכָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת
לַיהוָה שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה
עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

וַיְהִי עַם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר
הָיָה עִם־לִבְבְּךָ לִבְנוֹת בַּיִת לְשְׁמִי
הִטִּיבְתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְבְּךָ:

רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶדֶךָ
תֵּיצֵא מִחֻלְצִיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת
לְשְׁמִי:

וַיָּקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקָם
תַּחַת דָּוִד אָבִי וַאֲשָׁבוּ עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאִבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

וְאֲשֶׁם שָׁם מָקוֹם לְאֹרֹן אֲשֶׁר־שָׁם
בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ
בְּהוֹצִיאֹם אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

15 And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

16 Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

17 Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

18 But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

19 nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

20 And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

21 And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

צמדזר כ"ח:ט'–ט"ו

וביום השבת שני־כבשים בני־שנה
תמימם ושני עשרנים סלת מנחה
בלולה בשמן ונסכו:

עלת שבת בשבתו על־עלת התמיד
ונסכה: (פ)

ובראש חודשיכם תקריבו עליה
ליהוה פרים בני־בקר שנים ואיל
אחד כבשים בני־שנה שבעה תמימם:

ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לפך האחד ושני עשרנים סלת
מנחה בלולה בשמן לאיל האחד:

ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה
בשמן לכבש האחד עליה ריח ניחח
אשה ליהוה:

ונסכיהם חצי ההין יהיה לפך
ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין
לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו
לחדשי השנה:

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על־עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

Numbers 28:9-15

And on the sabbath day two he-lambs of the first
XXVIII: year without blemish, and two tenth parts of an
ephah of fine flour for a meal-offering, mingled
with oil, and the drink-offering thereof.

10 This is the burnt-offering of every sabbath, beside
the continual burnt-offering, and the
drink-offering thereof.

And in your new moons ye shall present a
II burnt-offering unto the LORD: two young
bullocks, and one ram, seven he-lambs of the
first year without blemish;

and three tenth parts of an ephah of fine flour for
12 a meal-offering, mingled with oil, for each
bullock; and two tenth parts of fine flour for a
meal-offering, mingled with oil, for the one
ram;

and a several tenth part of fine flour mingled
13 with oil for a meal-offering unto every lamb; for
a burnt-offering of a sweet savour, an offering
made by fire unto the LORD.

And their drink-offerings shall be half a hin of
14 wine for a bullock, and the third part of a hin for
the ram, and the fourth part of a hin for a lamb.
This is the burnt-offering of every new moon
throughout the months of the year.

And one he-goat for a sin-offering unto the
15 LORD; it shall be offered beside the continual
burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

ישעיהו ס"ו:א'–כ"ד

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ
הדם רגלי איזה בית אשר תבנו־לי
ואיזה מקום מנוחתי:

ואת־כל־אלה ידי עשתה ויהיו
קל־אלה נאם־יהוה ואל־זה אביט
אל־עני ונכה־רוח וחרד על־דברי:

Isaiah 66:1-24

Thus saith the LORD: The heaven is My throne,
LXVI: and the earth is My footstool; where is the house
that ye may build unto Me? And where is the
place that may be My resting-place?

For all these things hath My hand made, and so
2 all these things came to be, saith the LORD; but
on this man will I look, even on him that is poor
and of a contrite spirit, and trembleth at My
word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה
עֹרֶף כְּלָב מַעֲלֶה מִנְחָה דִם-חֲזִיר
מִזְכִּיר לְבִנָּה מִבֶּרֶךְ אֲנֹן גַּם-הִמָּה
בְּחִרְלֵי בְדִרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נַפְשָׁם
חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּשַׁלְּיָהֶם וּמִגִּירָתָם
אָבִיא לָהֶם יֶעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה
דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי
וּבְאַשֶׁר לֹא-חִפְצָתִי בָּחָרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׁנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן
שְׁמִי יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם
וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שְׁאוֹן מְעִיר קוֹל מַהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גָּמוֹל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹוא תִּבֵּל
לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאַלֶּה
הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם-יּוֹלֵד גּוֹי
פֶּעַם אֶחָת כִּי-חָלָה גַּם-יִלְדָה צִיּוֹן
אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר
יְהוָה אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר
אֶל-הַיָּד: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וּגִילוּ בָּהּ
כָּל-אֹהֲבֶיהָ שִׂישׁוּ אֶתָּה מְשׁוֹשׁ
כָּל-הַמִּתְאֲבָלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׂד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּיו כְּבוֹדָהּ:
(ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה-אֶלְיָהָ
כְּנָהָר שְׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם
וַיִּנָּקֶתָם עַל-צֵד תִּשָּׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים
תִּשְׁעָשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנִי כֵן אֲנִכִּי
אֲנַחֲמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמְנוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he
that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's
neck; He that offereth a meal-offering, as if he
offered swine's blood; he that maketh a
memorial-offering of frankincense, as if he
blessed an idol; according as they have chosen
their own ways, and their soul delighteth in their
abominations;

Even so I will choose their mockings, And will
bring their fears upon them; Because when I
called, none did answer; When I spoke, they did
not hear, But they did that which was evil in Mine
eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at
His word: Your brethren that hate you, that cast
you out for My name's sake, have said: 'Let the
LORD be glorified, That we may gaze upon your
joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh
from the temple, Hark! the LORD rendereth
recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before
her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen
such things? Is a land born in one day? Is a nation
brought forth at once? For as soon as Zion
travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring
forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring
forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her,
all ye that love her; Rejoice for joy with her, All
ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast
of her consolations; That ye may drink deeply
with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend
peace to her like a river. And the wealth of the
nations like an overflowing stream, and ye shall
suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and
shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I
comfort you; and ye shall be comforted in
Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם
כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יַד־יְהוָה
אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתוֹ לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלִהְבֵי־אֵשׁ:

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֲרָבוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוֹ חָלָלִי יְהוָה:

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת
אַחַר (כ' אַחַד) [ק' אַחַת] בְּתוֹךְ אֲכָלִי
בָּשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֹּר יַחְדָּו
יִסְפוּ נַאֲם־יְהוָה:

וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנֹת וּבָאוּ
וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי:

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם
פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד
מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת תִּבְּל וְיוֹנָן הָאֲנִים הָרַחֲקִים
אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָתוֹ לִיהוָה בַּסּוּסִים וּבִרְכָב
וּבַצִּבִּים וּבַפָּרָדִים וּבַכִּרְוֹת עַל
הַר קֹדֶשׁ יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי
טָהוֹר בֵּית יְהוָה:

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמִד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבָת
בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

And when ye see this, your heart shall rejoice, and
14 your bones shall flourish like young grass; and the
hand of the LORD shall be known toward His
servants, and He will have indignation against
His enemies.

For, behold, the LORD will come in fire, And His
15 chariots shall be like the whirlwind; to render His
anger with fury, And His rebuke with flames of
fire.

For by fire will the LORD contend, And by His
16 sword with all flesh; And the slain of the LORD
shall be many.

They that sanctify themselves and purify
17 themselves to go unto the gardens, behind one in
the midst, Eating swine's flesh, and the detestable
thing, and the mouse, Shall be consumed
together, saith the LORD.

For I [know] their works and their thoughts; [the
18 time] cometh, that I will gather all nations and
tongues; and they shall come, and shall see My
glory.

And I will work a sign among them, and I will
send such as escape of them unto the nations, to
19 Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to
Tubal and Javan, to the isles afar off, that have
not heard My fame, neither have seen My glory;
and they shall declare My glory among the
nations.

And they shall bring all your brethren out of all
the nations for an offering unto the LORD, upon
20 horses, and in chariots, and in fitters, and upon
mules, and upon swift beasts, to My holy
mountain Jerusalem, saith the LORD, as the
children of Israel bring their offering in a clean
vessel into the house of the LORD.

And of them also will I take for the priests and
21 for the Levites, saith the LORD.

For as the new heavens and the new earth, which
22 I will make, shall remain before Me, saith the
LORD, so shall your seed and your name remain.

And it shall come to pass, that from one new
23 moon to another, and from one sabbath to
another, shall all flesh come to worship before
Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּלְכוּ בְּפָנֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים
בִּי כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשִּׁם לֹא
תִכְבֶּה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה
מִדִּי חָדָשׁ בְּחָדְשׁוֹ וּמִדִּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ
יָבוֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the
carcasses of the men that have rebelled against
Me; For their worm shall not die, Neither shall
their fire be quenched; And they shall be an
abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

שמואל א כ':י"ח-מ"ג

I Samuel 20:18-42

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָהָ
כִּי יִפְקֹד מוֹשָׁבֶךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the
new moon; and thou wilt be missed, thy seat will
be empty.

וְשִׁלַּשְׁתָּ תַּחַד מָאֹד וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה
וַיִּשְׁבֶּתָ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well,
and come to the place where thou didst hide
thyself in the day of work, and shalt remain by
the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתָּ תַּחְצִים צָדָה אֹרֶחַ
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as
though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנֶּעֱר לְךָ מִצָּא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַר אֲמֹר לְנֹעַר
הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחֵנוּ וּבָאָה
כִּי-שָׁלוֹם לָךְ וְאִין דָּבָר חַי־יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the
arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows
are on this side of thee; take them, and come; for
there is peace to thee and no hurt, as the LORD
liveth.

וְאִם-כֵּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים
מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שְׁלַחְתָּ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows
are beyond thee; go thy way; for the LORD hath
sent thee away.

וְהִדְבַּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה
יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou
have spoken of, behold, the LORD is between me
and thee for ever.'

וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי חֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the
new moon was come, the king sat him down to
the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבֹו כַּפְּעָם בְּפַעַם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקֶם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב
אֲבִנֶר מִצַּד שְׂאוֹל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times,
even upon the seat by the wall; and Jonathan
stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's
place was empty.

וְלֹא-דִבַּר שְׂאוֹל מֵאֲמֹמָה בְּיוֹם הַהוּא
כִּי אָמַר מִקִּרְהָ הוּא בִלְתִּי טָהוֹר הוּא
כִּי-לֹא טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day;
for he thought: 'Something hath befallen him,
he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֵת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
מְקוֹם דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל
אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנֵי מַדּוּעַ לֹא-בָא בֶן-יִשְׁי
גַם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם אֶל-הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new
moon, which was the second day, that David's
place was empty; and Saul said unto Jonathan his
son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to
the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאָל נִשְׁאָל
דָּוִד מֵעַמּוּדֵי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָעִיר וְהוּא צָנֹחַ לִי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא
וְאֶרְאֶה אֶת־אֶחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא
אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ: (ס)

and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר
לֹא בִּן־נָשׁוֹת הַמְּרִדּוֹת הָלָא יָדַעְתִּי
כִּי־בָחַר אֶתָּה לְבֶן־יִשִׁי לְבִשְׁתֶּךָ
וּלְבִשֶׁת עֶרְוַת אִמִּי:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי תִּי
עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו לָמָּה יוּמָת מָה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְהָמִית אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בַּחֲרִי־אַף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַהוּא הַשְּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוֹ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׁדָּה
לְמוֹעֵד דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעְרוֹ רֵץ מָצָא נָא אֶת־תַּחְצִיִּים
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יִרְה
תַּחְצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מָקוֹם תַּחְצִי אֲשֶׁר יִרְה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנָּעַר
וַיֹּאמֶר הֲלֹא תַחְצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרָי הַנָּעַר מִהֲרָה
חֲוִשָּׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֹעַר יְהוֹנָתָן
אֶת־[כ] (הַחֲצִי) [ק] תַּחְצִיִּים וַיָּבֹא
אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

והנער לא־ידע מאומה אך יהונתן ודוד ידעו את־הדבר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

ויתן יהונתן את־כליו אל־הנער אשר־לו ויאמר לו לך הביא העיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הנער בא ודוד קם מאצל הנגב ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו איש את־רעהו ויבכו איש את־רעהו עד־דוד הגדיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה ביני ובינך וביני זרעי וביני זרעך עד־עולם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir for Parashat Shekalim is Exodus 30:11-16.

מלכים ב' י"ז-י"ח

II Kings 12:1-17

בן־שבע שנים יהואש במלכו: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בשנת־שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים שנה מלך בירושלם ושם אמו זביה מבת שבע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

ויעש יהואש הישר בעיני יהוה כל־ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות:

4 Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל־הכהנים כל־כסף הקדשים אשר־יבא בית־יהוה כסף עובר איש כסף נפשות ערכו כל־כסף אשר יעלה על לב־איש להביא בית יהוה:

5 And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם יחזקו את־בדק הבית לכל אשר־ימצא שם בדק: (פ)

6 let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלש שנה למלך יהואש לא־חזקו הכהנים את־בדק הבית:

7 But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹיָדָע
הַכֹּהֵן וְלַכֹּהֲנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִדֹּעַ
אֵינְכֶם מְחַזְּקִים אֶת-בֵּדֶק הַבַּיִת
וְעַתָּה אֶל-תִּקְחוּ-כֶסֶף מֵאֵת מִכְּרִיכֶם
כִּי-לִבְדֶּק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:

וַיֵּאָתּוּ הַכֹּהֲנִים לְבִלְתִּי קַחַת-כֶּסֶף
מֵאֵת הָעָם וּלְבִלְתִּי חַזֵּק אֶת-בֵּדֶק
הַבַּיִת:

וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקַּב
חֹר בְּדִלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ
(כ' בַּיָּמִין) [ק' מִיָּמִין] בַּבּוֹא-אִישׁ בֵּית
יְהוָה וַנִּתְּנוּ-שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שִׁמְרֵי הַסֵּף
אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא בֵּית-יְהוָה:

וַיְהִי כִּרְאוֹתָם כִּי-רַב הַכֶּסֶף בְּאֲרוֹן
וַיַּעַל סֹפֵר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וַיִּצְרוּ
וַיִּמְנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית-יְהוָה:

וַנִּתְּנוּ אֶת-הַכֶּסֶף הַמִּתְּכֵן עַל-(כ'
יד) [ק' יָדִין] עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ'
הַפְּקָדִים) [ק' הַמִּפְקָדִים] בֵּית יְהוָה
וַיּוֹצִיאֵהוּ לַחֲרָשֵׁי הָעֵץ וּלְבָנִים הָעֹשִׂים
בֵּית יְהוָה:

וּלְגֹדְרִים וּלְחֻצְבֵי הָאֶבֶן וּלְקִנּוֹת
עֲצִים וְאֶבֶן מַחֲצָב לְחֻזֵּק אֶת-בֵּדֶק
בֵּית-יְהוָה וּלְכָל אֲשֶׁר-יֵצֵא עַל-הַבַּיִת
לְחֻזְקָה:

אֲדָּה לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מְזַרְקוֹת חֲצֻצְרוֹת כָּל-כְּלִי
זָהָב וְכָל-כֶּסֶף מִן-הַכֶּסֶף הַמּוֹבָא
בֵּית-יְהוָה:

כִּי-לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֶהוּ וַיְחַזְּקוּ-בּוֹ
אֶת-בֵּית יְהוָה:

וְלֹא יַחֲשֹׁבוּ אֶת-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת-הַכֶּסֶף עַל-יָדָם לָתֵת לַעֲשֵׂי
הַמְּלָאכָה כִּי בְּאִמָּנָה הֵם עֹשִׂים:

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוֹבָא בֵּית
יְהוָה לַכֹּהֲנִים יְהוּי: (פ')

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest,
and for the other priests, and said unto them:
‘Why repair ye not the breaches of the house?
now therefore take no longer money from them
that bestow it upon you, but deliver it for the
breaches of the house.’

9 And the priests consented that they should take
no longer money from the people, neither repair
the breaches of the house.

10 And Jehoiada the priest took a chest, and bored a
hole in the lid of it, and set it beside the altar, on
the right side as one cometh into the house of the
LORD; and the priests that kept the threshold put
therein all the money that was brought into the
house of the LORD.

11 And it was so, when they saw that there was much
money in the chest, that the king’s scribe and the
high priest came up, and they put up in bags and
counted the money that was found in the house
of the LORD.

12 And they gave the money that was weighed out
into the hands of them that did the work, that
had the oversight of the house of the LORD; and
they paid it out to the carpenters and the builders,
that wrought upon the house of the LORD,

13 and to the masons and the hewers of stone, and
for buying timber and hewn stone to repair the
breaches of the house of the LORD, and for all
that was laid out for the house to repair it.

14 But there were not made for the house of the
LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets,
any vessels of gold, or vessels of silver, of the
money that was brought into the house of the
LORD;

15 for they gave that to them that did the work, and
repaired therewith the house of the LORD.

16 Moreover they reckoned not with the men, into
whose hand they delivered the money to give to
them that did the work; for they dealt faithfully.

17 The forfeit money, and the sin money, was not
brought into the house of the LORD; it was the
priests.

מפטיר לפרשת זכור

דברים כ"ה:י"ז-י"ט

Deuteronomy 25:17-19

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדַרְךְ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17 Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדַרְךְ וַיִּזְנֹב בְּךָ
כָּל-הַנִּחְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָנָה
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18 how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָךְ
מִכָּל-אֹיְבֶיךָ מִסְבִּיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ
תִּמְחָה אֶת-זֵכֶר עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא
תִשָּׁכַח: (פ)

19 Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפטרת פרשת זכור

שמואל א ט"ו:ז'-ל"ד

I Samuel 15:2-34

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פָּקֵדְתִּי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עַמְלֶק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂם
לוֹ בְּדַרְךְ בְּעֹלְתוֹ מִמִּצְרָיִם:

XV:2 Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת-עַמְלֶק
וְהִחַרְמָתָם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לֹו וְלֹא
תַחְמֹל עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה
מֵעַלְלִי וְעַד-יֹונֵק מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגָּמֶל
וְעַד-חֲמֹר: (ס)

3 Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.' .

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם
בְּטֵלַאִים מֵאַתִּים אֶלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת
אֲלָפִים אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4 And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עַמְלֶק וַיַּרְבּ
בְּנַחֲל:

5 And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-חֲקִינֵי לְכוּ סְרוּ רִדּוֹ
מִתּוֹךְ עַמְלָקִי פֶן-אֶסְפְּדָם עִמּוֹ וְאַתָּה
עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיִּסָּר קִינֵי מִתּוֹךְ
עַמְלֶק:

6 And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עַמְלֶק מִחֲוִילָה בּוֹאֵת
שׁוֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרָיִם:

7 And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עַמְלֵק חִי
וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים לְפִי־חֶרֶב:

וַיַּחְמַל שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אַגַּג וְעַל־מִיטֵב
הַצֹּאֵן וְהַבֶּקֶר וְחַמְשָׁנִים וְעַל־הַפָּרִים
וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם
וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְבִּזָּה וְנִמָּס אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (ב)

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר:

נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שְׂאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרֵי לֹא הִקִּים
וַיַּחֲר לְשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה
כָּל־הַלַּיְלָה:

וַיִּשָּׁכֶם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שְׂאוּל בַּבֹּקֶר
וַיִּגַּד לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוּל
הַפְּרָמְלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֵּב
וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ
שְׂאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּימְתִּי
אֶת־דְּבַר יְהוָה:

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל־הַצֹּאֵן הַזֶּה
בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אֲזַכִּי שִׁמְעִי:

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל מֵעַמְלֵקִי הֵבִיאֹם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל־מִיטֵב הַצֹּאֵן וְהַבֶּקֶר
לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֵר
הַחֲרַמְנוּ: (ג)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הֲרָף וְאֶגִּידָה
לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה
(כ' וַיֹּאמְרוּ) [ק' וַיֹּאמֶר] לוֹ דִּבֶּר: (ד)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטָן אַתָּה
בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה
וַיִּמְשַׁחְךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל:

וַיִּשְׁלַחְךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחֲטָאִים אֶת־עַמְלֵק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כָּל־וָתֵּם אֹתָם:

8 And he took Agag the king of the Amalekites
alive, and utterly destroyed all the people with the
edge of the sword.

9 But Saul and the people spared Agag, and the best
of the sheep, and of the oxen, even the young of
the second birth, and the lambs, and all that was
good, and would not utterly destroy them; but
every thing that was of no account and feeble,
that they destroyed utterly.

10 Then came the word of the LORD unto Samuel,
saying:

11 'It repenteth Me that I have set up Saul to be king;
for he is turned back from following Me, and
hath not performed My commandments.' And it
grieved Samuel; and he cried unto the LORD all
night.

12 And Samuel rose early to meet Saul in the
morning; and it was told Samuel, saying: 'Saul
came to Carmel, and, behold, he is setting him
up a monument, and is gone about, and passed
on, and gone down to Gilgal.'

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto
him: 'Blessed be thou of the LORD; I have
performed the commandment of the LORD.'

14 And Samuel said: 'What meaneth then this
bleating of the sheep in mine ears, and the
lowing of the oxen which I hear?'

15 And Saul said: 'They have brought them from the
Amalekites; for the people spared the best of the
sheep and of the oxen, to sacrifice unto the LORD
thy God; and the rest we have utterly destroyed.'

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell
thee what the LORD hath said to me this night.'
And he said unto him: 'Say on.'

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine
own sight, art thou not head of the tribes of
Israel? And the LORD anointed thee king over
Israel;

18 and the LORD sent thee on a journey, and said:
Go and utterly destroy the sinners the
Amalekites, and fight against them until they be
consumed.

וּלְמָה לֹא־שָׁמַעַתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעֲמֵךְ
אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:
(ס)

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־שָׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלַי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַחְנִי
יְהוָה וְאָבִיא אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ מִלְכֵי עַמְלֵק
וְאֶת־עַמְלֵק הִחָרַמְתִּי:

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רַאשֵׁית
הַחֶרֶם לְזִבְחַ לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ בְּגִלְגָל:
(ס)

וַיֹּאמֶר שָׁמוּאֵל הַחֲפֹץ לַיהוָה בְּעֵלֹת
וּזְבָחִים כְּשָׁמַע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמֵעַ
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

כִּי חַטָּאת־קֶסֶם מְרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים
הַפְצֵר יַעַן מֵאִסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה
וַיִּמָּאֶסֶךְ מִמֶּלֶךְ: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־שָׁמוּאֵל חַטָּאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ
כִּי יֵרֵאתִי אֶת־הָעָם וְאֲשָׁמַע בְּקוֹלָם:

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמָּי
וְאַשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

וַיֹּאמֶר שָׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל לֹא
אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מֵאִסְתָּה אֶת־דְּבַר
יְהוָה וַיִּמָּאֶסֶךְ יְהוָה מִהָיוֹת מֶלֶךְ
עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

וַיִּסָּב שָׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַּק
בְּכַנְף־מַעֲיָלוֹ וַיִּקְרַע: (ס)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁמוּאֵל קִרְעַת יְהוָה
אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלֶיךָ הַיּוֹם
וַנִּתְּנָה לְרֵעֶךָ הַטּוֹב מִמֶּךָ: (ס)

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחָם
כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנְחָם:

וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי עָתָה כִּפַּדְנִי נָא נִגִּד
זְקִנִי־עִמָּי וְנִגִּד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמָּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיךָ:

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst that which was evil in the sight of the LORD?

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to the voice of the LORD, and have gone the way which the LORD sent me, and have brought Agag the king of Amalek, and have utterly destroyed the Amalekites.

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the chief of the devoted things, to sacrifice unto the LORD thy God in Gilgal.'

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל לַיהוָה: (ס)

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק וַיִּלְכְּ אֵלָיו אַגַּג מֵעֵדְנָת וַיֹּאמֶר אַגַּג אֲכֵן סָר מִרְ-הַמָּוֶת: (ס)

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שְׁכַלָּה נָשִׁים חֶרֶבְךָ כֵּן-תִשְׁכַּל מְנַשִּׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפֹּף שְׁמוּאֵל אֶת-אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָל: (ס)

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וּשְׁאוּל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׁאוּל:

34 Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

מפטיר לפרשת פרה

צמדזר י"ט:א'-כ"ג

Numbers 19:1-22

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

XIX:1 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיקָחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2 This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתֶּנָּה אֹתָהּ אֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיאָ אֹתָהּ אֶל-מַחֲוִיץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לִפְנָיו:

3 And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל-זֶכֶח פָּנָי אֶחָל-מוֹעֵד מִדָּמָה שִׁבְעַת פְּעָמִים:

4 And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרַף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עֹרָהּ וְאֶת-בְּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף:

5 And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אָרְזִי וְאֶזֶבֶת וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרִפַּת הַפָּרָה:

6 And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכִבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרִחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד-הָעֶרֶב:

7 Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהִשְׁרַף אֹתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8 And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִסְרוּ אִישׁ טָהוֹר אֶת אֶפֶר הַפָּרָה
וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר
וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת
לְמִי נִדָּה חֲטָאת הוּא:

9 And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכִבֵּס הָאִסָּף אֶת-אֶפֶר הַפָּרָה
אֶת-בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב וְהָיְתָה
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת
עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנִּגָּע בְּמָת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יִתְחַטֵּא-בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְיִטָּהַר וְאִם-לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטָּהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל-הַנִּגָּע בְּמָת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת-מִשְׁכַּן
יְהוָה טָמֵא וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה לֹא-זָרַק עָלָיו
טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמֵאָתוֹ בּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי-יָמוּת בְּאֶהֱלָ
כָל-הַבָּא אֶל-הָאֶהֱלָ וְכָל-אֲשֶׁר בְּאֶהֱלָ
יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל כֵּלִי פְתוּיחַ אֲשֶׁר אֵין-צִמִּיד פְּתוּל
עָלָיו טָמֵא הוּא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל אֲשֶׁר-יָנַע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה
בְּחִל-חֶרֶב אוֹ בְּמָת אוֹ-בְעֵצִים אָדָם
אוֹ בְּקִבּוֹר יִטָּמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֶפֶר שֹׂרֶפֶת הַחֲטָאת
וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל-כָּלִי:

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אֲזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר
וְהִנִּיחַ עַל-הָאֶהֱלָ וְעַל-כָּל-הַפְּלִיִּים
וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ-שָׁם וְעַל-הַנִּגָּע
בְּעֵצִים אוֹ בְּחִלָּל אוֹ בְּמָת אוֹ בְּקִבּוֹר:

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

והזה הטָהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחָטְאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וּכְבָּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בַּעֲרָב:

וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקֹּהֵל
כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדָּה
לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא:

וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וַמִּזָּה
מִי־הַנִּדָּה יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְהִגִּלַּע בְּמִי
הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

וְכָל אֲשֶׁר־יִגְעֹבוּ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגְעָת תִּטְמָא עַד־הָעֶרֶב: (פ)

19 And the clean person shall sprinkle upon the
unclean on the third day, and on the seventh day;
and on the seventh day he shall purify him; and
he shall wash his clothes, and bathe himself in
water, and shall be clean at even.

20 But the man that shall be unclean, and shall not
purify himself, that soul shall be cut off from the
midst of the assembly, because he hath defiled the
sanctuary of the LORD; the water of sprinkling
hath not been dashed against him: he is unclean.

21 And it shall be a perpetual statute unto them; and
he that sprinkleth the water of sprinkling shall
wash his clothes; and he that toucheth the water
of sprinkling shall be unclean until even.

22 And whatsoever the unclean person toucheth
shall be unclean; and the soul that toucheth him
shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

יחזקאל ל"ו:ט"ז-ל"ח

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים
עַל־אַדְמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם
וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנִּדָּה הִיָּתָה
דַּרְכָּם לִפְנֵי:

וְאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם
אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ:

וְאֶפֶיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בָּאֲרָצוֹת
כְּדַרְכָּם וּכַעֲלִילוֹתָם שְׁפָטִיתִים:

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם
וַיַּחֲלִלוּ אֶת־שְׁם קְדֹשִׁי בְּאֹמַר לָהֶם
עַם־יְהוָה אֱלֹהֵי וּמֵאֲרָצוֹ יָצְאוּ:

וְאֶחָמֶל עַל־שְׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר חָלְלָהוּ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה:
(פ)

לָכֵן אֹמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה
בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קְדֹשִׁי אֲשֶׁר
חָלְלָתֶם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:

Ezekiel 36:16-38

XXXVI:16 Moreover the word of the LORD came unto me,
saying:

17 'Son of man, when the house of Israel dwelt in
their own land, they defiled it by their way and by
their doings; their way before Me was as the
uncleanness of a woman in her impurity.

18 Wherefore I poured out My fury upon them for
the blood which they had shed upon the land,
and because they had defiled it with their idols;

19 and I scattered them among the nations, and
they were dispersed through the countries;
according to their way and according to their
doings I judged them.

20 And when they came unto the nations, whither
they came, they profaned My holy name; in that
men said of them: These are the people of the
LORD, and are gone forth out of His land.

21 But I had pity for My holy name, which the house
of Israel had profaned among the nations,
whither they came.

22 Therefore say unto the house of Israel: Thus saith
the Lord GOD: I do not this for your sake, O
house of Israel, but for My holy name, which ye
have profaned among the nations, whither ye
came.

וְקִדְשֹׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחֻלָּל
בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ
הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נֹאֵם אֲדֹנֵי יְהוָה
בְּהַקְדִּישִׁי בָכֶם לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אִתְּכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אִתְּכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אִתְּכֶם
אֶל־אֲדַמְתְּכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וַיִּזְרְקֵנִי עָלֵיכֶם מֵי־טְהוֹרִים וְטִהַרְתֶּם
מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם
אֲטַהֵר אִתְּכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה
אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסַּרְתִּי אֶת־לֵב הָאֲבֵן
מִבְשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁכְּתֶם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם
לֵאלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אִתְּכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם
וּקְרָאתִי אֶל־הַדָּגֵן וְהִרְבֵּיתִי אוֹתוֹ
וְלֹא־אֶתֵּן עָלֵיכֶם רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וְהִנְחֵיתִי הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֲרַפַּת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וַיִּזְכְּרֶתֶם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים
וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים
וְנִקְטַתֶּם בְּפָנֵיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם
וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נֹאֵם אֲדֹנֵי יְהוָה
וַיֵּדַע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלֹמוּ מִדַּרְכֵיכֶם
בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה בְּיוֹם טַהַר אִתְּכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33 Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be builded.

וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תִּעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר
הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל-עוֹבֵר:

וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלֵּלוּ הַנִּשְׁמָה הָיְתָה
כְּגֶן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרֻבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצִוְרוֹת יָשְׁבוּ:

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרֹּם סְבִיבוֹתֵיכֶם
כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נָטַעְתִּי
הַנִּשְׁמָה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי: (ס)

כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה עוֹד זֹאת אֲדַרֵּשׁ
לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרֻבָּה
אֲתָם כְּצֹאן אֲדָם:

כְּצֹאן קֹדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם
בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרֻבוֹת
מִלְאוֹת צֹאן אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: (פ)

34 And the land that was desolate shall be tilled,
whereas it was a desolation in the sight of all that
passed by.

35 And they shall say: This land that was desolate is
become like the garden of Eden; and the waste
and desolate and ruined cities are fortified and
inhabited.

36 Then the nations that are left round about you
shall know that I the LORD have builded the
ruined places, and planted that which was
desolate; I the LORD have spoken it, and I will do
it.

37 Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be
inquired of by the house of Israel, to do it for
them; I will increase them with men like a flock.

38 As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem
in her appointed seasons, so shall the waste cities
be filled with flocks of men; and they shall know
that I am the LORD.'

הפטר פרשת החודש

The Maftir for Parashat HaHodesh is Exodus 12:1-20.

יחזקאל מ"ה:ט"ז-מ"ו:י"ח

Ezekiel 45:16-46:18

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה
הַזֹּאת לַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל:

XLV:16 All the people of the land shall give this offering
for the prince in Israel.

וְעַל-הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבַשְּׁבֻעוֹת
בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה
אֶת-הַחֲטָאת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה
וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד
בֵּית-יִשְׂרָאֵל: (ס)

17 And it shall be the prince's part to give the
burnt-offerings, and the meal-offerings, and the
drink-offerings, in the feasts, and in the new
moons, and in the sabbaths, in all the appointed
seasons of the house of Israel; he shall prepare the
sin-offering, and the meal-offering, and the
burnt-offering, and the peace-offerings, to make
atonement for the house of Israel.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶתֶד
לְחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶךְ-בֶּן-בָּקָר תָּמִים
וַחֲטַאת אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18 Thus saith the Lord GOD: In the first month, in
the first day of the month, thou shalt take a
young bullock without blemish; and thou shalt
purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאת וְנָתַן
אֶל-מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פִּנּוֹת
הָעֹזָרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל-מְזוֹזֹת שַׁעַר
הַחֲצֵר הַפְּנִימִית:

19 And the priest shall take of the blood of the
sin-offering, and put it upon the door-posts of
the house, and upon the four corners of the settle
of the altar, and upon the posts of the gate of the
inner court.

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בְּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שְׁגָה
וּמִפְתִּי וּכְפָרָתָם אֶת־הַבַּיִת:

20 And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
יְהִי לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים
מִצּוֹת יֵאָכֵל:

21 In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

וְעָשָׂה הַנָּשִׂא בְּיוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבַעַד
כָּל־עַם הָאָרֶץ פֶּר חַטָּאת:

22 And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

וּשְׁבַעַת יְמֵי־הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה
שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים תְּמִימִם
לְיוֹם שְׁבַעַת הַיָּמִים וְחַטָּאת שְׁעִיר
עִזִּים לְיוֹם:

23 And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן תִּין לְאֵיפָה:

24 And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּחֹג
יַעֲשֶׂה כְּאֵלֶּה שְׁבַעַת הַיָּמִים כַּחַטָּאת
כַּעֲלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

25 In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲדַנִּי יִהְיֶה שַׁעַר הַחֲצֵר
הַפְּנִימִית הַפְּנִי קָדִים יְהִי סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִפְתָּח וּבַיּוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

XLVI:1 Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

וּבָא הַנָּשִׂא דְרָךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וְעָמַד עַל־מְזוֹזַת הַשַּׁעַר וַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל־מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהַשַּׁעַר
לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעֶרֶב:

2 And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר
הַהוּא בַּשְּׁבָתוֹת וּבַחֲדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה:

3 Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יִקְרֹב הַנָּשִׂא לַיהוָה
בְּיוֹם הַשְּׁבָת שְׁשֶׁה כְּבָשִׂים תְּמִימִם
וְאֵיל תְּמִים:

4 And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וּלְכְבָשִׂים מִנְחָה
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן תִּין לְאֵיפָה: (ס)

5 and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

וּבַיּוֹם הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימִם
וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂים וְאֵיל תְּמִימִם יְהִיוּ:

6 And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

וַאִיפָה לִפְרֹ וַאִיפָה לְאִילֵי יַעֲשֶׂה מִנְחָה
וְלִכְבָּשִׁים כַּאֲשֶׁר תִּשְׁגִּי יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן
לְאִיפָה:

וּבְבוֹא הַנָּשִׂא דֶרֶךְ אוֹלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא
וּבְדֶרֶכוֹ יֵצֵא:

וּבְבוֹא עַם-הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן
לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב וְהַבָּא
דֶרֶךְ-שַׁעַר נֹגֵב יֵצֵא דֶרֶךְ-שַׁעַר צָפוֹן
לֹא יָשׁוּב דֶרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר-בָּא בּוֹ כִּי
נִכְחוּ (כ' יֵצֵאוּ) ק' יֵצֵא:

וְהַנָּשִׂא בְּתוֹכָם בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבִצְאוֹתָם
יֵצֵאוּ:

וּבְחֻגִּים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה
אִיפָה לִפְרֹ וַאִיפָה לְאִילֵי וְלִכְבָּשִׁים
מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הָיִן לְאִיפָה: (פ')

וְכִי-יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא נִדְבָּה עוֹלָה
אוֹ-שְׁלָמִים נִדְבָּה לִיהוָה וּפָתַח
לוֹ אֶת-הַשַּׁעַר הַפָּנִי קָדִים וַעֲשֶׂה
אֶת-עֹלָתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת-הַשַּׁעַר
אַחֲרֵי צֵאתוֹ:

וְכִבֵּשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה
לְיוֹם לִיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר
שְׁשִׁית הָאִיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הָהִין
לָרֶס אֶת-הַסֹּלֶת מִנְחָה לִיהוָה חֲקוּת
עוֹלָם תָּמִיד:

(כ' וַעֲשׂוּ) ק' יַעֲשׂוּ אֶת-הַכֶּבֶשׂ
וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הַשֶּׁמֶן בִּבְקָר בִּבְקָר
עוֹלָת תָּמִיד: (ס)

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה כִּי-יִתֵּן הַנָּשִׂא
מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנָיו נִחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנִחְלָה: (ס)

and he shall prepare a meal-offering, an ephah
7 for the bullock, and an ephah for the ram, and
for the lambs according as his means suffice, and
a hin of oil to an ephah.

8 And when the prince shall enter, he shall go in by
the way of the porch of the gate, and he shall go
forth by the way thereof.

But when the people of the land shall come before
the LORD in the appointed seasons, he that
9 entereth by the way of the north gate to worship
shall go forth by the way of the south gate; and he
that entereth by the way of the south gate shall
go forth by the way of the north gate; he shall
not return by the way of the gate whereby he
came in, but shall go forth straight before him.

10 And the prince, when they go in, shall go in in
the midst of them; and when they go forth, they
shall go forth together.

11 And in the feasts and in the appointed seasons the
meal-offering shall be an ephah for a bullock,
and an ephah for a ram, and for the lambs as he is
able to give, and a hin of oil to an ephah.

And when the prince shall prepare a
freewill-offering, a burnt-offering or
12 peace-offerings as a freewill-offering unto the
LORD, one shall open for him the gate that
looketh toward the east, and he shall prepare his
burnt-offering and his peace-offerings, as he
doth on the sabbath day; then he shall go forth;
and after his going forth one shall shut the gate.

13 And thou shalt prepare a lamb of the first year
without blemish for a burnt-offering unto the
LORD daily; morning by morning shalt thou
prepare it.

14 And thou shalt prepare a meal-offering with it
morning by morning, the sixth part of an ephah,
and the third part of a hin of oil, to moisten the
fine flour: a meal-offering unto the LORD
continually by a perpetual ordinance.

15 Thus shall they prepare the lamb, and the
meal-offering, and the oil, morning by morning,
for a continual burnt-offering.

16 Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift
unto any of his sons, it is his inheritance, it shall
belong to his sons; it is their possession by
inheritance.

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנְחָלָתוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדָיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד־שָׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת
לְנָשִׂיא אֶד נִחַלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תְּהִיָּה:

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנְחָלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עָמִי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

17 But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

18 Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'